

בעז"ה אתחיל לפרש טעמי המנהגים כפי מה שהורו לנו חז"ל את הדרך אשר נלך בה: עניני הנהגות אדם בפנקר (א) טעם.

שתקנו נט"י בפנקר. משום דבשחרית נעשה כברי' חדשה שנאמר חדשים לבקרים ע"כ תקנו נטילה בעת ההוא.

(ב"י סי' ד') עוד טעם. שרוח רעה שורה עליהם.

(זהר פ' נישב): (ב) טעם. שצריך ערוי ג' פעמים עליהם.

כי בתלתא הוי חזקה והולך לו. אבל בשאר ענינים בשפיקה אחת עליהם פראוי מועיל.

(סדה"י): (ג) טעם. שתקנו רז"ל לומר על נט"י בנוסח ברכה זו לשון נטילה.

מפני שהוא לשון הגבהה מתרגום ותשאני רוח ונטלתני. וכתוב (ישעיה ס"ג) וינטלם וינשאם כל ימי עולם שצריך שיגביה ידיו למעלה.

(שלחן ארבע): (ד) עוד טעם. לפי שצריך ליטול מן הפלי והפלי שמו נטלא בלשון תלמוד.

אבודרהם: (ה) טעם. שכוחותיו הטמאים הם שורין על בני אדם בלילה בשעה שהם ישנים על מותם על ידיהם יותר מן כל האיברים שיש באדם.

בשביל שהידי עסקניות הם ועוד יש להם אחיזה קצת יותר בידיים בעבור הצפרנים שהם קליפה וכל קליפה היא מסטרא דלהון ולכן אין ראוי להגדילם יותר מדאי אלא למוהל שיעשה פריעה בהם וכך הוא ראוי יבא הקליפה שהוא צפון ויקרע ויפרע הערלה ויבטל ערלה מעל הברית דאיהו אות קודש ונמצא שהקליפה מסאבא מתבטלת ע"י פח דיליה ממש וכך צריך שכוחותיו ממש יבעטו באדוניהם ויבטלו אותו וזוהמתו ולכן ראוי לשפוך מים על ידיו עם יד שמאלא על יד ימינו כדי שהשמאל יבטל פח סטרא דיליה דאיהו סטרא שמאלא כו' ואין צער גדול יותר מזה כשעבדים שולטין באדוניהם ושפחה כי תירש גבירתה ואח"כ יטול הפלי מיד שמאלא ויזרוק מים עם ימינו אחר שנטהר על יד שמאלו וסטרא אחרא כשרואה שהימין מטהר השמאל דאיהו מסטרא דיליה לא יקטרג על המטהר ידיו כל שהוא יומא והוא נהנה מאותם המים מהנטילה ולכן גזרו רז"ל שלא ידרסו עליהם בני אדם בשביל הסכנה מן המזיקים שהם נהנים מאותן המים ואם האדם ידרוס עליהם יעלה עצמו בסכנה שיכול שיהיה ניזוק כו' וכל זה חנף לס"א שלא יקטרגו על בני יעקב כו' וכמו שאנו רואים שהקב"ה צוה בתורה לנו בענין עזאזל ושחיטת הקרבנות בצפון ואימורין ופדרין הנשרפין כל הלילה כדי לחנףם הה"ד לא תחסום שור בדישו.

(גלי רז"א): (זא) (ו) טעם. דמברך ענ"י אע"ג דקי"ל אפי' עשה צרכיו ועומד להתפלל אינו מברך ענ"י ובשחרית מברכין מטעם דבפנקר נעשה כברי' חדשה וצריכין אנו להודות לו ועד"ז תקנו כל ברכות השחר לפיכך צריכין אנו להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הפלי ככהן שמקדש ידיו מן הפיור קודם עבודתו.

מ"א סימן ד' ס"ק א' בשם הרשב"א. ובדיעבד היכא דא"א בע"א אינו מעפב לא פלי ולא פח גברא.

ע' רמ"א שם סעיף ז' ומ"א שם. (ז) טעם.

כשינעל מנעליו אם הם מנעלים שאינם צריכים קשירה ינעול של ימין תחלה. שכן מצינו לעולם בתורה שהימין חשובה כגון לענין ביהו יד ובהו רגל ולענין חליצת יבמה שחולצת בימין ואם הם מנעלים שצריכים קשירה ינעול של ימין תחלה ולא יקשרנו ואח"כ ינעול של שמאל ויקשרנו תחלה.

משום דגבי ענין קשירה מצינו בתורה דאחשבה לשמאל כגון בקשירת תפילין. לבוש סי' ב' סעיף ד'.

אבל כשחולץ מנעליו יחלוץ של שמאל תחלה בין במנעלים קשורים בין במנעלים שאינם קשורים דמנה יהי' ג"כ חשיבות לימין שאם יחלוץ של ימין תחלה יצטרף לעמוד יחף על הימין לבדו עד שיחלוץ של שמאל וה"ל בזיון לימין וכן בתפילין חולצין של ראש תחלה שלא תמתין קדושת של ראש בראש עד חליצת תפילין של יד כיון שהגיע זמן חליצתן רק תמתין של יד על של ראש.

שם סעי' ה' ועי' שבת דף ס"א ע"א. (ח) טעם.

שאין לובשין שני מלבושים יחד. כי קשה לשכחה לפי שאינו מניח את האור המקיף לעבור ולהקיף בין כל מלבוש ומלבוש ועי"ז אין הקליפה נדחית ואז השכחה מצויה.

נגיד ומצוה: עניני ציצית (ט) טעם. שאנו אומרים בכל מצוה בשם כל ישראל.

משום שכל מצוה ומצוה תלוי בה כל התורה כולה וכולל כל האדם ע"כ אומרים בכל מצוה בשם כל ישראל. שצריך לכלול עצמו בכלל ישראל אחד אל אחד יגשו.

בית אהרן מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר אהרן מקארלין זצוק"ל פ' עקב: (י) טעם שאין אומרים לשם יחוד על מצנת הכנסת אורחים כשיזדמן לאחד לקיים. ולמה יגרע זה מפל המצות פי גדולה הכנסת אורחים (זא) יותר מקבלת פני השכינה.

ולכך אין שייך לומר לשם יחוד. דגל מחנה אפרים: (יא) טעם.

עטיפת הטלית. לפי שפסוי זה מכניע את לב האדם ומביאו לידי יראת שמים.

ב"י סי' ח' ועיין באר היטב שם ס"ק ג' וז"ל וצריך לכסות ראשו כו' כדי שיתפלל באימה. כתב א"ר שם ס"ק ד' בשם עדי זקב ומ"מ צריך לכסות ראשו מתחלת התפלה עד סופו.

ולא כמו קצת אנשים שמברכין על הטלית וזרקין אותו מאחריהם ועליהן נאמר ואיתי השלכתם אחר גונוך ע"כ. וכן משמע בזוהר פ' במדבר ופרשא על רישין פירושא דמצוה.

ומ"א ש' ג' כ' משמע בקדושתין דף כ"ט שפחור שלא נשא אשה לא הנה מכסה ראשו אפי' הוא ת"ח ובדף ח' איתא דמי שאינו ת"ח אפי' נשוי לא הנה מכסה ראשו ע"ש: (יב) טעם. חוטי הציצית שמונה.

דאמרינו בגמרא מנחות דף מ"ב ע"א גדיל ב' גדילים ד'. פ"א אי הנה פתוב גדיל הנה משמע ב' דאין גדיל פחות מב' השתא דכתיב גדילים ד' משמע ואם תתקבם בפנך ויכפלם ואז יהי' ח'.

ט"ז סי' י"א סקי"ג: (יג) טעם דנקראו הציצית גדילים. לפי שדרך העולם לעשות ציצית אף לקטן טרם יחנכו אותו לשאר מצות.

והנה כל מה שיגדל הגדל המצנה עמו כי בכל פעם ירגיש יותר ויותר טעם ומתיקת המצנה לקרא גדילים לשון גידול. בשם קדוש ה' רבינו צבי הפהן מרימינוב: (יד) טעם שהציצית צריכין שיהיה לבנים.

לפי שאמרו חז"ל מלמד שנתעטף הקב"ה כש"צ והיינו בטלית של ציצית ומצינו אצלנו ית' פתיב לבושין' כתלג חנוך אם כן גם ציצית יהיה לבנים. עטרת זקנים סי' ט' ועי' שערי תשובה שם ס"ק ד' וז"ל וכן העטרה שעושים למעלה אין לעשות אלא מדבר לכו"ש: (טו) טעם.

שעושים בה טלית וגם בשפת הטלית קטן צבע ירוק שקורין בל"א זכר לתכלת. פ"מ סי' ט' ס"ק ו': (טז) טעם.

שעושים בטלית קטן שני נקבים כעין צירי ולא בטלית גדול משום שהצירי הוא ע"פ סוד והטלית קטן הוא מכוסה לא מיוחד כנהרא אבל בטלית גדול שהוא מגולה ומיוחד כנהרא.

מ"א סימן י"א ס"ק י"ג: (יז) טעם. הכריכה באויר ראשון ז' פריכות.

ובשני ח'. ובשלישי י"א.

וברביעי י"ג. שהוא כמנין ה' אהד.

(ב"י שם). וטעם החמשה קשרים.

כנגד חמשה חומשי תורה. א"ח סימן כ"ד סעיף א'.

ועוד דציצית בגימטריא ת"ר וה' קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג רש"י מנחות דף מ"ג ע"ב. וטעם לבישת טלית קטן כל היום כדי שיזכור המצות בכל רגע.

א"ח שם: (יח) טעם. כשעושה הנקב שתוחב בו הציצית לא יעשנה למעלה משלשה גודלין משפת הבגד.

מפני שנאמר על הכנף ולמעלה מג' אין זה כנף אלא בגד. ולא למטה מכשיעור שיש מקשר גודל עד סוף הציפורן.

משום שנאמר על הכנף ואם הי' למטה ממלא קשר גודל הני תחת הכנף. א"ח סימן י"א סעיף ט': (יט) טעם.

שנוהגין באשר מתקנין ציצית בטלות וצריף לקצרים שאינן חותכין בספין אלא נושכים. הוא עפ"י המשנה ד' פ"ג דמדות שהברזל פוסל בנגיעה כו' שהמזבח נברא להאריף ימיו של אדם כו' ואינו בדין שיונף המקצצר על המאריף.

ואי' בגמ' בעון ציצית בניו מתים כשהם קטנים. וא"כ הציצית נבראו להאריף ימיו של אדם ואינו בדין שיונף המקצצר ולכן אין חותכין בספין באשר יתקנו אותו.

מסורת הברית: (כ) טעם. שמתעטפין בציצית תחלה קודם הנחת תפילין כיון שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות.

ועוד שהוא תדיר יותר שנוהגות בין בחול בין בשבת ויו"ט משא"כ בתפילין וק"ל תדיר ושאינו תדיר קודם. לבוש סי' כ"ה סעיף א': עניני תפילין (כא) טעם.

שמניחים תפילין בזרוע שמאל. דכתיב ידכה פי' יד פה דהיינו השמאל שהוא תשה.

מנחות דף ל"ז ע"א: (כב) טעם. שתקנו בתפילין של ראש שיהיו השערות מגולין קצת.

כדי ליתן חלק לס"מ שלא יקטרג על ישראל ומטעם זה תיקנו גם כן לשוח מילתא דבדיחותא קודם הלימוד. תפארת יונתן פ' ראה: (כג) טעם.

ז' פריכות על הזרוע כנגד ז' נערות הראויות לתת לה מבית המלך (קיצור של"ה). וטעם שצריך לכרוך על אצבעו שלשה פריכות טעמו ע"ד הקבלה.

ט"ז סי' כ"ז ס"ק ח'. ואין להניח תפילין דר"ת כל ז' ימי אבילות.

באר היטב סי' ל"ח ס"ק ה' בשם האר"י. וע' ברפי יוסף סי' ל"ח סעיף ד' ונ"ל יש שכתבו משם האריז"ל שהאבל לא יניח תפילין דר"ת.

אבל ראיתי למופת הדור המקנבל המנפלא קדוש ואמר לו כמה ר"ר שלום נר"ו שהניח תפילין דר"ת בימי אבלו ואמר מר שבכתבי מהרח"ו זצ"ל האמיתיים לא נמצא זה ולדעתו יש להניחם גם בימי האבל ע"ש.

אף בשו"ר ברכה סימן ל"ח ובברכ"י יו"ד סימן שפ"ח כתב כיון דפליגי בזה שב ואל תעשה עדיף: ובספר בני יששכר כתב בשם האריז"ל שלא להניח תפילין דר"ת בימי האבל אשר הם מצד מוחין דחכמה כי ב'מים האלה מסתלקין מוחין דחכמה: (כד) טעם.

שאין לכוון הרצועה על האצבע עד שייניח תפילין של ראש. מפני שהרצועה שאנו כוונים באצבע הוא טבעת הקידושין שהזכר נותן לה ע"כ אין ראוי לכוון הרצועה על האצבע עד שייניח תפילין של ראש שהיא סוד הזכר שאם עדיין לא בא הזכר קדושין מהיכן ואין ראוי לשנות המנהג.

וצריך שתהיה מעומד שהזכר המקדש את האשה מקדש אותה מעומד. ראשית חכמה שער הקדושה פ"ו: (כה) טעם שמברכין.

על מצות עירוב. על מצות תפילין.

ולא מצינו שום ברכה שיאמר בה על מצות. מפני שאינו יכול לערב תחומין אלא לדבר מצוה תקנו לומר כן בשאר עירובין.

ותפילין של ראש מפני שכבר בירך על של יד להניח תפילין הוצרך לשנות בתפילין של ראש ולומר על מצות לפי שקרוב הנה ליפטר בברכה ראשונה. אבודרקהם.

ע"ל סעיף התק"ט: (כו) טעם. דלא נהגו העולם לברך אם נשמטו התפילין ממקומן.

משום שאנו אין לובשים אותן כל היום אלא בשעת התפלה ואז מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוי כחולצין ע"מ להחזירן. מ"א סי' כ"ה ס"ק כ"א בשם של"ה: (כז) טעם.

שְׁהַתְלַמִּיד לֹא יִחְלוֹץ תְּפִילִין לְפָנָי רַבּוּ מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָה כְּמִי שְׂאִין אֵימַת רַבּוּ עָלָיו שְׁמִיקָל
בְּכַבּוּדוֹ וּמִגְלָה רֹאשׁוֹ בְּפָנָיו. לְבוּשׁ סִימָן ל"ח סְעִיף י' וְעֵינָן ב"י שָׁם.

וְחֹלְצָן בְּשִׂמְלָה שְׁמֵרְאָה שְׁקֵשָׁה עָלָיו חֲלִיצָתָן. מ"א סִימָן כ"ח ס"ק ג'.

וְע"ל סְעִיף צ"ג: (כח) טעם. שְׁאָסוּר לִיקַח רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ וְלִיתָן בְּשֶׁל יָד.

מִפְּנֵי שְׂאִין מוֹרִידִין מְקַדְנֶשֶׁה חֲמוּרָה לְקַדְנֶשֶׁה קְלָה. מְנַחֲתוֹ דָּף ל"ד ע"ב וְעֵינָן בְּאֵר הַיֵּטֵב
סִי' נ"ד ס"ק ז' בְּשֵׁם יָד אֱלֹהֵי' וְז"ל רְצוּעוֹת שְׁנִמְצָאוּ וְאֵינָם יוֹדְעִים אִם הֵם שֶׁל רִש"י אוֹ
שֶׁל ר"ת אִם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם נוֹהֲגִים לְהַנִּיחָם שְׁנֵי זוּגוֹת יְנִיחָם לְאִיזָהוּ שְׁיִרְצָה וְאִם הוּא
בְּמְקוֹם שְׁהָרֹב מְנִיחִים שֶׁל רִש"י יְנִיחָם בְּשֶׁל רִש"י ע"ש וְטַעַם שְׁנִקְרָאת מְעַבְרָתָא.

ע"ש שְׁצָרִיף שֶׁלֹּא יִהְיוּ הֶרְצוּעוֹת קְבוּעוֹת אֶלָּא מְעַבְרִין וּמְוַשְׁפֵּן לְכָל צַד שְׁיִרְצָה. תוּס'
מְנַחֲתוֹ דָּף ל"ה ע"א בְּד"ה מְעַבְרָתָא.

כְּתַב א"ר סִי' מ' סִק"ה דְּמִי שְׁנוֹפְלִין לוֹ תְּפִילִין יִתְעַנֶּה בְּאוֹתוֹ יוֹם. וְאִם נָפְלוּ תְּפִילִין עִם
הַפִּס שְׁלָהֶם יִתֵּן פְּרוּטָה לְצַדֻּקָה ע"ש: עֲנִינֵי בְּרֻכּוֹת (כט) טעם.

שְׁתַּקְנּוּ לוֹמֵר אֲדוֹן עוֹלָם קוֹדֵם הַתְּפִלָּה וְאַחַר הַתְּפִלָּה. כִּי הוּא כְּמוֹסֵר מוֹדְעָא שְׁעַל כְּוֹנָה
זוֹ יִנְפֹר הַשְּׁמוֹת.

וְהִנֵּה אֲדוֹן עוֹלָם וְכו' הִיא הַקְּדָמָה לְשֵׁם אֲדוֹנֵי. בְּלִי רֵאשִׁית וְכו' וְלוֹ הָעוֹז וְהַמְּשָׁרָה הִיא
הַקְּדָמָה לְשֵׁם אֱלֹהִים דְּהֵינּוּ תַקִּיף וּבַעַל הַיְכֹלֶת.

וְהוּא הִנֵּה וְהוּא הֵנָּה וְכו' הִיא הַקְּדָמָה לְשֵׁם הוּי' ב"ה ע"כ צָרִיף לְכוּנֵן מְאוֹד בְּאֶמְרוֹ אֲדוֹן
עוֹלָם וְאַח"כַּ עַל הַקְּדָמָה זוֹ יִנְפֹר כָּל הַשְּׁמוֹת. בְּשֵׁם הָרַב הַקְּדוֹשׁ מְאֻפְטָא זצ"ל.

וְע"ל סְעִיף תַּתְכ"ט בְּהַשְּׁמָטָה: (ל) טעם. שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים נוֹתֵן הַתּוֹרָה לְשׁוֹן הוֹנָה כִּי הוּא
יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ נוֹתֵן לָנוּ בְּכָל יוֹם תְּמִיד תּוֹרָתוֹ דְּהֵינּוּ כְּשֵׂאֵנוּ עוֹסְקִים בָּהּ הוּא ית"ש מְמַצִּיא
לָנוּ טַעְמִים וְדִינִים חֲדָשִׁים.

סֵפֶר חֲסִידִים. (לא) טעם.

שְׂאֵנוּ חֲזִיבִים לְבָרַךְ בְּכָל יוֹם מְאֹה בְּרֻכּוֹת. לְפִי שְׁהִיוּ מֵתִים בְּכָל יוֹם ק' נְפִשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל
וְלֹא הִי' יוֹדְעִים עַל מָה הִי' מֵתִים עַד שְׁחָקֵר דַּהֲע"ה וְהַבִּין בְּרוּה"ק שְׁעָלָיו שֶׁהִי' מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
הִי' מְשַׁבְּחִין וּמְבָרְכִין פְּרֹאֲוֵי לְשֵׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל טוֹבוֹתָיו שֶׁהַשְּׁפִיעַ עֲלֵיהֶם ע"כ הִיוּ מֵתִים
בְּעוֹנָשׁ זֶה לְפִיכָף עָמַד דָּוִד וְתִיקֵן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹה בְּרֻכּוֹת כְּנֶגֶד הַמְּאָה שְׁמָתוֹ וּמְאֹז
פְּסָקוֹ לְמוֹת וְזֶה שְׁנֵאָמַר נְאֻם הַגְּבֵר הַיּוֹקֵם ע"ל.

ע"ל בְּגִימְטְרֵי' מְאֹה הָיוּ. טוֹר סִימָן מ"ו.

(לב) עוֹד טַעַם. כְּדִי לְהַגֵּן עַל צ"ח קְלָלוֹת הַפְּתוּבִים בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה וּכְשֶׁתְּדַרּוֹשׁ גַּם כָּל חוֹלֵי
וְכָל מְכָה הָרִי ק'.

רוֹקֵם.

(לג) טַעַם. שְׁמְבָרְכִין שֶׁלֹּא עֲשֵׂנִי גוֹי.

ואינו מברך שעשני יהודי. לפי שאינו נכון לברך על עשיית האדם משום שנוח לאדם שלא נברא כלל ואי מברכינו שעשני ישראל הי' משמע דטובה לאדם שפרא הקב"ה אותו לכו מברכינו שלא עשני גוי השתא שגבראתי בע"כ ברוך המקום שלא עשני גוי ב"ה.

ועי' מ"א סי' מ"וס"ק י' דהברכות שנא עשני גוי ושלא עשני עבד מברכין על יציאת נשמתו בליילה שלא נדבק בה נשמות עפ"ם או עבד א"כ גם גר יכול לברך פ"ן ע"ש: (לד) טעם. שהאשה מברכת שעשני כרצונו מפני שהוא כמו שמצדיק את הדין על הרעה הבאה עליו.

אבודרהם: (לה) עוד טעם. דאיתא בברכות דף ס"א ע"א ר' אבהו רמי פתיב זכר ונקבה בראם וכתוב כי בצלם אלקים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבו לברוא ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד ע"כ.

ואם כן לפ"ז אחר כך פשלקח הש"י את הצלע וברא ממנה נקבה הנה נשלם המחשבה שהוא הרצון ולכו מברכת שעשני כרצונו. (מגיד תעלומה): (לו) עוד טעם.

דהנה מבואר במ"ר נעשה אדם שהקב"ה נמלך במלאכים על בריאת האדם והיינו כמבואר שם. לפי שאם האדם חוטא ח"ו פוגם גם בעולם המלאכים ע"כ צריך שיסכימו על עשייתו ואף שאם הקב"ה חפץ מי יאמר מר לו מה תפעל.

אמנם מדרש ענוה כשהדבר נוגע לקטן נמלך הגדול בו. ואמנם דבריאת האשה עשה הקב"ה כרצונו לבד כי היא חלק מן האדם וכמו שלא מלך על הראש ביחוד ועל שאר אברים ביחוד כן האשה חלק מן האיש כו' וכיון שהיא משלמת את האדם לכו נבראת כרצונו של הקב"ה בלי המלכת במלאכים וזהו שמברכת שעשני כרצונו דהיינו כרצון הקב"ה לבד בלי המלכת המלאכים.

ישועות יעקב סי' מ"ו סק"ה: (לז) טעם. על ענין הברכות שבתחלתן מדבר כלפי השם כאלו הוא כנגדו ובסופן כאלו אינו כנגדו.

משום שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד וכשמזכיר את השם ואומר ברוך אתה ה' הוא עומד לנגדו וכיון שאומר אח"כ מלך העולם נמצא שאינו עומד לנגדו שר"ל אותו אלהינו שהוא מלך העולם הוא קדשנו במצותיו וצונו לעשותם.

אבודרהם. ועיין שבלי הלקט הלכה קס"ה שויתי ה' לנגדי תמיד רב אמר ברוך אתה ושמואל אמר ברוך הוא הלכו תקינו רבנו פתרוןיהו ברוך אתה פ"ב אשר קדשנו כשמואל ע"ש: (לח) עוד טעם.

מפני שהקב"ה נגלה ונסתר. נגלה מצד מעשיו ונסתר מצד אלהותו.

וגם הנשמה נראית ונעלמת לכו הנפש מברכת בנכח ונסתר כמו שנאמר ברכי נפשי את ה' כו'. אבודרהם ועיין ערבי נחל פ' בלק דלכו אומרים תיכף מלך העולם בכדי שלא יהיה משמעות ללשון זה שאינו מולך רק עלינו ולכן אנו אומרים מיד גם כן מלך העולם לומר באמת שהוא מלך על כל האמצעיות וכולם הם משועבדים ונכנעים לו כי אין להם מציאות מבלעדו ע"ש: (לט) טעם.

שְׁעוֹנֵינוּ אָמֵן אַחַר הַמְּבָרָךְ. שְׁנַאֲמַר פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הֵבו גִּדְלֵי לְאַלְהֵינוּ אָמַר לָהֶם מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֲנִי מְבָרֵךְ אַתֶּם תִּעֲנוּ אָמֵן.

אֲבוֹדְרָהֶם. וּמֵהָאֵי קָרָא גּוּפָא יִלְפִינָן בְּיוֹמָא כְּשִׁשׁוּמַע הַזְּפָרְתָּ הַשֵּׁם.

צָרִיךְ לְשַׁבְּחוּ וְלוֹמַר ב"ה וּב"ש. עֵינֵינוּ מִתְּצִיַת הַשְּׁקָל סִימָן קצ"ב: (מ) טַעַם.

שְׁלֵא יַעֲנֶה ב"ה וּב"ש בְּבִרְכָה שְׁחִבְרוּ מוֹצִיא אוֹתוֹ. (וְכֵן אִם הַשׁוּמַע הוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם שְׁאִסוּר לֹא לְהַפְסִיק).

מִשׁוֹם דְּבָרוֹךְ הוּא וּבָרוּךְ שָׁמוּ לֹא מְנַזְכֵּר בְּגִמְרָא וְהוּי הַפְּסִק דְּהָא דְחִבְרִי מוֹצִיא אוֹתוֹ הוּי כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר הַבְּרָכָה וְאִסוּר לְהַפְסִיק בְּאֲמִצַּע הַבְּרָכָה. דְּגוּל מְרַבְּבָה.

וְעֵי שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִי רִי"ג ס"ק ג' שְׁנִכּוֹן לִיְזַהֵר אִף אֵין לְמַהוּת בְּמֵי שְׁעוֹנָה ב"ה וּב"ש ע"ש: (מא) טַעַם. שְׁאֲנוּ מְבָרְכִין בְּבִרְכָה כָּל הַבְּרָכוֹת זא"ז ב"א אע"ג דְּלִפִּי הַדִּין הֵיךְ לָנוּ לוֹמַר כָּל אֱלוֹ הַבְּרָכוֹת כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה בְּשַׁעֲתָה דְּהֵינּוּ מִיָּד שְׁיִתְעוֹרֵר מִשְׁנֵתוֹ שְׁחִזְרָה אֵלָיו נְשַׁמְתוֹ שְׁיִצְאָה מִמֶּנּוּ בְּשִׁנְיָה הִי רָאוּי לוֹמַר מִיָּד אֱלֹהֵי נְשַׁמָּה שְׁנֵתָּ בִּי עַד לְפָגְרִים מֵתִים לְתַת שְׁבַח לְמָקוֹם ית' עַל שֶׁחִזְרָה לוֹ נְשַׁמְתוֹ וְכֵן אִם שָׁמַע קוֹל הַתְּרַגְּוֹל אע"פ שֶׁהוּא שׁוֹכֵב עַד יֵינֵן בְּמִטָּתוֹ הִי לוֹ לוֹמַר בא"י אמ"ה הַנּוֹתֵן לְשִׁכּוּי בִּינָה כו'.

וְכִי לוֹבֵשׁ כְּתָנָתוֹ בְּעוֹדָנּוּ שׁוֹכֵב הִי לוֹ לוֹמַר מְלַבֵּישׁ עֲרוּמִים. וְכִי מִנַּח יָדָיו עַל עֵינָיו לְפוֹתְחָם הֵיטֵב הִי לוֹ לוֹמַר פּוֹקֵחַ עוֹרִים.

וְכֵן כּוֹלֵם עַד הַגּוֹמֵל חֲסָדִים. מִשׁוֹם דְּהֵינּוּ בִּימֵיהֶם שָׁהֵם הָיוּ מִתְּנַהֲגִים בְּטָהֳרָה וּבְקִדּוּשׁ אֲפִילוּ בְּלִילָה וְהִי דִּינֵיהֶם נְקִיּוֹת בְּכָל עַת אֲפִילוּ מִיָּד שְׁנֵתְעוֹרְרוּ מִשְׁנֵתָם אֲבָל עַכְשָׁיו אָנוּ אֵין יָדִינוּ נְקִיּוֹת בְּאֱלוֹ הַזְּמָנִים שְׁחִלּוֹת הַבְּרָכוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת בְּעַתָּה.

וְעוֹד מִפְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ שְׁאֵינָם יוֹדְעִים אוֹתָן נִהְיָ לְסַדְרָן בְּבֵית הַפְּנֹסֶת כְּדֵי שְׁיַעֲנוּ הָעַמֵּי הָאֲרָצוֹת אָמֵן אַחֲרֵיהֶן וְיִצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן וְאע"ג דְּקִי"ל כָּל הַבְּרָכוֹת מְבָרְכִין עוֹבֵר לְעִשְׂיֵיתָן הֵינּוּ בְּרַפְתָּ הַמְּצוֹת שְׁאֲמַר בְּהֶם וְצָנְנוּ לְעִשׂוֹת כֵּן אֲבָל אֱלוֹ הַבְּרָכוֹת הוֹדְאוֹת וְשַׁבַּח הֵן יְכוֹלִין לְבָרֵךְ אַח"כ.

לְבוּשׁ סִימָן מ"ו סְעִיף ב' וְסְעִיף ג'. (מב) טַעַם.

שְׁאוּמְרִים לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יָרָא שְׁמִים בְּסִתְרָ כו'. כֵּינֵן שְׁתַּקְנוּ בְּרָכָה בא"י מְקַדְשׁ אֵת שְׁמָהּ בְּרַבִּים כְּנֶגֶד דּוֹרוֹת שְׁגָזְרוּ בְּהֵן שְׁמֵדוֹת שְׁלֵא לְקָרוֹת ק"ש וְהַצְּרָכוּ לְקָרוֹת בְּסִתְרָ לְכַף מִתְּחִלַּת לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יָרָא שְׁמִים בְּסִתְרָ כו' כְּלוֹמַר אִף אַחַר שְׁנֵתְבַטַּל הַשְּׁמֵד וְרָשָׁאִין לְיָרָא אוֹתוֹ בְּגִלּוּי מ"מ מְזַכִּירִין שְׁיֵהָאֵל אָדָם יָרָא שְׁמִים אִף בְּסִתְרָ כְּלוֹמַר שְׁיֵהָא תּוֹכּוּ כְּבָרוּ וּמְסִימִין מְקַדְשׁ שְׁמָהּ בְּרַבִּים שְׁנֵתְנִים תּוֹדָה וְשַׁבַּח לְשֵׁם יְתַבְרַךְ שְׁנֵתְבַטַּל גְּזִירַת הַשְּׁמֵד וְרָשָׁאִין אָנוּ לְקַדְשׁ שָׁמוּ יְתַבְרַךְ בְּגִלּוּי בְּרַבִּים.

לְבוּשׁ סִימָן מ"ו סְעִיף ח': (מג) טַעַם. שְׁאֲנוּ אוֹמְרִים.

וְאוֹמְרִים פְּעָמִים בְּאִהְבָה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְלָמָּה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל יְחוּד שָׁמוּ הַגְּדוֹל בְּלִשׁוֹן שְׁמִיעָה וְלֹא אֲמָרִינוּ בְּלִשׁוֹן הַסִּפְתָּ אוֹ בְּלִשׁוֹן הַבִּנְיָה שְׁכַף פִּירוּשׁוֹ שֶׁל שְׁמַע הֵבִינוּ אוֹ הַשְּׁכִילוֹ שֶׁה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד.

מְשָׁלוּ מְשָׁל לְמַה"ד לְמִלְךָ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְיוֹם הַוִּלְדָתוֹ וְשָׁלְחוּ לוֹ מִתְּנוּת רַבּוֹת וּבְתוֹךְ הַמִּתְּנוּת הִי' שְׁנֵי מְנוֹרוֹת יְקָרִים מְאֹד קְבוּעִים בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח לוֹ אֶחָד וְאָמַר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדּוֹ שֵׁיבֵא אֶת הַמְּנוֹרוֹת לְפָנַי הַשָּׂרִים וְכֹאֲשֶׁר לָקַח אוֹתָם נָפַל מִיָּדוֹ מְנוֹרָה אַחַת וְנִשְׁבְּרָה וְכֹא בְּפֶתַח לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לוֹ שֶׁמְנוֹרָה אַחַת נִשְׁבְּרָה אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לֵךְ וְהִבִּיא אֶת הַמְּנוֹרָה הַשְּׁלִימָה הַנִּה לְהִרְאוֹת אוֹתָהּ וּתְחַזֵּר אוֹתָהּ לְמְקוֹמָהּ וְאַח"כּ תִּקַּח פַּעַם שְׁנִיית זֹאת הַמְּנוֹרָה וְתֵבֵא אוֹתָהּ ע"י פֶּתַח אַחֵר לְכָאן כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַשָּׂרִים שֶׁיֵּשׁ לִי שְׁנֵי מְנוֹרוֹת וְכֹן עָשָׂה.

וְכֹן פָּאן הַמֶּלֶךְ זֶה הַקַּב"ה וְהַעֲבָדִים אֵלָיו יִשְׂרָאֵל וְהֵם אָמְרוּ נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע חֻטְאוֹ בְּעַגְלָה וְאָמְרוּ קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹקִים וְאָבְדוּ זְכוּת שֶׁל נַעֲשֵׂה אָמַר הַקַּב"ה בְּמַה שֶׁנִּשְׁפָּאָר בְּיָדָם וְהוּא זְכוּת שֶׁל נִשְׁמַע בּוֹ יִהְיֶה מִיְּחַדִּים אֶת שְׁמֵי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם.

ע"כ אוֹמְרִים פְּעָמִים שָׁמַע יִשְׂרָאֵל. אֶחָד בְּשָׁבִיל נַעֲשֵׂה וְאֶחָד בְּשָׁבִיל וְנִשְׁמַע.

(שְׁמַעְתִּי) וְעַי' אַבּוּדְרָהֶם: (מֵד) טַעַם. שֶׁקָּבְעוּ לְקִרְוֹת פ' הַתְּמִיד.

כְּדֵי אֵיחָד בְּמִדְרָשׁ בְּזִמְנָן שֶׁאֵין בַּהִמ"ק קַיִם מַה תְּהִי עֲלֵיהֶם אָמַר לוֹ כְּבָר הַקְּדָמְתִי לָהֶם סֹדֵר הַקְּרִבְנוֹת כֹּל זִמְנָן שֶׁעוֹסְקִין בְּהוֹ מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאֵלּוֹ הַקְּרִיבּוֹם לְפָנַי. וְעַיִן טוֹר סִימָן מ"ח: (מַה) טַעַם.

לְמַה קָּבְעוּ לְשִׁנוֹת מִשְׁנַת אֵיזְהוּ מְקוֹמָן. כְּדֵי שֶׁנִּזְכָּר בְּכָל יוֹם לְלִמּוּד מִקְרָא מִשְׁנָה וּגְמָרָא. טוֹר סִימָן נ' וְכֹן אֲנִי נוֹהֲגִים בְּתַחֲנִנָּה מִקְרָא דְהֵינּוּ פְרִשְׁת צוֹ וְאַחֵר כֶּף מִשְׁנָה דְהֵינּוּ אֵיזְהוּ מְקוֹמָן וְאַח"כּ מִדְרָשׁ שׁ בְּרִייתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְהוּי בְּמְקוֹם תְּלִמּוּד שֶׁהַמִּדְרָשׁ כְּתוּבָה. אַבּוּדְרָהֶם: (מֵו) טַעַם לְמַה אוֹמְרִים פֶּרַק זֶה מִכָּל שְׁאָר פְּרָקֵי הַמִּשְׁנָה.

שֶׁהִיא מִשְׁנָה שֶׁאֵין בָּהּ מַחְלֻקָּת. שֶׁאֵין פֶּרַק בְּכָל הַמִּשְׁנָיוֹת שֶׁאֵין בָּהּ מַחְלֻקָּת חוּץ מִפְּרָק זֶה וְנִקְרָא הַלְכָה פְּסוּקָה.

וְעַתָּה אֲנִי צָרִיכִים אֶל הַשְּׁלוֹם וְלֹא אֶל הַמַּחְלֻקָּת ב"י שָׁם. וְעַיִן ש"ע הָאֲרִיז"ל: (מֵז) טַעַם.

שְׁאוּמְרִים הוֹדוּ לֵה' קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ. לְפִי שֶׁדָּוִד קָבְעוּ לְאוֹמְרוֹ בְּכָל יוֹם לְפָנַי הַחֲרוֹן.

טוֹר סִי' נ"א וְטַעַם. שְׁאוּמְרִים ה' מְלָךְ ה' מְלָךְ בְּעַמִּידָה בְּזִמְרֹת בְּשִׁבְתוֹת וי"ט.

לְפִי שֶׁנִּמְצָא בַּהֲגָדָה מִלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד שֶׁחֲרִית בְּאֲמִצָּע הַרְקִיעוֹפּוֹתִים וְאוֹמֵר ה' מְלָךְ ה' מְלָךְ וְכו' וְכֹל גְּדוּדֵי מַעֲלָה עוֹנִין אַחֲרָיו עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְבִרְכוֹ וְכֹשֶׁם שֶׁהַמְּלָאכִים אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּעַמִּידָה כֶּף אֲנִי רְאוּיָם לְאוֹמְרוֹ בְּעַמִּידָה וּבְחֹזֶל לְפִי שֶׁמִּתְבַּטְּלִין מִמְּלָאכְתָּן וְצָרִיכִין לְמַעֲשֵׂי דִידֵיהֶם וְאֵין לָהֶם פְּנָאֵי לֹא נִהְיִי לְאוֹמְרוֹ בְּעַמִּידָה.

וְנִהְיִי לְכַפְלוֹ בְּכָל סְפָרְד. וְהַטַּעַם.

לְהוֹדִיעַ יִיחוּד מְלְכוּתוֹ. ב"י סִי' נ': (מַח) טַעַם.

לְמַה נִּקְרָא פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. ע"ש שְׁמוֹמְרִים הַקְּלִיפּוֹת.

ולכאורה מי האיש שראה אפילו פעם אחת קליפות מוטלים לארץ בבית המדרש. אמנם הפנונה שמזמר הקליפות מקרב לבו ועצמותו ע"ד משל באומרו גדול ה' ומקולל מאד מתחיל לשוב אליו ית' ונותן אל לבו האמנתי כי אדבר גדול ה' ומלא כל הארץ כבודו.

אם פן למה עשיתי ככה כזאת וכזאת עשיתי כי ידע אינש בנפשיה גרועות ערכו ומחשבותיו הפרטים שמשוקע בהם תמיד ואזי מתחיל להתחרט ולתהות על הראשונים וכן פיוצא בזה.

אור המאיר לר"ה: (מט) טעם. שתקנו לומר ברוך שאמר.

משום דאיתא בפרק כל כתבי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום ומסקינן כי קאמר בפסוקי דזמרה ומאי ניהו תהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה כו' וכן דרש ר' שמלאי ברכות דף ל"ב ע"א לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחרי כן יתפלל לכן תקנו לאומרים קודם תפלה וקבעו ברכה זו לפנייהם ואחת לאחרייהם והוא ישתבח ואומרים מזמור לתודה ובשבת וי"ט א"א מזמור לתודה.

לפי שאין תודה קרבה בהו. טור סי' נ"א: (נ) טעם.

שאומרים אשרי יושבי ביתך כו' קודם תהלה לדוד שהוא במזמור פ"ד. משים דצריכים לשהות שעה אחד קודם שיתחיל להתפלל דכתיב אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה ופרש"י ברכות דף ל"ב יושבי ביתך ונהדר יהללוך לכן ראו חז"ל לתקן לומר פסוק אחד והיא שיעור השעה? וכיין דמפסוק אשרי יושבי ביתך כו' דרשינן האי דרשה שצריכה לשהות שעה אחד לכן תקנו לומר אשרי קודם תהלה לדוד.

תוס' ברכות ד' ל"ב ע"ב בד"ה קודם. והאי דאמרינן אשרי כו' קודם תהלה לדוד בשחרית וקודם למנצח משום לא פלוג.

מחצית השקל סי' נ"א ס"ק ז'. ואומרים אשרי העם סוף מזמור קמ"ד ויש בו ב"פ אשרי ואשרי יושבי ביתך הרי ג'.

פעמים רמז שיאמרו אותו ג"פ בכל יום שמובטח לו שהוא בן עוה"ב. שם.

ואגב איתו מזמור תקנו לומר עד סיום תהלים שיש שם י"פ הללויה כנגד עשרה הלולים שבספר תהלים ניצוח ניגון שיר וכו'. ב"י שם: (נא) טעם.

שאומרים פסוק ואנחנו נברך יה אחר תהלה לדוד שהוא במזמור קט"ו. משום שאמרו חז"ל כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו הוא בן עוה"ב ולכן אנחנו אומרים שנוצח לברך יה גם לעולם הבא.

ב"י סי' נ"א. ועוד טעם.

לשלושולי הללויה בתר הללויה. כל בו: (נב) טעם.

למה כופלין בפסוק כל הנשמה וכו' ה' ימלוך לעולם ועד. לפי שכל הנשמה הוא סוף פסוקי דזמרה.

טור שם. וכן ה' ימלוך לפי שהוא סוף השירה.

אבודרהם: (נג) עוד טעם. משום דאמרין במס' שבת יהא חלקי עם גומר הלל בכל יום כלומר שמימימן ספר תהלים שאמור בהו הללות הרבה ואם אינו כופל שני פעמים אינו נראה כמסיים ונראה כאלו עדיין יש אחריו פסוקין הרבה אבל עתה שמחזיר לאמרו פעם אחת בידוע שהוא אחרון ונראה כמסיים פן מנהג בני אדם פשגומרין ומפסיקין מלקרות.

שונים וכופלין מקרא אחרון זהו סימן למפסיק קריאתו. פרדס סי' ה': (נד) עוד טעם. שכופלין ה' ימלוך לעולם ועד. משום דבסדר בשלח מן פרשת קריעת ים סוף מפסיק ויהי באשמורת הבוקר עד ה' ימלוך יש שם י"ח אנפרות של שם ארבע אותיות והם עולין במנין בין הפל ע"ב אותיות נגד ה' שבעים ושתיים.

ובפסוקי דזמרה מתחילין מוי"ו ונחסר ארבע שמות מן הפסוקים דקודם וינשע. ולכך כופלין ה' ימלוך ומוסיפין עוד פסוק כי לה' המלוכה כו' שיש בה שמות להשלים המנין והחמישי אינו מן המנין רק מפרש ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מהרי"ל: (נה) טעם. שפחרו בחצי קדיש אחר פסוקי דזמרה ואחר תפלת י"ח ואחר תהלה לדוד במנחה ואחר קריאת התורה בב' וה'.

ולא בקדיש שלם בלא תתקבל כמו שאומרים ק"ש בלא תתקבל אחר פסוקים או הגדה. משום דכלל הוא כ"מ שאומרי בשביל פסוקים או הגדה אומר ק"ש משא"כ כשאומר הסוף להפסיק בין פסוקי דזמרה שישלמו כאן ואחר ש"ע שיהא מצוה בפ"ע ואחר תהלה לדוד במנחה שכל האומר תהלה מובטח כו' ואומרים דרו תחנה לא פקורא בתורה אומרים רק חצי קדיש.

ואחר קריאת התורה בב' וה' אעפ"י שקורא בתורה מ"מ מצוה ומקנת עזרא אנו אומרי רק חצי קדיש מה"ט דאמרן. ודע דלעולם אומרים ח"ק אחר קריאת ס"ת אף בשבת במנחה ומענית ציבור במנחה כי הקדיש שאומרים קודם תפלת ח"י על העמוד קאי לס"ת והא דא"א על הבימה במנחה.

פדי שידעו העם מתי יתחילו ש"ע משא"כ כשאומר אשרי בקול רם. ובשבת שאומרים ח"ק על הבימה ג"כ.

פדי להפסיק בין ז' קרואים למפטיר. פ"מ סי' נ"ה סק"א: (נו) טעם.

שתקנו לומר קדושה ביוצר אור. פדי להוציא מלבם של מכחישים שאומרים עזב ה' את הארץ ונתן הממשלה לשמש ולשאר המאורות והם עושים חפצם בכל אשר ירצו.

ואינו פן שאינם השמש ושאר המאורות זנים כיאם במצות בוראם יתברך שמו שהרי כל צבאות מעלה מקדישין ומיחדין אותו שהוא בורא הכל והוא מושל בכל. אבודרהם: (נד) טעם.

שאין אומרים בברכות של ק"ש אלא קדוש וברוך ובקדושה של שמונה עשרה אומר קדוש וברוך וימלוך. לפי שברכות של ק"ש מספרים ומגידים ענין שאופנים מקלסין בו. והוא קדוש. לעומתם ברוך יאמרו.

אָבֵל יִמְלֹךְ וְשֵׁהוּא קְלוּסָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין צָרִיכִין לְאוּמְרוּ בְּזֶה הָעֵנָן אַא"כ בְּקְלוּסָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלַת ש"ע. ס' הָאוּרָה: עֵנָנִי ק"ש (נח) טעם.

שְׁבַעֲרֵב אוֹמְרִים שְׁתֵּי בְּרָכוֹת לִפְנֵי ק"ש וְשְׁתֵּים לְאַחֲרֵי וּבַפְּנֹקֶר רַק אַחַת לְאַחֲרֵי לְפִי שְׁבַעֲחֲרִית יֵשׁ מְצוֹת צִיצִית מִשָּׁא"כ בְּעֲרֵב. רוֹקַח: (נט) טעם.

שְׁנוֹהֲגִין לִיתֵן יְדֵיהֶם עַל פְּנֵיהֶם בְּקִרְיַת פְּסוּק רֵאשׁוֹן שֶׁל ק"ש פְּדִי שְׁלֵא? סִתְּפֵל בְּדָבָר אַחַר שְׁמוֹנְעוֹ מְלַכְוֹנָן וּלְפִיכָף נוֹהֲגִין לְקִרְוֹת פְּסוּק רֵאשׁוֹן בְּקוֹל רֶם פְּדִי לְעוֹרֵר הַפְּנוּנָה. לְבוּשׁ סִי' ס' סֵעִי' ה': (ס) עוֹד טעם.

שְׁנוֹהֲגִין בַּק"ש לִיתֵן יָד יָמִין עַל פְּנֵיו וּלְהַעֲצִים עֵינָיו מִרְאוֹת. הוּא בְּחִינַת מִיתַת הַצְּדִיקִים כִּי סוּמָא הוּא כַּמַּת וּמוֹסְרִים נִפְשָׁם בַּקְּדוּשָׁתִּיחֻדָּא עֵילָאָה.

בְּשֵׁם הָרַב הַצְּדִיק הַקְּדוּשׁ מוהר"ר מְנַחֵם מְעַנְדִּיל מְקַאֲסִיב זְצוּק"ל: (סא) טעם. שְׁאָנוּ מוֹסִיפִין בִּשְׁכַמְל"ו.

דָּאֵמַר ר"ש בֶּן פִּזְי' נִיקְרָא יַעֲקֹב אֵל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֲסִפּוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְכַתִּיב הִקְבָּצוּ וְשָׁמְעוּ וְגו' בְּקֵשׁ יַעֲקֹב לְגַלוֹת אֵת הַקֶּץ לְבָנָיו וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנָּה שְׁכִינָה אָמַר ח"ו שְׁמָא יֵשׁ בְּמַטְתּוֹ פְּסוּל פְּאֲבָרָהֶם שְׁיִצְא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל וְכִיִּצְחָק שְׁיִצְא מִמֶּנּוּ עָשׂוּ אָמְרוּ לוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל פִּירוּשׁ אֲבִינוּ ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד כְּשֵׁם שְׁאִין בְּלַבָּף אֵלָא אֶחָד כִּף אֵין בְּלַבִּינוּ אֵלָא אֶחָד פְּתַח הַזָּקֵן וְאָמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

זֶה שְׁאָמַר פְּעַם שְׁנֵית וְשָׁמְעוּ אֵל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם כְּלוֹמַר מֵאָמַר זֶה שֶׁהוּא בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכוּתוֹ כו' יְהֵא קַבְּלָה בְּיַדְכֶם. וְעָנוּ וְאָמְרוּ כֵּן אָמְרֵי רַבְּנָן הֵיכִי נַעֲבִיד נְמַרִי' נָא אָמְרֵי מִשָּׁה לֹא נְמַרִי' אָמְרֵי יַעֲקֹב הִתְקִינוּ שְׁיִהִי' אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּחִשָּׁאֵי.

פְּסָחִים דָּף נ"ו ע"א: (סב) טעם. שְׁצָרִיף לְאַחֲזוֹ הַצִּיצִית בְּשַׁעַת ק"ש בְּיַד שְׁמָאֵל.

פְּדִי שְׁיִהִיָּה כְּנֶגֶד לְבוֹ רֶמֶז לְדָבָר. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְהִלַּב שְׁפָאָדָם הוּא בְּצַד שְׁמָאֵל.

לְבוּשׁ סִימָן כ"ד סְעִיף ב': (סג) טעם. שְׁאָסוּר לְבָרָךְ פְּשִׁלְבוֹ רוּאָה אֵת הָעֶרְוָה.

מִשׁוּם דְּכִי קָרִינָן לֹא יִרְאָה בָּךְ עֶרְוַת דְּבָר. לְדָבָר שֶׁהוּא עֵינֵךְ בְּאָדָם וְעֵינֵךְ חַיּוּתוֹ תְּלוּי בּוֹ וְהוּא הִלַּב אָבֵל שְׁאָר אֲבָרָיו לִית לָן בְּהָ אָבֵל אִם אֶחָד מֵאֲבָרָיו נוֹגְעִין בְּהָ אָסוּר לְקִרְוֹת ק"ש אוֹ לְהַתְּפַלֵּל דְּגִזְרֵינוּ נְגִיעַת שְׁאָר אֵיבָרָיו מִשׁוּם נְגִיעַת יָדָיו ע"כ צָרִיף לְהַפְּסִיקוֹן בְּכַגֵּד אוֹ לְהַרְחִיקוֹם בְּעֵנָן שְׁלֵא יַגַּע הַגִּיד בָּהֶם.

שֵׁם סִימָן ע"ד סְעִיף ה': (סד) טעם. שֶׁהַש"צ חוֹזֵר וְאוֹמֵר ד' אֱלֹהֵיכֶם אָמַת.

פְּדִי לְהַשְׁלִים רַמ"ח כְּנֶגֶד אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם. כִּי בַק"ש יֵשׁ רַמ"ה תְּיָבוֹת.

טוֹר סִימָן ס"א. וְעֵינֵי מ"א שֵׁם ס"ק א' שִׁי"ל גַּם בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן אָמַת שְׁלֵא לְהַפְּרִיד בִּינֵיהֶם וְאָמַת הַשְּׁנִי אֵינָה מִן הַמְּנִין אֵלָא נּוֹסַח בְּרַפְת אָמַת וְיִצְיִב הוּא ע"ש: (סה) טעם.

שְׁיִחִיד הַקּוּרָא אָסוּר לוֹ לְכַפֵּן אֵלּוּ הַג' תְּיָבוֹת מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע כְּשִׁתִּירְשׁוּיּוֹת ח"ו כְּדָאֲמַרִּין בְּב' פְּעָמִים שְׁמַע וְלֹא דְמִי לַש"צ שְׁקוּרָא אוֹתָם ב' פְּעָמִים שְׁכֵן דְּרָךְ הַש"צ בְּכַמְהָ

ענינים לקרות בתשאי להוציא א"ע ולחזור ולהשמיע לעם ע"כ פשקורא ק"ש בייחיד יוסיף בתחלה הג' תיבות אל מלה נאמן להשלים רמ"ח ולא הוי הפסק בין הבוחר ובין עיקר ק"ש כיון שהתקמים הראשונים אמרו פן לא הוי כ"כ הפסק והוי במקום אמן שהוא ר"ת "א"מ"ן ונדקא בייחיד אבל בציבור לא יאמר פלל אל מלה נאמן כי אח"כ הסכימו פל התקמים לבטל מנהג זה מפני שהוי הפסק בין הבוחר ובין עיקר ק"ש וכדי להשלים הרמ"ח תיבות תקנו פשיקראו הציבור עם הש"צ מסיימין בתשאי אני ה' אלהיכם אמת ואח"כ יתחיל הש"ץ פעם שנית בקול רם ה' אלהיכם אמת וכל הציבור שומעים ושומע פעונה וישלמו לרמ"ח תיבות לבוש סי' ס"א סעי' ד'.

ועי' שערי תשובה שם דהב"ח ופר"ח הסכימו להירושלמי שאם קורא בייחיד שרי לי למכפל ה' אלקיכם ושמעתי שכ"כ מהרח"ו זצ"ל דנהג פן רבינו האר"י ז"ל ע"ש: (סו) טעם. שנוהגין שהרב בעיר קורא בקול רם פרשת ציצית שהוא יציאת מצרים משום דיציאת מצרים דאורייתא ולא פל אדם כיון בקריאתו לכו הרב אומר בהגבהות הקול לעורר הפנונה.

פרם שלמה בשם ספר אהד: (סז) טעם. שאין מברכין אקב"ו על ק"ש.

לפי שהוא בכלל מה שמברכין לעסוק בד"ת פי ק"ש בכלל התורה. פמ"ג סי' רל"ט.

וטעם שאין מברכין על התפלה. מפני שאין לה קבע דהלואי שיתפלל כל היום.

אבודרהם: (סח) טעם. שמפסיקין לקדוש ולברוך כבוד אפי' באמצע פסוק של ק"ש.

לפי שאלו השני פסוקים אמרום ישע"י ויחזקאל ששמעוים מפי המלא פנים. פחד יצחק בשם עטרת צבי:.

(עניני תפלה (סט) טעם. שצריך להסמיך גאולה לתפלה.

דסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב (תהלים י"ט) ה' צורי וגואלי וסמיך לי' (שם כ') יענה ה' ביום צרה. רש"י ברכות דף ד' ע"ב.

וכתב הטור סי' קי"א יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי היינו גאולה וסמיך לי' יענה ה' ביום צרה היינו תפלה ע"כ. ומה שאומרים בערבית השפיכנו כיון דתקינו רבנו השפיכנו כגאולה אריכתא דמי'.

ברכות שם. ועיין ט"ז סי' רל"ו ס"ק ג' דמה שאומרים ברוך ה' לעולם אמן ואמן הוא ג"כ כגאולה אריכתא ע"ש.

ומה שאומרים ה' שפתי תפתח אינו הפסק דכיון דתקינו לי' רבנו בתפלה כתפלה אריכתא דמיא. ברכות שם.

ובשבת אין לחוש לסמוך גאולה לתפלה הואיל דנפיק לן מהאי קרא דיענה ה' ביום צרה ושבת לאו יום צרה הוא. אור זרוע הלכות ק"ש בשם ר"ת.

וביו"ט יש לסמוך משום דעיקר גאולה זו מיוסדת על גאולת מצרים כמו שיש בה בפי מצרים גאלתנו כו' ובמצרים היו כל הימים ימי צרה חוץ משבת שגם במצרים לא הי' עובדים עבודת פרוך בשבת כמו שיקדו ז"ל בתפלת ישמח משה במתנת חלקו כו' מ"מ

יש להחמיר גם בשבת לסמכה דהחיבור והדיבוק לעולם טוב הוא לישראל לבוש סי' קי"א: (ע) טעם.

שחותם בא"י גאל ישראל ולא גואל ישראל. משום שנתקנה על הגאולה שעברה. טור סי' רל"ו: (עא) טעם. שצריך אדם לאזור אזור בשעת התפלה אפי' יש לו אבנט שאין לבורואה הערוה.

משום הכון לקראת אלהיה ישראל שזה הוא הכון כשחגור אזור במתניו. נראה הוא עומד יותר זריז מכשהוא בלא חגורה וה"מ תפלה כגון י"ח.

אבל לענין ק"ש ושאר ברכות אין לחוש בחגורה רק שלא יהא לבו רואה ערותו שיהא לו מכנסים. טור סי' צ"א.

ועי' ב"י ולבוש שם (עב) טעם. שקודם שמתחילין שמונה עשרה צריך להפסיע לפניו ג' פסיעות ר"ל ילך לאחוריו ג' פסיעות כדי שיפסיע אח"כ לפניו ג' פסיעות.

כנגד ג' הגשות שנגש משרע"ה קודם תפלתו לתוף ג' מחיצות חושף עניו וערפל. רקח סי' שכ"ב.

וזהו ג"כ הטעם לאחר סיום תפלת י"ח פוסעים ג' פסיעות לאחוריו לחזור מתוף אותן ג' מחיצות. קיצור של"ה: (עג) טעם.

שאסור להתפלל במקום גבוה. משום ממעמקים קראתיה ה'.

ברכות דף י' ע"א. וטעמא הוא שאם הוא עומד במקום גבוה הרי הוא כמחרף כלו' כאילו הוא רוצה להתקרב יותר להש"י שהוא על השמים ואינו יודע כי מלא כל הארץ כבודו ואפי' בעומד הארץ אין דבר נסתר ממנו וזהו ממעמקים.

לבוש סי' צ' סעי' א' ע"ש. ע"כ נהגו שהמקום שהש"צ עומד הוא עמוק משאר הבה"כ ואפשר דמשום הכי אמרינן בגמ' בכל דוכתא יורד לפני התיבה.

ההוא דנחית. מ"א סי' צ' ס"ק ג'.

כתב הרמב"ם ז"ל שלא יהא גבוה ג' טפחים ואם הי' גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם הי' מן קוף מחיצות אע"פ שאין בו ד' על ד' מותר להתפלל שאין גבהו ניכר כיון שחלק רשות לעצמו ע"ש: (עד) טעם.

שהמתפלל צריך שיכוון רגליו. שאמר (תזקאל א') ורגליהם רגל ישרה.

ומתרגמינן ורגליהו רגל כוונתו ריושלמי זה שעומד בתפלה צריך להשוות רגליו. טור סי' צ"ה.

והטעם לפי שפיון שעומד לדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ולדמות כאילו הוא מלאך השרת. עוד טעם.

שהוא רמז שנסתלק ממנו התנועה לברוח ולא להשיג לשום חפץ מבלעדי ה'. לבוש שם: (עה) טעם.

שְׁתַּפְּלַת הָעֲמִידָה צָרִיף בְּלַחֲשׁ. לְפִי שְׁהַמְלֵאכִים הַמְּמוּנִים לְקַבֵּל הָעֲמִידָה נִקְרְאִים אֲזַנִּים וְאִם אוֹתָהּ הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת לְאֲזַנֵּי הָאָדָם אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ לְמַעְלָה לְכֹן צָרִיף לִיזְהַר.

זִוְהַר שְׁמוֹת דָּף פ"ט: (עו) עוֹד טַעַם. שְׁתַּקְּנוּ תְּפִלָּה בְּלַחֲשׁ.

כְּדִי שֶׁלֹּא לְבִינֵי אֶת עוֹבְרֵי עֲבִירָה הַמְּתוֹנְדִים בְּתַפְּלָתָם עַל עֲבִירוֹת שְׁבִינָדָם. סוֹטָה פ' אֱלוּ נֶאֱמָרִין.

וְטַעַם.

לְמָה שְׁנִיגְגוּ לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם בְּר"ה וְיווה"כ עִי או"ח סִי ק"א סְעִי ג'. כִּינּוּן שְׁפָלָם מְתוֹנְדִים חֻטָּאָם.

וּמכ"ש לְמ"ד צָרִיף לְפָרַט אֶת הַחֻטָּא א"כ לֹא יִתְבַּיֵּשׁוּ זֶה מִזֶּה. וּבְכָפֶרֶט שְׁתַּקְּנוּ בְּדֶרֶךְ א"ב וְכָלֶם אוֹמְרִים כְּאֶחָד וְלֹא שְׁיִינֵף בִּיּוֹשׁ שׁוֹב מִן־תֵּר לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם.

דְּבָרֵי שְׁאוּל עַל חִידוּשֵׁי אַגְדוֹת יוֹמָא: (עז) עוֹד טַעַם שְׁתַּפְּלַת הָעֲמִידָה צָרִיף בְּלַחֲשׁ. מִשׁוּם דָּאָם.

מִתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם הָרִי הוּא מְרָאָה עֲצָמוֹ שֶׁהוּא מְקַטְנֵי אַמּוּנָה שְׁאִינוּ מֵאֲמִין שֶׁהַקב"ה שׁוֹמֵעַ בְּלַחֲשׁ. וְאֵין תְּפִלָּתוֹ מִתְּקַבֵּל.

אֲבָל בְּר"ה וְיוו"כ יְכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם. מִשׁוּם דְּבִר"ה וְיוו"כ הוּא נִקְרָא מְלָךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין וּמְשָׁל לְאֶחָד שְׁנִתְחַיֵּיב הָרִיגָה לְמַלְכוּת צוֹעֵק אֶל הַמְּלָךְ הוֹשִׁיעָה וְעֵשָׂה לִי חֶסֶד.

כֵּן אָנוּ צוֹעֲקִים בְּקוֹל רַם לְהַקב"ה שְׁיִשְׁפֹּט אוֹתָנוּ לְרַחֲמִים וְיִזְכְּרֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים. וְלִכְךָ ג"כ אוֹמְרִים הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ.

הַמְּלָךְ הַמְּשֻׁפָּט. אֲבָל בְּשֵׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה נִקְרָא הָאֵל הַקְּדוֹשׁ לְכֹן יִתְפַּלֵּל בְּלַחֲשׁ כִּי אֵל דְּעוֹת ה' וְלוֹ נִתְּכֵנוּ עַל־לִילּוֹת וּמַחְשָׁבוֹת כָּל אָדָם.

סֶפֶר הַגֵּן וְדֶרֶךְ מִשָּׁה: (עח) עוֹד טַעַם. דְּזִיל בְּתֵר טַעְמָא לְמָה לֹא יִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רַם.

מִפְּנֵי שְׁאֵז אֵינוּ מֵאֲמִין בְּהַקב"ה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת אֲבָל אִם הוּא מוֹדָה בְּזֶה בְּהַתְּחַלְתּוֹ יְכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם. וְאֶפְשָׁר לָזֶה תַּקְּנוּ חז"ל בְּנִסְחַתְּפִלָּה שֶׁל ר"ה וְיוו"כ לְפָנֵיךְ נִגְלוּ כָּל תַּעֲלוּמוֹת וְהִמּוֹן נִסְתָּרוֹת וְאִתָּהּ יוֹדֵעַ רְזִי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָּל חַי.

וְא"כ אָנוּ מוֹדִים שֶׁהַקב"ה יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת לְכֹן אָנוּ מִתִּירִין לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רַם. שָׁם: (עט) טַעַם.

שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. וְעוֹד לְמָה אָנִי אוֹמְרִים גְּבִי יַעֲקֹב וְאֱלֹהֵי בְנֵי"ו וְלֹא גְּבִי יִצְחָק.

מִשׁוּם דְּמַצִּינוּ דְּאָמַר דָּוִד לְבָנוּ (דְּבָרֵי הַיָּמִים כ"ח) וְעַתָּה שְׁלֵמָה בְּנֵי דַע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדְּהוּ. פִּי שְׁאֵין לְאָדָם לְהֵאֲמִין בְּאֱלֹהֵי מִצְד מְנַהֵג אֲבוֹתָיו כִּי זֶה מְנַהֵג הָאֲנָמוֹת אֲלֵא מִצְד הַחֻקִּירָה ע"פ תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהוּא אֵל הַכּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה שְׁמוֹ וְלִכְךָ אָמַר דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ מִצְד הַחֻקִּירָה וּמַצִּינוּ בְּאַבְרָהָם שֶׁהוּא הִי חוֹקֵר רֵאשׁוֹן אֱלֹהוֹתוֹ וְהוּא הוֹדִיעַ אֱלֹהוֹתוֹ בְּעוֹלָם כִּי בְּיָמָיו הָיוּ עוֹבְדִים לְעֻכּוֹ"ם וְאִם הָיִינוּ אוֹמְרִים אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק

כי הרוח פיל רצון. דהיינו שאנו צריכין להמשיך אור הרצון פדי שיעורר ע"י מוריד הגשם ע"כ אומרים בימות הגשמים משיב הרוח ומוריד הגשם.

אבל לענין מוריד הטל. שהטל המשכתו ממקום גבוה ונשא אין אנו צריכין להמשיך הרוח פי אין בכוחנו להמשיך הרצון שלמעלה גבוה מעל גבוה רק פאשר לפעמים לפי הזמן יש איזה הצטרכות להמשיך הרצון רענא דרעוין אז יודע תעלומות יזמין לפה איש צדיק בתפלתו לומר משיב הרוח ומוריד הטל בימות הסמה שלא בכוננה ונמשך ע"י דבריו הקדושים הענין הנ"ל.

זו"ש (או"ח סי' קי"ד) חין מחזירין אותו. עבודת ישראל פ' תזריע ועי' זד אפרים שם: (פב) טעם.

שאמרו חז"ל לשון הנזכרה בתחנית המתים ולשון שאלה בברכת השנים: לפי שברכת תחנית המתים אינה רק הנזכרת גבורות השם ית' ולפיכך נופל עליו לומר בה מזכירין. אבל ברכת השנים הוא שאלת הצרכים לפיכך נופל בה לשון שאלה.

פל בו: (פג) טעם. שמזכירין גבורות גשמים בברכה של תחנית המתים.

מפני שאמרו שתחנית המתים חיים לעולם כף ירידת הגשמים חיים לעולם. והבדלה בחונן הדעת.

מפני שע"י הדעת אנחנו מזכירין מעלת המנוחה ויודעים להבדיל בין קודש לחול. רבינו יונה ברכות פ"ה: (פד) טעם.

שתקנו לומר אבינו בברכת השיבנו ובסלח לנו מה שאין כן בשאר הברכות. משום שאנו מזכירין לפניו שהאב חייב ללמד לבנו ע"כ אנו אומרים השיבנו אבינו לתורתך ובסלח לנו משום הא דכתיב וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ע"כ אנו מזכירין רחמי האב פדכתיב פרחם אב על בנים שירחם עלינו ויסלח לנו.

טור סי' קט"ו: (פה) טעם. שקבעו שאלת ותן טל ומטר בששים בתקופה לפי שעכשיו גלינו לארצות העמים שהן נמוכות, ושיערו חכמים שאינן צריכות למטר עד ששים בתקופה.

וזמן התבואה לעולם הולכת אחר התקופה. לפיכך קבעוה בששים.

ספר התניא סי' פ"ח: (פו) טעם. שאם לא שאל מטר בימות הגשמים ונזכר קודם שומע תפלה אין מחזירין אותו ושאל המטר בשומע תפלה ואם טעה ושאל מטר בימות הסמה במקום שאין צריכין לו מחזירין אותו ואפי' אומר ותן טל ומטר לברכה.

כיון שהמטר הוא קלה להם. לבוש סי' קי"ז סעי' ג'.

ועי' פרי חדש שם ס"ק א' דכתב חז"ל שאם לא שאל ביום ס' ואם נמנה מעת לעת אין הס' נשלמים בעת שהתפלל אין מחזירין אותו אלא אם נשלמו כבר הס' מעת התקופה ע"ש. ועי' מחצית השקל סי' תי"ט.

(פז) טעם. שאומרים יעלה ויבא בעבודה.

שְׁהִיא תִּפְּלָה לְהַשִּׁיב יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם תּוֹסִ' שֶׁבַת דָּף כ"ד ע"א בד"ה בְּבוּנָה. פְּתַב הַנְּנוּעַם
מְגִדִים בְּלִיל ר"ח אוֹ תַנְּנֹפָה אִם אָמַר בֵּא"י אַעֲפ"י שֶׁלֹּא אָמַר שְׁכִינְתּוֹ לְצִיּוֹן אוֹ הַטּוֹב שֶׁמָּדָּ
כּו' שׁוֹב אֵין אֹמֵר שֶׁם אַחַר סִיּוּם הַבְּרָכָה אַעֲפ"י שֶׁלֹּא הִתְחִיל בְּאַחֲרֵת כָּלֵל.

אַבְל בְּיוֹם ר"ח אוֹ הַזְּכָרָה שְׁמִתְזוּרִין אִם סִיּוּם הַבְּרָכָה בֵּא"י מְסַיֵּה הַמַּתִּים יֹאמַר מְשִׁיב
הַרוּח וּמֹרִיד הַגְּשָׁם (דֹּאֵל"ה יִהְיֶה חוֹזֵר לְרֹאשׁ ע"כ אֹמֵר שֶׁם) ע"ל סַעִי' קצ"ב וְסַעִי'
קצ"ד): (פַּח) טַעַם. שְׁאוּמְרִים בְּשַׁחֲרִית בְּתַפְּלַת י"ח שִׁים שְׁלוֹם.

כִּי כָּלֵל נִקּוּט בִּידָדָּ בְּכָל עֵת שְׁקוּרִין בְּסַפֵּר תּוֹרָה יֵשׁ לוֹמַר בְּתַפְּלַת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שִׁים
שְׁלוֹם לְפִי שְׁיֵשׁ בּוֹ תּוֹרַת חַיִּים. תִּשְׁב"ץ אוֹת רל"ט: (פַּט) טַעַם.

מֵה שְׁאוּמְרִים אַחַר עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וְאָמְרוּ אָמֵן מִי יַעֲנֶה אָמֵן. מִשׁוּם דְּהֵי כְּמוֹ שְׁנוּהֵגִין לוֹמַר
בְּרוּכִים יוֹשְׁבֵי בְּלִשׁוֹן רַבִּים אִפִּי' לְאַחַד שְׁאוּכָל אוּמְרִים כֵּן לְמַלְאָכִים שְׁעֲמוּ ע"ד כִּי
מַלְאָכָיו יִצְנֶה לָדָּ כָּדָּ וְאָמְרוּ אָמֵן לְהַמְלָאָכִים שְׁעֲמוּ.

קִיּוּר שְׁל"ה: (צ) טַעַם. שְׁתִּיקָנוּ לָנוּ הַקְּדֻמוֹנִים לוֹמַר בְּסוּף תַּפְּלַת י"ח פְּסוּק שְׁרוּמֵז בּוֹ
שְׁמוֹ שֶׁל אָדָם.

שְׁהַפְּסוּק מִתְחִיל וּמְסִיּוּם בְּאוֹתֵי תַּחֲלַת וְסִיּוּם שְׁמוֹ. כִּי הַשֵּׁם שֶׁל אָדָם רוּמֵז עַל בַּחֲי'
חַיּוֹתוֹ שְׁיֵשׁ לִכ"א מִיִּשְׂרָאֵל חֶלֶק אֱלֹקֵי קְדוּשָׁה.

וְאַתְּזָה לְעֹנֶמֶת זֶה עֲשֶׂה אֱלֹקִים. וַח"ו כְּשֶׁהִס"א מְתַגְּבְּרוֹת נוֹפְלִים שְׁמוֹת בִּנְיָ בְּגָלוֹת בֵּין
הִס"א וְאוֹה"ע.

וּבְזָה שְׁאוּמְרֵי הַפְּסוּק בְּסוּף תַּפְּלַת י"ח שְׁמִתְחִיל וּמְסִיּוּם בְּאוֹתֵי תַּחֲלַת וְסִיּוּם שְׁמוֹ בְּזָה
הַפֶּסֶח יִקַּח אֶת שְׁמוֹ מִבֵּין הִס"א שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּגָלוֹת בִּינְיָהֶם וְיִהְיֶה שְׁמוֹ רַק בְּקִדְוּשָׁה. זָרַע
קוֹדֶשׁ: (צא) טַעַם.

לְמָה פּוֹסְעִין שְׁשֶׁה פְּסִיעוֹת דְּהֵינּוּ ג' לְאַחֲרָיו וּג' לְפָנָיו. מִשׁוּם דְּכַתִּיב וְרַגְלֵיהֶם רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל
וְכַתִּיב וְכַף רַגְלֵיהֶם בְּכַף רַגְלֵי הָרִי שְׁשֶׁה.

ב"י ס' קכ"ג. וּמַה"ט מְקַפִּידִין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אָדָם לְפָנֵיהֶם בְּעוֹד שְׁעוֹמְדִים שֶׁם שֶׁלֹּא
לְהַפְּסִיק בֵּין הַשְּׁשֶׁה פְּסִיעוֹת.

אַבְל מֵה שְׁנוּהֵגִין שְׁכַשְׁרוּאִין לְמִי שְׁרוּצָה לְלַכֵּת לְפָנֵיהֶם לְמַהֵר לְשׁוֹב לְמִקּוּמָם בְּטָרֵם
שְׁיִמְתִּין הַשְּׁעִיעוֹר הַמְּפֹרָשׁ טְעוֹת הוּא. בְּאֵר הֵיטֵב ס' קכ"ג ס"ק ה': (צב) טַעַם.

שְׁפּוֹסְעִין ג' פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו אַחַר תַּפְּלַת י"ח וְאוּמְרִים יִהְיֶה רְצוֹן שְׁיִכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכו'.
לְפִי שְׁמַצִּינוּ בְּנְבוּכַדְנֶצַּר שְׁפָסַע ג' פְּסִיעוֹת לְכָבוֹד הַשָּׁמַיִם (עֵי' סְנֵהֲדָרִין צ"ו) וְעַל יְדֵי כָּדָּ
זָכָה לְמַלְכוּת וְהִתְרַיַּב בֵּית אֱלֹקֵינוּ וְאָדָם זֶה שֶׁהַתַּפְּלָל לְיוֹצְרוֹ וּפָסַע ג"כ ג' פְּסִיעוֹת
לְאַחֲרָיו לְכָבוֹד הַשָּׁמַיִם ית' אֹמֵר יִהְיֶה רְצוֹן שֶׁג' פְּסִיעוֹת הִלְלוּ שְׁחִזְרֵתִי לְאַחֲרָי עַל יְדֵי
פְּסִיעוֹת הִלְלוּ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן בֵּית אֱלֹקֵינוּ הַשָּׁמַיִם ע"י פְּסִיעוֹת שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע.

אַגְרַת הַטִּיּוֹל אַחֲיוֹ שֶׁל הַרְבֵּ הַגְּדוֹל מְהֵר"ל מְפָרָאג: (צג) טַעַם. לְמָה עוֹקְרִין רַגְלֵי שְׁמֵאֵל
תַּחֲלָה.

דְּבַעְקִירָה זֹה חוֹלֵק כְּבוֹד לְשִׁכְיָנָה וְהִינּוּ לִימִין הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא שְׂמֵאל הָאָדָם. ט"ז ס' קכ"ג
ס"ק ו' נְעוּד וְשִׁמְרָאָה כְּאִילוּ פְּבַד עָלָיו לִיפְטֹר מִלְּפָנֵי הַמְּקוֹם.

מ"א שָׁם סק"י וע"ל סעי' כ"ז: (צד) טעם. שְׁאָפְנִי יִחִיד מִתְּפַלֵּל אוֹמֵר וְאָמְרוּ אָמֵן.

מִשׁוֹם דְּהוּי כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים לִיחִיד בְּרוּךְ יוֹשְׁבֵינָן שֶׁהוּא פְּנֵגֵד הַמְּלֶאכִים הַמְּלוּיִם אֶת הָאָדָם
בְּכָל יוֹם. א"ר ס' קכ"ג ס"ק ג' בְּשֵׁם ר"י חֲסִיד: (צה) טעם.

שְׁאָסוּר לְהַתְּפַלֵּל אַחֲרָי רַבּוֹ. כִּי מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמִים.

וּבִשְׁעַת שְׁיֵשׁ לוֹ מוֹרָא רַבּוֹ א"א לְהִיּוֹת עָלָיו מוֹרָא שְׁמִים הֶרְאוּ לְתַפְלָה מִחֲמַת שְׁיֵשׁ עָלָיו
מוֹרָא וְאִימָה אַחֲרָת. אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם הָרַב הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ מ"מ דק"ק קְאָזִינִיץ זְכוּק"ל:
(צו) טעם.

שְׁלֵא נִמְצָא שׁוֹם ה' בְּתַפְלָה רַק בְּתַפְלַת מוֹסָף שְׁצ"ל אֶת מוֹסָף יוֹם פְּלוּנֵי הַזֶּה. לְפִי שְׁאוֹת
הַר' מְצוּיָה בְּשִׁמּוֹן שֶׁל מְלֶאכִי חַבְלָה כְּגוֹן אָף.

זַעֲף.

שְׁצַף קְצַף נָגַף. אָנַף.

רִשְׁף.

ס"ח ס' תשנ"ד. וע"כ יֵשׁ נוֹהֲגִין שְׁלֵא לֹאמֵר סוֹף וְקֵץ רַק קֵץ לְכָל צְרוּתֵינוּ תַחֲלָה וְרֵאשׁ
כו': (צז) טעם שְׁדִימוּ ז"ל אֶת הַמְּמַהֵר לְחַזֵּר לְמְקוֹמוֹ אַחֵר שְׁפָסַע אַחֲרָיו הַג' פְּסִיעוֹת
לְכָלֵב שְׁשָׁב עַל קִיאוֹ עִי הָרִי"ף ספ"ה דְּבִרְכוֹת.

מִשׁוֹם דְּאִיתָא בְּכַמְהָ דְּנוֹכְתִי מִי שְׁשָׁב מִחֲטָאוֹ יְהֵא נִדְמָה עָלָיו כְּאִילוּ לֹא חָטָא מְעוֹלָם וְיֵהא
בְּטִיחַ בְּמַחֲיֵלָה גְּמוּרָה וְלֹא יַחֲשׁוּב אוֹלֵי לֹא גַתְּפָרוּ עוֹנוֹתָיו. וְיִגְמֹר בְּדַעְתּוֹ שְׁלֵא לְחַזֵּר
לְחַטּוֹא מְעוֹלָם.

וְהַשְׁתָּא כְּשֶׁאָדָם סִיִּים תַּפְלָתוֹ וּפְסַע אַחֲרָיו יִשְׁאַר עוֹמֵד שֶׁם וְיִדְמָה אֵל לְבוֹ שְׁתַּפְלָתוֹ
נִתְקַבֵּל וְנִתְפָּרַר וְנִפְטֹר מִכָּל וְכָל. וְאִם חוֹזֵר מִיַּד נִרְאָה כְּאִילוּ מְמַהֵר לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְּפַלֵּל עַל
שְׁיַחְזוֹר לְחַטּוֹא עוֹד.

מְשָׁל לְכָלֵב דְּכָבֵר קֵץ וּמֵאִס בְּמֵאכָל שְׁבִמְעִיו עַד שֶׁהִקְיָאוּ. וְשׁוֹב חוֹזֵר עָלֵיהֶם וּמִתּוֹקִים לוֹ
כְּדָבֵשׁ וְאוֹכְלֵם.

מְהָרִי"ל בְּלִיקוּטִים: (צח) עוֹד טעם. מִשׁוֹם כְּשֶׁפָּסַע תַּחֲלָה הַג' פְּסִיעוֹת נִרְאָה שְׁסִיִּים
תַּפְלָתוֹ וּפְסַע לְאַחֲרָיו כְּעֶבֶד שֶׁנִּפְטֹר מִרַבּוֹ וְכִשְׁחוֹזֵר מִיַּד נִרְאָה שְׁמָה שְׁחֹזֵר מִתַּחֲלָה
לְאַחֲרָיו לֹא הִ' מִצַּד שְׁסִיִּים תַּפְלָתוֹ וְשֶׁנִּפְטֹר מִרַבּוֹ אֵלָּא תְּנוּעַתוֹ הִיְתָה תְּנוּעָה מִשְׁוֹבֶשֶׁת
כְּלִי כְּנוֹנָה כְּכָלֵב הַמְּקִיא שְׁלֵא לְצוֹרֵךְ.

ע"כ צָרִיךְ לְעִמּוֹד בְּמְקוֹם שְׁכָלוֹ הַשְּׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת עַד שְׁיִגִיעַ הַש"צ לְקַדְנוּשָׁה אוֹ לְפָחוֹת עַד
שְׁיִתְחִיל הַש"ץ בְּקוֹל רֵם. וְגַם הַש"ץ כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִחַשׁ צָרִיךְ לְעִמּוֹד בְּמְקוֹם שְׁכָלוֹ הַשְּׁלֵשׁ
פְּסִיעוֹת כְּדִי הִילוּף ד' אֲמוֹת קוֹנָדָם שְׁיַחְזוֹר לְמְקוֹמוֹ.

לְבוּשׁ סִימָן קכ"ג סְעִיף ב' וְסְעִי ג': (צט) טעם. שֶׁהַש"ץ חוֹזֵר הַתַּפְלָה.

להוציא את מי שאינו בקי. מס' ר"ה דף ל"ד ע"ב: (ק) טעם שנהגו לקרותו בשם חזן. מלשון שמירה. הוא דאמרינן בשלהי פירק השוכר את הפועלים עד מתי שומר שכר חייב עד פדי הייתי ביום אכלני חורב.

ואמרינן עלה התם בתנאי מתא ומקשי ויעקב חזנא דמתא הנה אלמא לשון ניהוג ושמירה הוא לפיכך המנהיג בית הפנסת בשמירתו נקרא חזן. וגם נהגו לקרותו חזן מתרגום נרא וחזא מפני שהוא צריך לראות היאך יקרא והיאך קורא בני אדם לקרות בתורה. וכדאשכחן לענין שלים שהוא עומד בין הקורא למתרגם דאמר שלים ציבור עומד ומחזן ביניהם. אבודרהם: (קא) טעם.

למה פשיחוהו הש"ץ התפלה יאמר ה' שפתי תפתח ואינו אומר בסוף התפלה יהיו לרצון. משום דבשאלמא ה' שפתי תפתח צריך שיאמר פדי שיעזור לו הש"ץ ליתן לו פנונת הלב להתפלל אבל אחר התפלה שהוא מתפלל בשביל אחרים לא שייך לומר הגיון לפי כי לא התפלל על עצמו אלא ה' צריך לומר והגיון לב השומעים התפלה ואין זה בנוסח הפסוק.

ט"ז שם ס"ק ט' ועי' מ"א שם ס"ק י"ד. דהטעם הוא.

דסומך על התקבל צלותהו. ובשם השל"ה כ' לומר יהיו לרצון ע"ש.

ואחר התפלה א"צ הש"ץ לפסוע ג' פסיעות דסומך על הקדיש שאחר וכא לציון אע"פ שפסיקין בקריאת התורה והלל כולהו לסדר תפלה הם באים. שם ס"ק י"א ועי' באר היטב שם דאם רגיל לפסוע אין למחות בידו: (קב) טעם.

שפמתינין בחזרת התפלה על האב"ד. שרוב אנשים מתפללין במרוצה ואם יחידים מתפללין מלה במלה לא יוכלו לומר קדושה עם הצבור ואף אם אין אב"ד בעיר יש להמתין על המתפלל מלה במלה אבל פשמאריף אין להמתין עליו.

מ"א סי' קכ"ד ס"ק ז': (קג) עוד טעם. פדי שלא יתפללו הקהל במהירות כ"כ.

שיאמרו בלא"ה צריכין אנו להמתין. ומ"מ נראה שאין להרב להאריף כ"כ פדמצינו בר"ע שהיה מקצר.

ומכ"ש במקום שפמתינין על החכם שעדיין לא בא שיש להקדים עצמו ולהיות מי ראשונים. א"ר שם ס"ק ו': (קד) טעם.

מה שנהגו העולם לנענע עצמן בקדושה. דכתיב ויגועו אמות הסופים מקול הקורא הי מתנועעעים ומזדעזעים מפני אימת המלה.

ק"ו מה אם אבנים נזדעזעו שאין מפירין שום דבר אנו על אחת כמה וכמה. ב"י סי' קכ"ה: (קה) טעם.

שנקראת התחנה והבקשה תפלה. מלשון פקו פליליה.

שענינו דין ומשפט. והטעם.

כי המתפלל מבקש מאת השם שישפוטנו ברחמיו ולא יפנה לרוב הרעות שעושה כי המשפט הוא שיעזוב לו מעונותיו ולא יזכרם לו כלום כמו שאמר הנביא יסרני ה' אף במשפט אל באפה פן תמעטני.

אבודרהם. (קו) טעם.

שבשעה שהש"ץ אומר מודים וכורע כל העם שוחין ואומרים הודאה קטנה. מפני שאין דרך העבד להודות לרבו ולומר לו אדוני אתה ע"י שליח אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים ואם יקבל ע"י שליח אינה קבלה גמורה שיוכל להכחיש ולומר לא שלחתי אבל בשאר התפלה שהואבקשה יכול לתבוע צרכיו ע"י שליח שכל אדם חפץ בטובתו ולא יכחיש ויאמר לא שלחתי וזה שאמר דוד אמרת לה' ה' אתה.

אני בעצמי אמרתי לו ולא ע"י שליח. אבודרהם: (קז) טעם.

שנקרא מודים דרבנן. לפי שהוא תיקון הרבה חכמים כדאיתא בסוטה דף מ' ע"א.

טור או"ח סי' קכ"ז: (קח) טעם. שיהיו נקרא ש"ץ.

כי כתיב בספרים שיש מן הארץ עד לרקיע ש"ץ אורים מלאים קליפות. ולכן נקרא חסון ש"ץ על פי ע"י השירות ותשבחות שמשורר בקול געים בגילה ורגון נכרתים ונסתלקים הקליפות מן הש"ץ אורים.

זרע קודש לפסח: (קט) טעם. שתפסו חז"ל בשליח צבור לשון העובר לפני התיבה ולא נקטו היורד או העומד.

כי הש"ץ יכול להמשיך השפעות טובות פנוע והוא הצינור המעבר השפעות בחי' סוד מדת יוסף ע"ד יוסף הוא המשביר. אהבת שלום מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מנחם מענדיל מקאסיף זצוק"ל פ' פנחס: (קי) טעם.

שנתפשט המנהג שהחזנים אוחזים פניהם בשני ידיהם בשעת התפלה כדי שלא להביט חוץ בבהכ"נ ויישר מחשבתו לפניו ויראה תמיד בסידור התפלה אשר לפניו ויחזיק שויתי ה' לנגדי תמיד ולא יהרהר בלבו בשעת התפלה במה קול ערב וחזק יש לי וכמה בני אדם נהנים ממנו ששומעים אותי כי כן דרכו של יצר הרע כדי להפיל את האדם ברשתו ואלא יהיו מעשיו לש"ש.

מטה משה אות ס"ג: (קיא) טעם. שאמרו חז"ל כל תפלה שאין בה פושעי ישראל אינה נשמעת.

לפי שהצדיק כשהוא בדביקות גדול אז בלתי אפשר לו שיפסיק מדביקותו להשפיע לישראל. וכשיש פושעי ישראל דהיינו שפשע במדרגות ישראל אף שאינו רשע גמור כי אם שפשע באותה מדרגה הנקרא ישראל אז הוא גורם להפסיק הצדיק מדביקותו וגורם בזה שמטה הצדיק עצמו לצרכי העולם מה שהם צריכין להשפיע להם ואז תפלתו נשמעת עבורם לכל צרכיהם.

נמצא בכל תפלה צריך פושעי ישראל אהד למנון עשרה כדי שיפעול את ההשפעה בנטיית הצדיק. נועם אלימלך פ' וירא ועי' לקמן סעי' תשמ"ז: (קיב) טעם.

שְׂגֹדוֹל הָעוֹנָה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ כִּי הַמְּבָרֵךְ אֵינּוּ מְזַכֵּיר כ"א הַזְּכָרָה אַחַת וְהָעוֹנָה אָמֵן מְזַכֵּיר שְׁתֵּים. דָּאֵמֵן בְּגִימְטְרִיא יְדו"ד אֲדַנ"י.

תִּשְׁב"ץ אֹת רַנ"א. וְצָרִיף הָאָדָם לְהַשְׁלִים בְּכָל יוֹם מִדַּת צְדִיק שֶׁהוּא נוֹטְרִיקוֹן צ' אָמוּנִים ד' קְדוּשׁוֹת י' קְדוּשִׁים ק' בְּרָכוֹת.

ש"ע הָאָרִיז"ל: (קִיג) עוֹד טַעַם. מִפְּנֵי שֶׁהַמְּבָרֵךְ לֹא יָכוֹל לֹדַמַר רַק מֵה שֶׁתִּקְנֵנו חַו"ל בְּרַפְתַּת הַשְּׁחַר וּבְרַפְתַּת ק"ש וּש"ע וּבְרַפְתַּת הַפִּירוֹת אִם יֵשׁ לוֹ.

אָבֵל אָמֵן יָכוֹל לְעַנּוֹת אִפִּי שׁוֹמֵעַ בְּרָכוֹת מִמָּאָה אוֹ אֶלֶף אֲנָשִׁים. דְּרָף מְשָׁה: (קִיד) טַעַם. שְׂאָסוֹר לְאֹכֹל קוֹדֵם הַתְּפִלָּה. כִּינּוֹן דְּקוֹדֵם הַתְּפִלָּה עֲדִינּוֹן חֶסֶר א' מְאָדָם וְהֵינּוּ אֵלּוּפּוֹ ש"ע וְנִשְׂאָר דָּם.

וְנָהוּ מֵה שֶׁאֲמַז"ל עַל פְּסוּק לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם אֲזַהְרָה לְאֹכֹל קוֹדֵם הַתְּפִלָּה. אֶהֱבַת שְׁלוֹם לְהִרְבֵּה הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מוֹהֲר"ר מְנַחֵם מְעַנְדִּיל מְקַאֲסִיף זְצוּק"ל: עֲנִינִי נְשִׂיאת כַּפַּיִם (קִטו) טַעַם.

שֶׁהַש"צ אוֹמֵר בְּרַפְתַּת פְּהֵגִים בַּתְּפִלָּה. לְפִי שְׁבִימִיָּהֶם הָיוּ עוֹלִים לְדוּכּוֹן בְּכָל יוֹם וּכְנֻגָד זֶה אָנּוּ אוֹמְרִים בְּרַפְתַּת פְּהֵגִים זְעִירָא.

כִּלְבוֹ אֹת י"א. (קִטז) טַעַם.

שֶׁהַש"צ אוֹמֵר בְּרַפְתַּת פְּהֵגִים אַחַר הוֹדָאָה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹד מְעַשְׂוֹת הָעוֹלָה וְגוֹמֵר וְעַבְדוּדָה וְהוֹדָאָה חַד מְלַתָּא הוּא.

שָׁם: (קִיז) טַעַם. שְׂאִין עוֹנִין אָמֵן בְּשַׁעַת שֶׁהַש"ץ אוֹמֵר בְּרַפְתַּת פְּהֵגִים מִפְּנֵי שְׂאִין עוֹנִין אָמֵן אֶלָּא כְּשֶׁשׁוֹמְעִין מִפִּי הַמְּבָרֵךְ וְלָכֵן יֵשׁ מִקְצַת חִידִים שְׁעוֹנִין כּוֹן יֵהִי רְצוֹן בְּמִקּוֹם אָמֵן.

אֲבוּדְרָהֶם: (קִיח) טַעַם. שֶׁהַפְּהֵגִים חוֹלְצִים מִנְּעֻלֵיהֶם כְּשֶׁעוֹלִין לְדוּכּוֹן.

מִפְּנֵי שֶׁהוּא תִּיקוֹן חֲכָמִים שֶׁתִּקְנֵנו לְחַלּוֹץ הַמְּנַעְלִים שְׂמָא יְפִסּוּק לוֹ רְצוּעָה מְסַנְדָּלוֹ וְהוּא יִלָּף וַיִּשָּׁב לְחַזוֹר וּלְקַשְׁרוֹ וְחִבְרִיו יְבָרְכוּ וְהוּא יֵשֵׁב כָּאֵן וַיִּקְשׁוֹר וְלֹא יְבָרֵךְ. וַיֵּאמְרוּ עָלֵינוּ שֶׁהוּא בָּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חִלְצָה וּלְכָף אֵינּוּ מְבָרֵךְ לְפִיכָף יְחַלּוֹץ מִנְּעֻלָּיו וְלֹא יְצַטְרֵף לְקַשְׁוֹר אָבֵל בְּבִתֵּי שׁוֹקִים מוֹתֵר לִישָׂא כְּפִיו אֶפִּילוֹ הֵם שָׁל עוֹר מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵם רְצוּעוֹת וְלֹא גְזָרוּ עָלֵיהֶם אָבֵל מִנְּעֻלִים אֲסוּרִים אֶפִּילוֹ אֵין בְּהֵם רְצוּעוֹת דְּעַל סַתָּם מִנְּעֻלִים גְּזָרוּ וְלֹא פְּלוּג רַבְּנָן.

לְבוּשׁ סִי קכ"ח וְעִי מִס' סוּטָה דָּף מ' ע"א: (קִיט) טַעַם. שְׂצָרִיף לִיטוֹל יָדָיו.

מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קל"ד) שְׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֵשׁ וּבָרְכוּ אֶת ה'. כְּלוֹמֵר כְּשֶׁתִּשְׂאוּ יְדֵיכֶם קְדָשׁוֹ אוֹתָם בַּתְּחִלָּה וְהֵינּוּ נְטִיל' וְאַח"כּ וּבָרְכוּ אֶת ה' וְהוּא בְּרַפְתַּת פְּהֵגִים וְאֵע"פ שֶׁנְּטִיל יָדָיו שְׁחִרִית יְחַזוֹר וַיִּקְדָּשׁ אוֹתָם קוֹדֵם הַנְּשִׂיאוֹת כַּפַּיִם דְּקָרָא תִּיקָף לְקַדְוֹשָׁה בְּרַכָּה מְשֻׁמַּע.

שָׁם סְעִיף ו' וְסְעִיף ז': (קכ) טַעַם. שְׂאוּמְרִים הַפְּהֵגִים בְּאֶהֱבָה.

מְשׁוּם דְּאִיתָא בְּזוֹהַר כָּל כְּהֵן דְּלֹא רַחֲמִים לְעַמָּא אוֹ עַמָּא לָא רַחֲמִין לִי לֹא יִשָּׂא כְּפִיו. מ"א סִי קכ"ח ס"ק י"ח: (קכא) טַעַם.

שֶׁהַכֹּהֲנִים חֹלְקִין אֶצְבָּעוֹתֵיהֶם. דְּכַתִּיב מִצִּיץ מִן הַתְּרָפִים ה' תְּרָפִים דְּהֵיִינוּ חִלּוֹנוֹת ע"כ מְכוֹנְנִים לַעֲשׂוֹת ה' אֲוִירִים.

טור שָׁם: (קכב) עוֹד טַעַם. כִּי פְתִיחַת הָאֶצְבָּעוֹת הוּא סִמֵּן שְׂאִימַת שְׂכִינָה עֲלֵיהֶם פְּאֵלוּ הֵם מִתְחַלְחָלִים.

שְׁבוּלֵי הַלֶּקֶט: (קכג) טַעַם. שְׁנוֹהֲגִים הַכֹּהֲנִים לְשַׁלֵּשׁ טְלִית שֶׁל מִצְנָה עַל פְּנֵיהֶם וַיִּדְיָהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הֵם לְהִסְתַּפֵּל בְּעַם וְלֹא הָעַם בָּהֶם וַיְבוֹאוּ לַיָּדִי הַיִּסָּח דַּעַת וּמִנְהַג יָפָה הוּא. ב"י שָׁם.

וְהַגְּאוֹן יַעֲבֹר מִצִּיץ כָּתוּב שֶׁאֵין נִכּוֹן לְשַׁלֵּשׁ הַטְּלִית עַה"פ לֹא הַכֹּהֲנִים הַמְּבָרְכִים וְלֹא יִשְׂרָאֵל הַמְּתַבָּרְכִים. אֲלֵא צָרִיךְ דְּוָקָא פְּנִים פְּנִיגָד פְּנִים שְׂנִיָּהֶם מְגֻלִּים רַק יַעֲמֵדוּ בְּאִימָה וּבְכוֹנְנָה עַל הַבְּרָכָה: (קכד) טַעַם.

שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים בְּשַׁעַת בְּרַפְת פְּהֵגִים רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם חִלּוֹם חִלְמַתִּי, מִפְּנֵי שֶׁחִלּוֹם הוּא אֶחָד מִשְׁשֵׁים בְּנִבּוּאָה וְהַכֹּהֲנִים הוּא כְּלוֹ נְבוּאָה שְׁמַטְעַם זֶה אֶסוּר לְהִסְתַּפֵּל בַּיָּדִי הַכֹּהֲנִים שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בַּיָּדֵיהֶם וְלָכֵן אֵנוּ אוֹמְרִים רַב־ש"ע כְּדִי לְבַטֵּל הַחִלּוֹם בְּשֵׁשִׁים.

נִוְעַם אֱלִימֶלֶךְ פ' תְּרוּמָה: (קכה) טַעַם. שֶׁאֵין נוֹשְׂאִין כְּפִיָּהֶם אֲלֵא בִּי"ט.

מִשׁוּם שֶׁאֵזְזוּ שְׁרוּיִים בְּשִׁמְחַת יו"ט. וְטוֹב לֵב הוּא יְבָרֵךְ מִשֶּׁא"כ בְּשֶׁאֵר יָמִים.

רמ"א סי' קכ"ח סְעִיף מ"ד. וְעֵינֵי מ"א שָׁם סק"ע.

(קכו) טַעַם. שֶׁאֵין נוֹשְׂאִים כְּפִיָּהֶם בְּמִנְחָה.

מִשׁוּם דְּשִׁכְחָא וְשִׁכְחוּתָא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁמָא יְהֵא הַפֶּהן שְׁכוּר ע"כ אֵין אוֹמְרִים בְּמִנְחָה או"א אֲבָל בְּתַעֲנִית אוֹמְרִים. תַּעֲנִית דָּף כ"ו ע"ב ועי' או"ח סי' קכ"ט סְעִיף א': עֲנִינֵי נְפִילַת אֲפִים (קכז) טַעַם.

שֶׁאֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם בְּעָרֵב יו"ט וּבְעָרֵב שַׁבָּת נוֹפְלִין. מִפְּנֵי שֶׁעָרְבֵי יָמִים טוֹבִים וַיְמִי מוֹצְאֵיהֶם הֵם יָמִים מְעֻטִּים בְּשָׁנָה וְלָכֵן אֵין נוֹפְלִין בָּהֶם בְּתַחֲנִינָה לֹא בְּשִׁחְרִית וְלֹא בְּמִנְחָה וְאֵם הֵיִינוּ עוֹשִׂים כֵּן לְשַׁבְּתוֹת הָרִי חֲצֵי הַשָּׁנָה לֹא הֵיִינוּ מִתְחַנְּנִים וְלֹא תִּכְנֵן.

וְעוֹד כִּי יָמִים טוֹבִים יֵשׁ לָהֶם יְתָרוֹן מִפְּנֵי שֶׁקוֹרִין אֶת הַהִלֵּל. אַבּוּדְרָהִם: (קכח) טַעַם.

שֶׁאֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם בְּמִנְחָה בַּע"ש וְעַר"ח וְעָרֵב יו"ט וְעָרֵב חֲנֻכָּה וּפּוֹרִים וְכַדוּמָה. שְׁמַתוּף זֶה יִזְכָּר בְּתַפְלַת עֲרַבִּית לִזְמַר יַעֲלֶה וַיָּבֵא בַּר"ח אוֹ עַה"נ בְּחֻנּוּכָה וּפּוֹרִים אוֹ עכ"פ שֶׁיִּזְכָּר יוֹם הַמְּאֻרָע אֲשֶׁר יָבֵא בְּעָרֵב.

(מִצְאָתִי): (קכט) טַעַם. שֶׁאֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם בְּלִילָה כִּי הַנְּפִילַת אֲפִים הוּא לְהַכְנִיעַ לְמִידַת הַלִּילָה שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין וְאֵם הִי נוֹפְלִים בְּלִילָה הִי מְגַבִּירִין פְּחָה וְהוּי כְּמַקְצִץ בְּנִסְיָנוֹת ח"ו כִּידוּעַ לִיְוֹדְעִים חֵן וּבְלִיל הַמְּשֻׁמְרוֹת נוֹהֲגִים לִיְפֹל עַל פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב לַיּוֹם.

לבוש סי' קל"א סעי' ג' ועי' עמק ברכה דאם אינו קרוב ליום אומרים המזמור בלא נפילת אפים בקול רם בקורא בתורה. ועי' מ"א שם ס"ק ט' דאחר חצות הלילה נופלין על פניהם דרק קודם חצות הוא תגבורת הדינין משא"כ אחר חצות ע"ש: (קל) טעם.

שאין נופלין על פניהם לא בבית האבל ולא בבית החתן ולא בבית הפנסת ביום שיש בו מילה. הטעם בבית האבל שלא להגביר בה הדין ח"ו פי האבל כפר מצת הדין מתוחה פנגדו והני כמו קיצוץ ח"ו.

והטעם בחתן ובמילה מפני ששויים בשמחה ועת התעוררות ומצת הרחמים כמו בשבת ויו"ט לכן אין נופלין שלא לעורר מצת הדין בעת הרחמים. ובמילה ג"כ דוקא בשחרית אין נופלין אבל במנחה אפילו מתפללים בבית המילה אצל התינוק אומרים התחנון מפני שאין שרונן כ"כ בשמחה משום צערא דינוקא.

(ועי' פ"מ סי' קל"א ס"ק י"א וס"ק י"ב דכשמתפללין אצל התינוק א"א גם במנחה וכן אצל התינוק א"א צו"צ במנחה ע"ש). אבל בחתן אין אומרים התחנון אצל החתן כל אותו היום של החופה ולא יותר.

לבוש שם סעי' ד' ועי' מ"א שם ס"ק י"ב דינש נוהגין שלא ליפול כל ז' כשהחתן בבהכ"נ. ועי' ברפי יוסף סי' קל"א סעיף ה' בשם הרב הסיד המקובל מוהר"ר יעקב צמח שאע"פ שלא נכנס לחופה כיון שבאותו יום עתיד ליכנס לחופה אין נופלין ע"פ ויום מילה יוכיח ע"ש: וע"ל סעי' תתרמ"ד: (קלא) טעם.

שנופלין תחנון על יד שמאל. משום שהסיבת שמאל דרך בן חורין ומכניעין עצמינו באותו צד ובשחרית מפני התפילין יטה על ימינו פ"מ סי' קל"א ס"ק ב': (קלב) עוד טעם.

שבשחרית כשנופל על פניו יטה על ימינו הנה בש"ע סימן קל"א פתב הרמ"א. הטעם. משום כבוד התפילין ולכאורה מה בזיון לתפילין כשיפול על שמאל. רק הטעם הוא.

פי מה שאין אנו נופלין תחנון בשבת הוא מטעם. שהוא יום קדוש ואות אשר בחר בנו ואנו במעלה העליונה ואז אין שייך לעורר הדינים בנפילת אפים ובכלל זה שאר הימים שהקדושה שולטת.

והתפילין ג"כ אות ומורים על יחוד הגדול. ע"כ כשיפול על יד שמאל ששם התפילין הוא בזיון גדול שמראה כאלו אינם אות ח"ו וכשאומר תחנון בנפילת אפים בשבת בנדאי הוא בזיון גדול לשבת.

הכי נמי לא שנה. אור צדיקים בשם המאור הגדול מוהר"ר וואלף ז"ל הרב דק"ק פוזנא. (קלג) טעם. דמסתירים פנים כשאומרים תחנון.

לפי כשישראל הי' משתחוים בעזרה הי' בין כל אהד ד' אמות כדי שלא ישמע ודוי של חבירו ויתבייש ממנו וע"כ אנו עושים ג"כ פי האי גוונא בהסתר פנים כאלו כל אהד אינו רואה ויודע מה שהתפלל חבירו.

מָטָה מֹשֶׁה אוֹת ר"ד: (קלד) טעם. שָׁאִין נוֹפְלִין נְפִילַת אַפִּים אֶלָּא בְּמָקוֹם שֵׁישׁ אַרוֹן וס"ת.

מִשׁוֹם דְּכִתִּיב בְּמִלְחָמָת עַי וַיִּפְּלָל עַל פָּנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אַרוֹן ה'. רוֹקַח סִי שִׁכ"ד.

אִם אֵין שֵׁם ס"ת אוֹמְרִים תְּחִינָה בְּלֹא כִּסּוּי פָּנִים וְכֵן נוֹהֲגִים. רמ"א סִי קל"א סְעִיף ב', וְאַפְּלִ יַחֲד בְּבֵיתוֹ נוֹפֵל אִם יֵשׁ שֵׁם ס"ת.

מ"א שֵׁם ס"ק נִי. וְעַי בְּבִרְפֵי יוֹסֵף שֵׁם סְעִיף א' דע"פ הַקְּבֵלָה נִהְגִּינוּ לֹאמַר נ"א בְּכָל מָקוֹם וְאֵין לְהַקְפִּיד אִם יֵשׁ שֵׁם ס"ת ע"ש: (קלָה) טעם.

לְמָה בָּבֶא הַחֲתָן לְבַהֲכ"נ אֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם וּבָבֶא הָאָבֶל לְבַהֲכ"נ נוֹפְלִין פִּינּוֹן דְּחֲתָן וְאַבֶּל מִחֲד טַעְמָא. רַק טַעַם הַחֲתָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה וְכִינּוֹן שֶׁהוּא מְלַךְ אֲזֻלִּינוּ בְּתַרְגִּי פֶל הַקְּהֵל אָבֶל הָאָבֶל מִטַּעַם שֶׁלֹּא לְהַגְבִּיר מִדַּת הַדִּין לְכֵן פְּשָׁה אָבֶל בְּבַהֲכ"נ עֲבָדִינוּ עֵינָר מִשְׁאַר הַקְּהֵל דְּאֵינָם אֲבִילִים.

בְּאֵר הַיֵּטֵב סִי קל"א ס"ק י"א וְע"ל סְעִי תַתְּרַנ"ח: (קלו) טעם. שָׁאוּמְרִים וְהוּא רַחוּם בְּשֵׁנֵי וּבְחַמִּישֵׁי.

כִּי עֹבְדָא הָוִי בְּסַפִּינְתָא דִּיהוּדָאֵי אֲתָא מִן גְּלוּתָא דִּירוּשָׁלַיִם לְאַתְרָא דְהֵנָּה תַּמָּן הִגְמוּנָא. א"ל מָנָן עִם אֲתוּן בְּעֵינָא לְמַנְסָא לְכוּן כְּמָה דְמַנְסוּ חֲנִינְיָא מִישְׁאֵל וְעוֹרְרָה בְּגוֹ אֲתוּן נוֹרָא אֲמַרוּ לִי הֵב לָן זְמַן תְּלַתִּין יוֹמִין יְהֵב לֹון זְמַן יִתְּבוּ בְּתַעֲנִיטָא וְכָל יוֹמָא מַה דְּחֻזִּי בְּחֻלְמָא הָוִי מִשְׁתַּעֲי בְּאִפֵּי קַהֲלָה כַּד בְּעֵי לְמַשְׁלֵם תְּלַתִּין יוֹמִין הֵנָּה תַּמָּן חַד סְבָא דְדַחִיל חֲטָאִין וְלֹא הָוִי חַפִּים כְּלוּלָּו הָאֵי אֲמַר לְהוּ אֲנָא חֲזִינָא בְּחֻלְמָא דְאַקְרוּ לִי חַד פְּסוּקָא דְהֵנָּה כְּתִיב בִּי תַרִּי כִּי וּתְלַתָּא לָא וְלֹא יִדְעֵנִי מֵאֵי הָאֵי א"ל חַד סְבָא חַפִּימָא לְחַדָּא הָאֵי קָרָא וְדֵאֵי דְאַהֲנִי לָךְ מִן שְׁמֵיָא כִּי תַעֲבֹר בְּמֵים אֲתָךְ אֲנִי וּבְנֵהֲרוֹת וְלֹא יִשְׁטַפּוּךְ.

כִּי תַלְךָ בְּמוֹ אֵשׁ לֹא תִפְנֶה וְלִהְבֶּה לֹא תִבְעַר בָּךְ. אֲתָ וְדֵאֵי תַעוּל בְּנוֹרָא וּתְשַׁתִּיזִיב דְהָא וְדֵאֵי מִן שְׁמֵיָא אֲתַרְחִישׁ לָךְ נִיֶּסָא עֲבָדוּ בְּטַעַם הִגְמוּנָא נוֹרָא רַבְתָּא לְחַדָּא וְעַלָּה הָאֵי סְבָא דְחַלְמָה הֵהוּא חֻלְמֵיָא בְּגוֹ נוֹרָא וְאַתְפַּלְגִּי אִישְׁתָּא לְתַלְתָּא חֻלְקִין וְאַחֲזִי דְעֵלוֹי בְּגוּוִיָּה תְּלַתָּא צְדִיקֵי לְקַבּוּלֵי אֲנָפוּי דְהָאֵי סְבָא וְהֵנָּהוּ תְּלַתָּא כֵּן שְׁבַחוּ וְאַמְרוּ וְהוּא רַחוּם.

קַדְמָאָה אֲמַר עַד אֲנָא מְלַךְ רַחוּם וְחַנּוּן. תְּנִינָא אֲמַר עַד אֵין כְּמוּךְ.

תְּלִיתָאֵי אֲמַר מִתַּמָּן וְלִהְלָאָה וּבְכּוּלָּהּ מִתְּחִילִין בְּרַחוּם וּמְסִימִין בְּרַחוּם וְתַקְנוּהָ לֹאמַר בְּשֵׁנֵי וּבְחַמִּישֵׁי שֶׁהוּא יוֹמָא דְדִינָא. פֶּל בּוּ: (קלז) טעם.

שָׁאוּמְרִים וְאַנְחָנוּ לֹא גִדַּע. כְּלוּמַר כְּבָר עֲשִׂינוּ כְּעִנְיָן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בְּהַר בְּעֵלוֹתוֹ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה שֶׁאֲמַר בְּתַחֲלָה וְאַשְׁבַּח בְּהַר בְּלִשׁוֹן יִשְׂרָאֵל.

וְאַח"כּ וְאַנְכִי עֲמַדְתִּי בְּהַר. וְאַח"כּ וְאַתְנַפֵּל לִפְנֵי ה'.

וְכֵן עֲשִׂינוּ אֲנַחְנוּ בְּתַחֲלָה פְּסוּקֵי הַזְמִירוֹת בִּישְׂרָאֵל. וְאַח"כּ י"ח בְּעֲמִידָה.

וְאַח"כּ נְפִילַת אַפִּים. וּמַעֲתָה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַתְּפִלֵּל בְּעִנְיָן אַחֵר.

וְזֶה וְאַנְחָנוּ לֹא גִדַּע. אַבּוּדְרָהֶם: (קלח) טעם.

שֵׁשׁ לומר אל אַרְבָּע אַפִּים מְעוֹמֵד. מִפְּנֵי שְׂאוֹמְרִים בּוֹ חֲטָאנוּ לָהּ אָדוֹן וְהוּא עֵיקַר הַיְיָדוּי כְּדַאִיתָא בְּיוֹמָא דְעֵיקַר הַיְיָדוּי הוּא אַבְל אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ.

מִטָּה מִשָּׁה אוֹת רכ"א: (קלט) טעם. שְׁנוּהֲגִים לְהַתְעַנּוֹת שְׁנֵי וְחִמִּישֵׁי.

אוֹמֵר בְּתַנְחוּמָא בְּפִסּוּק וְה' הַמְטִיר עַל סְדוּם כְּשִׁחְטָאוּ בְּעַגְלָה עֲלֶיהָ מִשָּׁה בַּה' נְסוּף אַרְבַּעִים יוֹם הִי' יוֹם שְׁנֵי מִכָּאן תִּקְנוּ חֲכָמִים שְׂמִתְעַנִּים יוֹם שְׁנֵי וְיוֹם חִמִּישֵׁי בְּעֲלִייתוֹ שֶׁל מִשָּׁה וּבִירִידָתוֹ. וְעֵי' תוּס' בְּבֵא קָמָא ד' פ"ב ע"א בד"ה פְּדִי.

וְעֵי' לִיקוּטִים סְעִי' ט"ו: (קמ) טעם. שְׂאִין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח בַּר"ח.

מִשׁוּם דְּאוֹמְרִים בְּהֵם חֲצִי הַלֵּל גַּם ר"ח אִיתְקַשׁ לְמוֹעֲדִים (עֵי' לְבוּשׁ סִי' תִי"ח סְעִי' א') מִשָּׁה יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן עַל שְׂאָר יָמִים שֶׁאֵי אַא"א תַחְנוּן וְאַפ"ה אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח מִשֶּׁא"כ בַּר"ח. גַּם י"ל דְּבַר"ח בְּזִמְן שְׁבִיחַת מ"ק הִי' קִיָּים הָיוּ מְקַרְבִּין בּוֹ קָרְבַן מוֹסַף מִשָּׁה יֵשׁ לוֹ מְעַלָּה יִתְיָרָה.

חֲנֻכָּה אֵין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח יַעֲנֶה כו'. מִפְּנֵי שְׂאוֹמְרִים הַלֵּל הֵנָּה כְּעֵין יו"ט עֵי' לְבוּשׁ סִי' קל"א סְעִי' ו' וְתַרפ"ג סְעִי' א'.

פּוּרִים אֵין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח הֵן בְּשָׁנָה פְּשוּטָה וְאַף בְּשָׁנָה מְעוֹנְבָת אַא"א בִּי"ד וְט"ו בְּאֶדְרָא רֵאשׁוֹן וְכ"ש בְּאֶדְרָא שְׁנֵי. מִשׁוּם דְּהֵם יָמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה דְּאַף אֶדְרָא א' מְצֻנָּה לְהַרְבּוֹת (עֵי' א"ר סִי' תַרצ"ז אוֹת א' דְּשְׁנֵי יָמִים מְצֻנָּה לְהַרְבּוֹת) וְעוֹד נ"ל הוֹאִיל וּבְרֻב יָמִים אַא"א בִּי"ד בְּפִשׁוּטוֹת ה"ה בְּמְעוֹנְבָת לֹא פְּלוּג.

וּבִי"סִי' תַרצ"ז סִיָּים דְּיוֹמֵי גַם וְהַצְלָה נִינְהוּ. ע"פ אֵין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח.

מִשׁוּם שְׁיֻם הַקְרַבַּת ק"פ הֵנָּה כִּי"ט אַף עַכְשָׁיו יֵשׁ לוֹ מְעַלָּה יִתְיָרָה שְׂאִין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח. עֵי"כ אֵין אוֹמְרִים לִמְנַצַּח (אַא"א לֹא מְשַׁכַּח לִי דְלָא חָל יו"כ בַּאג"ו) כִּי עֵי"כ הוּא כִּי"ט לְכַמָּה דְּבָרִים וְאַסּוּר לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ וִי"א מַה"ת אָסּוּר עֵי' מ"א סִי' תַר"ד אוֹת א' וְד"מ פְּתַב שֶׁם דְּמִי שְׁנָדָר שְׁלֹא לְאַכּוֹל בְּשָׂר כ"א בִּי"ט מְוִתָּר בְּעֵי"כ דְּהוּא יו"ט.

אַלְמָא דְּעֵי"כ יֵשׁ לוֹ חֲשִׁיבוֹת טְפִי וּמִשָּׁה אֵין אוֹמְרִים לִמְנַצַּח. תַּשְׁעָה בְּאָב אֵין אוֹמְרִים אַא"א וְלִמְנַצַּח.

מִשׁוּם דְּאִיקָרִי מוֹעֵד קָרָא עָלֵי מוֹעֵד. נְנַעַם מְגֻדִים: (קמא) טעם.

דְּכַתִּיב יִשְׁגָּבָה שֶׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְלֹא אֲבָרְהָם וְיִצְחָק. לְפִי שְׁכָל הַבְּנִים הִי' שְׁלוֹ וְטַרַח הַרְבָּה בְּגִידוּלָם וּבְקִשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים רַש"י בְּרַכּוֹת ס"ד: (קמב) טעם.

שְׂתַקְנוּ סִדְרָא קַדְוִשָׁה בְּסוּף. בְּעַבּוּר עַמִּי הָאָרֶץ הַמְתַּאחֲרִין לְבָהּ לְתַפְלָה שְׁלֹא יִפְסִידוּ שְׂמִיעַת הַקְדוּשָׁה דְּאִמְרִינָן בְּשִׁלְהֵי סוּטָה אַמֵּי קָאֵי עֲלֵמָא אֶסְדְּרָא דְּקְדוּשָׁא וְאַיְהָא שְׂמִיָּה רַבָּא דְּאַגְדָּתָא וְלִכְפָּה תִקְנוּ לְתַרְגָּם סִדְרָא קַדְוִשָׁה זֶה כְּדִי שְׂיַבִּינוּ עַמִּי הָאָרֶץ שְׂאִין מְפִירִים לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הַקְדוּשָׁה אֲלֵא בְּלִשׁוֹן תַּרְגָּם שֶׁהִי רְגִילִים לְדַבֵּר בּוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן כְּמוֹ שְׂתַקְנוּ בְּלִילֵי שַׁבָּת בְּרַכָּה מְעִין שְׁבַע בְּעַבּוּר הַמְתַּאחֲרִים לְבּוֹא וְהַגִּירָסָא קְדִישׁ בְּעֵלָם עֲלֵמֵיָא.

וְטַעַם.

שָׁאִין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּשִׁבְתוֹת וַיֹּ"ט בְּשִׁחְרִית. מִפְּנֵי שְׁפָנִים לְפָנֶיךָ בְּבַהֲכָ"נ בְּתַפְלָה רִאשׁוֹנָה.

וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּשִׁבְתוֹת וַיֹּ"ט בְּמִנְחָה לְפִי שֶׁהִי דוֹרְשִׁין בְּיָמִים אֱלוֹ קוֹדֵם תְּפִלַּת מִנְחָה וְרִגְלוֹת הוּא לְדַבֵּר בְּסוֹף הַדְרָשָׁה בְּפִסּוּקֵי גְּאֻלָּה וְקִדְוֹשָׁה וְגַם עִמֵי הָאָרֶץ בְּאִים לְשִׁמּוֹעַ הַדְרָשָׁה.

אֲבוֹדָתָהֶם: קמג) טעם. שְׁאוֹמְרִים קִדְיֵשׁ עִם תְּתַקַּבֵּל לְאַחַר וּבֹא לְצִיּוֹן וְלֹא מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת י"ח.

לְפִי שְׁסֹדֵר קִדְוֹשָׁה בְּתַר תְּפִלָּה גְּרִירָא. לְבוּשׁ סִי' נ"ה: (קמד) עוֹד טעם.

לְפִי מֵה שֶׁפֶתֶב הַלְבוּשׁ בְּסִי' קל"ב דְּסִדְרָא דְקִדְוֹשָׁה וּבֹא לְצִיּוֹן הוּא בְּמִקּוֹם קִדְוֹשָׁה דְתַפְלָה עַפ"י גְּזִירָה שְׁהִיְתָה א"כ שֶׁפִיר תִּקְנוּ קִדְיֵשׁ עִם תְּתַקַּבֵּל לְאַחַר וּבֹא לְצִיּוֹן. נִזְעַם מְגִדִים: קמה) טעם.

שְׁפָרָאשׁוֹן הָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים לֵה' הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ. ע"ש שְׁקִנָּה שְׁמַיִם וְאָרֶץ וְהַקְנָה תְּבִל לְיוֹשְׁבֵי בָּהּ וְשִׁלַּט בְּעוֹלָמוֹ יְחִידִי.

בְּשֵׁנֵי הָיוּ אוֹמְרִים גְּדוֹל ה' וּמְהוֹלָל מְאֹד. ע"ש שְׁהַבְדִּיל רְקִיעַ בֵּין עֲלִיוֹנִים לְתַתְּחוֹנִים וְנִתְעַלָּה וַיֵּשֶׁב בְּמָרוֹם.

בְּשִׁלְיֵשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים אֱלֹקִים נֶצְבַּב בְּעֵצַת אֵל. ע"ש שְׁגִינָה אָרֶץ בְּחֻקְתָּהּ וְהַכִּין תְּבִל לְעֵצָתוֹ שְׁנֹאֲמַר וְתִרְאֶה כִּיבִשָּׁהּ.

בְּרַבִּיעִי הָיוּ אוֹמְרִים אֵל נְקֻמוֹת ה'. ע"ש שְׁפָרָא חֲמָה וּלְבָנָה וְעֵתִיד לִיפְרַע מֵעוֹבְדֵיהֶן.

בְּחֻמִּישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים הַרְגִּינוּ לְאֱלֹקִים עוֹזְנוּ. עַל שֵׁם שְׁפָרָא עוֹפוֹת וְדָגִים לְשִׁבַח לְשִׁמּוֹ כְּשֶׁאָדָם רֹאֶה עוֹפוֹת מְשׁוֹנָנִים זֶה מִזֶּה נוֹתֵן שִׁבַח לְשִׁמּוֹ.

בְּשִׁשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים ה' מְלֶךְ גְּאוֹת לְבָשׁ. ע"ש שְׁגָמַר מְלֹאכְתּוֹ וּמְלֶךְ עָלֵיהֶם.

בְּשִׁבְעִי הָיוּ אוֹמְרִים מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. לְיוֹם שְׁפָנִלוֹ שַׁבָּת.

שְׁעֵתִיד הָעוֹלָם לְהִיּוֹת חָרוֹב וְאִין אָדָם וְכָל הַמְּלֹאכּוֹת שׁוֹבְתוֹת עַל אוֹתוֹ יוֹם אוֹמְרִים שִׁיר שֶׁל שַׁבָּת. ר"ה דָּף ל"א ע"א: (קמו) טעם.

לְמָה אוֹמְרִים פְּיֻטוֹם הַקְטָנוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה. כְּדֵי לְהַבְרִיחַ הַקְלִיפּוֹת מ"א סִי' קל"ב ס"ק ג'.

וְטעם.

שְׁאוֹמְרִים תְּחִלָּה אִין כְּאֱלֹקֵינוּ כו' לְפִי שְׁהַקְטָנוֹת מְעַשְׂרֵת וּלְכַף אוֹמְרִים אִין כְּאֱלֹקֵינוּ שֶׁלֹא יֵאמַר כְּחֵי וְעוֹנָצִים יְדֵי כו' שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שֵׁם ס"ק ו': (קמז) טעם. שֵׁשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹא לֹאֵר אִין כְּאֱלֹהֵינוּ וּפְיֻטוֹם הַקְטָנוֹת בְּחוּל.

מִפְּנֵי שְׁהֶאֱמִירָה הוּא בְּמִקּוֹם הַקְטָנוֹת וְחֵיִישִׁינוּ שְׁמָא יְדַלַּג אַחַד מִסְמָמְנֵיהּ וּכְבָר אָמְרוּ אִם חָסַר אַחַד מִסְמָמְנֵיהּ חֵיִיב מִיתָהּ וּלְכַף לֹא נִהְגוּ לְאוֹמְרוֹ בְּחוּל שְׁמָמְהֵרִין לְמְלֹאכְתָּן וְחֵיִישִׁינוּ שְׁמָא יְדַלַּג.

לבוש סי' קל"ג: (קמח) טעם. שנוהגין לומר הג' פסוקים טרם צאתם מבהכ"נ והם אלו. אל תירא מפחד פתאום כו'. כי בימי המן הרשע ראו התינוקות סי' הגאולה ע"י פסוקים אלו.

כי המן הרשע הלך לבתי מדרשות לבחון ולנסות אם יצליח ברשעו מצא לתינוק אחד אמר ליה פסוק לי פסוקיה אמר ליה אל תירא מפחד פתאום וכו'. מצא לב' איל פסוק לי פסוקיה א"ל עוצו עצה ותופר וכו'.

מצא לג' א"ל פסוק לו פסוקיה א"ל ועד זקנה אני הוא וכו'. ע"כ קבעו אותן הפסוקים לומר להזכיר חיבת ישראל לפני השי"ת ב"ה בכל עת אולי ירחם השי"ת עלינו ויגאלנו במהרה בימינו אמן סלה.

אור צדיקים: (קמט) טעם. למה כל דבר שבקדושה אין אומרים פחות מיו"ד.

דכתיב במקלה ברכו אלהים. במקלה בגימטריא בעשרה.

מ"א: עניני ספר תורה (קנ) טעם. שקורין בתורה בשבת ובב' וה'.

כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה ע"כ תקנו להם שיהיו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורא בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת. ב"ק דף פ"ב ע"א.

כתוב בסדר היום אם לא אמר בריף שמיה בשעת הוצאת ס"ת יאמר אותו כשפותחין לפני העם: (קנא) טעם. שהעולם אומרים אם קורין בתורה ג' ימים רצופים יבא גשם.

משום שכתוב וילכו שלשת ימים ולא מצאו מים וע"כ התקינו שלא יהא ג' ימים בלא תורה וע"כ אם קורין ג' ימים רצופים יבוא גשם ויהי מים. ועי' פ' מרובה דף פ"ב ע"א וע"ל סעי' ק"צ: (קנב) טעם.

המנהג הפשוט שאפילו פה ע"ה קודם לקרות התורה לפני חכם וגדול ישראל ואפ' אם הפה רוצה למחול על כבודו ולחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו אינו רשאי לעשות כן.

משום דלא ליתא לאנצווי ולמימר כל אחד אנא נמי קרינא ברישא. מס' גיטין דף נ"ט ע"ב:.

(קנג) טעם. שתקנו חז"ל שלא יקראו פחות מי' פסוקים ביום שקורין ג'.

מפני שאין נקרא קריאה חשובה בתורה פחות משיעור זה. וטעם.

כשקורין פרשת עמלק שאין בה אלא ט' פסוקים לא רצו חז"ל להוסיף עליהם אינהו פסוקים מלמטה או מלמעלה. מפני שעמלק גרם להיות השם והפסא חסר כדכתיב כי יד על כס ית' כה' יהי פרושותיו חסירים.

לבוש סי' קל"ז סעיף ב' ועי' תוס' מגילה דף כ"א ע"ב בד"ה אין ובדף כ"ב ע"א בד"ה אין ע"ש: (קנד) טעם. שאין מוסיפין בשני ובחמישי יותר משלשה.

משום ביטול מלאכה. וישבת במנחה.

סמיה לחשיכה הוא שְהָרִי כָּל הַיּוֹם הָיוּ רְגִילִים לְדְרוֹשׁוֹאִין מִפְטִירִין מְשׁוּם הַאִי טַעְמָא.
רש"י מגילה דף כ"א ע"א.

וע"ל סעי' שכ"א וסעי' שע"ט וסעי' תתפ"ז וע"ל סעי' נ"ה: (קנה) טעם. דנוהגין ביום
שֵׁישׁ בּו שְׁנֵי ס"ת דמוציאין בב"א.

משום כבוד הצבור שלא ימתינו עד שיוציאו עוד ספר. ישועות יעקב סי' קמ"ז ס"ק ה'
ועי' מ"א שם ס"ק י': (קנו) טעם.

דביום שיש ב' ספרי תורה אין מסלקין הראשונה עד שפבר הניחו השנייה על השלחן.
כדי שלא יסיחו דעתן מן המצות ומניחין השנייה על השלחן קודם הקדיש כדי שיאמרו
הקדיש על שתיהן.

מ"א סי' קמ"ז ס"ק י"ב. ובחז"ל מ"ש פסח א"א קדיש עד אחר שקרא הרביעי שנשלם
מגן הקרואים מ"א סי' ת"צ ס"ק ד'.

ואחר שקרא הרביעי מניח הראשונה ג"כ על השלחן כדי שיאמרו הקדיש על שתיהן
כדלעיל. ד"ח דין קדיש וסדר הפטרה ועי' פ"מ סי' תרפ"ד ס"ק ה' דביום שיש ג' ס"ת
כשאומרים קדיש על השני' מניחין השלישית אצלה לא הראשונה דפשיטא שהקדיש על
הא' ג"כ קאי ע"ש: (קנו) טעם.

שס"ת אינו מנוקד. כדי שיוכל האדם לדרוש מה שירצה.

כי האותיות כשאנן מנוקדות סובלות כמה פגמות ומתחלקות לכמה ניצוצות. וזה טעם.
שלא נקד הס"ת. כי משמעות כל תיבה לפי הנקוד ואין משמעותם עם הנקוד כ"א ענין
אחד ובלי נקוד יוכל האדם לדרוש כמה ענינים נפלאים רבים ונכבדים.
דבש לפי בשם רבינו בחיי ז"ל: (קנח) עוד טעם. שס"ת בלי נקודות.

משום שהתורה ניתנה בכל לשון ואם היה נקוד לא היתה סובלת רק לשון הקודש אבל
בלי נקודות יכול לסבול כל לשון. נחלת יעקב פ' חיי יעקב ספר מכבי יהודא: (קנט)
טעם.

לסיום התורה ופתיחתה. כי אמרו רז"ל רחמנא ליבא בעי ע"כ לב פולל כל התורה.
דברי אמת: (קס) טעם. שאיפסקא הלכתא כר' אשי (בהקומץ) שצריך לסיים לעיני כל
ישראל בסוף התורה באמצע שטה.

להורות שלא בא לסופה ומכליתה של תורה. אגד"פ בסופו אות ו': (קסא) טעם.

שאנו קוראין להתפלות של שחרית מנחה וערבית דאבנן. כי תפלות אבות תיקנום.

מגיד תעלומה: עניני בית הפנסת (קסב) טעם. שעושין בגין בילעמיר בבהכ"נ.

כדי דלהוי רשות בפני עצמו. שְהָרִי אין היתר לישוב אלא מטעם דהס"ת ברשות אחרת
כמ"ש רמ"א ביו"ד סי' רמ"ב סעי' י"ח.

ועי' ט"ז שם ס"ק י"ג דה"ה נמי על השלחן שהוא גבוה מי' טפחים ורוחב ארבע שגם הוא רשות בפני עצמו שאין צריכין לעמוד וכן אין חיוב לעמוד בזמן שפותחין ארון הקודש רק שעושין פן מפני הכבוד ע"ש: (קסג) טעם.

שאמרו שפכל ביהכ"נ יהי י"ב חלונות. לפי שפכל א' מי"ב שבטי ב"י יש לו חלון אחד ברקיע פפי בחינת נשמת שבטו וממונים פכל ביהכ"נ י"ב שרפים נגד שבטי ית.

וכל שרף מעלה תפלת בני שבטו דרף חלון ומדרגה הקדושה המתנוף לנשמתו שפתי צדק פ' ל"א: (קסד) טעם שמפין ג"פ לקריאה לבהכ"נ. משום שפכל אדם יש לו ג' שותפין אביו ואמו והקב"ה.

וע"כ מכריז השמש שהג' חלקים יבואו ויהללו וישבחו ויפארו לאל הכבוד. גאולת ישראל: (קסה) טעם.

שנוהגין להפנות ג' הפאות בהמיר שקוראין בו לבית הפנסת ואם מ מת ח"ו אינהו אדם אזי אין מפין רק שני הפאות. כי האדם פשהו חי אזי יש בו ג' שותפין הקב"ה ואביו ואמו וכשהוא מת אז השי"ת נוטל לו חלקו והיא הנשמה וחלקי אביו ואמו נשאר מנוח לפנייהם ע"כ מפה בו השמש ג' הפאות ומרמז להאדם שינפה ע"י ההליכה שילך לביהכ"נ שיהי' בו השלשה שותפין שלו בשלמותו והיינו שיהי' חי ויארץ ימים.

וע"כ פאשר מת אינהו אדם מכין ב' הפאות שמרמזין בו שיש בעיר אדם פזה שאין לו כ"א ב' שותפין דהיינו שהקב"ה חלק את עצמו מן השותפות ונטל את חלקו והיא הנשמה הק' והוא סימן לדבר הק' הנה.

שם: (קסו) טעם. למנהג ישראל הק' שקוראין לזה שמפה בו השמש השלשה הפאות וקורא על ידו לבית הפנסת בשם המיר.

כי הנה איתא בגמרא מי שיש לו בית הפנסת בעירו ואינו הולך בו נקרא שכן רע שנאמר הוי על כל פני הרעים וכו' נמצא בזה שמפה השמש הג' הפאות וקורא על ידו לביה"כ גורם הוא שלא יהי' נקרא בשם שכן רע נמצא ע"כ קוראין אותו בשם המ"ר כי תיבת המ"ר ר"ת "הרחק משכן" רע פי זה ההמ"ר הוא המזהיר לאדם לך לבה"כ והרחק עצמה שלא תהי' נקרא שכן רע ח"ו והוא מרמז לדבר הק' הנה.

שם: (קסז) טעם. שהזהירו ז"ל להדליק גרות בבית הפנסת.

מפני שדרשו ריזל (ישע' כ"ד) ע"כ באורים פבדו ה' באילין פנסיא. כי הבית שמדליקין שם גרות הלא הוא מפואר ומכובד בעיני הבריות.

פד הקמה: עניני נטילת ידים (קסח) טעם. שתקנו רז"ל לומר על נטילת ידים פנוסח ברכה זו לשון נטילה מפני שהוא לשון הגבהה מתרגם ותשאני רוח ונטלתני וכתבי (ישע' ס"ג) ונטלם וינשאם כל ימי עולם שצריך שיגביה ידיו למעלה.

(שלחן ארבע): (קסט) טעם. שמברכין ענ"י אחר הנטילה אע"ג דכל המצות מברכין עליהם קודם לעשייתן.

שְׂאֵי הָכָא שְׁפַעְמִים שְׂאִין יָדִיו נְקִיּוֹת וְאִינוּ יָכוֹל לְבַרְרָה קוֹדֵם הַלְפָה תִּקְנֵנוּ שְׁלֵעוֹלָם יִבְרָה
אח"כ טור סי' קנ"ח. ועוד פִּינֵן דְּמַבְרָה קוֹדֵם הַנִּגְיָב הֵנִי שְׁפִיר קוֹדֵם לְעִשְׂיָתָן פְּדָאֵמֵר ר'
אָבֵהוּ פֶל הָאוֹכֵל בְּלֹא נִגְיָב יָדִים פְּאִילוֹ אוֹכֵל לְחֵם טָמֵא (סוֹטָה דף ד' ע"ב).

וּבִשְׁעַת שְׁנוּטֵל יָדִיו יֹאמֵר רַבּוֹן פֶּל הָעוֹלָמִים מְלֵא יָדֵי מְבָרְכוּתֶיהָ וּמְבָרְכוּתֶיהָ יִבְרָה בֵּית
עֲבָדֶיהָ לְעוֹלָם בְּרַכְנוּ אָבִינוּ פְּלָנוּ פְּאִיָּה בְּאוֹר פְּנִיָּה. כִּי בִשְׁעַת הַמַּעֲשֶׂה הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת.

וּפַעַם אַחַת מְצָאוּ ר"ש בּוּ יוֹחֵאֵי לר' אֱלִיעֶזֶר שֶׁהִי נוֹטֵל יָדִיו בְּשׁוֹפֵעַ וְהַתְּפִלָּה עָלָיו וְאָמַר
רַבּוֹן פֶּל הָעוֹלָמִים מְנָא יָדִיו מְבָרְכוּתֶיהָ וּמֵן הַיּוֹם הַהוּא נִתְעַשֵּׂר. (מַעֲבָר יִבַק שְׁפִתֵי רַנְנוֹת
פֶּרֶק י"ט): (קע) טעם.

שְׁשִׁיעֵרוּ חֲכָמִים דְּכָדִי הִילוּף כ"ב אַמּוֹת הֵנִי הֶפְסֵק וְהִסְסַח הַדַּעַת בֵּין בְּצִיעָה לְנֻטִילָה
וְכִינְצָא. מִשׁוּם דְּאָמְרוּ (בְּרַכּוֹת מ"ב) שְׁלֵשׁ תְּכִיפּוֹת הֵן תִּיְכַף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה תִּיְכַף
לְנֻטִילַת יָדִים בְּרַכָּה כּו' וְגַבֵּי מְצוֹרֵעַ לֹא הִי תִיְכַף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה שְׁלֹא הִי רִשְׁאֵי לִיְפָנַס
לְעִזְרָה וְהִיא סוֹמֵךְ עַל הַקְּרָבָן לְפָנֵי שַׁעַר נְקִיּוֹת וְאִח"כ הֵי מוֹלִיכִין הַקְּרָבָן לְמַזְבֵּחַ וּמֵן
הַשַּׁעַר עַד הַמַּזְבֵּחַ הִי כ"ב אַמָּה ש"מ דְּזָה מִקְרֵי הֶפְסֵק.

עִי' מ"א ס' קס"ו סק"ג וט"ז שָׁם. וְעִי' מַחְצִית הַשְּׁקָל שָׁם מ"ש בְּזָה: (קעא) טעם.

שְׁצָרִיָּה נ"י לְפַת. מִשׁוּם סָרְף תְּרוּמָה שְׁהִיָּדִים שְׁנִיּוֹת וּפּוֹסְלוֹת אֵת הַתְּרוּמָה אֲבָל חִילִין
לַח מְהַנְּיָ בְּהֵן שְׁנֵי וּמִפְּנֵי.

סָרְף תְּרוּמָה שְׁיִרְגְלוֹ אוֹכְלֵי תְּרוּמָה לִיְטוֹל יָדֵיהֶם נוֹהֲגוֹת בְּחֻלִּין. ר"ש"י מ"ס חוֹלִין ד' ק"ו
ע"א: (קעב) טעם.

שֵׁא"צ נ"י לְפַת הַבָּאָה בְּכֶסֶדִין (פִּי פַת עֲשׂוּיָ עִם צִיְקָאֵרִי שְׁקִיָּדִים וְאֲגוּזִים אוּ פַת
שְׁנִילוּשָׁה בְּדָבֵשׁ אוּ בְּחֶלֶב וְחֶמְאָה אוּ בְּשׁוֹמֵן אוּ בְּשֶׁמֶן אוּ בִימֵי בְּצִים אוּ בִּמֵי פִירוֹת וְיִין
אוּ בְּשָׂר מְשָׁקִין חוּץ מִמֵּים וְאִפְּלֵ עֵרֶב בָּהּ מֵיָם אִם הָרֹב הוּא מְשָׂאֵר מְשָׁקִין שְׁמֵבְרַכִּין
עָלָיו בּמ"מ וּבְרַכָּה א' מַעֲיָן ג'.

עִי' ט"ז ס' קס"ח ס"ק ו' וּש"ע הֶרֶב שָׁם סַעִי ט' וְסַעִי י"א). לְפִי שְׂאִין רֹב הַתְּרוּמָה
אֲלֵא מִמֵּינֵי פַת דְּכַתִּיב (דְּבָרִים י"ח) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ וְגו' וְהַדָּגָן שֶׁהוּא ה' מִינֵי תְּבוּאָה אִין
דְּרָה לְאֹכֹל אֲלֵא אַחַר שְׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ פַת לֹא גָזְרוּ ג"כ נְטִילָה אֲלֵא כְּשֹׂאוֹכֵל פַת וְהוּא פֶל
דְּבַר שְׁמֻחֵיבִין לְבַרְרָה עָלָיו בְּרַכַּת הַמּוֹצֵיא אֲבָל הַפַת שְׂאִין מְבָרְכִין עָלָיו בְּרַכַּת הַמּוֹצֵיא
פְּגוֹן לְחֻמְנִיּוֹת דְּקוֹת אוּ פַת הַבָּאָה בְּכֶסֶדִין אִין צָרִיָּה נ"י לְפִי שְׂאִין רַגִּילִין לְקַבּוּעַ סְעוּדָה
עָלֵיהֶם א"צ נ"י כְּמוֹ שְׂאִין צָרִיָּה לְדָגָן קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה פַת אַע"פ שְׁתְּרוּמָתוֹ מֵן הַתּוֹרָה אֲלֵא
שְׂאִינָה רַגִּילָה וּמְצוּיָ כ"כ בְּבֵית לְפִיכָה לֹא גָזְרוּ בְּשִׁבְלָה בְּחֻלִּין.

הַרְר"י פ"ח דְּבָרְכוֹת. וְעִי' לְבוּשׁ ס' קנ"ח סַעִי א': (קעג) טעם.

שְׂאִין צָרִיָּה נ"י לְהַמְשָׁקִין. פְּגוֹן יִין וְשֶׁמֶן אַע"ג שְׁחִיבִין לְתַת מֵהֶם תְּרוּמָה.

דְּכַתִּיב רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירוֹשָׁה וְיִצְהָרִיָּה. לְפִי שְׂאִין דְּרָה לִיגַע בְּיָדֵיו בְּמִשְׁקִין שְׁשׁוּתָה אֲלֵא
שׁוּתָה אוֹתָם בְּכוֹס וְאִינוּ נוֹגַע בְּמִשְׁקָה לְפִיכָה א"צ נְטִילָה אִפְּלֵ קוֹבַע עֲצָמוֹ לְשִׁתְּיָה.

לבוש שֶׁה סעי' ה': (קעד) טעם. שְׁלֵא נִהְגוּ רֹב הַמּוֹן עִם לִיטוּל יְדִיָּהֶם לְכָל דְּבַר שְׁטִיבוּלָם בְּמִשְׁקָה מְשׁוּם שְׂאִין אָנוּ נִזְהָרִין מִלְטַמְאוֹת עֲצָמֵינוּ וּמִלְאַכְנֹל אוֹכְלִין טַמְאִין תּוֹס' פְּסָחִים דָּף קט"ו ע"ב בד"ה כל.

ועי' חק יַעֲקֹב סי' תע"ג ס"ק כ"ח דְּהָא דְּנוֹטְלִין בְּלִיל פְּסַח מְשׁוּם דְּהוּא פְּאָחַד מְשָׂאָר שְׁיִנּוּיִם שְׁעוֹשִׁין בְּלִיל זֶה פְּדִי שְׁיִשְׂאָלוּ ע"ש: (קעה) טעם. שְׁהַנוֹטֵל יָדָיו לְפִירוֹת ה"ז מַגְסִי הָרוֹחַ.

מְשׁוּם דְּתְרוּמַת פִּירוֹת דְּרַבָּנָן וְלִכְּן לַח גְּזָרוּ בְּחֻלְיִין. ואע"ג שְׁצָרִיף לְבָרַף עֲלֵיהֶם סָתֵם יָדַיִם פְּשָׁרוֹת לְבָרְכָה אא"כ יוֹדֵעַ שְׁנִגְע בְּמִקּוֹם מְטוֹנָף.

מ"א סי' קנ"ח ס"ק ט': (קעו) טעם. דִּישׁ לְבָרַף עַל הֵיכָא דְקָדִים בְּשׁוּלְהַ דְּפַת הַמוֹצֵיא. כִּי בְּזֶה נֶאֱחָזִים הַחִיצוֹנִים הַיּוֹתוֹ מִקָּדָם וְלִכְּפֵי צָרִיכִים לְבָרַף עָלָיו וּלְקַדְּשׁוֹ בְּבָרְכָה וּלְבַטֵּל מִהֶם פָּחוּ דִיצָה"ר. יַעֲרוֹת דְּבִשׁ ח"ש: (קעז) טעם.

שְׁתַּקְנוּ הַמוֹצֵיא בַּה"א דְּמִשְׁמַע לְהַבָּא וְלֹא תַקְנוּ הַבוּרָא אֶלָּא בּוּרָא פַה"א. לְפִי שְׁאֲמַרִּין עֲתִיד הַקַּב"ה לְהוֹצִיא גְלוּסְקָאוֹת מִמֶּשׁ.

וְלִכְּפֵי אֲמַרִּין ג"כ לְחֵם אַע"ג שְׁעֵדִין לָאו לְחֵם הוּא אֶלָּא דָּגָן. עֲטָרַת זְקָנִים סי' קס"ז: (קעח) טעם.

מִי שְׂאִינוֹ אוֹכֵל אִינוֹ יְכוּל לְבָרַף בְּרַפְתַּ הַמוֹצֵיא אוֹ שְׂאָר בְּרַכּוֹת לְהוֹצִיא הָאוֹכְלִים. פִּינּוֹן שְׂאִין חוֹבָה עֲלֵיהֶם לְאַכְלוֹ.

לֹא יֵאָכְלוּ וְנָא יְבָרְכוּ. לְבוּשׁ סִי' קס"ז סעי' י"ח: (קעט) טעם.

שְׂאִין הַעוֹלָם נִזְהָרִים לְהַקְדִּים הַפֶּהוּ לְכָל דְּבַר שְׁבִקְנוֹשָׁה. לְפִי שְׂאִין אָנוּ בְּקִיָּאִים בְּיַחוּסֵי הַפְּהוּנָה עִי' מ"א סִי' ר"א סק"ד.

ועי' סעי' תתקל"ו: (קפ) טעם. שְׁעַל חֲמִשָּׁת הַמִּינִים שְׁהֵם.

גָּפָן.

וּתְאֵנָה. וְרִמּוֹן וְזֵית.

וּתְמָרָה. מְבָרַף לְאַחֲרֵיהֶם בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֵשׁ.

פְּדִי לְחֵלֶק כְּבוֹד לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַעֲלִינָה פִּינּוֹן שְׁנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶן א"י. (תולעת יַעֲקֹב) ועי' ט"ז סִי' ר"ח ס"ק א': עֲנִינִי בְּצִיעַת הַפֶּת (קפא) טעם.

שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַפֶּת בּוּרָא פְּרִי הָאֲדָמָה כְּמוֹ בְּשָׂאָר פְּרִי הָאֲדָמָה אוֹ בּוּרָא פְּרִי הַחֹטָה. מְשׁוּם דְּלִישְׁנָא דְקָרָא נִקְט לְהוֹצִיא לְחֵם מִן הָאֲרֶץ וּבְשָׂאָר בְּרַכּוֹת נְמִי נִקְט לִישְׁנָא דְקָרָא שְׁנִיאָמַר הִנֵּה הַבְּאֵתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה.

וּלְפִי זֶה נִיחָא מֵאֵי שְׁנָא דְאֲמַרִּין אֲרֶץ וּמ"ש בְּאִידָף דְאֲמַרִּין אֲדָמָה מְשׁוּם דְּלִישְׁנָא דְקָרָא הִכִּי הוּא. אַבּוּדְרָהֶם: (קפב) טעם.

שְׁצָרִיף לְטַבּוֹל הַמוֹצֵיא בְּמִלַּח. כִּי הַשְּׁלֵחַן דּוֹמֵה לְמִזְבֵּחַ וְהָאֲכִילָה פְּקָרְבָן וְנִאָמַר עַל כָּל קָרְבָּנָה תִּקְרִיב מִלַּח וְהוּא מִגִּין מִן הַפְּוֹרְעָנוֹת (רמ"א סִי' קס"ז סעי' ה').

ועוד כְּשֵׁיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵינָו וּמִמְתִּינֵינָו זֶה לָזֶה עַד שְׁיִוְטְלוּ יְדֵיהֶם וְהֵם בְּלֹא מַצּוֹת וְהִשְׁטָן מְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם וּבְרִית מְלַח מִגֵּן עֲלֵיהֶם. תּוֹס' בְּרִכּוֹת דָּף מ ע"א בד"ה הַבִּיאוּ.

וְנוֹהֲגִין לְהַטְבִּיל פְּרוֹסַת הַמוֹצֵיא ג' פְּעָמִים בְּמִלַּח פִּי הַשֵּׁם שֶׁל הוּי"ה ר"ו וג"פ ר"ו גי' מְלַח וְהוּא סוּד גָּדוֹל. וְיֵשׁ לְהַנִּיחַ הַמְּלַח עַל הַשְּׁלֶחָן עַד אַחַר בַּהַמ"ז.

קִיְצוֹר שֶׁל"ה. פֶּתַב הַפְּלִבּוֹ נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהֵאָכִיל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעֵינָף וְלֹא גוֹי מִחֲתִיכָה שְׁנוֹגַעַת בָּהּ חֲתִיכַת הַמוֹצֵיא וְעִי' ב"י ס' קס"ז.

וְכֵן פֶּתַב מִחֲצִית הַשְּׁקָל שֵׁם ס"ק מ"ב וְנ"ל וְהַעוֹלָם רְאִיתִי נוֹהֲגִים שְׁקוֹלְפִים מְעַט גַּם מִפְּרוֹסָה הַגְּדוֹלָה בְּמָקוֹם שְׁנוֹגַעָה בְּפְרוֹסָה שְׁבֻצָע לְהַמוֹצֵיא ע"ש: עֲנִינֵי סְעוּדָה (קַפֵּג) טַעַם שְׁמֵבְרָה עַל הַיַּיִן שְׁבַתוֹף הַסְּעוּדָה.

מִשׁוֹם דְּחֻשׁוֹב שְׁבֻכְמָה מְקוֹמוֹת מְבָרְכִין עֲלָיו אַע"פ שֶׁאֵין צָרִיף לְשִׁתִּי' כְּגוֹן קִידוּשׁ וְהַבְּדֻלָּה. מ"א סִימָן קַע"ד ס"ק א'.

וְעִי' רַש"י בְּרִכּוֹת דָּף מ"ב ע"א בד"ה דְּגוּרָם. וְעִי' תּוֹס' שֵׁם דָּף מ"א ע"ב בד"ה א"ה דְּמַהֲאֵי טַעְמָא אֵין מְבָרְכִין בְּפִסְחָא עַל הַחֲזָרָת בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה רַק עַל אֲכִילַת מְרוֹר בְּלֶבֶד כִּינּוּן דְּרַחֲמָנָא קְבָעִיה חוֹבָה דְּכִתִּיב עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלוּהוּ הַיּוֹי כְּמוֹ דְּבָרִים הֶרְגִּילִין לְבֹא מִחֲמַת הַסְּעוּדָה דְּפַת פּוֹטְרָתָן ע"ש.

וְאַף שְׁנוֹהֲגִים עַכְשָׁיו לְקַדֵּשׁ וּלְהַבְדִּיל עַל הַשְּׁכָר אַפ"ה א"צ לְבָרָה עֲלָיו בְּתוֹף הַסְּעוּדָה דְּעֵינָר תְּקַנְתָּ חֲכָמִים הִי' עַל יַיִן אֲלֵא דְקִצְתָּ מְקִילִין לְקַדֵּשׁ עַל הַשְּׁכָר יִשְׂאָר מְשָׁקִים בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיַּיִן מְצוּי לְכֵן אֵין לְבָרָה עֲלֵיהֶם בְּתוֹף הַסְּעוּדָה דְּחֻשִׁיבוֹת אֵינָם מְצַד עֲצָמָם אֲלֵא כִּינּוּן דְּאֵין יַיִן מְצוּי.

(אַרְצֵי חֲמָדָה): עֲנִינֵי בְּרַפְתָּ הַמְּזוֹן פֶּתַב קִיְצוֹר שֶׁל"ה מְצַאֲתִי כְּתוּב בְּשֵׁם גָּדוֹל א' שְׁנוֹהֲגִין כֵּן בְּאַרְצֵי אֵיטָלְיָא מִי שֶׁאֵין לוֹ פְּנָאֵי לְלַמּוֹד עַל שְׁלֶחָנּוֹ אוֹ שֶׁאֵינּוּ יְכוּלִים לְלַמּוֹד יֹאמַר לְכָל הַפְּחוֹת ג' פְּסוּקִים מִתּוֹרָה.

וּג' פְּסוּקִים מִנְּבִיאִים. וּג"פ מִכְּתוּבִים.

(ג"פ מִתּוֹרָה) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנְנִי מִמְטִיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטּוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַיִּלָּף בְּתוֹרַתִי אִם לֹא (שְׁמוֹת ט"ז). וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְרָה אֶת לְחֶמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסִּירוֹתִי מִחֶלְקְךָ מִקְרָבְךָ (שְׁמוֹת כ"ג).

וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעִיבֶה וַיֵּאָכְלֶה אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ וְלֹא יִדְעוֹן אַבּוֹתָהּ לְמַעַן הוֹדִיעָהּ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחַיֶּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחַיֶּה הָאָדָם (דְּבָרִים ח'). (וּג"פ בְּנְבִיאִים) הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכּוֹן מְצוּדוֹת סְלַעִים מְשֻׁבָּבוֹ לְחַמוֹ גִּתָּן מִימְיוֹ נְאֻמָּנִים (יִשְׁעִיָּה ל"ג).

לְמָה תִּשְׁקַל כֶּסֶף בְּלֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶם בְּלֹא לְשִׁבְעָה. שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ אֵלֵי וְאֲכָלוּ טוֹב וְתִתְעַנְּגוּ בְּדָשׁוֹן בְּפִשְׁכֶם (יִשְׁעִיָּה נ"ה).

הֲלֹא פְרוֹס לְרַעַב לְחֶמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיאֲבִית כִּי תִרְאֶה עָרוֹם וְכִסִּיתוֹ וּמְבִשְׂרָה לֹא תִתְעַלֵּם. (יִשְׁעִיָּה נ"ח).

(וג"פ מכתובים) ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד (תהלים ק"ד). טרף נתן ליראיו יזפור לעולם בריתו (תהלים קי"א).

עושה משפט לעשויקים נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים (תהלים קמ"ו): עוד כ' ונ"ל (מצאתי במשניות הגדפסי' באמשטרדם שנת ת"י שיש לומר אלו פסוקים אחר כל סיום ספר וגם לאחר אכילה קודם ברפת המזון והמה מסוגלים עד מאוד שלא יחסר מזונו כל ימי חייו).

להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדה משיחה. בעצתה מנחני ואחר פבוד תקחני.

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו. אשרי הגבר אשר תסרנו י' ומתורתה תלמדנו.

ואני בחסדה בטחתי יגל לבי בישועתה אשריה לה' כי גמל עלי. שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי.

כי הלבישני ישע מעיל צדקה יעטני פחתו יכהו פאר וכפלה תעדה כליה. ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיה ה'.

ישמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב. גר לרגלי דבריה ואור לגתיבתי.

אודה כי עניתי נתי לי לישועה. ואח"כ יאמר השיר של יום שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ע"כ: (קפד) טעם.

שיש ליהנה פשבא לברך ברפת המזון שיסיר את המאכלת מעל השלחן. מפני שהשלחן נקרא מזבח ומה מזבח הזהרנו בו שלא להניף עליו ברזל.

שנאמר (שמות כ') לא תבנה אתהן גזית וכו' ודין תורה היא שאם עשאה לאבני מזבח גזית בכלי כסף או בשמיר שהי' מותר הא אין עיקר האסור בגזית אלא מפני הברזל שהוא הסרב והתורה הרחיקו מן המשכן שכתוב (שם כ"ה) זהב וכסף ונחשת.

ולא הנפיר שם ברזל וכן במקדש פתוב (מלכים ו') ומקבות והגרזן כל ברזל לא נשמע בבית בהפנותו. והטעם.

לפי שהוא פוחו של עשו שנתברך בה מפי אביו (בראשית כ"ז) ועל סרבך תחי' וכתוב (מלאכי א') ואת עשו שנאתי לכה הוא מרוחק מן המקדש וכן השלחן הזהרנו לסלק הסרב מעליו לפי שהסרב הוא המסריב שהוא סיבת הסרבן שהוא הפך השלום ואין לו העמדה במקום ברכה שהוא שלום שהרי המזבח והשלחן מאריכין ימיו של אדם והסרב מקצר ואינו דין שיונף המקצר על המאריף.

(שלחן ארבע): (קפה) טעם. שהכוס שטעונו לברכת המזון צריף שיהיה משל יין מפני שהיין הוא המשובח שבמשקין ונאה לברך עליו לשם יתברך ואם אין יין מצוי באותו מקום או שהוא ביוקר והשכר או שאר משקין הוי חמר מדינה מברכין עליה חוץ מן המים.

וטעם.

שָׂאִין מְבָרְכִין עַל הַמַּיִם אֲפִי אֵין לוֹ שְׂאָר מִשְׁקִין. כִּינּוּן שָׂאִין שׁוֹתִין אוֹתוֹן אֶלָּא מִתּוֹךְ צָמָא וְדוֹחֵק גְּדוּל שָׂאִין זְנִין אֶת הָאָדָם אֵינּוּ נִקְרָאִין מִשְׁקָה ק"ו חֲמַר מְדִינָה.

לְבוּשׁ סִי קפ"ב סע"ב ועי' מ"א שָׁם סק"ב וט"ז שָׁם סק"א. וע"ל סע"א רפ"ה וסע"א רפ"ו: (קפו) טעם.

דְּבִרְפֵת הַזְּמַן בְּשִׁלְשָׁה. מִשׁוּם דְּאֶסְמְכוּהָ רַבְּנָן אֶקְרָא דְּגָדְלוֹ לֵה' אֲתִי וְאֵין אֶחָד יָכוֹל לֹאמַר לְאֶחָד גְּדָלוֹ וּלְפִיכָהּ אֵין יָכוֹלִין לְזַמֵּן אִם לֹא בְּשִׁלְשָׁה.

בְּרָכוֹת דָּף מ"ה ע"א. ועי' לְעֵיל סע"א קנ"ב: (קפז) טעם.

שָׂאִין מְזַמְּנִין בְּשָׁם. דִּהְיָה דְּבָר שְׁבַקְדוּשָׁה וְכָל דְּבָר שְׁבַקְדוּשָׁה לֹא יֵהָא אֶלָּא בִּי"ד אֲנָשִׁים גְּדוּלִים וּבְנֵי חוֹרִין.

ב"י ס' קצ"ט. ועינן מַעֲשֵׂה אָרְג מְהֵרָב הַצְּדִיק יִצְחָק יְהוּדָא אֵינְזִיק מִקַּמְאָרְנָא זצ"ל בְּרָכוֹת פ' ז' מִשְׁנָה ב' קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין לְאָבִיו שְׁבַשְׁמִים מְזַמְּנִין עָלָיו וּבִפְרָט בְּזַמֵּן הַזֶּה שְׁפָל אֶחָד מְבָרֵךְ בְּפָנָי עֲצָמוֹ וּמכ"ש לְעֵשְׂרָה שְׁיָכוֹלִין לְהַצְטַרֵּף קָטָן וְכוּ עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה אָבִי הַגָּאוֹן אֲמִיתִי מוהר"ר אֶלְכָסְנֵדֶר שְׁצִנָּה לִי לְבָרֵךְ בְּשָׁם לְהוֹצִיא אֶת הַרְבִּים בְּעַת הַיּוֹתִי קָטָן כֵּן י' שְׁנִים: (קפח) טעם.

שָׂאִינּוּ מְזַמְּנִין עַל אֲכִילַת פִּירוֹת וְעַל פֶּת הַבָּאָה בְּכִיסְנִין. מִשׁוּם שָׂאִין לָהֶם קָבַע לְזִמְנוֹן עֵינֵן ט"ז ס' קצ"ו סק"א: (קפט) טעם.

שְׁנוּהֲגִין לִישׁוּל מַיִם אַחֲרוֹנִים קְנוּדָם בְּרַה"ז אע"פ שָׂאִין מְלַח סְדוּמִית מְצוּי בֵּינֵינוּ (עי' מ"א ס' קפ"א סק"ח). מִשׁוּם דְּרָשָׁם שְׁהָיוּ נוֹתְנִים חֶלֶק מִהַקְרָבּוֹת מִהַעֲשֵׂן הַמִּתְעַקֵּם לְצַד צָפוֹן.

כָּף הַמַּיִם אַחֲרוֹנִים הֵמָּה חוֹלְקָא דְּמִסְאָבָא כִּידוּעַ לַיּוֹדְעֵי חֵן. וּלְפִיכָהּ נִקְרָאִים מַיִם אַחֲרוֹנִים חוֹבָה עַל שֵׁם הַמְקַבֵּל.

וְאֵף כְּשִׂאוֹכֵל יְחִידִי וְאֶפְל' פֶּת חֲרִיבָה שְׁיָדִיו נְקִיּוֹת אֲפִי הֵכִי צָרִיף נְטִילַת מַיִם אַחֲרוֹנִים. וּמַיִם אַחֲרוֹנִים נוֹטְלִין בְּכָל מִינֵי מִשְׁקִין.

אוֹר צְדִיקִים. ועי' ס' ק"ס סע"א י"ב וס' קפ"א סע"א ט': (קצ) טעם.

לָמָּה בְּבִרְכַת הַתּוֹרָה אוֹמֵר הַמְבָרֵךְ בְּרָכוֹ אֶת ה' וּבְבִרְכַת הַמַּזוֹן נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ. מִשׁוּם דִּהְיָה מְזוֹנוֹת שְׁהִשְׁ"י זָן וּמְפָרְנָם אוֹתָנוּ זֶה ג"כ מְצַד הַדִּין שְׁהַדִּין ג"כ נוֹתֵן כִּינּוּן שֶׁהוּא בְּרָאנוּ לְכַבוֹדוֹ הַדִּין הוּא שְׁיָזוֹן אוֹתָנוּ ע"כ מְבָרְכִין נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שָׁם הַדִּין מִשֵּׁא"כ מֵה שְׁנָתָן לָנוּ אֶת תּוֹרַת"ו זֶה מְצַד הַחֶסֶד הַגָּמוּר וְהַרְחַמֵּי"ם כִּי גָבְרוּ חֲסָדָיו עָלֵינוּ לְהוֹדִיעַ לְבְרִיּוֹתָיו וּלְגַלוֹת לָהֶם מִסְטִירֵין דִּילִי' ע"כ מְבָרְכִין בְּרָכוֹ אֶת הוּי' שֵׁם הַחֶסֶד וְהַרְחַמֵּים.

עי' תו"ט בְּרָכוֹת פ"ז מִשְׁנָה ג'. וְהֵנָּה מִטַעַם זֶה מְנַהֵג אַבּוּתֵינוּ תו"ר"ה הוּא לְאֶכְוֹל מֵאֲכָלֵי חֵלֶב בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת בְּיוֹם מִטָּן תּוֹרַתֵינוּ.

כִּי חֵלֶב רָמָז לְחֶסֶד גְּיוֹן לְכוֹן וְהֵנָּה "לְהַגִּיד" בְּפִיכָהּ "חֲסָדָהּ ר"ת חֵלֶב. (בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר): (קצא) טעם.

שָׂאִין מְבָרְכִין בַּפּה"ג קוֹדֵם בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן כְּדֶרֶךְ שְׂמֵרְכִין בְּקִידוּשׁ וְהַבְּדִלָה בַתְּחִלָּה. לְפִי שְׂבִרְכַת הַמְּזוֹן הוּא סִילָק וְהִיסָח הַדַּעַת לְמָה שְׂלִפְנֵי הַלֶּכֶף אִם הִי מְבָרֵךְ בַּפּה"ג תְּחִלָּה הִי בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן הַפֶּסֶק בֵּין בְּרָכָה לְשֵׁתִי'.

תוֹס' בְּרִכּוֹת דָּף נ"ב ע"א בד"ה וְרַבִּי. וַיֵּשׁ לְכַסּוֹת הַפֶּת בְּשַׁעַת בַּס"מ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּשֵׁתוֹ. מ"א סי' ק"פ ס"ק ד' וְדוֹקָא שֶׁהַפּוֹס בְּיָדוֹ. מִחֲצִית הַשִּׁקְלָה שָׁם וְעַי' רַמ"א סי' תע"ג סעי' ז': (קצב) טעם.

שְׂאוּמְרִים יַעֲלֶה וַיֵּבֵא בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן בְּבוּנָה יְרוּשָׁלַיִם וּבַתְּפִלָּה בְּעִבּוּדָה. מִשּׁוּם דְּיַעֲלֶה וַיֵּבֵא הוּא תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים תְּקִנּוּהָ בְּבוּנָה יְרוּשָׁלַיִם דִּהִיא גְּמִי תְּפִלָּה.

וּבִ"ח תְּקִנּוּהָ בְּעִבּוּדָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה לְהַשִּׁיב יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם. תוֹס' שַׁבָּת דָּף כ"ד ע"א בד"ה בְּבוּנָה: (קצג) טעם.

דָּאָם חָל ר"ח בְּיוֹם א' וְהִי אוֹכֵל וַיֵּצֵא שַׁבָּת שְׂאוּמְרֵי רְצָה וַיַּעֲלֶה וַיֵּבֵא עַי' ט"ז סי' קפ"ח ס"ק ז' (וְכֵן רָאִיתִי שֶׁהַרְבַּה הַמֵּאָה"ג מוֹהַר"ר יוֹסֵף שְׂאוּל נ"ז אַבְד"ק לְבוֹב זְלֵה"ה שְׁנֵהֲגָ כֵּן אֶף שֶׁלֹּא אָכַל כְּזֵית פֶּת בְּלִילָה) מִשָּׂא"כ בְּתַנּוּכָה וּפּוֹרִים שְׂאִינוֹ מְזַכֵּיר רַק שֶׁל שַׁבָּת.

מִשּׁוּם דְּאִינוֹ אֵלֶּא רְשׁוֹת לְהַזְכִּיר כְּדֹאִיתָא בַּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין דָּף כ"ד ע"א עַי' מ"א סי' קפ"ח ס"ק י"ג וְס"ק י"ח: (קצד) טעם. שָׂאָם שֶׁכַּח לֹאֲמַר יַעֲלֶה וַיֵּבֵא בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן בְּר"ח אוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ וּבַתְּפִלָּה מְחַזְרִין אוֹתוֹ.

לְפִי שֶׁבַתְּפִלָּה חוֹבָה עַל כָּל אִישׁ וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אֲבָל בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן אֵינָה חוֹבָה כִּי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵאָכַל דְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרֶכֶת שֶׁלֹּשׁ וּבְלִבְדֵּי שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה וְאֶפְשָׁר בְּפִירוֹת אוֹ בְּדָבָרִים אֲחֵרִים.

בְּרִכּוֹת דָּף מ"ט ע"ב וְעַי' פֶּל בּו. וְע"ל סעי' פ"ז בְּהַשְׁמָטוֹת: (קצה) טעם.

דָּאָם טְעָה וְלֹא הַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן אוֹמֵר קוֹדֵם הַמְּלֶכֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב בִּא"י אִמ"ה שְׁנֵתָן שַׁבָּתוֹת לְמִנּוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וּלְבָרִית בִּא"י מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְכֵן אִם טְעָה וְלֹא הַזְכִּיר בִּי"ט יַעֲלֶה וַיֵּבֵא אוֹמֵר בִּא"י אִמ"ה אֶשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וְלְשִׁמּוּחָה אֶת יוֹם חַג פְּלוּנִי הַזֶּה בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים וְאִם טְעָה בְּר"ח אֵינוֹ אוֹמֵר רַק בִּא"י אִמ"ה שְׁנֵתָן רֵאשִׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזַכָּרוֹן וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבִירוֹךְ.

דְּכִינּוֹן דְּבַר ר"ח סְגִי דְּלֹא אָכַל פֶּת וְלֹא הִי הִךְ בְּרָכָה חוֹבָה בְּיוֹם זֶה. לְבוּשׁ סי' קפ"ח סעי' ו' וְסַעֲי' ז' (קצו) טעם.

שְׂעוּנִין אֲמֵן אַחַר בְּרֶכֶת בּוּנָה יְרוּשָׁלַיִם אַע"פ שְׂאִין עוֹנִין אֲמֵן אַחַר בְּרֶכֶת עֲצָמוֹ. כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין ג' בְּרִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁבְּבַה"מ"ז שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה לְבְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁהוּא מַד"ס.

טוֹר סי' קפ"ח. וְעַי' קוֹנְטְרוֹס אַחֲרוֹן לַט"ה לְסַעֲי' רַמ"ג בד"ה בְּסַפֵּר: (קצז) טעם.

שֶׁתְּקִנּוּהָ לֹאֲמַר הַטּוֹב וְהַמְּטִיב. מִשּׁוּם הַרוּגִי בֵּיתָר דְּאֶמְרִינָן בְּאַיְקָה רַבְּתִי תַּמְשׁ מֵאוֹת בְּתִי מְדַרְשׁוֹת הִיוּ בְּבִיתָר וּבְכָל בֵּית הַמְּדַרְשׁ הִי תַּמְשׁ מֵאוֹת מְלַמְּדֵי תִינּוּקוֹת וְאֶנְשֵׁי הָעִיר בְּעֵלֵי

אָנְנוּת שְׂשִׁים רַבּוּא וּבְמִלְכוּת אֲדִירָאנוּס לְקַחוּ אוֹתָם הֶרוּמִיִּים וַיִּשְׁפְּכוּ דָם לְרוּב מְאוּד וַיִּהְיֶה עַד תָּנוּם כָּל הָעִיר טַף וְנָשִׁים וַיִּצּוּ הַמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי קַבְרָם וַיְהִי שָׁם מַחוּץ לְעִיר כְּרָם גְּדוּלָה רַחֲבָה שְׁנַיִם עָשָׂר מִיָּלִין וַיִּקְיֶפוּ אֶת הַכְּרָם סָבִיב סָבִיב מִמֵּתִי יִשְׂרָאֵל זֶה עַל זֶה וַעֲמָדוֹ שָׁם כ"ה שְׁנַיִם כָּל יָמֵי אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וְלֹא הִסְרִיחוּ וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲמִידוּ מֶלֶךְ אַחֵר וַיִּצּוּ לְקַבְרָם וַיִּלְכוּ כָּל הָעָם מִן הָעִיר לְקַבְרָם וַיִּקְבְּרוּם בְּמַקוֹמָם בְּכְרָם.

בוּ בַיּוֹם תִּקְנוּ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב. הַטּוֹב שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ וְהַמְּטִיב שֶׁנִּתְּנוּ לְקַבְרָה.

וְטַעַם שֶׁקָּבְעוּ כְּאֵן. כִּינּוּן דְּבִאוּתָהּ שֶׁעָשָׂה נִגְדָּעָה קָרַן יִשְׂרָאֵל וְאֵינָה עֲתִידָה לְחַזֵּר עַד שֶׁיָּבֹא בֶן דָּוִד וְלִפְיֶכָּה קָבְעוּהָ אַחֵר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.

(כָּל בּוֹ): (קִצְח) טַעַם. שֶׁבְּכַרְפֵּת בַּעַ"ב מְסִיִּים וְנֶאֱמַר אָמֵן.

לְפִי שֶׁאֵין יָכוֹל לְגַזֵּר אוֹמֵר וְאָמְרוּ אָמֵן. מִשֵּׁא"כ בְּעוֹשֶׂה שְׁלוֹם וְכוּ' שֶׁהוּא שֶׁבָּחוּ שֶׁל הַקַּב"ה וְכָל יִשְׂרָאֵל מְצוּנִין ע"כ אוֹמֵר וְאָמְרוּ אָמֵן.

מ"א ס' קפ"ט סק"א: (קִצְט) טַעַם. שֶׁאֵם שׁוֹתָה מְכּוּס שֶׁל קִידוּשׁ אוֹ מְכּוּס שֶׁל בַּהֲמ"ז וְנוֹתֵן לְחַבְרֵי ג"כ לְשִׁתּוֹת מְזֵה הַכּוּס שׁוֹפְכִין בוֹ מַעַט.

מִשׁוּם דְּרָף אֶרֶץ כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹרַת שְׂוִיר וַיִּחַזֵּר לְחַשְׁבִּיבוֹתוֹ. הַגְּהוֹת מִיְּמוֹנִיּוֹת הַלְכוּת שֶׁבֶת פָּרַק כ"ט.

וּמִשְׁגֵּר לְאִשְׁתּוֹ כּוּס שֶׁל בְּרַכָּה כְּדֵי שֶׁתִּתְּבַרְךְ. וְכַתֵּב הַפְּרִישָׁה וּמַה"ט נִתְּפַשֵּׁט הַמְּנַהֵג קִצְח שֶׁלֹּא לְשִׁתּוֹת בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ.

א"ר ס' קפ"ג ס"ק י': עֲנִינֵי בְּרַפֵּת הַפְּיִרוֹת (ר) טַעַם. שֶׁאָנוּ מְבָרְכִים עַל כָּל דְּבָר בְּלִשׁוֹן בּוֹרָא אוֹ עוֹשֶׂה בַל' הִנֵּה וְלֹא בְּרָא אוֹ עָשָׂה דְּמִשְׁמַע לְשַׁעֲבֵר.

ע"ד שֶׁאֵמֵר הֶרֶב הַצְּדִיק הַק' מִסְטֵרְעֵלִיִּסְק זְצוּק"ל מִי שֶׁמֵּאֲמִין שֶׁהַבּוֹרָא יֵת' בְּרָא שְׁהַמִּים יְכַבֵּה אִשׁ אֵין זֶה אֲמוּנָה שֶׁלִּיקְמָה רַק הַחַיּוֹב לִידַע וְלִהְאֲמִין שֶׁבְּכָל עַת וְנִרְגַע נוֹתֵן הַקַּב"ה כַּח הַשְּׁגָחָתוֹ בְּכָל מִינֵי מִים הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָם שֶׁיְהִי לָהֶם פֶּחַ הַטְּבַע לְכַבּוֹת הָאֵשׁ וּבְלֹא זֶה לֹא הָיוּ הַמִּים מְכַבִּין הָאֵשׁ אֶף שֶׁהֵם מִים.

וְזֶה שֶׁמְבָרְכִין בַל' הִנֵּה שֶׁתְּמִיד בּוֹרָא וְעוֹשֶׂה וּמְקַיֵּם כָּל מַעֲשֵׂי שָׁמַיִם וְאֶרֶץ אֶף שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים נִבְרָאוּ וְנִגְמְרוּ בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית עַכ"ל בְּכָל עַת וְנִרְגַע הִיא בּוֹרָא אוֹתָם וּמְחַנֵּי אוֹתָם לְקִיּוּמָם בְּסוּד הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית.

שִׁפְתֵי אֱמֶת לְהֶרֶב הַצְּדִיק הַקְּדוּשׁ מְבָרְעֵזָאן זְצוּק"ל: (רֵא) טַעַם. שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת מְבָרְכִין בּוֹרָא וּבְכַרְפֵּת שֶׁהַכָּל מְבָרְכִין נֵה'.

כִּינּוּן שֶׁתִּקְנוּ בְּרַכָּה זֶה עַל דְּבָר שֶׁאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ כְּגוֹן בְּעֲלֵי חַיִּים וְהַיּוֹצֵא מִהֵן ע"כ אֵין לּוֹמֵר בָּהֶם בּוֹרָא שֶׁעִיקָר בְּרִיאָתָם לֹא לְכַד הִיָּתֵה וְרֵאנִי לְדַבֵּר אֲדָם הָרֵאשִׁי שֶׁלֹּא הִנְתֵּר לוֹ בְּשֵׁר בְּאַכִּילָה.

(אֲבוּדָרָהם): (רַב) טַעַם. שֶׁמְבָרְכִין עַל הַיַּיִן בַּפּה"ג.

כִּינּוּן שְׁמִחַת הַשִּׁנּוּי חָשׁוּב יוֹתֵר שְׁסוּעֵד מְשַׁמַּח הַלֵּב קוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעֲצֻמוֹ. בְּרָכוֹת ל"ה
ע"ב: (רג) עוֹד טַעַם הוֹאִיל וְעִסְקִיו מְרַנְבִּין מִמֶּנּוּ לְקִדּוּשׁ וְלַהֲבָדְלָה מִמֶּנּוּ לְאִירוֹסִין
וּלְחִנּוּפָה.

כִּיּוֹצֵא בּוֹ פֶת מִמֶּנּוּ לְחִלָּה וּלְמַצָּה. רוֹקַח אוֹת שֵׁנ"ב: (רד) טַעַם.

שְׁמִבְרָכִין עַל שִׁנּוּי יָנּוּ הַטּוֹב וְהַמְטִיב וְעַל שִׁנּוּי פֶת וּבִשְׂר אִין מְבָרְכִין מִשׁוּם דִּינָן אִית בִּי
תַרְתִּי מְשַׁמַּח וְסוּעֵד. תּוֹס' בְּרָכוֹת דָּף נ"ט ע"ב בּד"ה הַטּוֹב.

וְעוֹד דָּלָא אֲשַׁפְּחִינָן שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיָּיִן. וְעוֹד כִּינּוּן שְׁהַיָּיִן חָשׁוּב שְׁקוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעֲצֻמוֹ
רְאוּי' לְבָרָךְ עָלָיו הַטּוֹב וְהַמְטִיב.

שָׁם: (רה) עוֹד טַעַם. מִשׁוּם רַבּוּי שְׁמִחָה שְׁהָרִי בְּמָקוֹם סְעוּדָה יֵהִי מְרַבִּין שָׁם יָנּוּ וְאִין
סָפֵק שִׁישׁ שָׁם רַבּוּי שְׁמִחָה וּלְכִי שְׁאֲסוּר לוֹ לְהַרְבּוֹת שְׁמִחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּעִנְיָן שְׁפָתוֹב
(תְּהִלָּים ב') וְגִילּוֹ בְּרַעְדָּה ע"כ תִּקְנוּ בְּשִׁנּוּי יָנּוּ בְּרַכַּת הַטּוֹב וְהַמְטִיב שְׁהִיא בְּרַכַּת הָאֲבִל
שְׁאוּמְרִין אוֹתָהּ בְּבֵית הָאֲבִל.

(פֶל בּוֹ): עִנְיָנֵי בְּרָכוֹת (רו) טַעַם. שְׁמִבְרָכִין בְּרוּךְ שְׁפָטְרָנִי בְּלֹא שָׁם וּמְלָכוֹת.

מִשׁוּם שְׁלֹא נִזְכָּר בְּש"ס. א"ר ס' רכ"ה בְּשָׁם ל"ח.

וְעִי לְבוּשׁ שָׁם סְעִי ב' דְּמִשְׁמַע מִשָּׁם דְּהִבּוּ יְבָרָךְ בְּרָכָה זוֹ. וְעִי לִיקוּטִים סְעִי ע"ו
בְּהַשְׁמָטוֹת.

וְעִי א"ר ס' רכ"ג ס"ק ג' וְז"ל פֶתַב הַב"ח הָעוֹלָם נוֹהֲגִין לְבָרָךְ דִּינָן הָאֲמַת בְּלֹא שָׁם
וּמְלָכוֹת וְאִינוּ נִכּוֹן. וְאֲצ"ל בְּמִיתַת ת"ח אוֹ אָדָם חָשׁוּב דִּישׁ לְבָרָךְ בְּשָׁם וּמְלָכוֹת ע"כ.

וּכ"כ שְׁל"ה דְּהַמְבָרְכִין בְּרוּךְ דִּינָן הָאֲמַת אוֹ בְּרוּךְ שְׁפּוֹחוֹ וּגְבוּרָתוֹ אוֹ בְּרוּךְ מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית בְּלֹא שָׁם וּמְלָכוֹת לֹא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבַת הַבְּרָכָה ע"ש: (רז) טַעַם. שְׁאִין מְבָרְכִין
בְּרָכָה זוֹ בְּנִקְיָה יב"ש וב"ש.

כִּי לְטַעַם הַלְבוּשׁ דְּבָנִים קְטָנִים נֶעְנְנָשִׁים בְּשָׁבִיל אָב לֹא שְׁיָיִךְ זְכָרִים וּנְקִיבוֹת. וְלָמ"ד
חִינּוּךְ י"ל דִּאִין מְחֻיָּב לְחַנּוּךְ בְּתוֹ הַקְטָנָה עִי מ"א ס' שִׁמ"א סק"ג.

פ"מ ס' רכ"ה סק"ה: (רח) טַעַם. שְׁיָיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי מִשְׁקִין.

מִשׁוּם דְּהוֹאִיל מִתּוֹךְ חֲשִׁיבָתוֹ קוֹבֵעַ לוֹ בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אַע"פ שְׁאִין צָרִיךְ
לְשִׁתְּיָה כְּגוֹן קִדּוּשׁ וְהַבְּדִלָּה. כָּל מִינֵי מִשְׁקִין טְפִלִּים הֵם אֲצִלוֹ וְיוֹצֵאִין בְּבְרָכָתוֹ.

לְבוּשׁ ס' קַע"ד סְעִי ד' וְעִינָן ט"ז וּמ"א שָׁם סק"א: (רט) טַעַם. שְׁאִין מְבָרְכִין שְׁהַחֲיָיִנוּ
עַל יָרֵק חֲדָשׁ.

מִשׁוּם דְּעוֹמֵד עַל הַקְרָקַע כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאִין נִיכָר בֵּין חֲדָשׁ הַגָּדֵל בְּשָׁנָה זוֹ לְמָה שְׁגָדֵל
אֲשַׁתְּקַד ע"כ אִין מְבָרְכִין שְׁהַחֲיָיִנוּ עַל שׁוּם יָרֵק אִפִּי הוּא חֲדָשׁ כִּי יֵשׁ יָרֵק שְׁאֲמַר עָלָיו
רְאֵהזֶה חֲדָשׁ (ר"ל גָּדֵל בְּשָׁנָה זוֹ) וּכְבָר הִי לְעוֹלָם שְׁגָדֵל בְּשָׁנָה שְׁעַבְרָה וְאִיחַר עַד עֵתָה
בְּקָרְקַע וּמִתּוֹךְ שְׁנַתְלֵשׁ עֵתָה מְקָרוֹב מִן הַקְרָקַע וְהוּא יָרוֹק נִרְאֵה לְבְרִיּוֹת שְׁהוּא חֲדָשׁ
מִמֶּשׁ וְהוֹאִיל שְׁאִין אָנוּ יְכוֹלִין לִידַע הַדְּבָר בְּבְרוּר וְנִשְׂאָר בְּסָפֵק ע"כ אִין לָנוּ לְכַנּוּס בְּסָפֵק
בְּרָכָה לְבִטְלָה.

שָׁל"ה.

עוד טעם. משום שהירקות ומיני לפתן מצויים ואין לאדם שמחה כ"כ בהם לכן נהגו להקל.

חיי אדם: (רי) עוד טעם. שאין מברכין שהחיינו על ירק חָדָשׁ.

כיון שדרךנו לעמוד כל ימות השנה בקרקע ואימתי שירצה הוא תולשן ע"כ אין מברכין עליהן שהחיינו שאינו באין מזמן לזמן שהם מצוין תדיר. לבוש סי' רכ"ה סעיף ו': (ריא) טעם.

שאין מברכין שהחיינו על לחם חָדָשׁ. לפי שאין נזכר יפה בין חָדָשׁ לישן.

כמו שאין מברכין על שום ירק אף שידוע שהוא חָדָשׁ והעולם יטעו ויבואו לידי ברכה לבטלה. שָׁל"ה.

ועי' א"ר סי' רכ"ו ס"ק י"ג. כתב מ"ח סי' רכ"ה ס"ק י"ד עתיד אדם ליתן דין על שראה איזה מין מן מיני מגדים ולא אכל והוא בירושלמי ר"א חש לה ואכל מפל מין חָדָשׁ שָׁל פל שנה ע"כ.

וכל דבר שמברכין עליו ראוי לאחוז בְּמִין בְּשַׁעֲה שְׁמֵבְרָה. כל בו.

ואל יתחוב בסכין. מ"א סי' ר"ו סק"ו.

ועי' בשו"ת מהר"י אשכנזי סי' ט' דאין לברך שהחיינו על האתרוג אחר הבישול והטיגון כיון שבירך על האתרוג בשעת נטילתו למצוה ונהנה ממנו ע"ש. וכן כתב בספר נחלה לישראל בשם הרב הצדיק הקדוש מהר"ש מפעלז זצוק"ל שפסק פו להלכה כיון שבירך בשעת נטילתו למצוה.

כתב בכ"ג בשם ספר שמע שלמה במקומות שנוהגים שעושים הלכשה לנערים יש להם לברך מלביש ערומים ושהחיינו והטוב והמטיב ע"כ. ולכתחלה אין לאכול שום פרי או שאר דברים אא"כ יודע תחלה ברכה הראויה לאותו דבר בין בתחלה בין בסוף.

וה"מ דלא גמור אבל אם הוא גמור וסבור רק שהוא מסופק בדבר מאיזה מין הוא אם הוא בפה"ע או בפה"א יאמר שהכל. עמק ברכה: (ריב) טעם.

שאין מברכין ברכה לאחר הלימוד כמו שמברכין על המזון לאחריו) כיון דהגיית התורה כל היום וכל הלילה ואין שעה שאינו חייב לעסוק בתורה ע"כ לא שייך לברך לאחריו.

ארחות חיים סי' מ"ז בשם הב"י: (ריג) טעם. שעל ענבים בעודם בוסר כל זמן שלא הגיעו לכפול הלכן אעפ"י שראוין לאכילה אינו נחשבים עדיין לפרי העץ ומברכין עליהם בפה"א כיון שאינם עיקר הפרי.

שאין עיקר פרי הגפן אלא פשראוי לעשותו יין. אינם נחשבים עדיין לפרי העץ אלא פשרא פרי האדמה מברכין עליהם בפה"א.

אָבֵל וְשָׂרָה כָּל אֵילָנוֹת מִיַּד שְׂוִיָּצִיאוּ הַפְּרִי וְרוֹצָה לְאַנְכְלוֹ נִחְשָׁב בַּפֶּה"ע דְּלֶהֱכִי קֵאֵי רַק שְׂלֵא יֵהִי מָר אוֹ עֶפְיִץ בְּיוֹתֵר עַד שְׂאִינּוּ רָאוּי לְאַכִּילָה אִפִּי"ע יֵי הַדְּחָק. לְבוֹשׁ סִי ר"ב סֵעִי ב' (רִיד) טַעַם.

שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבא"ק שְׂשׂוֹאֲפִין בְּחֻטָּם. לְפִי שְׂאִין בּוֹ רֵיחַ רָאוּי לְבָרְכָה וְכֵן הָעֵשֶׂן מְטוֹבַח"ק.

וטובא"ק שְׂהָעֵשֶׂן מְמַנּוּ יֵשׁ לוֹ רֵיחַ טוֹב מְבוֹשֶׁם רָאוּי לְמִנְנֵעַ מְמַנּוּ בְּלִי בְּרָכָה תְּחִלָּה עַל בְּשָׂמִים מְמַשׁ. וְטוֹבא"ק שְׂבָה מִים שְׂשָׂרוּ בָהֶם בְּשָׂמִים יוֹתֵר מֵעֵת לְעֵת אוֹ שְׂשָׂלְקוּ בָהֶם בְּשָׂמִים אוֹלֵי שְׂצָרִיף לְבָרַף.

ע"כ נֶכּוֹן שְׂלֵא לְבָרַף וְשְׂלֵא לְשָׂאֵן פְּלֵל טוֹבא"ק שְׂבָה מִים שְׂשָׂרוּ בָהֶם בְּשָׂמִים וְטוֹבא"ק שֶׁהִי מְנַחַח בֵּין הַבְּשָׂמִים וְקֹלֵט הָרֵיחַ אֵין לְבָרַף עָלָיו דְּהֵנִי רֵיחַ שְׂאִין לוֹ עֵינְקָר. אֲשָׁל אַבְרָהָם לְהַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ מְבוֹטְשָׂאֲטֵשׁ זְצוּק"ל סִי רט"ז ועִי בְּאֵר הַיֵּטֵב שָׁם ס"ק י"ג: (רטו) טַעַם.

שְׂאִין מְבָרְכִין עַל עֵשֶׂב שְׂקוֹרִין טוֹבא"ק שְׂנוֹתְנִין לְתוֹף הַשְּׂפוֹפָרֵת וּמְדַלִּיקִין אוֹתוֹ וְשׂוֹאֲבִין הָעֵשֶׂן לְתוֹף פִּיָּהֶם וְחוֹזְרִין וּפּוֹלְטִין אוֹתוֹ. עִי בַס' מ"ב סִי ר"י שְׂפֶתֶב דָּאֵם הִי בִימֵי רז"ל בְּעֵלֵי הַתְּלֻמוֹד אֲפֹשֶׁר שְׂהִיו קוֹבְעִים בְּרָכָה אֲלֵא דְהָאֲמַת הוּא דְכִינּוֹן שְׂהוּא עֵנִין מְחַוְדָּשׁ וְדֵאִי דְלִיפָא סְפִיקָא שְׂאִין לְבָרַף עָלָיו עכ"ל: (רטז) טַעַם.

שְׂאִין מְבָרְכִין בְּרָכָה עַל הַצְּדָקָה כְּמוֹ עַל שְׂאֵר הַמְּצוֹת. מְפָנֵי שְׂצָרִיף לִיתֵן בְּשִׂמְחָה וְהַמּוֹן עִם רִנְוָה דְרַנְוָה אֵינָם נוֹתְנִים בְּשִׂמְחָה ע"כ אֵין מְבָרְכִין עַל הַצְּדָקָה.

מֵאוֹר וְשִׂמְשׁ פ' פְּנָחַס בְּשֵׁם הָרַב הַצְּדִיק מוֹהַר"ר מְנַחֵם מְעַנְדִּיל זַלְלַה"ה מְפָרִיסְטִיק: (רי"ז) עוֹד טַעַם. שְׂאִין מְבָרְכִין עַל נְתִינַת צְדָקָה.

כִּי שְׂמָא יִחְזוֹר בּוֹ הָעֵנִי וְלֵא יִרְצָה לְקַבֵּל. אֲשָׁל אַבְרָהָם סִי רכ"ג בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים וְטַעַם שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַצְּדָקָה שְׂנוֹתְנִין לְקוֹפֵת מִתָּן בַּסְּתָר.

מֵשׁוּם דָּאֵז אֵין גָּמַר הַמְּצוּהָ דְהָעֵינְקָר גָּמַר עֲשִׂינַת הַמְּצוּהָ צְדָקָה בְּעֵת שְׂמְקַבֵּל הָעֵנִי. אֲרַחֲוֹת חַיִּים סִי צב: (ריח) טַעַם.

שְׂאִין מְבָרְכִין שְׂהַחֲיִינוּ עַל הָרֵיחַ. מֵשׁוּם דְּמִהָרֵיחַ הַנְּשָׂמָה נְהַנִּית וְהַנְּשָׂמָה הוּא נְצַחֲיִית וְאֵין שְׂיִיף לְבָרַף שְׂהַחֲיִינוּ.

כְּרָם וְלֵמָה בְּשֵׁם סְפָר בְּגִדֵי יֵשׁע: (ריט) טַעַם. שְׂאִין מְבָרְכִין בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הָרֵיחַ. מֵשׁוּם דְּהַנָּאָה מוֹעֲטָת הוּא שְׂנַפְסָק מִיַּד וְדוּמָה לְמֵאֲכָל שְׂנַתְעַכֵּל בְּמַעְיו. רש"י נְדָה דָף כ"ב.

ועִי מ"א סִי רִי"ו ס"ק א' דְּמַה"ט אֵין מְבָרְכִין עָלָיו שְׂהַחֲיִינוּ. עוֹד טַעַם.

דְּאֵין מְבָרְכִין חֵלָא עַל דְּבָר שְׂהַגוּף נְהַנָּה מְמַנּוּ. פֵּל בּוֹ (רכ) טַעַם.

שְׂלֵא תִקְנוּ בְּרָכָה עַל שְׂמִיעַת קוֹל שִׁיר כְּמוֹ שְׂתִקְנוּ עַל הָרֵיחַ וְעַל שְׂמִיעַת בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת. לְפִי שְׂפָל הַהֲנָאוֹת נְשָׂאֵר רִוְשָׁם הַתּוֹעֲלֵת בְּגוּף אִף מְשִׁיעֵבּוֹר זְמַן הַפְּעוּלָה.

אָבֵל הַשִּׁיר מְשַׁמַּח בְּשַׁעַת שְׁמוּעָה בְּרוּחֵנִי וּמְשִׁיעֵבֹוֹר לֹא יִשְׁאַר תּוֹעֵלֶת גְּשָׁמִי וְה"ל כְּדַבֵּר
שָׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ דַּמְש"ה רִיחַ שָׂאִין בּוֹ עֵינֵקֶר אֵין מְבַרֵךְ עָלָיו. הַלְכוֹת קַטְנוֹת.

ח"ש סי' ק"ס: (רכא) טעם. שָׂאִין מְבַרְכִין עַל מְצוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם.

מִשׁוּם דְּאֶפְשָׁר לְמַעַקְרִיָּה לַעֲשֹׂה שְׁהָאָב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ מְחוּל כְּאוֹתָהּ שְׁאֶמְרוּ פָּרֶק
אֵלוֹ נְעֻרוֹת. שְׁיִוְרֵי בְּרָכָה סִי' ר"מ אוֹת א' בְּשֵׁם הַרְשָׁפָ"א: (רכב) טעם.

שָׂאִין מְבַרְכִין עַל בְּדִיקַת הַסְּפִין. שְׁמָא יְמֵלֵךְ וְלֹא יִשְׁחַנֵּט.

בְּאֵר הַיֵּטֵב סִימָן י"ח סק"ו: (רכג) טעם. שֵׁא"צ לְבָרֵךְ עַל מְצוֹת בְּדִיקָה כְּשֶׁבוֹדְקִין אֵת
הַרְיָאָה.

מִשׁוּם שְׁאָם יִמְצָא טְרִיפָה וּפּוֹרֵשׁ מְלֶאכֶל מְקַיִּים הַלְאוֹ וְהַבְּדִיקָה שְׁלֹא לִפְגּוֹעַ בְּלֹא וְאֵין
מְבַרְכִין עַל הַלְאָנִין. וּמֵאֵי שְׁמְבַרְכִין עַל הַעֲרִיּוֹת.

אֲגַב עֲשֵׂה דְקִידוּשֵׁין וּמַה"ט מְבַרְכִין עַל כְּטָבִילָה וְלֹא עַל הַגְּעֵלָה. מִשׁוּם שְׁהַטְבִּילָה מְצוֹת
עֲשֵׂה וְהַגְּעֵלָה מְצוֹת ל"ת שְׁלֹא לְאָכּוֹל גְּבִילוֹת.

עֵינֵין רֵאשׁ אֶפְרִים סִי' ל"ט ס"ק י"ט: (רכד) טעם. מַה שְׂאִין נִזְהָרִין בְּבְרָכָה הַרְוָאָה לְחַבְרִי
לְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם שְׁחָבִיב עָלָיו הַרְבֵּה וְשִׁמַּח בְּרֵאשִׁיתוֹ לְבָרֵךְ שְׁהַחֲיִינוּ.

מִפְּנֵי שְׁחַבְרִיּוֹ כְּאֵלוֹ הֵם מְעוּטִים. אָכֵן לְאַחֲיוֹ וְלְאַחֲוֹתוֹ וּכ"ש לְבָנוֹ וּבְתוֹ אוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ
דְּמִסְתַּמָּא חַבְרִינֵין עָלָיו בְּיוֹתֵר הֵנִי חַיִּיב גְּמוּר לְבָרֵךְ.

וְאֵם לֹא רָאָם תּוֹף י"ב חוֹדֵשׁ מְבַרֵךְ. בֵּא"י אִמ"ה מְחִיָּה הַמְתִּים.

יוֹסֵף אֲנִימָן אוֹת תַּנ"א. וְעֵינֵין לְקוּטִים סֵעִי' ס"ג: (רפד) טעם.

שָׂאִין מְבַרְכִין עַל עֲשִׂיַת דִּין. אַע"ג דְּמְצוֹת עֲשֵׂה הוּא דְכָתִיב וְשִׁפְטֵתֶם צְדָק.

מִשׁוּם דְּדִילְמָא לֹא מְקַבְּלוּ בְּעֵלֵי דִינֵין הַהוּא דִּינָא עֲלֵיָהּ אוֹ אֵי נְמִי מְחֵלוּ לְהַדְדֵי מֵאֵי דְתַבְעֵי
וּמִיַּעְקָר לִיָּה עֲשֵׂה וְלִיתִיָּה כְּלָל. אַבּוּדְרָהֶם: (רפו) טעם.

שָׂאִין מְבַרְכִין עַל הַשְּׁבֵת גְּזֵלָה וְרַבִּית. וְעֲזִיבַת לְקַט שְׁחָה וּפְאָה לְפִי שְׁהִיא מְצוּהַ הַכְּפָאָה
בְּעֵבְרָה.

דְּכָתִיב וְכַרְמֶךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל וּגו'. וְאֵם לְקַטְתָּ לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ תַעֲזוּב אֲנֹתָם.

וְאֵם לֹא לְקַט וְלֹא כְּלָה אֶלָּא עֲזוּב מְעִיקָרָא דְלִית בְּהוּ לֹא עֲבִירָה לֹא מְבַרְכִינֵין עֲלֵיהּ מִשׁוּם
דְּלִית בְּהוּ מְעֵשָׂה. אֵי נְמִי מִשׁוּם דְּמְחֵלוּ עֲנִיִּים גְּבִי' וְעִיקְרֵי לִי לַעֲשֵׂה.

וּכְגוֹן הַשְּׁבֵת הַעֲבוּט דְכָתִיב לֹא תִבְנוּ אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבוּט וְאֵם בְּאֵת לְבֵיתוֹ וְנִטְלַת עֲבוּטוֹ הַשֵּׁב
תְּשִׁיב לוֹ אֵת הַעֲבוּט. שָׁם: (רכז) טעם.

שָׂאִין מְבַרְכִין עַל הַשְּׁמִטָה כְּסָפִים וְקַרְקָעוֹת. מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵם מְעֵשָׂה.

שָׁם: (רכח) טעם. שָׂאִין מְבַרְכִין עַל הוֹכַחַת חַבְרִיּוֹ.

דְּהָא אֶמְרִינֵין תְּמַה אֲנִי אִם יֵשׁ בְּדוֹר הַזֶּה מִי שְׂרָאוּי לְהוֹכִיחַ וּמִי שְׁמַקְבֵּל תּוֹכַחָה. שָׁם:
(רכט) טעם.

שְׁהִירוּאָה הַמָּה בְּתַקוּפָתָהּ וְהוּא מַכ"ח שְׁנָה לַכ"ח שְׁנָה וְהַתְּקוּפָה בְּתַחֲלַת לַיִל ד' כְּשִׁירוּאָה
אוֹתָהּ בְּיוֹם ד' בְּפוֹקֵר מְבַרְךְ בַּא"י אַמ"ה עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. מִפְּנֵי שְׁאֵז הִיא עוֹמֶדֶת
בְּנִקְוֶדָה שְׁהִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּתַחֲלַת הַתְּלִוְתָהּ בְּרַקִּיעַ בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שְׁבַד' נִתְּלוּ הַמְּאֻרוֹת.
לְבוּשׁ סִי רַכ ט וּפ"מ שָׁם ס"ק ה'. פֶּתַח מ"א דָּאָם לֹא בִּירְךְ עַד אַחַר ג' שְׁעוֹת לֹא יִבְרַךְ
שְׁפָבֵר עֲבָרָה אִז מִמְּקוֹמָה ע"כ.

וּפ"מ שָׁם פֶּתַח דְּעַד תְּצוֹת יִבְרַךְ בְּלֹא שָׁם וּמַלְכוּת ע"ש: (רל) טעם. שְׁהִירוּאָה מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
אוֹמֵר בְּרוּךְ כו' שְׁחַלֵּק מִכְּבוֹדוֹ כו' וְעַל מַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם מַעֲפוּ"ם אוֹמֵר שְׁנַתֵּן מִכְּבוֹדוֹ
כו'.

מִשׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק אֱלוֹהִים וְדְבָקִים בּוֹ לְכֵן אוֹמֵר שְׁחַלֵּק. מ"א סִי רַכ"ד סק"ד: (רלא)
טעם.

מַה שְׁאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין לְבַרְךְ עַל אֵילָנוֹת טוֹבוֹת וּבְרִיּוֹת טוֹבוֹת שְׁפָכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ. וְכֵן אֵין
אָנוּ מְבָרְכִין עַל כּוֹשֵׁי וְנִנְסִים וּפִיל וְקוֹף מְשֻׁנָּה הַבְּרִיּוֹת.

מִשׁוּם דְּאֵין מְבָרְכִין אֶלָּא בְּפַעַם רֵאשׁוֹן שְׁהַשְׁיִנּוּי גְּדוֹל עָלָיו כְּדֹאֵיתָא בַש"ע סִי רַכ"ה
וּכְבָר פֶּתַח הַמ"א בְּשֵׁם רַדְב"ז גְּבִי שְׁהַחֲיִינוּ אִם לֹא בִּירְךְ בְּאֶכִּילָה רֵאשׁוֹנָה שׁוֹב אֵין מְבַרְךְ
וְה"ה בְּכָל הַבְּרָכוֹת דְּכִמּוֹ דְּהִתְם הַבְּרָכָה הוּא עַל הַשְׁמִחָה וּכְבָר עֲבָרָה ה"ה בְּכּוֹלָם וְכִיּוֹן
שְׁאָנוּ רִגִּילִין תְּמִיד בְּזָה אֵין לָנוּ שְׁיִנּוֹ גְּדוֹל.

ח"א פָּלַל ס"ג: עֲנִינֵי תְּפִלַּת מְנַחָה (רלב) טעם. שְׁקוֹרִין לְתְּפִלָּה שְׁאֶחָר תְּצוֹת תְּפִלַּת מְנַחָה.
מִפְּנֵי שְׁפִשְׁעָה עֲשִׁירִית מִן הַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא בּוֹ אָרֶם הֵרֵאשׁוֹן חֲטָא וְזָה לְרוּחַ הַיּוֹם וּמִתְרַגְּמִין'
לְמַנְחָ יוֹמָא אַבּוּדְרָהֶם: וְעִי' לִיקוּטִים סַעִי' קי"ז. קי"ח.

קי"ט: (רלג) עוֹד טַעַם. דְּהֵנָּה תְּפִלַּת שְׁחֲרִית צְרִיךְ אָדָם לְהַתְּפַלֵּל עַל זֶה שְׁהַחֲזִיר לוֹ נְשָׁמָה
וְגַם עֲשֶׂה לוֹ הַש"י כְּמָה טוֹבוֹת הֵינּוּ הַשְׁמֵשׁ הַמְּאִיר וְעוֹד כְּמָה דְּבָרִים וּתְּפִלַּת עֲרַבִית גַּם
כֵּן מְחַוֵּיבִים אָנוּ לְהַתְּפַלֵּל עַל מַה שְׁאָנוּ נוֹתְנִים לְהַשָּׁם יְתְּבַרְךְ הַנְּשָׁמָה בְּפִקְדוֹן וּמֵאֲמִינִים
שְׁהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא הַנְּאָמֵן בְּפִקְדוֹנוֹ בְּנוֹדָאֵי יַחֲזִיר לָנוּ כְּרִצּוֹנוֹ אֲבָל תְּפִלַּת מְנַחָה אֵין אָנִי
מְחַוֵּיבִים לְהַתְּפַלֵּל רַק שְׁאָנוּ מְנַדְּבִים אוֹתִי וְלִכְךָ נִקְרָא נְשִׁין מְנַחָה שְׁהוּא לְשׁוֹן נְדָבָה.

קַדְוֶשֶׁת נוֹי פְּרִשְׁת חַיֵּי שְׁרָה: (רלד) טעם. שְׁמִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּמְחַצָּה וּלְמַעְלָה נִקְרָאת מְנַחָה
גְּדוֹלָה.

כִּי הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל. וְעוֹד שְׁעֵמָה מְרוֹבֵין בְּעַרְבֵי פְּסָחִים.

כִּי מִשְׁעָה זֹה דְּיִקַּח מִצּוֹתֶיהָ בְּעַרְבֵי פְּסָח) שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּע"ש. וְעוֹד שְׁפָתֵר מִלְּכוֹ שֶׁל עוֹלָם
בְּאוֹתוֹ פָּרַק הוֹלֵךְ וְגְּדוֹל בְּשַׁחֲטֵת פְּסָחִים.

וְטַעַם.

אַאָא שְׁעוֹת וּמְחַצָּה וְנִמְעָלָה נִקְרָאת מְנַחָה קַטְנָה. לְפִי שְׁעַל תְּמִיד שֶׁל שְׁחַר הַן שְׁלִמּוֹ
הַקְּרִבּוֹת כּוֹלָם.

וְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבִים קָרַב יְחִידִי. אַנְפָּסִי זוּטָא סַם "ע ז"ל בְּרָכוֹת פ"ד.

ועי' שערי תשובה סימן קי"ט סק"ג בשם פזי"הר שאין לומר תפלה על מזונות בתפנת המנחה ע"ש: עניני תפלת ערבית (רלה) טעם. שנקרא התחלת הלילה פרב. כי אז מתעיררום הס"א הנמשכים מערב רב. אור צדיקים: (רלו) טעם.

שלא התקין יעקב תפלת ערבית עד עכשיו: עפ"י מה דאיתא שבת דף י"א דת"ח שתורתן אומנותן א"צ להפסיק מד"ת לתפלה. ולכך עד עכשיו הי' יושב בבה"מ של שם ועבר גם בלילה לא נתן שינה לעיניו והי' תורתו אמונתו פדאי' במדרש לא הי' צריף להפסיק לתפלה.

אבל במקום שהוא בא בדרך ולא הי' עוסק בד"ת ולכך ניפגע במקום. התקין תפלת ערבית מעשה רוקח.

ועי' ליקוטים סעיף ג' בהשמות בד"ה בס' מצודות דוד: (רלו) טעם. שמיסר הטלית מעל הראש בשעת מעריב.

כדי שלא אתו למטעי לומר שיש מצוה נדאי בציצית בלילה. אשל אברהם להגאון הקדוש מבוטשאטש זצוק"ל סי' כ"א.

ועי' מ"א סי' י"ח סק"א ופ"מ שם: (רלח) טעם. שנהגו בקצת מקומות לומר שיר המעלות הנה ברכו כו' קודם ערבית.

ע"פ מ"ש בברכות דף ה' אלא אם הי' רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה ואם"כ קורא ק"ש ומתפלל וה"ט כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת ובחרו במזמור זה דכתיב בי' העומדים בבית ה' בלילות.

ומה"ט אם מתפללים מנחה ומעריב סמוכים אין לומר המזמור פנין שהתפלל מקודם וקודם תפלת המנחה אמר אשרי דהני כמו ד"ת והם סמוכים זה לזה תו א"צ. א"ר סימן נ"ד סק"ד וסי' רל"ז סק"ד.

ועי' מחצית השקל שם ס"ק א': (רלט) טעם. שאומרים והוא רחום בתפלת ערבית. לפי שהפושעים הם לוקים בין מנחה למעריב ואומר על המלקית שלש פעמים והוא רחום ע"כ מכריז הסזן והוא רחום יכפר עון. ספר המנהיג: (רמ) עוד טעם.

לפי שאין במעריב קרבן לכפר העון אבל ביוצר ובמנחה שיש הקרבת המידין שהן מכפרין א"צ לאמרו. פרדס סי' ב' בשם ר' אליעזר הגדול (רמא) טעם.

שאומרים פרוף ה' לעולם אמן ואמן בתפלת ערבית. לפי שבמים הראשונים היו בתי פנסיות שלקהם בשדות והיו יראים להתעכב שם עד אחר תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם שמונה עשרה הזכרות פנגד י"ח ברכות של שמונה עשרה ותקנו אחריהם יראו עינינו ונפטרים בקדיש.

השתא נמי שמתפללין ערבית בבה"כ לא נתבטל המנהג הראשון. טור סי' רל"ו ועי' תוס' ברכות דף ד' ע"ב בד"ה אר"י: (רמב) עוד טעם.

משום שגזרו שמד על ישראל שלא יתפללו תפלת ערבית תקנו לומר י"ח הנפרות כנגד שמונה עשרה ברכות של י"ח ואע"פ שבטל השמד לא בטלה פתקנה תדע כי כליל שבת אין אומרים אותו מפני שאין מתפללין שמונה עשרה.

אבודרהם: (רמג) טעם. שתפלת ערבית אין הש"ץ חוזר ואומר.

לפי שהוא רשות ומזה הטעם אומרים קדיש להפסיק בין גאולה לתפלה. להורות דערבית א"צ סמיכה וכן הקדיש שבין המפטיר לשבעה קרואים להורות שאין ממנין הקרואין ואף כי קי"ל דעולה למנין ז'.

מטה משה אות שפ"ח: עניני שבת (רמד) טעם. המנהג בכל ישראל לאפית לחמים לכבוד שבת.

כדי שתטול האשה חלה שבע"ש נברא אדם הראשון שהי' חלתו של עולם והיא קלקלה חלתו של עולם לקח לוקחת חלה לתמן את זה. ילקוט בראשית. עוד טעם. כדי לאכול פת ישראל.

ע"מ"א סי' רמ"ב סק"ד: (רמה) טעם. שנוהגין בע"ש לשפר את לחם המוציא בידיים.

כי יום ו' הוא ל' יסוד יוסף. וביוסף פתיב בשפר אשר הם שונכרים.

שמעתי: (רמו) עוד טעם. כי רמז חיתוף המוציא לשם חת"ך הוא שם של פרנסה ומשביע גימ' חת"ך וביום הששי עש"ק פתב הש"ע שאין לאכול כדי להשביע.

ע"כ אין לחתוף המוציא בסכין רק לפרוס אותה בידיים. בשם הרבהצדיק הקדוש מוהר"ר פנקס מקאריץ זצוק"ל: (רמז) עוד טעם.

שנוהגין שלא לחתוף פרוסת המוציא בסכין ביום עש"ק בפוקר לפי שנוהגין לאכול בעש"ק מהחלות אשר נאפים לכבוד שבת קודש ע"כ נוהגין לפרוס בעש"ק פרוסת המוציא בידיים כדי לחלק בין החלות אשר אוכלים אותם בעש"ק לבין החלות שאוכלים אותם בשבת קודש שחוחתים אותם בסכין שמעתי מאדמו"ר הרב הצדיק הקדוש מאלעסק זצוק"ל: (רמח) טעם.

שעושין בשבת י"ב לחמים. דוגמת לחם הפנים ולכן פיון שגם בשבת שחל בו יו"ט היו מסדרין לחם הפנים לכן עושין הי"ב לחמים גם היום אבל ביום טוב שחל בחול אין עושין י"ב לחמים.

ע"י שערי תשובה סי' רע"ד וע"י מטה אפרים סימן תרכ"ד אות נ'. (רמט) טעם.

שצריך לרחוץ במים חמין בע"ש. דוגמת הטבילה שטובלין הנשמה בנהר דינור להסיר ממנה כתמי העונות.

כן ע"י רחיצה זו בחמין בע"ש יוסר מהאדם כתמי עונותיו. דבש לפי בשם הרב תורת חיים.

ולכן ברחיצה זו יכוון להבריש הרע והגונהמא של הגוף. ורוח הטומאה השורה על האדם בימי החול יברח ממנו.

שם בשם ס' קרבן שבת: (רנ) טעם. שנקרא יום ששי ערב שבת.

לשון תערוכות. כי ביום הששי יתערב שם קדושת שבת הבא.

כי ערב שבת הוא הממוצע בין השבת והחול ובו מתערבים ומתמצעים. ולכן קורין בקידוש יום הששי ויכלו השמים ביחד הגם שניכל אלקים ביום השביעי מלאכתו כו' כי באמת יום הששי היא המסבר את יום השבת לחול ולרמז זה אנו קורין את ליל שבת על יום הששי שקורין בנ"א פרייטאג עי נאכט.

וכן להפך ביציאת שבת אנו קורין את ליל א' על שבת בל"א ישם גו נאכט. ולכאורה הי' ראוי להיות בהפך לקרות את ליל פניסת שבת על שם שבת וליל יציאת שבת על החול כי ה הלילה הולכות אחר היום שלאחריו רק כי מורה פנ"ל על קדושת שבת שמתערב בחול ולכן גם בליל מוצאי שבת קורין על שם שבת שקדושת שבת משפיע לימי החול.

זרע קודש פ' בראשית. וע"ל סעי' תכ"ז ועי' ליקוטים סעי' קי"א וסעי' קי"ג: (רנא) טעם.

שנוהגים שמניחים את החלות על השלחן ע"ש מבעוד יום קודם הדלקת הנרות. פדי שלא יהא השלחן בסיס לדבר האיסור ולא יהא רשאי לטלטל השלחן אבל אם מניח קודם את החלה אז הני בסיס לאיסור ולהיתר וההיתר חשוב יותר מהאיסור שהרי צריך לסעודת שבת.

לקוטי הלכות שבת פל"ל ס"ז: (רנב) טעם. שנהגו לקרות הלחמים שאופין לכבוד שבת קודש בשם חלה.

כי ע"י שקורים העיסה בשם חלה ואומרים נעשה חלה וכהנה לשונות. על ידי שם זה מדבר דכירי ליטול חלה פינון ששמה ועצמיותה של העיסה היא מזכרת.

אשל אברהם סי' ר"ס: (רנג) טעם. שנוהגים העולם לחתוף בסכין איזהו דבר אחר נטילת צפרנים.

משום דאיתא במס' גדה דאי קץ איזה דבר לית לן בה כו' והעולם נוהגים לעשות תרתי לטיבותא לחתוף איזהו דבר וגם לשרפן. תו"ש: (רנד) טעם.

שצריך לשרוף הצפרנים משום דקודם חטא אדם הראשון הי' מלבושו ציפורן. וכשחטא נתפשט ממנו ולא נשאר ממנו רק הצפרנים ומאחר שהאשה גרמה שנתפשט המלבוש לכך מה שנשאר מהם יש לחוש להתענות בו האשה.

באר היטב סי' ר"ס ס"ק ב': (רנה) טעם. שאמרו ז"ל בצפרנים שורפן חסיד.

כי שריפת הציפורן מזקת לאדם וכן כל דבר הבא מן האדם ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו. תוס' גדה דף י"ז ע"א בד"ה שורפן חסיד בשם הערוף: (רנו) טעם.

שאומרים שיר השירים בע"ש. עפ"י זוה"ק פ' (נח) וז"ל תלת זימניו ביומא רוןחין לחיבי גיהנם בכל פעם שעמא ופלגא בשעה שישראל מתפללין ואומרים איהש"ר ולבמר חייבין לאשייהו.

וְיָדוּעַ דְּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת אֵית לְהוֹן נְיִיקָא כָּל כ"ד שְׁעוֹת לִילָה יוֹם וּבְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל יֵשׁ קמ"ד שְׁעוֹת וְאֵית לְהוֹן נְיִיקָא בְּכָל יוֹם ד' שְׁעוֹת וְחֻצֵי עוֹלָה לְשִׁשֶּׁת יְמֵים כ"ז שְׁעוֹת אֵית לְהוֹן רִוּוּחָא וְנְיִיקָא וּא"כ גְּדוּנִין בְּכָל שְׁבוּעָה קי"ז שְׁעוֹת בְּמַכְנֹן לְכָף אָמַר שְׁלֵמָה קי"ז פְּסוּקִים בְּשֵׁשׁ לְהַנְצִיל בְּזֶה מִן דִּינָא שֶׁל גִּיהֶנָם קי"ז שְׁעוֹת.

וּבְזֶה דְרָשׁוּ רז"ל הֵנָּה מִטְתּוֹ שֶׁלְשֵׁלְמָה כּו' מִפְּחַד בְּלִילוֹת מִפְּחָדָה שֶׁל גִּיהֶנָם הַדּוּמָה לְלִילָה אֶלְמָא שֶׁהִי מִפְּחַד מְגִיהֶנָם לז"א קי"ז פְּסוּקִים לְהַנְצִיל מִזֶּה. וּלְכָף תְּקִנּוּ הַקְּדָמוֹנִים לוֹמַר אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת פִּי מִי שְׁאוּמַר אוֹתוֹ בְּכֹנְוָה שֶׁלִּיקְמָה נִיצוּל מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנָם בְּכָל שְׁבוּעָה קי"ז שְׁעוֹת.

(עֲנִינֵי שַׁבָּת): ק (רנז) טעם. שְׁאָסְרוּ לְשַׁתּוֹת מִים בְּעָרְבַת שַׁבָּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת.

מִפְּנֵי שֶׁגּוֹזֵל אֶת הַמַּתִּים שֶׁיֵּשׁ לְרִשְׁעֵי גִיהֶנָם מְנוּחָה בַּשַּׁבָּת וּכְשֶׁהֵם יוֹצְאִים בַּע"ש הֵם שׁוֹתִין וְרוֹחֲצִין וּמְצַטְנְנִין בְּמֵים עַד שֶׁהַשׁוֹמֵה מִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַנְּצָרְכוּ לוֹמַר שֶׁהוּא גּוֹזֵל אוֹתָם מֵהֵם וְעָשׂוּ אֶת הַשׁוֹמֵה גּוֹזֵל וּמְחַסֵּר אֶמְנָה.

(כַּד הַקָּמַח). וְעֵי רַמ"א ס' רצ"א סעי' ב'.

דִּי"א דְאָסוּר לְשַׁתּוֹת מִים בַּשַּׁבָּת בֵּין מְנַחֵה לְמַעְרִיב דְּאִז חוֹזְרִים הַנְּשֻׁמּוֹת לְגִיהֶנָם. וְעֵי מִטָּה מִשֶּׁהָ אוֹת תצ"ב: (רנח) טעם.

שְׁצָרִיף לְהוֹסִיף בַּשַּׁבָּת מַחֹל עַל הַקְּוֹדֵשׁ. מִשׁוּם שֶׁבְּכַנְיִסַּת לַיִל שַׁבָּת מְשַׁמֵּשׁ מִזֵּל מְאָדִים וּלְכָף מוֹסִיפִין כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחִיל שַׁבָּת בַּשְּׁעָה שֶׁמְאָדִים מְשַׁמֵּשׁ.

יְסוּד הָאֵמּוּנָה: (רנט) טעם. שְׁתוֹסַפֵּת יוה"כ דְּאוֹרֵיקָא וְתוֹסְפוֹת שַׁבָּת דְּרַבְּנָן.

מִשׁוּם שִׁוְה"כ קִיל וְצָרִיף סְיִיג כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֵא לְעַבְרוֹר עַל גּוֹף יוה"כ. מִשֵּׁא"כ שַׁבָּת דְּקַדְוִשְׁתּוֹ חֲמוּרָה וְאִין צָרִיף סְיִיג.

וּלְכָף אִם חָל יוה"כ בַּשַּׁבָּת אִז שׁוֹב לֹא צָרִיף לְסְיִיג וּל"צ לְתוֹס' מִן הַתּוֹרָה. בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בַּעַל נְעֻמַּת מְגִדִים עה"ת:(רס) טעם.

שְׁמַדְלִיקִין שְׁנֵי גְרוֹת בַּשַּׁבָּת. אֶחָד כְּנָגֵד זְכוּר וְאֶחָד כְּנָגֵד שְׂמוּר כו'.

וְהַנְּשִׁים מְוַנְהָרוֹת בּוֹ יוֹמֵר כְּדֵאִיתָא בְּמַדְרָשׁ מִפְּנֵי שֶׁכְּבָתָה גְרוֹ שֶׁל עוֹלָם פִּי גְרָמָה מִיָּתָה לְאֶדָם הָרֵאשׁוֹן. וְהַרְמַב"ם ז"ל נָתַן טַעַם מִפְּנֵי שֶׁמְצוּיֹת בְּבֵית וְעוֹסְקֵת בְּצָרְכֵי הַבַּיִת.

וְעֵי טוֹר ס' רס"ג. וְנוֹהֲגִין בְּב' גְרוֹת אֶף בִּיו"ט נָגַד אִישׁ וְאִשָּׁה.

א"ר שָׁם.

וּבְפַעַם הָרֵאשׁוֹן שְׁמַקְיִימִין הַמְצוּה מְבָרְכִין שֶׁהַחֲיִינוּ וְה"ה לְכָל הַמְצוּת. יַעֲב"ץ.

וְעֵי בַס' חֲלַת לְחֵם ס' ז' סעי' א' שֶׁפָּסַק דֵּהֲכָלָה שְׁמַפְרָשֶׁת חֲלָה בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן צָרִיכָה לְבָרֵךְ שֶׁהַחֲיִינוּ. כְּתַב א"ר ס' רס"ב סק"ג דִּישׁ לְכַסּוֹת בַּשַּׁבָּת כָּל הַנְּשַׁלְחָנוֹת אֶפְיָלוּ בְּחֻדְרָא שְׂאִין אוֹכֵל שָׁם.

וְע"ל סעי' תתמ"ד: (רסא) טעם. שְׁמַשִּׁימִין הִגֵּד לְפָנֵי הַגֵּר אַחַר הַדְּלָקָה בַּע"ש וּמְבָרְכִין וְאִח"כ מְסַלְקִין הִגֵּד.

כַּיִן דְּהַמְנַהֵג כְּהִי"א שְׁמֵבְרֵכִין אַחַר הַדְּלָקָה ע"כ מְשִׁימִין הַיָּד לְפָנֵי הַגֵּר שְׁלֵא יִהְיֶה מְמַנּוּ
עַד לְאַחַר הַבְּרָכָה פְּדֵי שְׂיָהָא הַבְּרָכָה עוֹבֵר לְעִשְׂיָתוֹ. רַמ"א ס' רס"ג סע' ה'.
וְטַעַם.

הַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁמֵבְרֵךְ אַחַר הַדְּלָקָה. מְשׁוּם דְּאֵי תְּבַרְךָ קְבֵלָה לְשַׁבַּת וְאַסוּרָה לְהַדְּלִיק וְא"כ
בִּי"ט תְּבַרְךָ וְאַח"כּ פְּתִילִיק כ"כ בְּסוּף סֵפֶר הַדְּרִישָׁה בְּשֵׁם אָמוּ.
אַבְל אֵין חֻקָּמָה לְנִשְׁיִים דְּלֹא חֵלְקוּ חו"ל. מ"א שָׁם ס"ק י"ב: (רסב) טַעַם.
שְׁפוֹתְחִין בְּלִיל שַׁבַּת בְּאַרְצוֹת הַלְלוּ לְכוּ גְּרַנְגָּה וְגוֹמְרִים ו' מְזַמְּרִים מִן צ"ה עַד צ"ט
וְכ"ט. פְּנֵגָד ו' יָמֵי הַחֹל.

וּבְשַׁבַּת מִתְּפַלְלִין שְׁבַע. דְּוָגַמַת חָתָן בְּיוֹם חַתּוּנָתוֹ שְׁמֵתְבַרְךָ בְּזוֹ בְּרָכוֹת.
יַעֲב"ץ: (רסג) טַעַם. שְׁיֵשׁ נוֹהֲגִין לְחַלֵּק עֲשָׂבִים בְּבַה"כ"נ בַּע"ש לְהַרִיחַ בָּהֶם וּלְבַרְךָ
עֲלֵיהֶם.

מְשׁוּם קְבֵלַת גְּשָׁמָה יְתִירָה שְׁנֵהֲגִית מִן הָרִיחַ. מִטָּה אֲפָרִים ס' תֵּרַכ"ה סע' ל"ו.
וַע"ל סע' ת"ט: (רסד) טַעַם. שְׁפוֹתְחִים בְּקְבֵלַת שַׁבַּת לֹאמַר לְכוּ גְּרַנְגָּה וְכו' לְמֵי אוֹמְרִים
לְכוּ וְכו' הו"ל לֹאמַר גְּלָקָה וְגְּרַנְגָּה וְכו'.

רַק כַּיִן שְׁבִכָל יְמוֹת הַחֹל יֵשׁ שְׁלִיטָה לְחֻצוֹנִים ע"כ אֵז זְמַן הַדְּמוּי וְצָרִיכִין לְהַסְתִּיר כּו'
אַבְל בְּשַׁבַּת שְׁבִטָל שְׁלִיטָתָם אָנוּ אוֹמְרִים לְהַחֲצוֹנִים לְכוּ לְדַרְכְּכֶם פִּי עֲתָה אֵינוּ זְמַן
שְׁלִיטָתְכֶם רַק עֲתָה הוּא הַזְּמַן שְׁלִיטָתֵנוּ לְכוּ גְּרַנְגָּה אֲנַחְנוּ לְד' וְכו'.

בְּשֵׁם הָרַב הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ מוֹהַר"ר שְׁמַעוֹן מֵיַעֲרִיסְלָאב זְצוּק"ל: (רסה) טַעַם. שְׁיֵשׁ נוֹהֲגִין
לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת עֲרַבִית שֶׁל לֵילֵי שַׁבַּת בַּע"ש קוֹדֵם שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה.
לְפִי שֶׁתְּפִלַּת עֲרַבִית רְשׁוּת אֵין מְדַקְדָּקִין בְּזַמְנָה חֲרָדִים: (רסו) טַעַם. שְׁאֵין אוֹמְרִים וְהוּא
רְחוּם קוֹדֵם עֲרַבִית כְּמוֹ בְּחוּל.

מְשׁוּם שְׁפִנּוֹנַת אֲמִירָתָנוּ פ' וְהוּא רְחוּם הוּא לְפִי שֶׁתְּפִלַּת עֲרַבִית נִגְדָה אֲבָרִים וּפְדָרִים
שְׁכִיפְרוּ עַל עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל וְכַמ"ש לֹא לֵן אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וְעוֹן בְּיָדוֹ תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר מְכַפֵּר
כו' לְכוּ אָנוּ מַחֲלִים פְּנֵיו ית' יִהְיֶה שְׁיָלֹם פָּרִים שְׁפִתֵינוּ בְּתְּפִלַּת עֲרַבִית וְהוּא רְחוּם יְכַפֵּר
כו'.

מִשָּׂא"כ בְּלִיל שַׁבַּת שְׁלֵא הִי מְקַרִיבִים אֲבָרִים וּפְדָרִים לְכוּ א"א וְהוּא רְחוּם כּו'. ב"י ס' רל"ז:
(רסז) טַעַם.

לְמָה חוֹתְמִין בְּשַׁבַּת וּפְרוֹס וְאֵין חוֹתְמִין שׁוֹמֵר עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד מִפְּנֵי שְׁאוּמֵר בְּמִדְרָשׁ
שְׁבַשְׁבַּת אֵין צָרִיכִין שְׁמִירָה שֶׁהַשַּׁבַּת שׁוֹמֵר. טוֹר ס' רס"ז: (רסח) טַעַם.

שְׁנוֹהֲגִין לֹאמַר בַּע"ש בְּעֲרַבִית וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' בֵּין גְּאֻלָּה לְתְּפִלָּה. לֹאמַר שְׁאֵם
יִשְׁמְרוּ שַׁבַּת אֵין צָרִיכִין שְׁמִירָה וְהוּא ג"ר מְעִין גְּאֻלָּה שְׁאֵם שְׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל ב' שַׁבָּתוֹת
מִיָּד נִגְאָלִין.

(שם): (רסט) טעם. שְׂאוּמְרִים בְּמוֹעֲדִים וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' וְגו' תִּיכַף לַחֲתִימַת הַפּוֹרֶס סוֹפֵת שְׁלוֹם עָלֵינוּ.

כְּלוּמֵר שְׂיִפְרוֹס סוֹפֵת שְׁלוֹמוֹ עָלֵינוּ אִם נִשְׁמְרָהוּ כְּרֵאוּי. אַבּוּדְרָהֶם: (עֵר) טעם.

שְׁבַחֲתִימַת שַׁבָּת אֵין מִזְפִּירִין יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְיָמִים טוֹבִים אֲלֵא בְּשַׁבָּת בְּלִבָּד. מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּת קִדְמָה לְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵאָמַר כִּי שִׁשִּׁת יָמִים עָשָׂה ד' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבַּת וַיִּנְפֹּשׂ וּכְתִיב רָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת.

שְׁהִי כְּבָר. (שם): (רעא) טעם.

שִׁתְקֵנוּ לוֹמֵר אַחַר הַתְּפִלָּה עוֹד הַפַּעַם וַיְכַלּוּ. לְפִי כְּשִׁחַל יו"ט בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בַּתְּפִלָּה שֶׁמִּתְּפַלְּלִין אֶתָּה בְּחַרְתָּנוּ וְאָז צָרִיכִין לְאוֹמְרוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אֶמְרוּהוּ בַּתְּפִלָּה וְאֵגִב זֶה תִּקְנוּ לְאוֹמְרוֹ בְּכָל הַשַּׁבָּתוֹת.

תּוֹס' פְּסָחִים דָּף ק"ו ע"א ד"ה זְכָרָהוּ: (רַעב) עוֹד טעם. כְּדִי לְהוֹצִיא מִי שְׂאִינוֹ בְּקִי.

וְנִהְיֵה לּוֹמֵר אוֹתוֹ בְּקוֹל רֶם וּמְעוֹמָד. וְטַעְמָא.

מִשׁוּם שֶׁהוּא עֲדוֹת לְהַקְב"ה עַל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וּכְתִיב וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְדַרְשִׁינוּ אֵלּוּ הַעֲדִים שְׂצָרִיכִין לְהַעֲיִד בְּיַחַד וּמְעוֹמָד. עוֹר סִי' רס"ח וְעִי' לְבוּשׁ שֶׁם סַעִי' ז': (רַעג) טעם.

שְׂאוּמְרִים בְּרַפֵּת מַעִין ז'. מִשׁוּם סַפְּנַת מִזִּיקִין שְׁבַתִּי כְּנִסְיוֹת שְׁלֵהֶם הָיוּ בְּשַׁדוֹת וְתִקְנוּ אוֹתָהּ בְּשִׁבְלִי בְּנֵי אָדָם שְׁמֵאֲחֵרִין לְבֵא לְבַהֲכ"נ שְׂיִסְיָמוּ תְּפִלְתָּם בְּעוֹד שֶׁהַש"ץ מֵאָרִיף.

טוֹר שֶׁם. וּבִיו"ט שִׁחַל בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים אוֹתָהּ ג"כ אֲבָל אֵין צָרִיף הַש"ץ לְהַזְכִּיר בָּהּ אוֹתָהּ י"ט שֶׁלֹּא תִקְנוּ אֲלֵא בְּשַׁבָּת וְכִיּוֹן שְׂאִין הַטַּעַם אֲלֵא מִשׁוּם סַפְּנָה מֵאֵי דְתִיקוֹן תִּיקְנוּ וְאֵין לְהוֹסִיף עָלֶיהָ.

שַׁבָּת דָּף כ"ד ע"ב וְעִי' לְבוּשׁ שֶׁם סַעִיף ט'. וְטַעַם.

שֶׁלֹּא תִקְנוּ לְאוֹמְרָהּ בְּשַׁאָר לֵילֵי הַחֹל וְלֵילֵי יוֹם טוֹב שֶׁג"כ יֵשׁ לְחוּשׁ מִשׁוּם סַפְּנַת מִזִּיקִין. מִשׁוּם דְּבִשְׁאָר לֵילֵי הַחֹל הָיוּ עָסוּקִין כָּל אִישׁ בְּמִלְאֲכָתוֹ וּכְשֶׁגָּמַר מְלֵאכְתּוֹ מִתְּפַלֵּל עַרְבִית בְּבֵיתוֹ וְלֹא הָיוּ בָּאִים לְבַהֲכ"נ וּלְפִיכָף אֵין שֶׁם חֲשֵׁשׁ.

אֲבָל בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת הָיוּ בָּאִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְחֲשֵׁשׁוֹ חֲכָמִים מִשׁוּם סַפְּנַת מִזִּיקִין. אַבּוּדְרָהֶם: (רַעד) טעם.

שְׂאִין אוֹמְרִים בְּרַפֵּת מַעִין שְׁבַע בְּבֵית חֲתָנִים וְאֲבָלִים. מִשׁוּם דְּלִיכָא טַעְמָא דְמֵאֲחֵרִין לְבוֹא שְׂיִהָי' גְּזוּקִין.

א"ח סִימֵן רס"ח סַעִיף י' וְעִי' מ"א שֶׁם ס"ק י"ד דְּבְמִקוֹם שְׁנוּהֲגִין לְאֶמְרָהּ אֵין לְמַחֹת בְּיָדָם. וְעֵינֵינוּ קִנִּי מְנוֹרָה שֶׁם ס"ק י"א וְ"ל וּמִזָּה לְמַדּוֹ אַחֲרוֹנִים לְמַגֵּן שְׂאִינוֹ קְבוּעַ דָּאֵין אוֹמְרִים אֲבָל מְכוֹנְנַת הָאָר"י וְ"ל הַחַיּוֹב לְאֶמְרָהּ בְּכָל עֲנִין ע"ש.

וַיַּחֲדִיד אֵין לוֹ לְפַתּוֹחַ וּלְחַתּוֹם בְּבִרְכָה אֲלֵא מִתְחִיל מְגַן אֲבוֹת כּו' עַד זְכָר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. תַּשְׁב"ץ: (רַעז) טעם.

שָׂאִין אוֹמְרִים בְּמַה מְדַלִּיקִין בִּיּוֹ"ט שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּע"ש. מִפְּנֵי שָׂאִין יְכוּלִין לֹאמַר עֲשֵׂרְתֶּם לְפִי שָׂאִין מְעַשְׂרִין בִּיּוֹ"ט.

וְנוֹהֲגִין שָׂאִין לֹא אֹמְרוּ לֹא בְּשַׁבַּת שְׂבֻחוֹה"מ וְלֹא בִּי"ט שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת מְשׁוּם לֹא פְּלוּג דְּבִי"ט שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּע"ש. לְבוּשׁ סִי' ע"ר.

וַע"ש סֵעִי תפ"ז סֵעִי ג': (רַעו) טַעַם. שְׁשׁוּרִין הַצְּמוּקִין בְּמִים ג' יָמִים אַף דְּכָל מְקוֹם קִימ"ל דְּשִׁיעוֹר כְּבִישָׁה הוּא מַעַל"ע.

מ"מ לַעֲנִין קִידוּשׁ וּבְרָכָה רְאוּי, לְהַחְמִיר כְּדַעַת הָאוֹמְרִים דָּאִין כְּבִישָׁה פְּחוֹת מִג' יָמִים. (רַל"ב"ח): (רַעז) טַעַם.

שְׁצָרִיף לְקַדֵּשׁ. לְפִי שְׁנַאֲמַר זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ.

פְּלוּמַר זְכָרְהוּ זְכִירוֹת שַׁבַּת וְקִידוּשׁ. וְצָרִיף לְזַכְרְהוּ בְּכַנְיֻסְתּוֹ וּבִיצִיאַת בְּכַנְיֻסְתּוֹ בְּקִידוּשׁ וּבִיצִיאַתוֹ בְּהַבְדָּלָה.

רַמְבַּ"ם פּכ"ט. וַעֲי' רוֹקַח סִי' רַצ"ז פְּתִיב מִקְרָא קוֹדֵשׁ יְהִי לְכֶם.

מִפְּאֵן שְׁמַקְדִּישִׁין בִּיּוֹ"ט: (רַעח) טַעַם. שְׁנִהְגוּ לְקַדֵּשׁ בְּזִמְן הַזֶּה בְּבִיהַכ"נ אַע"פ שָׂאִין אוֹרְחִים אוֹכְלִין שָׁם.

כְּדִי לְהַסְדִיר לְהַמּוֹן הָעַם סֹדֵר הַקִּידוּשׁ הַצָּרִיכִין לְלַמּוֹד אוֹתוֹ דְּלֹא גָרַע מִתְּפִלַּת שְׁל פְּרָקִים שְׁצָרִיף לְהַסְדִיר. פְּלַבּוֹ סִי' נ"ח: (רַעט) טַעַם.

שְׁנוֹתַנִּים מִפָּה עַל הַשְּׁלֶחֶן תַּחַת הַפֶּת וּמִפָּה אַחֲרַת פְּרוּסָה עַל גַּבּוֹ. כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶה הַפֶּת בְּשִׁתּוֹ שֶׁהוּא מוֹקֵדִם בְּפִסּוּק אֲרִיץ חֲטָה וּשְׁעוֹרָה וּגו' וְאִנּוּ מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן קוֹדֵם לוֹ לְפִיכָף מְכַסִּין אוֹתוֹ שְׁלֹא יִרְאֶה בְּשִׁתּוֹ.

טוֹר סִי' ער"א: (רַפ) עוֹד טַעַם. כִּי הֵיכִי דְתִתִּי הַסְּעוּדָה בִּיקְרָא דְשַׁבְּתָא וּלְטַעַם זֶה לֹא יִגְלֶהוּ עַד אַחַר הַקִּידוּשׁ אֲבָל לְטַעַם הָרֵאשׁוֹן מִיָּד כְּשִׁבְרִיף בַּפּה"ג רְשָׁאִי לְגַלוֹתוֹ.

מ"א שָׁם ס"ק כ': (רַכא) עוֹד טַעַם. זְכָר לְמֶן שְׁלֹא הִי יוֹרֵד בְּשַׁבְּתוֹת וִי"ט וְהִי טַל מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה וְהַמֶּן בְּנִתִּים.

תוֹס' פְּסָחִים דָּף ק' ע"ב בד"ה שָׂאִין וְעִיִּין תוֹס' פְּסָחִים דָּף קט"ז ע"א בד"ה מַה וַעֲי' ט"ז שָׁם ס"ק י"ב: (רַפב) טַעַם. שְׁחַיִּיבוּ חו"ל לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן.

הוֹאִיל וְהַכֵּלָה נִכְנָסֶת לְחֻפָּה צָרִיף לְשַׁמְחָה וּלְהַמְשִׁיף לָהּ אֲצִילוֹת רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ מִמְּקוֹם יְנִיקָתָהּ סוּד פֶּחַד יִצְחָק שְׁשָׁם סוּד הַיַּיִן הַמְּשַׁמֵּחַ אֱלֻקִּים וְאֲנָשִׁים כְּדֹאִיתָא פָּרַק כִּי צַד מְבָרְכִין אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר ר' יוֹנָתָן מִנִּין שָׂאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲנָא עַל הַיַּיִן שְׁנַאֲמַרְהוּ חֲדָלִיתִי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמְּשַׁמֵּחַ אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים אִם אֲנָשִׁים מְשַׁמֵּחַ אֱלֻקִּים בְּמַה מְשַׁמֵּחַ מִפְּאֵן שָׂאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲלֹא עַל הַיַּיִן תּוֹלַעַת יַעֲקֹב: (רַפג) טַעַם.

לְשַׁבַּח לְמַה מְקַדְּשִׁין אֶת הַשַּׁבַּת דּוֹקָא עַל הַיַּיִן. וְלְמַה מְבָרְכִין בַּפּה"ג וְהִלֵּא יַיִן הוּא נִקְרָא.

וְלְמַה דּוֹקָא מְקַדְּשִׁין עַל הַיַּיִן בְּסַעוּדָה הַא' וְלֹא בְּסַעוּדָה ב' וּג'. וְלְמַה מִתְּחִילִין בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי כו'.

רק דהענין הוא פה כי אדה"ר חטא בזההוא שעמא פדאיתא בגמ' אדה"ר נברא בע"ש ובשעה י"א סרח ושעה י"ב הי' שעת הכנסת שבת דמוסיפין מחול על הקודש וכשחטא אדם טימא פל הארצות וגרם שסילק השכינה מלמטה למעלה וכבר נודע דעת חכמי אמת דבשעה שמקדישין את השבת השכינה יורדת למטה ועומדת למעלה משלחנו.

וע"י שחטא אדה"ר וטימא פל הארצות ולא יכלה השכינה לירד למטה בזההוא שסרח דהוא שעה י"ב. לכה תקנו לברך על היין לתקן חטאו כי בגפן חטא אדה"ר שאכל בלא ברכה פדאיתא בי"מ.

ולכה מזכירין בדבר גפן ולא יין להורות שהברכה זו הגפן היא תיקון הגפן שחטא בו אדה"ר מה שאכל בלא בוכה. אמנם סברה זו ליתא אלא אם נאמר דמוסיפין מחול על הקודש וכדלעיל ולהורו' זה מתחילין יום הששי.

דמינה ילפינו דמוסיפין מחול על הקודש. כתונת פסים: (רפד) טעם.

שיש נוהגין שלא לקדש בתחלת ליל שבת (משעה ו' עד שעה ז'). עי' רש"י במס' שבת דף קכ"ט ע"ב שכתב שמתחלת יום ד' נתלו מאורות ברקיע.

וכן ז' כוכבי לכת שסימנם שצ"ם חנכ"ל וכל אחד משמש שעה אחת ואח"ז משמש שעה כוכב שאחריו וכן חזורים חלילה נמצא תחלת יום ול משמש שעה א' כוכב נוגה. ואחריו כוכב.

ואחריו לבנה. אח"ז חזורים חלילה שצ"ם חנכ"ל הרי עבר מיום ו' עשרה שעות נשאר מן יום שתי שעות ומשמש בהן שבתאי ואחריו צדק ואחריו מאדים א"כ צדק משמש סוף יום הששי שהוא שעה י"ב ומאדים שאחריו תחלת ליל שבת (משעה ו' עד שעה ז') והוא ממונה על חורבן ומלחמה והיא במשלת ס"ם ועי' ברש"י עירובין דף כ"ו.

ואין זה אלא בזמן שיום ולילות שנים שתחלת שעה שביעית מן שעות ההשואה. והיא שעה א' מן יום אז משמש נוגה וכן בשעה ששית אחר חצות היום משמש מאדים.

מתצית השקל סי' ער"א סק"א. וע"ל סעי' רנ"ח: (רפה) טעם.

דאין לברך על כוס פגום ואע"פ שנשאר בו יותר משיעור רביעית משום דמחזי כמאן דמברך אשירי פוסות. אבודרהם.

(רפו) טעם. שאין לברך על המים.

כי הפכים הם לכוננת הכוס שהוא עקרו אש ודין. ומים הם הפוכן שהם רומזים לרחמים גמורים ולחסד משא"כ בשאר משקין שמעורבין במיני' הרבה כמו העטר' שהיא פלול' מפולן.

וע"ל סעי' קפ"ה ולבוש שם: (רפז) טעם. שהקנו קדושה והבדלה וברכת חתנים בטר בורא פרי הגפן.

משום דכיון דצריך לקדש ולהבדיל לא אפשר למיכל עד דמקדש ומבדיל והוי צורך אכילה ומשום הכי לא הוי הפסקה. וכן נמי הני ברכות דחתן דחובה הן עליו ועל היושבין

שם לברוכי קמי קב"ה מעין אכילתו ושמחתו וכיון דהכי הוא צורך אכילה גינהו אכל
שאר מזלי אפי' דברי תורה הפסיק בה צריך לתזור ולברך.

פל בו סי' ל"א: (רפח) טעם. שאומרים.

יום הששי. כדי להשלים ע"ב תיבות.

עי' מ"א סי' ער"א ס"ק כ"ב: (רפט) טעם. שנוהגין לומר ויכלו קודם הקידוש.

כדי להוציא את בננו ואת ב"ב שלא הי' בבהכ"נ ולא שמעו פשאמרו הצ'בור ויכלו. תוס'
ע"פ.

דף ק"ו ע"א ד"ה זכרהו. (וע"כ מתחילין בבהכ"נ בפה"ג): (רצ) טעם.

שמברך על היין תחלה ואח"כ מברך על היום. משום שהיין גורם לקידוש היום.
ועוד כי ברפת היין היא תדירה וברפת היום אינה תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר
קודם. אבודרהם.

(רצא) טעם. שאומרים סברי מרנן.

רבו בו הטעמים. והטעם.

הנכון הוא על שם דאמרינו בפרק פיצד מברכין בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד
מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה פנוי ועכשיו שבית הבליעה פנוי הוא אומר היש
בדעתכם רבוע לשמוע הברכה ולכוין דעתכם לצאת בה? די חובה והן עונין לחיי
בלשון התלמיד ר"ל הן.

אבודרהם: (רצב) טעם. פשיש בידו כוס של קידוש או הבדלה הוא אומר סברי מרנן
והקהל אומר לחיים מפני פשישו דורשין לעדים על העבירה שאדם עושה וכששכין
מלחקור אומר להם סברי מרנן (פי' איך אתם סוברים אם הוא חייב מיתה או לא) והם
אומרים אם לחיים ואם למיתה ואם הוא מחויב סקילה מביאין לו יין טוב וחק ומשקין
אותו כדי שלא יצטער מן הסקילה ובאין העדים ועוקדין לו ידיו ורגליו ושמן אותו בבית
הסקילה ולוקחין העדים אבן אחת גדולה שישיות בה ושמן אותה על לבו.

ע"כ אם אומר הש"ץ סברי מרנן אומר הקהל לחיים כלומר כי לחיים יהא הפוס. מדרש
תנחומא פ' ויקהל: (רצג) טעם.

שאומרים סברי על היין ולא על השכר. משום שהיין הביא קללה לעולם בימי נח
שנשפך ונתאגר בנו פנען.

ע"כ אנו אומרים סברי כלומר תבינו שבדעתנו לשמות ובדעתכם אשמה דלא יזיק וע"כ
רגילין להשיב אחריו לחיים. עי' עטרת זקנים סי' קפ"ט: (רצד) טעם.

שאין מרשין אלא על הפת ואין מסבירין אלא על היין. לפי שלחם הוא רשות שאם רוצה
שלא לאכול לחם אפי' בשבת הרשות בידו לפיכך נוטל רשות כדי שייספמו בולן דעתו.

אָבֵל בְּבִרְכַּת הַמְּזוּזוֹן וְקִידוּשׁ וְהַבְּדֵלָה שֶׁהֵן חוֹבָה אֵין צָרִיף לֹאמֵר בְּרִשׁוֹת אֱלֹא סִבְרֵי מְרַנֵּן אוֹ סִבְרֵי מוֹרֵי אוֹ רְבוּתֵי פְּלוֹמֵר תָּנוּ דְּעִתִּיכֶם עַל הַבְּרָכָה פְּדֵי לְצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבַתְכֶם. שְׁבִלֵי הַלֵּקֵט אוֹת ק"מ: (רָצָה) טַעַם.

שְׂאִין אוֹמְרִים בְּשֵׁבֶת אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עֵם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן כְּמוֹ בְּיָמִים טוֹבִים. לְפִי שְׁבִמְרָה נְצֻטּוּ עַל הַשֵּׁבֶת שְׁנֹאֲמֵר שֵׁם נֹשֵׁם נוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ וְאֲמָרוּ ז"ל שֵׁבֶת וְדִינֵין בְּמֶרְה אֶפְקוּד וְעֲדִינֵין לֹא בָּחַר בָּהֶם הַקַּב"ה עַד שְׁנָתֵן לָהֶם הַתּוֹרָה אָבֵל פְּשֻׁנְצֻטּוּ עַל יָמִים טוֹבִים כְּבָר נָתַן לָהֶם הַתּוֹרָה וּבָחַר בָּהֶם וּלְכֹף אֵין אוֹמְרִים בְּשֵׁבֶת אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ וְגַם אֵין אוֹמְרִים בְּשֵׁבֶת וְרוֹמְמָנוּ לְפִי שְׁקֵאֵי עַל הַנְּסִים גְּדוּלִים שְׁדִלִיתָנִי עַל אוֹיְבֵי וְלָכֵן אֲרוֹמְמָה וְיָמִים טוֹבִים נְצֻטּוּ בָּהֶם ע"י נְסִים וְנִפְלְאוֹת שְׁעֲשֵׂה עִמָּהֶם הַקַּב"ה אָבֵל שֵׁבֶת לֹא נְצֻטּוּ בּוֹ ע"י נְסִים וְנִפְלְאוֹת אֱלֹא עַל שֵׁם שְׁשֻׁבַת בּוֹ מִמְלֶאכָה וּלְכֹף א"א בְּשֵׁבֶת וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן.

אֲבוּדְרָהֶם: (רָצוּ) טַעַם. שְׂאֲנוּ אוֹמְרִים בְּהַקִּידוּשׁ זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם.

לְפִי שְׂאֲנוּ חוֹזֵר עַל הַשֵּׁבֶת אֱלֹא לְמַקְרָאֵי קוֹדֵשׁ שֶׁהַשֵּׁבֶת תְּחַלֵּה לְמַקְרָאֵי קוֹדֵשׁ שֶׁהֵם זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם אָבֵל הַשֵּׁבֶת אֵינוֹ אֱלֹא זָכָר לְמַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית. סֵדֵר הַיּוֹם: (רָצוּ) טַעַם.

שְׁהַנְּשִׂים חֲזִיבוֹת בְּקִידוּשׁ. אַע"פ שֶׁהוּא מְצַנֵּת עֲשֵׂה שְׁהַזְמֵן גְּרָמָא מְשׁוּם דְּאַתְקֵשׁ זְכוּר לְשִׁמּוֹר וְהִנֵּי נְשִׂי הוֹאִיל וְאַתְנָהוּ בְּשִׁמְרָה אֵיתְנָהוּ בְּזִכְרָה.

בְּרִכּוֹת דָּף כ' ע"ב: (רָצַח) טַעַם. שְׁנֵהֲגוּ לְמִזְוֵג הֵינֵן לְבַהֲמ"ז וּלְקִידוּשׁ בְּאֵלוֹ הָאֲרָצוֹת אָף שְׂאִין הַיְיָנוֹת חֲזִקִים.

מְשׁוּם שֶׁהֵינֵן הַבֵּיא יְלָלָה לְעוֹלָם וְכֹאֲשֶׁר מְחַבֵּר הֵינֵן לְמִים אֵין הֵינֵן מוֹכֵן עוֹד לְלִילוֹל אֱלֹא לְבִרְכָה. אֵלֵי רַבָּה ס' קפ"ג ס"ק ב'.

עוֹד טַעַם. כִּי יֵין הוּא גְבוּרָה וּמִים מְצַד הַחֶסֶד.

וְלָכֵן הַנְּהַגְתִּי בְּבֵיתִי בְּקִידוּשׁ וּבְהַבְּדֵלָה וּבְכָל מִין בְּרָכָה שֶׁהִיא עַל הֵינֵן. לִיצִוּק בְּתוֹכוֹ בַּג' פְּעָמִים לְפָחוֹת ג' טִיפִין מִים.

שֵׁבֶת אֶמֶת פ' כ"ח: (רָצַט) טַעַם. דְּבְקִידוּשׁ אֵין לְבָרָף ב"א אַחֲרָיו קוֹדֵם הַסְּעוּדָה אָף דְּבְהַבְּדֵלָה אֲמָרִינוּ דְּצָרִיף לְבָרָף בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה קוֹדֵם שְׁיִטְוֹל יְדָיו מִטַּעַם שְׂאִין הֵינֵן בָּא לְצוּרָף אֲכִילָה אֱלֹא לְצוּרָף מְצוּדָה.

שְׂאֲנֵי קִידוּשׁ דְּצוּרָף סְעוּדָה דְּאֵין קִידוּשׁ אֱלֹא בְּמָקוֹם סְעוּדָה. מ"א ס' רצ"ט ס"ק י"א: (ש) טַעַם.

שְׁיֵהֵי' הַקִּידוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה. דְּכַתִּיב (יִשְׁעֵי' נ"ח) וְקִרְאֵת לְשֵׁבֶת עוֹנֵג בְּמָקוֹם עוֹנֵג תְּהֵא הַקִּירְאָה שְׁל קִידוּשׁ.

רְשָׁב"ם פְּסָחִים דָּף ק"א ע"א וע"י נֹעַם מְגִדִים דַּה"ה בּו"ט צָרִיף לְהִיּוֹת הַקִּידוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה. וּרְפוּאוֹת הַקִּידוּשׁ שֶׁהַשׁוֹתָה תָּנוּ ע"ג עֵינָיו.

פ"מ ס' רס"ט וְעֵינֵין טוֹר וּב"י שָׁם. וְעֵי' תוֹס' פְּסָחִים דָּף ק' ע"ב בַּד"ה יְדֵי: (שֵׁא) טַעַם.

שְׁצָרִיף לַשְּׁתוֹת בְּקִדּוֹשׁ מְלֵא לִוְגָמִיו וְהוּא רַבּוֹ שֶׁל רַב־יְעִית. כְּדֵי שְׂיִהְיֶה מְפוֹס שֶׁל בְּרָכָה דַּל"כ הָיָה בְּרָכָה לְבַטְלָהּ וְשִׁיעְרוּ חַז"ל דְּלֹא מְקַרֵי שֶׁל הַנְּאִיָּה בְּפָחוֹת מְלֵא לִוְגָמִיו.

לְבוֹשׁ סִי עַר"א סְעִיף י"ג. וְעִי תוֹס' שְׁבֶת שָׁם ס"ק ל"ז דְּשִׂאנֵי בְּרַכַּת הַנְּהַנִּין דְּצָרִיף לְבָרַף אִפִּי עַל מִשְׁהוּ מִשּׁוֹם דְּבִדְיָהּ תְּלִיָּא מְלִתָּא דְּאֵי בְּעֵי שְׁתָּה וְאֵי בְּעֵי לֹא שְׁתָּה א"כ כִּינּוּן שְׁהוּא רוֹצֶה בְּכָף לַשְּׁתוֹת כֹּל שְׁהוּא הָרִי נִיחָא לִי בְּהִכִּי וְאַחַשְׁבִּיָּה לְגַבִּי אֲבָל פּוֹס שֶׁל חוֹבָה דְּלֹאוּ בְּדִידְיָהּ תְּלִיָּא מְלִתָּא דְּהָא חוֹבָה עָלָיו לַשְּׁתִּית אַף אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְכָף שְׁפִיר שִׁיעְרוּ בְּמֵלֵא לִוְגָמִיו דְּנִקָּא דְּהָאֵי שִׁיעְרוּרָא הָיָה הַנְּאִיָּה לְרוֹב בְּנֵי אָדָם.

וּלְפִי טַעַם זֶה אֵין שְׁתִּיָּת שְׁנַיִם מְצַטְרָפוֹת (וּמ"מ מְצָוָה מִן הַמְּוַבְחָר שִׁיטְעָמוּ כָּלָם. א"ח סִי ק"ץ סַעִי ד') וְלִדְעַת הִיא דְּשְׁתִּיָּת שְׁתִּיָּת מְצַטְרָפוֹת.

הַטַּעַם.

הוּא דְּשִׁיעְרוּ כְּמֵלֵא לִוְגָמִיו. מִשּׁוֹם דְּחַז"ל חֲלָקוּ כְּבוֹד לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה דְּבַעֲיָנוּ שִׁיעְרוּרָא טְפִי וְהֵינּוּ כְּמֵלֵא לִוְגָמִיו ע"ש.

וְנִרְאֶה דְּאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַשְּׁתוֹת מְלֵא לִוְגָמִיו יֵשׁ לוֹ לִיתֵּן לַשְּׁתוֹת מְפוֹס זֶה גַּם לְאַחַד מִהֶמְסוּבִין אוֹ לְב' עַד שְׁבַטְעִימַת כְּנֹלָם יְהִי מְלֵא לִוְגָמִיו: (ש"ב) טַעַם. שְׁחִיבּוֹ לְבָצוּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת.

שְׁנַאֲמַר לְקַטּוֹ לְחֵם מִשְׁנָה וְהָא דְּאֵינוֹ בּוֹצֵעַ רַק אֶחָד דְּאֵי אֲמַרְתָּ לְיִבְצַע תְּרַתִּי מִתְחַזִּי כְּרַעְבְּתָנוּתָא. אַבּוּדְרָהֶם וְעִי שְׁבֶת דָּף קי"ז ע"ב דְּכִינּוּ דְּכָל יוֹמָא לֹא עֲבִיד וְהָאֵינְדָּא הוּא דְּקַעְבִּיד לֹא מִיחַזִּי כְּרַעְבְּתָנוּתָא ע"ש וְעִי ב"י סִי רַע"ד: (ש"ג) טַעַם.

לְמָה רוֹשְׁמִין בְּשְׁבֶת הַמוֹצֵיא בְּסַפִּין קוֹדֵם הַבְּרָכָה. לְפִי שְׁמַבְנָאָר בְּסִי קס"ז שְׁצָרִיף לְחַתְנוּף פְּרוּסַת הַבְּצִיעָה וְאַח"כּ יִתְחַיֵּל לְבָרַף וּבְשְׁבֶת אֵין חוֹתְכִין כְּדֵי שְׂיִהְיֶה הַפְּכָרוֹת שְׁלִימוֹת ע"כ רִישׁוּמִין.

לְבוֹשֵׁי שְׂרָד סִי רַע"ד: (ש"ד) טַעַם. דְּבְשְׁבֶת אֵין חוֹתְכִין בְּפֶכֶר עַד אַחַר הַבְּרָכָה שְׁמָא תְּפוּל הַפְּרוּסָה וְלֹא יְהִי לוֹ לְחֵם מִשְׁנָה.

תוֹס' בְּרַכּוֹת דָּף ל"ט ע"ב בַּד"ה וְהִלְכְתָּא: (ש"ה) טַעַם. לְאַכִּילָה דְּגִיִּים בְּשְׁבֶת.

דְּהִנֵּה אֲשַׁכְּחִן בְּמַעֲשֵׂה בְּרַאשִׁית בְּרָכָה לְג' דְּבָרִים בְּשִׁלְשֵׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה בְּרָכָה לְדְּגִיִּים בְּיוֹם ה' בְּרָכָה לְאָדָם בְּיוֹם ו' בְּרָכָה לְשְׁבֶת בְּיוֹם ז' וְהִנֵּה חוּט הַמְּשׁוֹנְלֵשׁ לֹא בְּמַהְרָה יִנְתַּק. ע"כ אָדָם הָאוֹכֵל דְּגִיִּים בְּשְׁבֶת לְכַבּוֹד שְׁבֶת יִתְבָּרַף בְּבְרָכָה הַמְּשׁוֹנְלֵשׁ.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעִי קוֹנְטְרוּס אַחְרוֹן לְטַעְמֵי הַמְּנַהֲגִים בְּהַשְׁמָטָה לְסַעִי ש"ח בַּד"ה בְּס' תוֹרַת אֲמַת: (ש"ו) עוֹד טַעַם.

לְפִי שְׁהַדְּגָ אֵין לוֹ עֲפַעְפִּים וְעֵינָיו פְּתוּחִין וְהוּא רָמַז שֶׁהַקַּב"ה הִיא עֵינָיו אֵל יִרְאִיו פְּקִיחוֹת לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים. מְנַחַת יַעֲקֹב.

וְאִם הָעֲרָלִים מִיְקָרִין שְׁעַר הַדְּגִיִּים נָכוֹן לְתַקֵּן שְׁלֵא יִקְנוּ דְּגִיִּים מ"א סִי רַמ"ב סַק"א: (ש"ז) טַעַם. שְׁאֵין מְנִיחִין תְּפִילִין בְּשְׁבֶת.

מִשּׁוֹם דְּבְשִׁלְשׁ מְצוֹת נֶאֱמַר אוֹת. בְּמִילָה וּבְשְׁבֶת וּבְתַפִּילִין.

בְּמִילָה. וְהִיא לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם.

בְּשֶׁבֶת. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם.

בְּתַפְּסִילִין. וְהִיא לְאוֹת עַל יְדֻכָּה וְהֵן שְׁלִשְׁתֵּן אוֹת וְעֻדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עֲבָדִים לְהַקְב"ה וְעַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים יְקוּם דְּבָר כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ יְהוּדִי שֶׁלֵּם אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהוּא יְהוּדִי הַלְּפָנֶיךָ בְּשֶׁבֶת וְיִו"ט שְׁנִקְרָא ג"כ אוֹת שֶׁבֶת פְּטוּר אָדָם מִלְּהַנִּיחַ תַּפְּסִילִין כִּי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהוּא יְהוּדִי שֶׁבֶת וּמִיָּלָה אֲבָל בְּחוּל חַיִּיב כָּל אֶחָד לְהַנִּיחַ תַּפְּסִילִין כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לוֹ נִי עֲדִים תַּפְּסִילִין עִם הַמִּילָה.

אֲבוּדְרָהֶם: (שח) טעם. שְׂיֵשׁ נוֹהֲגִין שְׁלֵא לֹאמֵר וְהוּא רַחוּם בְּשֶׁבֶת וְיִו"ט בְּפִסּוּקִים מְלֻקְטִים שְׁאוּמְרִים אַחַר סִיּוּם מְזֻמּוֹר הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ לְפָנָי תִּפְלַת שְׁחֲרִית וְכֵן בְּפִסּוּקֵי דְזֻמְרָה וּבּוּבֵל"צ.

כִּינּוּן שְׁנֵתָנֻן נֶגֶד הַתְּעוֹרְרוֹת הַדִּינִין דְּנֻקָּא כִּיזְדוּעַ וּכְמִשְׁמַעוּ ע"כ יֵשׁ לְמַנּוּעַ אֲמִירְתוֹ בְּשׁוּי"ט חוּץ לְזֻמְנוֹ וְחוּץ לְמִקְוֵמוֹ שְׁאֲסוּר לְתַתּוֹ מְקוּם וּפ"פ לְעוֹרְרֵם בְּמִתְכַּוְּנִין. רַק בְּמִקְוֵמוֹ הַעֲצָמִי בְּסִפְרֵי תַלְמִים כְּשֶׁקּוֹרְאִין אוֹתוֹ הַנוֹהֲגִים לֹאמֵר תְּנִים תְּמִיד.

שֵׁם וְדָאֵי אֲסוּר לְדַלְגוֹ לְשִׁנּוֹת הַמְזֻמּוֹר מִמִּשְׁמַעוֹ חֲלִילָה. שׁו"ת יַעֲב"ץ חֶלֶק שְׁנֵי סִי' ק"כ. וּבְשֶׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִי' רס"ז סק"ב כְּתִב בְּשֵׁם מַח"ב שֶׁתַּחַה"ק יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ קְהֵלָא קְדִישָׁא הַמְתַּנְהֲגִים עַפ"י מְנַהֵג רַבִּינוֹ הָאֵר"י ז"ל בְּדִקְדוּקָה וְגַם הֵם נִהְגוּ לְאוּמְרוֹ וְכֵן בְּחִבְרוֹן וּבְכָל א"י ע"ש. וְעִי' מ"א רִישׁ סִי' רפ"א: (שט) טעם.

שְׁנֵהֲגוּ לְהוֹסִיף מְזֻמּוֹרִים בְּשֶׁבֶת. לְפִי שְׂאִין בּוֹ בְּיִטּוּל מְלֵאכָה לְעַם טוֹר סִי' רפ"א. וְאוּמְרִים בְּשְׁחֲרִית לְמַנְצַח מְזֻמּוֹר לְדוּד. שְׁמַדְבָּרִים מִן הַיְצִירָה וּמֵהַתּוֹרָה שְׁנֵתָנֻה בְּשֶׁבֶת. וּבְזֹהַר תְּרוּמָה מְבָאֵר אוֹתָן עַד"ה בְּאַנְרָךְ. וְאוּמְרִים רַבְּנֵי.

שְׁכַתּוּב בּוֹ בְּדָבָר ה' שְׁמַיִם נַעֲשׂוּ וְגו' שְׁנֵשְׁתַּכְּלָלוּ בְּשֶׁבֶת כַּמ"ש וַיִּכְלוּ הַשְּׁמַיִם וְגו'. וְאוּמְרִים הַמְזֻמּוֹר לְדוּד בְּשִׁנּוֹתוֹ כִּי הַמְזֻמּוֹר הִלְזוּ עֲשָׂאוֹ דוּד כְּאֲשֶׁר בָּרַח מִפָּנָי שְׁאוּל אֶל אַכִּישׁ מְלֶךְ גֹּת.

וּלְפִי שְׁבִשְׁבֶת הִנֵּה הַמַּעֲשֵׂה לְכֵן אוּמְרִים אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת. וְאוּמְרִים תִּפְלָה לְמִשֶׁה. לְפִי שְׁכַתּוּב בּוֹ שְׁבַעֲנָן בְּבִנְיָם חֶסֶדָה שֶׁהוּא בְּנִקְרָא שֶׁל עוֹה"ב יוֹם שְׁפָלוֹ שֶׁבֶת. וְאוּמְרִים יוֹשֵׁב בְּסִתְרֵי.

כִּי הוּא שִׁיר שֶׁל פְּגָעִים בְּכַנִּיסַת שֶׁבֶת מִתְּעַבְּרִים וּמִסְתַּתְּרִים בְּנֵת"ר וְזֶה דְּנֻקָּא כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל שׁוּמְרִים שֶׁבֶת כְּהַלְכָתָהּ מִשָּׂא"כ כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל נִזְהָרִים כְּרָאוּי אֲזִי אֲדַרְבָּה מִתְּגַבְּרִים בְּלִיל שֶׁבֶת קוֹדֵשׁ לְפִי שֶׁהוּא שְׁעַת שְׁלִיטָתוֹ כו' וּבִיחוד מֵאַחַר שְׁמִחַזִּירִין אַחֲרֵיהֶם לְבַטְלָם וּלְסַלְקָם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה לְכֵן כְּשִׁמּוּצֵיִיאִין בְּמָה לְהַאֲחִזוּ מִתְּפַשְׁטִין יוֹתֵר וְצָרִיךְ שְׁמִירָה מְעוֹלָה לְכֵן הַתְּקִינוּ זֶה הַמְזֻמּוֹר בְּשְׁחֲרִית לְטַהַר הַחֲזוּר מֵהֶם.

וְאוּמְרִים הַלְלוּנָהּ הַלְלוּ כו'. כִּי מִמְּנוֹ מִתְּחִיל הַלֵּל הַגְּדוֹל וּבְדִין הוּא לְאוּמְרוֹ בְּשֶׁבֶת וְי"ט בְּהִיּוֹתוֹ מְדַבֵּר מְנַסִּי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו הַמְזֻמּוֹרִים חִידוּשׁ הָעוֹלָם וַיְכַלֵּת הַשִּׁי"ת וּמִמְשַׁלְתּוֹ וְשֶׁבֶת וְיִו"ט נִתְּיָחְדוּ לְהוֹרוֹת עַל זֹאת.

מזמור שיר ליום השבת. זה המזמור מרע"ה אמרו ורמזו בר"ת בהתחנתו.

ה' מרף נאות רמש. הוא שיר ליום הששי.

ונדרש על פניסת שבת כשסיים הקב"ה מלאכתו נתעטר בתפארת גבושו נפבוד ש"ק.
וכן יסדו ביוצר תפחרת עטה ליום המנוחה לפיכה נסמה נכתן.

ואמרים נשמת. שנתקן נגד הנשמה הבאה לאדם עתה יעב"ץ.

ולכבוד ימים טובים אנו אמרים אותן פמויבשבת. (שגם הם נקראו שבתון ומקראי
קודש ומקדשים אותם על הכוס פמו בשבת אבודרהם).

פל בו: (שי) טעם. שהמזמור (תהלים קל"ו) נקרא אצל רז"ל הלל הגדול.

מפני שהקב"ה יושב ברומו של עונם ומחלק מזונות לכל ברי' דכתיב בי' נותן לחם לכל
בשר והינינו דבר גדול. ערבי פסחים דף קי"ח ע"א.

וטעם.

דאמרינו האי הלילא פי' וכי מאחר דאיכא הלל הגדול שמשנבח יותר דכתיב בי' נותן
לחם לכל בשר אנו מ"ט אמרינו האי הלילא על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא
על הציבור לכשנגאלין.

מפני שיש בו ה' דברים. יציאת מצרים.

קריעת י"ס. מתן תורה.

שעבוד מלכות. תחיית המתים יציאת מצרים.

דכתיב בצאת ישראל ממצרים. קריעת י"ס.

הים ראה ויגוס. מתן תורה דכתיב הרים רקדו כאילים שעבוד מלכות לא לנו
ה' לא לנו.

תחיית המתים דכתיב אתהלה לפני ה' בארצות החיים. כד הקמח: (שיא) טעם.

שנהגו בשבת לומר ובכן ישמח יותר מבימי החול. מפני שזה השבח נתקן על שירת
הים ובשירת הים יש בה רמז לשם בן ע"ב ועניו אנו אמרים ישמח שמה שבכחו רגע
הים והוא רומז בפסוק ניסע ויבא ויט.

ובשבת שסמכנו להשירה שבח אחר והוא נשמת כל חי תברך את שמה עד בפי ישרים
תתרום וכו' הוסיפו מלת ובכן והוא רמז לשם בן ע"ב של ישמח שמה סדה"י: (שיב)
טעם. שנהגו לומר קדיש אחר פסוקי דזמרה.

לפי שאין כל תיקה ואות שבתורה שאין שם המפורש יוצא מה שאין אנו יודעין לכה
נהגו להקדיש. ספר התניא: (שיג) עוד טעם.

לפי שכבר סייעו את המצוה של פסוקי דזמרה ואח"כ יתחילו האחרת קריאת שמע
בברכותיה ושמה לפסוק צדקה או לדבר אחר. או שמה יעכב עליהן מעכב
מלקרות את שמע ויצאו בלא קדיש.

לפיכך נתקן הקדיש אחר פסוקי דזמרה. שם וע"ל סעי' נ"ה: (שי"ד) טעם.

שתקנו לומר אלפא ביתא ביוצר של חול ושל שבת. להודיע כי לא נתקיימו שמים וארץ ותולדותיהם אלא בעבור התורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו.

והתורה פלה יוצאה מאותיות אלפא ביתא כ"ב אותיות וזהו שאמר הפתוב נגילה ונשמחה בך ואומר במדרש חזית בך בכ"ב אותיות שכתבת בך את התורה והפך כ"ב ויהי בך. אבודרהם: (שטו) טעם.

שנתקן בברכת המאורות אלהי עולם ברמזיה הרבים רחם עלינו. משום דאמרין בירושלמי יהי מארת.

מארת פתיב חסר בלא וא"ו. מפני שגורמין להפיל אספרא בתינוקת.

לפיכך תקנוהו לומר ברמזיה הרבים בברכת המאורות. שם: (שטז) טעם שאון מתפללין בשבת י"ח.

מפני טורח הצבור. עוד טעם.

לפי שאר אפשר שלא יהא שם דבר שהוא צורך היום כגון פרנסה בכל יום הוא צריך. אבל מי שברך שאומרים החזנים בשבת שהוא פללי אין לחוש.

הלכות: קטנות ח"א סי' ס"ב: (שיז) טעם. למה מתפללין ג' תפלות משונות זו מזו בשבת. אתה קדשת. ישמח משה.

אתה אחד. וביו"ט נא תקנו אלא אחת.

אתה בחרתנו לערבית ולשחרית ולמנחה. מפני ששבת נקראת פלה והקב"ה נקרא חתן תקנו אתה קדשת על שם הקדושין שנותן החתן לפלה ואח"כ ישמח משה על שם שמחת החתן בכלה ואח"כ מוסף על שם התוספות שמוסיף החתן לכלה על הפתובה ועל שמתחזק החתן עם הפלה אומרים במנחה אתה אחד.

וה"ר קלונימוס כתב טעם אחר ששלוש תפלות אלו הן כנגד שלש שבתות. שבת בראשית. ושבת של מתן תורה. דכולי עלמא מודו דבשבת נתנה תורה.

ושבת של לעתיד. וכן הוא הפירוש אתה קדשת מיירי בשבת בראשית.

וישמח משה מיירי בשבת מתן תורה ואתה אחד מיירי בשבת של לעתיד שאז יהי ה' אחד ושמו אחד. אבודרהם: (שיח) טעם.

למה כשחל יו"ט או אפי' ר"ח בשבת דוחין ברכה האמצעית בשמ"ע שנתקנה לשבת ואומרים ברכה האמצעית של יו"ט וכוללין בה שבת דזה הוא ח"ו כהעדר כבוד לשבת ושבת קדושתו חמורה יותר מכל המועדים.

משום דזה כבוד גדול לשבת להורות דקדושת שבת קביע"א וקיימא והוא כעין בעה"ב וקדושת יו"ט הבאה ביום השבת הוא כעין אורח הבא להתארח אצל בעל הבית. ע"כ

יו"ט נקרא מקרא"א קד"ש מלשון נאח"כ יאכלו הקרואי"ם היינו האורחים המזמנים ומדבר המוסר של בעה"ב לכבד את האורח יותר ממנו כו'.

ע"כ זה מורה על קדוש"ת שב"ת שגבה מעלתו שהוא פועל בעה"ב קבוע וקיים לעד ומכבד את האורח הטוב היינו יו"ט. וטעם.

שאורח מברך. פדי שיברך לבעה"ב וע"כ בסיום הברכה מקדימין של שב"ת היינו לומר מקדש השבת פי האורח בברכתו מברך לבעה"ב.

בני יששכר. (שיט) טעם.

שיש נוהגין שלא לסיים בשחרית זכר למעשה בראשית משום דבשחרית נכלל ב' שבתות יום וליל לוחות ראשונות לוחות שניות ובלוחות ראשונות פתיב זכר למעשה בראשית ובלוחות שניות פתיב זכר ליציאת מצרים ולכך פאן כולל שניהם לא פתוב לא זכר למעשה בראשית ולא זכר ליציאת מצרים.

אבל במוסף שירש תפנת שבת רצית קרבנותיה שורש בגין תקונו עולם ולכך הוסיפו זכר למעשה בראשית לוחות ראשונות פי ששית ימים עשה ד' כו' ע"כ ברה ולכך שייך זכר למעשה בראשית.

סידור לב שמת: (שכ) טעם. שאומרים בערבית וינוחו בה.

בשחרית בו. ובמנחה בם.

משום דבערבית הוי ככלה בבית אבי דהשמחה תלוי בה. ובשחרית הוי ככלה בבית חמי שהשמחה תלוי בו.

ובמנחה השמחה תלוי בשניהם. תוס' שבת סי' רס"ח אות ד': (שכא) טעם.

שאין אומרים על הכל רק בשבת ויו"ט. משום ביטול מלאכה דעם.

לבוש סי' קל"ד סעי' ב' וע"ל סעי' קנ"ה וסעי' קנ"ו: (שכב) טעם. דנוהגין ביום שיש בו שני ס"ת דמוציאין בב"א.

משום דאם יוציאו השניה בין קריאה לקדיש יהי הפסק. ואם יוציאו אח"כ לא יהי הקדיש קאי על שניהם.

וכשאין רק ספר אחד נכון לומר הקדיש קודם גלילה לקריאה שניה פדי שלא יהי הפסק פי הקדיש קאי על כל הקריאות. אשל אברהם סי' קמ"ז: (שכג) טעם.

שאין מוציאין ב' ספרי תורות בשבת לקרות פרשה המוספין בהשני מפני שאין בה אלא שני פסוקים. תוס' מגילה דף כ"ג ע"א בד"ה פיון: (שכד) עוד טעם.

שאין מוציאין ב' ס"ת בשבת לקרות פ' המוספין בהשני. מפני שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי הנה קרינו בשל שבת הי צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת.

וא"כ יהיו כל הפטרות מענין א'. תוס' מגילה דף כ"ג ע"א בד"ה פיון: (שכה) טעם שהחזון עונה אמן בקול רם קודם שיתחיל לקרות.

פדי שיינו הקהל וישמעו כשיתחיל לקרות. הגהות מנהגים בשם מהר"ם (שכו) טעם.

שִׁתְּקֵנוּ שְׂיִהְיֶה הַש"צ קוֹרָא לֹא הָעוֹלָה. כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבִיֵּישׁ אֶת מִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְקִרּוֹת.
פ"ח סי' קמ"א אות ב': (שכז) טעם. שְׁקוֹרִין בְּשִׁבְתָּ שְׁבָעָה.
שָׂאֵם יֵאָרַע לְאָדָם אֲנֹסִים שֶׁלֹּא בָּא לְבַהֲכֵנּוּ כָּל ז' יָמֵי הַשְּׁבִיעִי וְלֹא שָׁמַע בְּרַכּוֹ יֵאָזִין מִפִּי
הַקּוֹרִין ז"פ בְּרַכּוֹ וַיֵּצֵא י"ח. טוֹר א"ח סי' רפ"ב.
וע"ל סעי' קנ"ב: (שכח) טעם. שְׁצָרִיכִין לְעֲמֹד שְׁלֵשָׁה עַל הַבֵּימָה כְּשֶׁקּוֹרִין בַּתּוֹרָה.
מִשׁוּם שֶׁפְּתוּב הָעֵדוּתִי בְּכֶם הַיּוֹם וְהַתְּרָאָה בְּפָנֵי שָׁנִים וְע"כ הָאֶחָד קוֹרָא וְהַשְּׁנַיִם מִתְּרָה
בְּפָנֵיהֶם. הַגֵּר"א.
ועי' מ"א סי' קמ"א ס"ק ח'. כְּתַב הַלְבוּשׁ סִי' קמ"א סְעִיף ד' וַיִּלְכֵּט הַסֵּגֶן עוֹמֵד בְּמָקוֹם
הַש"י ב"ה.
שְׁהָרֵי מִצְנָה לְקִרּוֹת לְמִי שֶׁיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו וְהַש"ץ הוּא הַסְּרוֹר בְּמָקוֹם מְשֻׁה. וְהָעוֹלָה הוּא
הַמְּקַבֵּל בְּמָקוֹם כָּל יִשְׂרָאֵל ע"ש: (שכט) טעם.
שְׁנַתְנוּ חֲכָמִים סִי' לְהַפְסֵקֶת פְּרִשְׁתַּת הָאֲזִינוּ יוֹתֵר מִשְׁאָר פְּרִשְׁיֹת הַתּוֹרָה כְּגוֹן מִן הָאֲזִינוּ
עַד זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם. הַשְּׁנֵי עַד יִרְכִּיבֵהוּ וְהַשְּׁלִישִׁי עַד וַיִּרְא ה' וַיִּנְאֹץ.
וְהַרְבִּיעִי עַד לוֹ חֲכָמוֹ. וְהַחֲמִישִׁי עַד כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי.
וְהַשְּׁשִׁי מִן כִּי אָשָׂא עַד סוֹף הַשִּׁירָה. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקוּטְטוּ עִם הַש"ץ הָעוֹלִין לְקִרּוֹת בְּעִבּוּרָם
מִפְּנֵי שֶׁהֵם הַפְּסָקוֹת רְעוּת.
אַבוּדְרֵהֶם: (ש"ל) טעם. שְׁקוֹרִין יִשְׁכַּבְנָה בְּמָקוֹם יִשְׁגַּלְנָה אַע"פ שֶׁאֲסוּר לְקִרּוֹת בַּתּוֹרָה
אִפִּי אֹת אַחַת שֶׁלֹּא מִן הַפְּתָב.
מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּפ' אֵין בֵּין הַמְּוֹדָר מְקַרָּא סוֹפְרִים וְעֵיטוֹר
סוֹפְרִים קְרִיִין וְלֹא כְּתִיבֵן כְּתִיבֵן וְלֹא קְרִיִין הַל"מ. טוֹר סִימָן קמ"א: (ש"ל) טעם.
שְׁקוֹרִין בַּתּוֹרָה לִישְׁשַׁכְּר. יִשְׁפֹּר.
מִפְּנֵי שֶׁלִישְׁשַׁכְּר הִיָּה לוֹ בְּךָ וְקָרָא אוֹתוֹ שָׁמוּ יוֹב וּבְיָמֵים הַקְּדוּמוֹנִים הִי' אֵלִיל שֶׁשָׁמוּ יוֹב
וְע"כ כָּפָא בְּנוֹ בְּקוֹבְלָנָא לְפָנֵי אָבִיו עַל שֶׁכִּינָה אֶת שָׁמוֹ בְּשֵׁם ע"ז וְנָתַן לוֹ אוֹת מִשָּׁמוֹ הַש'
וְנִקְרָא שָׁמוֹ יָשׁוּב וְע"כ קוֹרִין לִישְׁשַׁכְּר בְּשִׁי"ן אֶחָד.
(מְדַבֵּר קְדָמוֹת): (ש"ל) עוֹד טעם. מִה שֶׁיֵּשׁ בְּתִיבַת יִשְׁשַׁכְּר קְרִי וְכִתִּיב.
דְּהֵיִינוּ הַקְּרִיאָה הִיא בְּחַד שִׁי"ן וְכִתִּיב הוּא בַב' שִׁי"ן וְאִף שְׂאִין בְּהַמְּסוּרָה הַקְּרִי וְהַכְּתִיב
עִי' בְּסִפְרָ יִצִּירָה שֶׁכְּתָבוּ בְּפִירוּשׁ שְׂאִין לְהַזְכִּיר הַשִּׁי"ן הַבִּי"ת בְּקְרִיאָה. מִשׁוּם דְּבִשְׁנֵי
שִׁי"ן רִמְזָה ב' שְׁכִירוֹת אֶחָד שְׁכָר שְׁנַתְנָה שְׁפַחְתָּהּ וְהַב' שְׁנַתְנָה דְּוִדָּאִים וְלָכֵךְ נִכְתָּב בְּשִׁי
שִׁי"ן.
אַבְל בְּקְרִיאָה אָנוּ קוֹרְאִים בְּחַד שִׁי"ן. כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה רַחֵל בּוֹשָׁה בְּזָה שְׁזוֹלְזָה בְּמִשְׁכָּב
הַצְּדִיק כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁ"י שְׁנַעְנָשָׁה עַל זֶה שֶׁלֹּא זָכְתָה לִיקְבֹּר עִמּוֹ בְּיַחַד.
עַת זְקָנִים: (ש"ל) טעם. שְׁמוֹסִיפִין בְּשִׁבְתָּ.

כִּי שָׁמָא יֵשׁ א' שֶׁא"י צוֹרֵת אוֹתוֹת וְאִין מְמַנְן (א"ר) וְהַעוֹלָם אִין גְּזַהְרִים וּמוֹסִיפִין הַרְבֵּה וְקוֹרִין לְהוֹסְפָה אַנְשִׁים פְּחוּתִים מְרֵאוֹנִים וְלִטְעַם זֶה יֵשׁ לְתַקֵּן לְקָרוֹת יוֹתֵר חֲשׂוּבִים לְהוֹסְפָה. פ"מ סִימָן קל"ה ס"ק ה': (שֵׁלד) טַעַם.

שָׁאִין מְפָסִיקוּן בְּקִלְלוֹת שְׁבַת־תּוֹרַת פְּהַגִּים. מְשׁוּם דְּכָתִיב מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאַס וְאֵל תִּקְנֹץ בְּתוֹכָתוֹ.

א"ר אֲחָא אֵל תַּעֲשֶׂה הַתּוֹכְחָה קוֹצִים קוֹצִים וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין אֲנִי אֲמַרְתִּי עִמּוֹ אֲנִכִּי בְּצָרָה וְאִם פֶּן אִין דִּין שְׂיִבְרַכּוּנִי בְּנֵי עַל הַצָּרוֹת שְׁלָהֶם אֵלָּא יִקְרָא אֲחָד הַפֶּל וְיִתְחִיל בְּדָבָר אַחַר וְיִסְיִים בְּדָבָר אַחַר וְאֵז יוֹכֵל לְבַרְךָ תַּחֲלָה וְסוּף.

תוֹס' מְגִילָה דָף ל"א ע"ב בד"ה אִין: (שְׁלָה) טַעַם. מַה שְׁנִהְגוּ לְמַפְנֵי שְׂשִׁי בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ יֵשׁ קֶצֶת סִמָּךְ מִהַזְנוּהָר שְׁלַח לָךְ עֲמוּד שִׁי"ב.

עִי' מ"א סִימָן רפ"ב סק"ט. [הַנְּהָגוֹת חַיּוּבִים עִי' מ"א ס"ס רפ"ב]: (שְׁלוֹ) טַעַם.

דְּנִהְגִי עֲלֵמָא לְמַקְרִי אָדָם חֲשׂוּב בְּאַחֲרוּנָה. מְשׁוּם דְּבִזְמַן הַמְשָׁנָה לֹא בִּירָךְ בְּרַכָּה אַחֲרוּנָה אֵלָּא הָאֲחֲרוֹן וְגַם הִי הַגּוֹלֵל ס"ת.

תוֹי"ט מְגִילָה פָּרָק ד': (שֵׁלז) טַעַם. שְׁהַחֲזִין וְהַקְהֵל אוֹמְרִים בְּקוֹל רֶם חֲזַק וְכו' לְכָל הַמְסִיִּים סִפֵּר בְּתוֹרָה מִהַקּוֹרְאִים.

כְּדָאֲמַרְיִין בְּבִרְאוֹשִׁית רַבָּה לֹא יְמוּשׁ סִפֵּר הַתּוֹרָה הֵנָּה מִפִּיָּךְ מְלַמֵּד שֶׁהִי ס"ת בְּחִיקוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ. שָׁאִין אוֹמְרִים הֵנָּה אֵלָּא לְמִי שֶׁתּוֹכַס הַחֲפֵץ בִּידוֹ וְכַשְׁסִיִּים יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לוֹ הַקַּב"ה חוֹק וְאֲמִץ מִפָּאֵן לְמְסִיִּים כָּל סִפֵּר וְסִפֵּר מִחֻמְשֵׁי הַתּוֹרָה שְׁאוֹמְרִים לוֹ חֲזַק.

אַבוּדְרֵהֶם: (שְׁלַח) פּוֹר טַעַם. מְשׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאת תּוֹשִׁיָה שְׂמַתְשֶׁת כְּחוֹ שֶׁל אָדָם.

וְעוֹד דְּאֲמַרְיִין פָּרָק אִין עוֹמְדִין ד' דְּבָרִים צְרִיכִין חֲזִיזוּק וְאֵלוֹ הֵן תּוֹרָה וּמַע"ט וְכו' שְׁנֵאֲמַר רַק חֲזַק בְּתוֹרָה וְאֲמֵן בְּמַע"ט. פ"ח ס' קל"ט ס"ק י"א: (שֵׁלֵט) עוֹד טַעַם.

שְׁנוּהֲגִין לוֹמַר חֲזַק בְּקוֹל רֶם כְּשֶׁמְסִיִּים סִפֵּר בְּתוֹרָה. ע"ד שְׁאוֹמְרִים אַחַר כָּל מַס' הַדֶּרֶךְ עֲלֵךְ.

כְּלוֹמַר הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח. אוֹ כְּמוֹ שְׁנוּהֲגִין לוֹמַר לְחֲזֵן יִישֵׁר כְּתָבְךָ.

כְּלוֹמַר גְּמַרְתָּ מְצוֹתֶיךָ. יֵה"ר שְׁתִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת עוֹד מְצוֹת.

אַרְחוֹת חַיִּים סִימָן קל"ט. בְּשֵׁם שׁו"ת מֵהַר"מ מִיְנִיץ סִימָן פ"ה: (שֵׁמ) טַעַם.

שְׁבַשְׁנַת קְבִיעוֹת הַש"א פְּשוּטָה חֲקַת בְּלָק נִפְרָדוֹת וּמְטוֹת וּמְסַעֵי מְחֻבְּרוֹת וְלִכְאוּרָה לְמָה לֹא יִהְיוּ חֲקַת וּבְלָק מְחֻבְּרוֹת וּמְטו"ת וּמְסַע"י נִפְרָדוֹת. לְפִי שְׂיִוְתֵר טוֹב שְׂיִקְרָא פ' פְּנַחֵס בִּימֵי בֵּין הַמְּצָרִים שָׁבוּ מִבּוֹאֵר חֲלֻקַת הָאָרֶץ וְכָל הַמוֹעֲדִים וְהוּא בְּשׁוּרָה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיָמֵם הַלְלוּ שְׁעֵתִידִין לִירֵשׁ הָאָרֶץ וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה יִהְיוּ לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמִחָה וְלִמְנוּעֲדִים טוֹבִים.

אַגְרָא דְּפָרְקָא אוֹת רל"ז. וע"ל סַעִי תש"ל: (שְׁמָא) טַעַם.

לְמָה מְפָטִירִין בְּנְבִיאִים. לְפִי שְׁגָזְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִקְרָאוּ בְּתוֹרָה וְכִנְגַד שְׁבַעָה שְׁהָיוּ עוֹלִין לְקָרוֹת בְּתוֹרָה וְאִין קוֹרִין פְּחוּת מְשָׁלְשָׁה פְּסוּקִים עִם כָּל אֲחָד וְאֲחָד תִּקְנֵנוּ לְקָרוֹת

כ"א פסוקים בנביאים ולא יפחות מהם ואם נשלם הענין בפחות מכ"א כגון הפטרת שובה
שהוא קטנה א"צ לקרות יותר.

ולכן נקראת הפטרה. לפי שהי' נפטרין בה מקריאת התורה.

אבודרהם. ועי' שם עוד טעמים למה נקרא הפטרה: (שמב) טעם.

שהמפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה שהרי לא נתקנה הפטרה אלא כשלא קראו
בתורה. מפני כבוד התורה.

פי' אחר שחזרה הפטרה ליושנה והותר לקרות בתורה לא יתא כבוד התורה וכבוד הנביא
שנה פלומר שאם יקרא המפטיר בנביא לבדו כמו הז' הקרואים בתורה לבדה הוי כבוד
התורה וכבוד הנביא שנה.

ולפי שאין המפטיר ממנין העולים שאינו קורא בתורה אלא מפני כבוד התורה ע"כ
מפסיקים בקדיש בין קריאתו לקריאת העולים. עי' לבוש סי' רפ"ב סעי' ה' וט"ז שם
ס"ק ב': (שמג) טעם.

שאם חל ר"ח להיות בשבת אין מסיימין בברכת הפטרה מקדש השבת וישראל וראשי
קדשים. משום שאלמלא שבת אין נביא בר"ח.

ספר התניא סי' ל"ה. וע"ל סעי' תקפ"ב: (שמד) טעם.

שאם חל ר"ח להיות בשבת מפטירין של ר"ח ודוחי' הפטרה פרשת היום. לפי שראש
חודש הוא לפרקים וכדי לעשות לו ה'יכר.

כמו כן בשבת וראש חודש וחנוכה לפי שחנוכה בא לפרקים תדחה הפטרת פ' היום
ופרשת ראש חודש ומפטירים בחנוכה. ועוד שהרי המפטיר קורא בתורה בשל חנוכה
וצריך שיפטיר מעין מה שקרא בתורה.

שם סי' ל"ז: (שמה) טעם כשקורין שתי פרשיות ביחד מפטירין הפטרה ה' שנייה
לאחרונה מלבד באחרי וקדושים מפטירין הלא כבני פוששים שהיא הפטרת אחרי מות.
מפני שהוא כוללת כל הנזכר בשתי הפרשיות וגם שיגאלנו ממנה אחר ההקאה דבפרשת
אחרי מות פתיב ולא תקיא הארץ אתכם כו' וכאן פתיב ביום ההוא אקים סוכת דוד
הנופלת וגו'.

לבוש סי' תצ"ג סעי' ד'. וכתב שם וזה הטעם אפשר לטעם המנהגים.

אבל נראה לי דטעות סופר הוא ולעולם מפטירין בשני' משום דסליק מינה כו' (וע"ש
האידן נפל הטעות). ואם איישר חילי אבטל המנהג ולומר התשפוט גם בכפולין.

ועי' מ"א סי' תכ"ח ס"ק י': (שמו) טעם. שחייבו חז"ל על כל אדם לקרות לעצמו בכל
שבוע פרשת אותו שבוע שמו"ת.

כדי שיהא רגיל בתורה. לבוש סי' רפ"ה סעיף א'.

ונקא פרשיות השבת ונא פרשיות יו"ט אבל בארבע פרשיות שבאדר צריך
להשלים שמו"ת גם פרשיות הנקראת בהם (חוץ הסדרא דיומא) הגם שפכר השלים

הַפְּרָשָׁה בְּזִמְנָה שְׁמוֹ"ת (דְּבָרֵי חֲמוּדוֹת אוֹת מִ"ם בְּשֵׁם ת"ם) וּבְזֶה יִתְכַּן לָנוּ לְשׁוֹן לְעוֹלָם
יְשָׁלִים אָדָם וְכו' (מַגִּיד תְּעִלוּמָה).

וְנִהְיֶה לְיֹמֵר אַחַר הַתְּרַגּוּם פְּסוּק אַחֲרוֹן שֶׁל הַפְּרָשָׁה כְּדֵי לְסַיֵּם בְּתִירָה. מִ"א סִימָן רַפ"ה
ס"ק א': (שְׁמַז) טַעַם.

שְׁנֵהֲגוּ לְפָסוּק צְדָקָה בְּעַד הַמַּתִּים שֶׁכָּבַר מֵתוֹ מִזְמַן רַב כְּשֶׁמְזַכְּרִין נְשֵׁמוֹת אַע"פ שֶׁאֶפְשָׁר
שֶׁכָּבַר קִיבְלוּ דִינָם. מִשׁוּם דְּכָל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִּים הַחַיִּים בְּעַד הַחַיִּים וּבִיּוֹדְעִים וַיֵּשׁ בְּיָדוֹ
לְמַחֲזוֹת.

אָבֵל בְּרוּצָח ע"מ כֵּן פְּדָאָם קִבְלוּ עֲלֵיהֶם וְשָׁלָא יְהִי בְּזִרְעָם שׁוּם רוּצָח שׁוֹפֵף דְּמִים וּמִש"ה
כְּתִיב (דְּבָרִים כ"ה) כִּפָּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ כו' וּבַעוּה"ר דְּשִׁכְּחוּ מְלַבִּינִים פְּנֵי
חֲבִירוֹ בְּרַבִּים כְּאֵלוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים גּוֹרְמִים עָוֹן עַל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם לְכֵן רָאוּי לְפַיֵּס וּלְיַתֵּן
צְדָקָה וּלְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם.

פ"מ סי' רפ"ד ס"ק ב' וְעִי לְבִישׁ שֵׁם סְעִיף ז' וְעִי ב"י שָׁם: (שְׁמַח) עוֹד טַעַם. כִּי גַם
לְאַחַר מֵיתָה יְכוֹלִין הַרוּחֹת לְחַטֹּא וּלְהַעֲנִשׁ כְּעִנְיָן רוּחַ שֶׁל נְבוֹת לְכַף נֹתְנִים צְדָקָה בְּעַד
הַמַּתִּים.

וְאִם הֵם זִכָּאִים אִזּוֹ יִתְפַּלֵּל עַל הַנֹּתְנִים וְעַל אֲשֶׁר לָהֶם. סוּדֵי רְזִי וְע"ל סַעִי תַתְּרַע"א:
(שְׁמַט) טַעַם.

שְׁאוּמְרִים בְּשִׁבְתָּ יְקוּם פְּנִירְקוֹן וְלֹא בִּי"ט. לְפִי שֶׁאֵין הַרוּחֹת בְּגִיחָנָם כִּי רוּחֹת שֶׁל
רְשָׁעִים בְּמֵיתָתָן הֵם מְזִיקִים כָּל תּוֹלְדוֹת קִיָּן שֶׁמֵּתוֹ נַעֲשׂוּ נְשֵׁמוֹתֵיהֶן מְזִיקִין וְנִיתָן לָהֶם
רְשׁוֹת לְהַזִּיק לְמַחֲלָלֵי שִׁבְתוֹת אוֹ אִם הָיוּ עֲצָבִין בְּשִׁבְתָּ אוֹ אִפִּי אֵינּוּ מִתְּעַדֵּן לְכַף רוּחַ
תַּחֲלוּאֵי רוּחֹת בְּשִׁבְתָּ וּלְכַף סַמֶּךְ שִׁיר שֶׁל פְּגַעִים לְשִׁיר שֶׁל יוֹם הַשִּׁבְתָּ לְכַף אוֹמֵר בְּשִׁבְתָּ
יְקִים פְּנִירְקוֹן וּבְרִיּוֹת גּוֹפָא וְלֹא בִּי"ט סַפֵּר חֲסִידִים סִי תַתְּשׁ"ע.

וְטַעַם.

שְׁהוּא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. לְפִי שֶׁנִּתְקַן בְּכָבֵל.

אֵלֵי רַבָּה סִי רַפ"ד ס"ק י"א: (שֵׁן) טַעַם שֶׁנִּזְהָגִין שֶׁהַש"ץ מְחַזֵּק בְּיָדוֹ הַס"ת בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ
כְּשֶׁאוֹמֵר יְקוּם פְּנִירְקוֹן. כִּינֵן שֶׁפְּנוּנַת הַש"ץ אִזּוֹ לְהַתְּפַלֵּל עַל לֹמְדֵי תוֹרָה וְע"כ מְחַזֵּק הַס"ת
בְּיָדוֹ הֵנָּה כְּמוֹ לִוְלֵב בְּזִמְנֹו.

ט"ז סִי צ"ו ס"ק א': (שְׁנֵא) טַעַם. שְׁאוּמְרִים אִם הִרְחַמִּים בְּשִׁבְתָּ שֶׁמְכַרְכִּין ר"ח אֲיִיר
וּר"ח סִינֵן.

לְפִי שֶׁאִזּוֹ הָיוּ צָרוֹת קָשׁוֹת לְאַחֲנֵנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכַמָּה קִהְלוֹת קוֹדֵשׁ נִחְרַבּוּבַעוּה"ר בְּשִׁנַּת
תַּתְּנִ"ו לְאַלְפֵי ה'. (וְאַפִּי יֵשׁ שֵׁם מִיֵּלָה אוֹ חֲתוּנָה אוֹמְרִים א"ה.

פ"מ סִי רַפ"ד ס"ק ח'). מְחַצִּית הַשֶּׁקֶל שָׁם: (שְׁנַב) טַעַם.

לְמָה אוֹמְרִים אֲשֶׁרֵי בְּשִׁבְתָּ אַחַר קְרִיאַת ס"ת בְּקוֹל רֵם יוֹתֵר מִבְּשִׁבְתָּ אֲשֶׁרֵי יָמִים. מִשׁוּם רָאשֵׁי
תִּיבּוֹת שֶׁבּוֹ וְהֵם אֵלוֹ אֲשֶׁרֵי אַחַר שִׁשְׁתַּיִם רָאשׁוֹנִים יָמִים.

יְשָׁבֵי יוֹם שְׁבִיעִי בְּחַר יָהּ. בְּיַתִּיף בְּרַכְּתָּ יָהּ תַּמְלֵא יֵינן כּוֹס.

עוד עופות ובשר דגים. יהללוך ישלש הסעודות לבוש לבנים וחלף כסותך.
סלה סליקא לעשות הבדלה. עי' לבוש סי' רפ"ו שמצא פן בשם ר"ת וכתב עליו דה"ה
ביו"ט ויהיה ר"ת ישבי יום שבתון בחר יה ע"ש: (שנג) טעם.

כשעושין מי שבינה עביר החולה מזכירין אותו על שם אמו. הוא ע"פ שהקשה בזה
על הפתוב והושיעה לכן אמתה וכי לא הי' בן ישי למה לא הזכיר אביו.
מפאן הוציא רשב"י ע"ה כי פשיבא האדם ליזכר אצל ב"ד שלמעלה. יזכיר דבר שהוא
נדאי יותר ולכך הזכיר אמו.

מעולפת ספירים יום עשירי אות כ"ב: (שנד) טעם. מה שיסדו בתפלה שמתפללים על
החולה ר"ל שתשלח מהרה כו' רפואת הנפש ורפואת הגוף.

מה מקום לתפלה רפואת הנפש. עפ"י מה דאיתא (נדרים מ"א) אין החולה עומד מחליו
עד שמוחלין לו כל עונותיו שנאמר הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי.

ונהו שמתפלל על רפואת הנפש דהיינו שימחול לו הקב"ה עונותיו ואחר זה יוכל להיות
רפואת הגוף אמרות טהורות. (שנה) טעם.

עגן הנסח בבקשת הרפואה. שישלח השי"ת רפואה שלימה מן השמים מה שנא יאמר
פן בשום בקשה אחרת.

כי האדם נברא מד' סודות. עפר.

רוח.

אש.

מים.

וסבת החלאים ר"ל תהיה מפני שהסודות לא משלו השנה ואחד גבר על חברו ואין
שלום ביניהם. והנה בפסוק ויקרא אלקים לרקיע שמים.

פירש"י שמים. אש ומים.

אף שהם מתנגדים זה לזה ערבן הקב"ה יעשה שלום ביניהם וברא מהם שמים. וזה שאנו
מבקשים רפואה שלימה היינו שיעשה שלום בין הסודות וכמו שיעשה בשמים וזהו מן
השמים.

בוצינא דנהורא: (שנו) טעם. שאומרים יהללו כשמחזירין הס"ת למקומה.

לפי שבברכת התורה משתתפים לכבוד התורה אומרים יהללו להודיעה שלא בשביל
אלהות שבתורה הוא משתתף ששכנתו שורה עליה ולא בשביל שגם הוא אלוה שחרי
נשגב שמו לבדו.

רוקח סי' שי"ט ועי' מ"א סי' קל"ט ס"ק ו' וע"ל סעי' תת"ז: (שנו) טעם. שאומרים
בשבת שחרית בשעת חזרת ס"ת מזמור הבו לה' בני אלים כו'.

משום שנתקן על ס"ת סמוך למוסף כי שבע דמוסף פנגד ז' קולות כו' אבל בחול או ביו"ט וחש"מ מנהג בורות הוא מי שאומר אותו. פ"מ סי' רפ"ד ס"ק ב': (שנח) עוד טעם.

שנהגים לומר בהכנסת ס"ת בשבת בשחרית מזמור כ"ט. מצד שיש בו קולות דמתן תורה הקדושה וכו' עלמא מודים דבשבת ניתנה תורה הק'.

אשל אברהם סימן קמ"ט: (שנט) טעם. שפמוסף של שבת בתכנת שבת נאמר בדרך תשר"ק.

כי בחול הפל בלבושים עד"מ הא' מתלבש בב' והב' בג' וכן כל. האותיות עד ת' ובשבת הוא דביקות העליון בלי הפסק אומרים בתשר"ק דרך פשיטות הלבושים.

ישמח משה פרשת נח בשם האלקי מוהר"ר ישראל בעש"ט זצוק"ל: (שס) טעם. שאומרים בשבת בקדושת מוסף כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איזה מקום כבודו כו' ולא בחול.

לפי שבימי החול אין האור א"ס ב"ה שופט בעולם התחתון רק בצמיצום גמור כמבואר בסה"ק והמלאכים הקדושים שאומרים קדושה הם עונים למעלה מתנשאים לעומת השרפים ואומרים ברוך כבוד ד' כו' אבל ביום השבת ק' אז יש עלי' לכל העולמות ונתרבה אור א"ס ב"ה להאיר גם בעולמות התחתונים כמ"ש והשער הפונה מזרח סגור יהי' כל ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח כו' ונתמלאו כל העולמות מאור א"ס ב"ה ולכן משרתיו שואלים זה לזה אי' מקום כבודו להעריצו.

בשם הרב הק' מוהר"ב מזידנטשוב זללה"ה: (שסא) טעם. דבשבת בשחרית אומרים ממקומה ובמוסף ממקומו.

לפי דבשחרית עדיין הם ג' שעות הראשונות שישב הקב"ה על פסא כבודו וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים ועד ביצי כנים ושייך לומר לשון נוכח. אבל במוסף כבר עמד מכסאו וישב על פסא דין וזן פי סתם מוסף בשניות אני מתפללים שיפנה מכסא דין לישב בכסא רחמים.

ולכן ביום הפורים שהוא דן את כל העולם כולו אומר בכל הד' תפלות ממקומו. משה משה אות תתע"ב ועי' לקמן סעי' תשנ"ח: (שסב) עוד טעם.

שאומרים בשבת במוסף ממקומו. לפי שפבר הרבו בשירות ותשבחות ואז הפסא כבוד עולה ונגבה.

וכן ביו"כ לפי שבו ביום מרבים בתפלה ותשבחות ע"כ אומרים בכל ארבע תפלות ממקומו. שם: (שסג) טעם שאומרים במוסף שבת ויו"ט שמע ישראל ואני ה' אלהיכם שהוא ראש וסוף של ק"ש.

לפי שבימי רב גזר יונגדר מלך פרס שלא יקראו ק"ש מה עשו חכמים שבאותו הדור תקנו להבליעו בין הקדושות רישא שמע ישראל וסיפא אני ה' אלהיכם ולמה תקנו לומר בהבלעה כן כדי שלא תשתכח ק"ש מפי התינוקות ובקשו רחמים מן השמים ובא תנין בחצי היום ובלע יונגדר מלך פרס בבית משכבו ובטלה הגזירה אמרו חכמים שבאותו

הדור לא נבטל שלא לאומרה בקדושה כלל כדי שיתפרסם הנס לדורות אלא נקבע אותה בתפלת המוספין ובתפלת נעילה שאין שם ק"ש כלל.

ב"י סי' תכ"ג בשם הגאונים. ומה שלא תקנוהו בר"ח שאין שם כ"כ עם כמו בשבת ויו"ט וליפא פרסומי גיפא.

לבוש שם סעי' ג': (שסג) טעם. מה שאנו חומרים אדיר אדירנו בקל יו"ט ולא בשבת.

משום דשבת מרמז נגד העולם האצילות וי"ט נגד עולם הבריאה. ובעולם הבריאה הוא המרפכה עם הדגלים לזה אומרים אדיר נוטריקון "אפרים" דן "יהודא" ראובן שהו המה הדגלים.

אוהב ישראל: (שסו) טעם. שקורין הקידוש של שחרית בשבת קידושא רבא.

לפי שאיני עיקר קידוש של לילה וזוטר שיעורי' פדקרינו לסומא סגי נהיר דלא הוי רק מדרבנן. רבינו נסים ערבי פסחים דף כ"ד ע"א.

עוד טעם. כמו דאמרינו צומא רבה.

הושענא רבה וזהו חשיבתו שמקדש אפי' על השכר לאפוקי קידוש לילה שאינו מברך אלא על היין. א"ר סי' ער"ב בשם רש"ל.

(שסה) עוד טעם. לפי שפרכה זו גדול כוחה שהיא ראשונה לכל הברכות הסדורות על הפוס.

פל בו סי' ל"א: (שסו) עוד טעם. ע"ד סגי נהור שלא יש שום קידוש רק בפה"ג ואין בו דבר נוסף על ברכת הנהנין.

דבש לפי בשם הה"מ פכ"ט דשבת. וע"ל סעי' רצ"ט בהשמות: (שסז) טעם.

על מנהג ישראל שנוהגין לאכול בשבת בצלים ושומים. פי הנה חייב אדם לענג את השבת קודש בכל מיני תענוגים שישנן בעולם וכמש"ה וקראת לשבת עונג דהיינו שצריך לאכול את כל מיני מאכלים שישנן בעולם ואז הוי בכלל מענג את השבת בשלימות ולשתות את כל מיני משקאות טובות שישנן בעולם שלא ימצא עוד בעולם שום תענוג ושום הנאה שלא ינהה ממנו בשבת קודש רק שא"א לקיים להשיג שיהי' לו כל מיני מאכלים ומשקאות שישנן ונמצאים בעולם עד גדר שלא ימצא עוד שום מאכל ומשקה שלא הי' לו אמנם האמת הוא שבתבשילי שבת שמכינים על שבת יש בהם טעם מן והנה המן הי' כולל כל הטעמים שבעולם ונמצא יוצא אדם ידי חובתו בתבשילי שבת על כל מיני מאכלים ומשקאות שישנן בעולם.

והנה זאת ידוע שהמן הי' כולל כל הטעמים שבעולם רק טעם שומים ובצלים לא הי' בהמן כדי שלא יזיק למעוברת פידוע. וע"כ צריך לאכול שומים ובצלים בשבת כדי להשלים עונג שבת בכל מיני טעמים שבעולם.

גאולת ישראל: (שסח) טעם. שנתפשט המנהג ישראל שאוכלים בש"ק מאכל הנעשה מן הרגלים.

כי זאת ידוע לנו אשר בזמן הגלות נאמר רגליה' יורדת מנת כי שם שליטות החיצונים.
אבל בזמן הגאולה יעלו אפי' בחי' הרגלים למעלה.

ולזה אמרו ז"ל ג"כ הלשון תצפי לרגלא דמשיחא וזאת ידוע ג"כ כי שבת הוא מעין
עוה"ב. ולכן אוכלים בש"ק מאכל הנעשה מן הרגלים לרמז כי מחפים אנחנו שנוזפה
להעלות את בחי' הרגלים למעלה עד הראש ואז יאיר לנו השי"ת באור עליון מבחי' איר
הראשון שנגנו.

יד אהרן מהרב הצדיק הקדוש מהור"ר אהרן לים מנאדבורנא זצוק"ל (שסט) עוד טעם.
דידוע דשקר אין לו רגלים וקושטא קאי נאמת יש לו רגלים ושבת הוא אמת.

לכן אוכלים מאכל רגל בש"ק להראות כי כי שבת הוא אמת ויש לו רגלים. בשם קדוש
אחד: (שעא) טעם.

שהרבה צדיקים נוהגין שבשעת שנותנים המאכל על השלחן אומרים זמירות או יצו
לא לפתוח פיו בשירי זמרה. ע"ד שאמז"ל למה נקרא שמו לחם עוני שעונין עליו דברים
הרבה.

כי עי"ז נתוסף קדושה על המצות. ומטעם זה המנהג בין החסידים שהחזיטים שקצרו
למצות מצוה תולין אותם בביהמ"ד ומטעם זה אומרים אז ג"כ הזמירות.

כדי להרבות עליו הקדושה ויהי' מאכל דאסויטא. משפנות הרועים: (שעב) טעם.

שנהגו לאכול מליניתא היא פשטידא או דיניסא בשבת. דמשום שלא ירד המן בשבת לכך
יש לעשות איזהו דבר לזכר.

עי' רמ"א סי' רמ"ב ועי' תוס' פסחים דף ק' ע"ב בד"ה שאין: (שעג) עוד טעם. לפי
דשבת בראשית הוא זוגמת שבת שלעתיד לבוא, שהוא יום שפולו שבת וכן אנחנו עושין
כמה דברים בשבת זה זוגמת שבת שלעתיד והיינו לאכול בשר ודגים נגד סעודת שור
הבור וסעודת לוי' ומקדשין על היין נגד יין המשומר לע"ל וכבר אמרו רז"ל דלכך
נקרא רקיע שחקים שבו שחקים מן לצדיקים לע"ל.

ולכך יש לעשות זכר למן ההוא. כי לטעם זכר למן שהי' מונח בקופסא טל למעלה וטל
למטה הא מן לא ירד בשבת.

הגאון בעל תורת חיים: (שעד) טעם. שאומרים בשבת בבה"מ רועינו זוננו אע"ג
דאסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת.

משום דטנפס הברכות כף הוא. טור סי' קפ"ח ועי' מ"א סי' רפ"ח ס"ק י"א דאינו אסיר
שאלת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או פרנסה ודומה לו שיש צער לפניו ע"ש: (שעה)
טעם.

שאם חל יו"ט או ר"ח בשבת אין לדלג רצה והחליצנו ולהזכיר שבת בינעלה ויבא
ובתפלה מדלגין תפלות השבת פלן ואומרים תפלות יו"ט ומזכירין בהם השבת. מפני
שרצה והחליצנו הוא בקשת הגאולה כנגד השבת שאם ישמרהו ישראל פראוי יהי נגאלין
ונשמטין מן הגלות.

אבוֹדְרָהֶם: (שעו) טעם. שְׁתַּקְנוּ בְּנוֹסַח רְצָה דְשַׁבַּת לְנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה.
הוא משום דְּכָל הַתּוֹרָה לֹא קָבְלוּ בְּרָצוֹן כִּי אִם עַ"י כְּפִי' אֲבָל שַׁבַּת בְּמִרְה גְצִטּוּ קוֹדֵם
הַכְּפִי' וְהִינּוּ בְּאַהֲבָה. רַבֵּי מְרִדְכֵי יָפָה סִי קפ"ח סעי' ו': (שעז) טעם.

שְׁאוּמְרִים בְּשַׁבַּת וי"ט ור"ח בבהמ"ז מְגֻדוֹל בְּחוּל"ם וּבְחוּל מְגֻדִיל בְּחִיר"ק. מְפָנִי
שְׁהַשַּׁבַּת הוּא מְלָךְ גְּדוֹל כְּנֶגֶד הַחֹל וּמְגֻדוֹל הוּא מְלָא בְּנֹא"ו וְחוּל"ם בְּנֹא"ו הוּא מְלָךְ גְּדוֹל
וּמְגֻדֵל הוּא חֶסֶר יו"ד וְחִיר"ק בְּלֹא יו"ד הוּא מְלָךְ קָטָן.
וְעוֹד מְגֻדֵל הוּא בְּתֵהִלִּים וְעֲדִינִין לֹא הִי מְלָךְ וּמְגֻדוֹל הוּא בְּנִבְיָאִים וְכַבֵּר הִי דָּוִד מְלָךְ.
אבוֹדְרָהֶם: (שעח) טעם.

שְׁאוּמְרִים סֵדֶר קְדוּשָׁה שַׁבַּת בְּמִנְחָה וְלֹא בְּשַׁחְרִית. כִּי סֵדֶר קְדוּשָׁה בְּכָל יוֹם לְשִׁמּוֹר מִדִּין
גִּיהִנָּם לְכַף הַנִּיחַ לְמִנְחָה כְּדִי לְצַנֵּן אֵשׁ שֶׁל גִּיהִנָּם וְדַחוּ סֵדֶר קְדוּשָׁה בְּהַשְׁכָּמָה מְפָנִי רִיבּוּי
תְּפִלוֹת.

רוֹקַח סִי שִׁס"ב וְעִי אֵיךְ סִי רצ"ב ס"ק א'. וּבִסְפָר הַמְּנֵהִיג כָּתַב מ"ש בְּמִנְחָה שַׁבַּת וְלֹא
בְּשָׂאָר מִנְחַת לְפִי שֶׁסֵּדֶר קְדוּשָׁה מְגֻאִילָה מְדַבֵּר וּבְזִכּוֹת שַׁבַּת הֵן נִגְאָלִין ע"כ.

וְעִי לְעִיל סעי' קמ"ב: (שעט) עוֹד טעם. מְפָנִי טֹרַח הַצִּיבּוֹר שֶׁלֹּא יִכְבֵּד עַל הַזְּקֵנִים
וְהַעוֹבְרוֹת וְהַמְּנִיקוֹת אִם יֵאָחְרוּ כָּל כֶּף בְּבֵית הַכְּנֹסֶת וַיִּצְוּמוּ עַד אַחַר אֲמָרָם כָּל הַסֵּדֶר כֹּל
בּוֹ: (שפ) עוֹד טעם.

שְׁאוּמְרִים סֵדֶר קְדוּשָׁה שַׁבַּת בְּמִנְחָה וְלֹא בְּשַׁחְרִית מְפָנִי שְׁמֵן הַמִּנְחָה וְלִמְעָלָה מִתְעוֹרְרַת
מִדַּת הַדִּין וּבְקְדוּשָׁה זֹאת מִתְעוֹרְרִים הַרְחָמִים וּבְתַפְלַת שַׁחְרִית אֵין צְרִיךְ לְאוֹמְרוֹ כִּי מִדַּת
הַרְחָמִים שׁוֹלֵטִת.

וּבִימֹת הַחֹל אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּשַׁחְרִית. מְפָנִי שְׁבָחוּל יְמֵי הַרְעָה שׁוֹלֵטִים וְאַחַר שְׁחַרְב
בִּיהַמ"ק אֵין לָהּ יוֹם שְׁאֵין קָלְלָתוֹ מְרוֹבָה מְשָׁל חֲבִירוֹ כִּי בְּזִכּוֹת הַעֲבוּדָה הִי הָעוֹלָם
מִתְבָּרָךְ.

וְעַתָּה נִצְטַרְךָ לֹאמַר זֶה לְבַסֵּם הָעוֹלָם קִצַּת כְּדָאֵמַר בְּשִׁלְהִי סוּטָה אֲמַאי קֵאֵי עֲלָמָא אֲסַדְרִי
דְּקְדוּשָׁה וְאֵיהָא שְׁמִיָּא רַבָּא דְּאַגְדָּתָא. סִידֶר שְׁל"ה: (שפא) טעם.

שְׁאוּמְרִים בְּשַׁבַּת בְּמִנְחָה וְאֵנִי תְּפִלְתִּי. לְפִי שְׁיִשְׁרָאֵל אוֹמְרִים לְפָנֵי הַקַּב"ה אַע"פ שְׁשִׁתִּינוּ
אֲנִי מִתְּפִלְלִים לֹא כְּשָׂאָר אֲנוֹמֹת.

טוֹר סִי רצ"ב וּבִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ לְפִי שְׁמִתְעַנִּין. שֵׁם סִי תִרְכ"ב: (שפב)
עוֹד טעם לְפִי שֶׁצָּרָה אַחֲרוֹנָה שֶׁלֹּא נִהְיְתָה כְּמוֹת תְּהִי' ט' חֲדָשִׁים וְהַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן הוּא יְהִי'
בְּשַׁבַּת וְתִכְבֵּד הַצָּרָה מְכֹל שֶׁלְּפָנָיו עַד עַת מִנְחָה יְהִי' נִעְנִין וְיָבֵא הַגּוֹאֵל: סְפָר הַתְּנִיָּא סִי
י"ט: (שפג) עוֹד טעם.

שְׁאֲנוּ אוֹמְרִים בְּמִנְחָה בְּשַׁבַּת וְאֵנִי תְּפִלְתִּי לָהּ ה' עַת רְצוֹן כּו' וְאֵז נִקְרָא רַעְנוּא דְּרַעְנוּוִין.
מִשׁוּם שֶׁאֵז עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנָיו לְהַבְרָאוֹת כִּי הַתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה הִי וְיֵהִי עָרֵב וְיֵהִי בּוֹקֵר
יוֹם א' וְהַרְצוֹן הָעֲלִיוֹן שֶׁקוֹדֵם הַבְּרִיאָה הִי בְּשַׁבַּת שֶׁקוֹדֵם יוֹם א' שֶׁהַתְּחִיל הַבְּרִיאָה וְאֵז
עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנָיו לְבָרוּךְ בְּחֶסֶד וְטוֹבוֹ לְהַטִּיב לְגַבְרָאֵיו.

ולכן בכל שבת במנחה מתעורר כביכול זה הרצון הקדום. ולזה אנו מתפללין עת רצון
שיתגלה הרצון שהי' להיטב לברואיו בעת הזאת שעשת מנחה.

זרע קודש פ' חקת בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מנחם מענדיל מרימנאב זצוק"ל:
(שפד) טעם. שמתעטף בציצית קודם שיאמר ואני תפילתי.

כי בציצית יש בחי' תפלה כענין שנאמר תפל"ה לעני כי יעטוף. בני יששכר קדשי פסלו
טבת מאמר ג' סי' מ"ו.

ואין מכסים הפנים בטלית. לרמזו כי אז מתגלה מצח דעתיק וגם אנו מגלים מצח שלנו.
יעב"ץ בשם כאר"י: (שפה) טעם. שאין אומרים במנחה של יו"ט ואני תפילתי.

כיון דאין קורין בתורה מ"א סי' רצ"ב. וכשחל בשבת אומרים ואני תפילתי.
פ"מ שם סק"א. (שפו) עוד טעם.

משום דשכיחה שכרות א"כ האידן נשפח בעצמנו ואני תפילתי. יעב"ץ: (שפז) טעם.

שקורין בתורה במנחה בשבת. משום יושבי קרנות פ"י רש"י יושבי חגיות כל ימות החול
עוסקין בסחורה ואין קורין בלשני ובחמישי תיקון בגינייהו קריאה תירה והוא מעשרה
תקנות שתיקון עזרא.

בבא קמא דף פ"ב ע"א: (שפח) טעם שאין הש"ץ רגיל לומר קדיש במנחה בשבת אחר
קריאת ספר תורה וכן במנחה בתענית. מפני שאין אומרים קדיש אא"כ אומר שום דבר
בתחלה שפך נהגו לומר במנחה בכל יום בתחלה אשרי ואח"כ עומד הש"ץ ואומר קדיש
קודם תפלה וכאן יאמר קדיש על חנם כיון שפבר אומר אשרי קודם קריאת ספר תורה
לכך נהגו שלא לומר קדיש אחר קריאת ס"ת בתיבה עד שיחזור התורה ויעמוד ויאמר
קדיש ויתפללו הצבור אבל בשבת בשחרית וכן בימים טובים ובראשי חגים ובתענית
בשחרית כיון שאומר אשרי בתיבה לאחר שנגכר ס"ת אומר קדיש אחר קריאת ס"ת
לאחר וקדיש שחזור ואומר קודם לתפלה אחר שהחזיר ס"ת אומר על אשרי שהוא
תפלה אחרת.

ויש מקומות שנהגו לומר במנחה בשבת אחר קריאת ס"ת מזמור שיר ליום השבת ולפי
זה הי' יכול לומר קדיש אחר קריאת ס"ת והקדיש האחר הי' בא על המזמור. אבודרהם.

(ואנו אומרים המזמוראודה ה' בכל לבב). ואולי משום שזרח הצבור נגעו בה.

יעב"ץ ועי' פ"מ סי' נ"ה סק"א וע"ל סעי' נ"ה: (שפט) טעם. שאין מתפללין בשבת אלא
שבע ברכות.

לפי שאסור לו לאדם לבקש צרכיו בשבת ובתפלת י"ב ברכות יש דברים שאדם מיצר
עליהן אם צריך להם ובא למעט בעונג שבת. ספר התניא סי' י"ט: (שצ) טעם.

שא"א ישמחו במלכותה בתפלת מנחה. מחמת היות עת פטירתו הצדיקים ערבה שמחה.
ואומר ג"פ צדקתה שהם צ"ה על פטירת ג' צדיקים משה יוסף דוד ע"ה. יעב"ץ: (שצא)
עוד טעם.

שְׂאוּמְרִים צְדָקָתָהּ. שֶׁהוּא כְּמוֹ צִדְיוֹק הַדִּין עַל פּוֹשְׁעִים שֶׁעֲתִידִין לַחְזוֹר לְדִינָם אַחַר הַשְּׁלֵמַת הַסֵּדֶר מִצְדִּיקִין אֶת הַדִּין עַל דֵּינָם הַחֹזֵר כְּדֹאמְרֵינוּ בַּב"ר מִלֵּאָה הַמְּמֹנָה עַל הַרוּחוֹת מְכַרִּיז בַּע"ש וְאוֹמֵר צָאוּ פּוֹשְׁעִים מִגִּיהֶנָּם וְנוּחוּ כְּדֶרֶךְ שִׁישְׂרָאֵל שׁוֹבְתִין וּבְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת מְכַרִּיז וְאוֹמֵר חֲזְרוּ פּוֹשְׁעִים לְגִיהֶנָּם שֶׁכָּבַר הַשְּׁלִימוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת סְדְרֵיהֶם וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִתְפַּלְלוּ מִנְחָה אֵינָם דּוֹאֲגִים וְאוֹמְרִים עֲדִינָן לֹא פָנָה הַשֶּׁמֶשׁ אֲבָל כִּינּוּן שֶׁהִתְפַּלְלוּ מִנְחָה וְהוּא עָרַב דּוֹאֲגִים עַל הַלֵּילָה הַבָּאָה שֶׁעֲתִידִין לַחְזוֹר לְדִינָם וּלְפִיכָּהּ מִצְדִּיקִין אֶת הַדִּין בְּמִנְחָה.

כִּי לְפִי הַטַּעַם כִּי הוּא צִדְיוֹק הַדִּין עַל שְׂמַת מִשָּׁה רַבֵּינוּ ע"ה בְּשֶׁבֶת בְּמִנְחָה קָשָׁה הָא כְּתִיב בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם וְדַרְשֵׁינוּ הַיּוֹם מְלֹאוֹ יָמֵי וּשְׁנוּתֵי. וְאוֹמְרֵינוּ בּוֹ בְּיוֹם כְּתִיב י"ג תּוֹרוֹת וְאֵם הִיא בְּשֶׁבֶת הָאֵיךְ כְּתִיב.

אַבּוּדְרֵהֶם. וְעִי' תּוֹס' מִנְחָוֹת דָּף ל' ע"א בַּד"ה מְכָאָן.

וְעוֹד הָא בְּשֶׁבֶעָה בְּאֶדְר מֵת מִשָּׁה וַא"כ הִיא ר"ח אֶדְר בְּיוֹם א' וְר"ח נִסָּן בְּיוֹם ב' וְזֶה א"א דְּלֹא "ב"ד"ו פְּסָח. קְנִי הַמְּנוֹרָה סִי רצ"ב ס"ק ב': (שצב) טַעַם.

שֶׁאֵין אוֹמְרִים צ"ץ כְּשֶׁחֵל ר"ח בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת. מִשּׁוּם דְּנִשְׁמוֹת אֵין חוֹזְרִין לְדִינָן כְּדֹאִיתָא בְּפִסְקִיתָא אָמַר רַבִּי אֶפְטוֹרִיקִי אוֹר שֶׁל גִּיהֶנָּם שׁוֹבֵת בְּשֶׁבֶת וּבְר"ח וְדַרְיֵשׁ לִי מְדַכְתִּיב וְיִצְאֵו וְרֹאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים וְגו' וְסָמִיךְ לִי וְהִיא מְדִי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמְדִי שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ וְגו'.

וְכֵן כְּשֶׁחֵל יו"ט בְּמוֹצָאֵי ש"א א"א אוֹתוֹ אַע"פ שֶׁחוֹזְרוֹת לְדִינָם בִּיו"ט כְּמוֹ שְׁפִי בַּמַּס' בִּיצָה פָּרָק הַמְּבִיא מ"מ אֵין לְאוֹמְרוֹ מְפָנִי כְּבוֹד יו"ט כְּדִי שֶׁלֹּא לְפָרְסָם הַדְּבָר שֶׁחוֹזְרוֹת לְדִינָם בִּיו"ט. מְרַדְכִי מְעַרְבֵי פְּסָחִים: (שצג) טַעַם.

שְׁנוֹהֲגִין לְהִתְחִיל בְּשֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית לֹמֵר בְּרָכוּ נְפָשֵׁי. מְפָנִי שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַמְּזֻמּוֹר מְדַבֵּר מְעַנֵּן מְעַשֵּׂי בְּרֵאשִׁית.

וְקוֹרִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְאֵילָף בְּכָל הַשְּׁבֻחוֹת בְּמִנְחָה כְּדִי לְזַכּוֹר עֲנִין מְעַשֵּׂה בְּרֵאשִׁית בְּאֶפּוֹקֵי יוֹמָא דְּשֶׁבֶת שֶׁהוּא זָכָר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וּמָה שֶׁקוֹרִין ט"ו שִׁיר הַמְּעַלּוֹת לְפִי שֶׁאֲמָרוּ חֲכוּ"ל כְּשֶׁכָּרָה דָּוִד הַשִּׁיתִין וְקָפָא תְּהוּמָא וּבְעֵי לְמִשְׁטָפִי עֲלֵמָא לַחְזוֹר אוֹתוֹ לְתַנְהוּ וּבְנֵהוּ וְע"י אֵלוֹ ט"ו שִׁיר הַמְּעַלּוֹת חֲזַר הַתְּהוּם לְאַחֲרֵיו וְנַעֲשֵׂה קִיּוּם לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית לְכָּהּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ ג"כ עִם מְזֻמּוֹר בְּרָכִי נְפָשֵׁי.

אַרְחוֹת חַיִּים סִי רצ"ב בְּשֶׁם כָּרָם שְׁלֵמָה: (שצד) טַעַם.

שֶׁאוֹמְרִים בְּקִיץ פְּרָקֵי אֲבוֹת. לְפִי שֶׁהָעֵת הַהוּא זְמַן תְּעַנּוּגוֹת בְּנֵי אָדָם.

לְזֹאת תְּקַנּוּ דְּבָרֵי מוֹסֵר וְיִרְאֵת ד' לְהַשִּׁיב לֵב הָאָדָם לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ. שָׁם: (שצה) טַעַם.

שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּרָכוּ נְפָשֵׁי וְלֹא פְּרָקִים בְּשֶׁבֻחוֹת שֶׁחֵל בְּהֵן יו"ט. מִשּׁוּם דְּקִי"ל בְּכָל הַיּוֹ"ט חֲצִי לַד' וְחֲצִי לְכֶם וְכִינּוּן שֶׁהוּא בְּמִנְחָה שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת שֶׁהִיא בְּחֲצֵי שְׁלֵנוֹ אֵין אוֹמְרִים כְּלוּם.

שם סי' ת"ל: (שצו) טעם שחיבו לאכול שלש סעודות בשבת. מפני שהאוכל אכילה גסה יצטרף להרחיק זמן האכילה שאחרי וכשיראה שהוא מצוה לאכול שלש סעודות לא יאכל בשום סעודה מהם כ"א בשיעור שיוכל לאכול בהגיע זמן הסעודה שאחריה נמצאו כל סעודותיו לשם מצוה ולשנבע נפשו וישאר לבו פנוי לעסוק בתורה ונמצא כובש יצרו בסלקי האוכל מלפניו בעודו תאב לו וכשיעשה זה ביום המנוחה כל שכן שיעשה כן ביום המלאכה שלא יכבד עליו לבטלו ממלאכתו אבודרהם.

ועי' לבוש סי' רצ"א סעיף א' שהחייב שלש סעודות הוא מהתורה שכן דרשו מס' שבת דף קי"ז ע"ב מדכתוב תלתא זימני היום בפסוק אחד. ויאמר משה אכלוהו היום.

כי שבת היום לד'. היום לא תמצאוהו בשעה.

ונדרשו דאפולוהו קחי אכל תלתא היום שבקרא ע"ש: (שצו) טעם שקוראים לסעודה שלישית שלש סעודות. לפי שפנה הוא מקיים כל הסעודות כי הראשונות גם הוא רעב ויש לו הנאה הגם שהוא מצוה וקראת לשבת עונג אף סעודה זו ונדאי מגלה שהוא לש"ש כי אינו תאב וממילא מתקן הכל ע"כ בקרא שלש סעודות.

ופשוט אין מצוה בקראת אלא על מי שגמרה. דברי אמת: (שצח) טעם.

על שבמוצ"ש ק בשעה שאומר הצדיק תורה אין מדליקין גרות. משום שבאים נשמות מעלמא דקשוט לשמוע דברי תורה שאומר הצדיק וכשיראה האור של העולם הזה יחשך להם.

שארי' ישראל: (שצט) טעם שנוהגים רבותינו הקדושים שמדליקין הגרות במ"ש קודם ברפת המזון. לפי שהם מאריכין בסעודה שלישית עד כמה שעות בלילה, בתוספת קדושת שבת בתורה ושירות ותשבחות להמתיק כל הדינים במס"נ לה' להמשיך רצון עליון בהשפעות טובות על ישראל מן מצח הרצון ובנדאי הם אינם בכלל זה שיהי' על ידיהם ח"ו גרמא לאדלקא נורא דגיהנם ר"ל.

עטרת צבי פ' בראשית: (ח) טעם. שתקנו הבדלה כתפלה.

לפי שפשעלו מן הגולה היו דחוקים בעניות כ ולא סיפק בינד פולם לקנות יין להבדלה ותקנוה בהתפלה. ואח"כ פשהעשירו ישראל קבעוה חכמים על הפוס וכשחזרו והענו חזרו חכמים וקבעוה בתפלה.

וכדי שלא יהא ההבדלה מטולטלת תדיר ע"י עונש ועוני מתפלה לכוס ומפוס לתפלה התקינו חכמים שלעולם צריף כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הפוס אם יוכל למצוא. ע"י ש"ע התניא סי' רצ"ד סעי' א' וסעי' ב': (תא) טעם.

שאמרין ברפת הבדלה קודם וחננו מאתף. משום שאין לתבוע צרכיו קודם הבדלה.

מ"א שם ס"ק א': (תב) טעם. שאומרים ויהי נועם במוצ"ש.

כי הוא שיר של פגעים ולפי שבמו"ש מתעוררין החיצונים לשוט בעולם לכן אנו אומרים מפחד בלילות ומה שאין אומרים בשבוע שחל בו יו"ט ולא במוצאי יו"ט כיון שאין בהם ששת ימי המעשה.

ונה הטעם. צריך תבלין אטו משום דכתיב בי' ומעשה ידינו בעינן ימי המעשה פולם
דוקא ומה הפסד יש לאומרו לעולם רק הטעם הוא משום שימי החול שבנתים מוטלים
בין קדושות שיש בהן ולהציל מן המזיקין ואם הי' אומרים אותו אז נראה כפוגם
בכבוד הקדושה הנוספת שיש בשבוע זו באמצע.

יעב"ז.

וטעם.

שאין אומרים סדר קדושה פיון שאם נדחה זה נדחה זה שלא תקנו סדר קדושה לומר
אלא שאין דרו לברך להמליד שלא יתברך רבו עמו לכה מאחר שמתחיל בברכת עצמו
אומר ג"כ סדר קדושה שהוא ברפת רבו אבל אם נדחה ברפת עצמו אין אומרים סדר
קדושה.

אבודרהם: (תג) עוד טעם פאומרים ואתה קדוש במוצ"ש. משום דעלמא עליה קאי והוא
מגין מן הפורענות ע"כ הוא דבר טוב בעתו.

עת התחלת שליטת החיצונים שמחזירין אותם על משמרתן ופקודתן. יעב"ז.

וטעם שאין מתחילין וכו' לציון גואל לפי שאין גאולה בליה. טור סי' רצ"ה: (תד) טעם.

שכופלין פסיק אורח ימים כו' בויהי נועם. שעי"כ נשלם השם היצא ממנו.

ט"ז סי' רצ"ה ס"ק א'. עוד טעם.

שכופלין אותו. פדי להשלים מגן ק"ל תיבות שבמזמור זה נגד ק"ל שנה שפירש אדם
מאשתו הוליד פגעים בישין ומזמור זה הוא שיר של פגעים.

עטרת זקנים שם: (תה) עוד טעם. מפני כי יושב בסתר עליון עם פסוק ויהי נועם יש בו
ככ"דתיבות וכשתכפלם יהיו רמ"ח.

ומן הדין הי' לכופלו פעם אחרת אלא מפני טורח הצבור תקנו לכפול הפסוק הראשון
והאחרון בלבד ויחשב כאלו כופלו כולו ולכו' תקנו, לאומרו במוצ"ש שהוא תחלת
השבוע פדי לשמור רמ"ח אברים כדאמרינו כאלה הדברים רבה ברמ"ח תיבות שיש
בק"ש.

שמור מצותיו וחקיה. שמור רמ"ה תיבות שבק"ש והקב"ה ישמר רמ"ח אברים שלך.

אבודרהם: (תו) טעם. שיש נוהגין למנוע מלומר ויתן לה בביהכ"נ מפני שעדיין לא ברכו
מאורי האש.

ואין נכון להנות מהגר. פי רוב העולם אינם יכולים לומר בעל פה.

לכן טוב יותר לומר אחר הבדלה אשל אברהם סימן רצ"ח: (תז) טעם. מה שאנו מהפכין
פסיקי הברכה בוימתן לה במוצאי שבת.

שקרי התורה הזכירה תחלה ברפת פרי בטן ואח"כ ברפת הטנא ואנו מזכירין ברפת
הטנא חלה ואח"כ ברפת הבטן. משום שאנחנו עכשיו בגלות הפר הנה וכל יום קללותיו
מרוכה מיום שלפניו.

וּלְכֹהֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים בְּרֶפֶת הַטָּנָא. סֵפֶר הַחַיִּים: (תח) טעם.

שָׂאִין מְבַדִּילִין אֵלָא עַל הַיַּיִן לְפִי שְׂנִסְתְּלִיקָה נֶפֶשׁ יְתִירָה הַנוֹסֶפֶת בְּאָדָם בְּשַׁבָּת וְנִחְלָשׁ וּמִתְעַצֵּב בְּכַנְיֻסְתּוֹ לִימֵי, הַטּוֹרַח וְהַעֲיֻנוּי מְבַדִּיל עַל הַיַּיִן לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו כַּח מִהַגְבוּרָה וּלְעוֹרֵר הַשְּׂמִיחָה.

תּוֹלַעַת יַעֲקֹב: (טט) טעם. שְׂמֵרִיחִין הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאָדָם עַל שְׂהֶלְכָה מִמֶּנּוּ הַנְּשִׂמָה הַיְתִירָה הָאֲבוּדָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שְׂנִיאָמַר שַׁבָּת וַיִּנְפֹשׁ כִּינּוּן מִשַׁבָּת וְנִי אֲבָדָה נֶפֶשׁ. וְכִשְׁחַל יו"ט בְּמוֹצָ"שׁ אֵינוֹ צָרִיךְ לְבִשְׂמִים שְׂעוֹנָג יו"ט עוֹלָם כְּבִשְׂמִים.

אֲבוּדָרְהֶם. וְעֵינֵי תוֹס' פְּסָחִים דָּף ק"ב ע"ב בד"ה רב: (תי) טעם.

שָׂאִין מְבַרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יו"ט. דְּלִיכָא נְשִׂמָה יְתִירָה בִּיּו"ט.

תוֹס' בִּיצָה דָּף ל"ג ע"ב בד"ה פי: (תיא) טעם. שְׂמֵבְרָכִין עַל הָאוֹר בְּמו"שׁ.

לְפִי שְׂהִתְחַלַּת בְּרִיאָתוֹ בְּמו"שׁ כְּמוֹ שְׂמֵצִינוּ בְּאֲגָדָה בִּירוּשְׁלַמִּי בְּמוֹצָ"שׁ זִמְנָן הַקַּב"ה לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׁנֵי רְעִיפִים וְהַקִּישׁוֹן זֶה בְּזֶה וַיֵּצֵא מֵהֶם הָאוֹר וּבִיָּרֵךְ בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ. כֹּל בּו.

וְע"ל סְעִיף תְּשַׁע"ו וְסְעִי תְּשַׁע"ז: (תיב) טעם. שְׂתַקְנוּ חַו"ל בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים כִּינּוּן דְּטוֹבֵי גַהוּרֵי אֵיכָא בְּנוֹרָא.

שְׂלֵהֶבֶת. אֲזַנְוָה.

לְבָנָה.

וִירְקָרְקַת. מַס' בְּרָכוֹת דָּף נ"ב ע"ב.

טעם.

שְׂאֲבוּקָה לְהַבְדִּילָה מִן הַמְּנוּבָחָר. כִּי אַחֲרֵי שְׂפִסְקוּי"ל שְׂנִנְסַח הַבְּרָכָה לּוֹמַר בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ שְׂהוּא לִשׁוֹן רַבִּים צָרִיךְ לְהִיּוֹת שֶׁם אֲבוּקָה שְׂנִרְאִין בָּהּ מְאוּרוֹת הַרְבֵּה.

כֹּל בּו. וְדוֹקָא שֶׁל שְׂעוּהָ.

ס' הַפְּנוּנוֹת הַ עֵי' לִיקוּטִים סְעִיף ק"ז: (תיג) טעם. שָׂאִין מְבַרְכִין מְאוּרֵי הָאֵשׁ בְּכָל שְׂעוּהָ שְׂנִנְהָה מִמֶּנּוּ דְּהָא אֲסוּר לִיקְנוֹת בַּעוּהָ"ז בְּלֹא בְּרָכָה.

מִשׁוּם דְּדוֹקָא אֲדָבָר שְׂהַגוּף גְּהָה מִמֶּנּוּ מְבַרְכִין עָלָיו אֲבָל בְּשִׂאָר הַנְּאָה לֹא. וּמְאוּרֵי הַשְּׂמֵשׁ שְׂמֵבְרָכִין עָלָיו הֵינּוּ לְפִי שְׂמִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם.

מְרַדְכֵי פ' אלו דְּבָרִים בְּבְרָכוֹת: (תיד) טעם. כְּשִׂמְבְּרָכִין עַל הָאוֹרָה בְּמו"שׁ רוֹאֵה בְּצַפְרָנְיוֹ.

כְּדֵי שְׂיַפְרָה וַיְרַבֵּה כְּצַפְרָנִים הַלְלוּ. וּבְאֲגָדָה שְׂיֵצֵא הָאוֹר מִבֵּין צַפְרָנְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן.

וַיֵּשׁ אֲגָדָה אַחֲרַת שְׂכַשְׂרָאָה אַדְהָ"ר שְׂחֻשְׁךָ הַיּוֹם בְּמו"שׁ אָמַר אוֹי לִי שְׂבִשְׂבִילִי שְׂפִרְחִיתִי עוֹלָם חֻשְׁךָ בַּעֲדֵי נִתְּנָן הַקַּב"ה בִּינָה בְּלִבּוֹ וְנִטַּל שְׁנֵי רְעִיפִים וְהַקִּישׁוֹן זֶה בְּזוֹ וַיֵּצֵא מֵהֶן אוֹר

ויברך עליו ונסתפל בגופו וראה עצמו ערום לבד הצפרנים ועל זה יש שנהגו להסתפל בצפרנים כשם ברכין על האור.

פל בו. ויברך מאורי האש אחר הבטה שפל דבר ברפת השבח מברך הברכה אח"כ (מ"ז סימן רצ"ו סק"ו) ובסי' רצ"ח סק"ב כתב דמשמע משכ"ה דיברך קודם הבטה בצפרנים ע"ש.

עוד טעם לפי שהן לבנים ובהן נהנה מאור הגר בראותם. ספר התניא סי' כ"א.

ואין מברכין אלא על גר העשוי להאיר לאפוקי גר תמיד של ביהכ"נ או מה שנהגין להדליק גר כל שבועה במקום שנפטר המת אין מברכין עליו. יעב"ץ: (תטו) עוד טעם לפי שבמוצאי שבת פמה רוחות מתפשטות בעולם וחושבין לשלוט עלינו ע"כ מסתפלים בצפרנים להתיש פחה בזה ואינו נזוק בכל אותו שבוע ויש לכפוף ארבע אצבעות של יד ימין נגד הגר כו' ואין להסתפל כ"א באחורי האצבעות שהם רמז למאורות התחתונים שנאמר בהם וראית את אחורי והפנימי רמז למאורות העליונים שנאמר בהם ופני לא יראו ואין להסתפל בו ע"כ ואין כופין פנימיות האצבעות לפני הגר לפי שהם פנימים ואינם מאירים מגר של מטה אבל הם מאירים מהמאור העליון למעלה אבל האחורים מאירים מגר תחתון לפיכך כופין אחורי האצבעות נגדה לרמזו שממנו הם מאירים.

תולעת יעקב. ועי' מ"א סימן רצ"ח ס"ק ה'.

ועי' מחצית השקל שם דנהגין לכפוף האצבעות לתוף היד ולראות בצפרנים. ולא יראה האגודל חוצה ואח"כ אפי' כשפושטן צ"ל האגודל מכוסה תחת שאר האצבעות ורואים מאחוריהם מקום הצפרנים ע"ש: (תטז) טעם.

שנהגו לשפוף מן היין על הארץ. לסימן ברכה פדאמרינו כל בית שאין נשפף בו יין פמים אין בו סימן ברכה לכוף עושין פן בהתחלת השבוע לסימן ברכה לכל השבוע.

נטעם.

ששופף ממנו מעט על השלחן לכבותבו את הגר כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק גר זה אלא למצנת גר של הבדלה לברך עליו ונהגין לרחוץ באותה השפיקה עיניהם לחיבוב מצנה.

לבוש סי' רצ"ו סעיף א': (תיז) טעם. שאין הנשים שותין כוס של הבדלה.

מפני שאמרו ז"ל עץ שחטא בו אדם הראשון גפן הייתה ואמרו מלמד שסחטה ענבים ונתנה לו ולפי שנתפוננה להבדיל מאדם ע"י היין אין הנשים טועמות יין של הבדלה. ש"ל"ה.

ועוד מפני שחנה כבתה גרו של עולם: (תיח) טעם: שסומא חייב לקדש הלבנה. ועל הגר אינו מברך.

לפי דבאור הלבנה אע"ג דבעינן נהנין מאורה אין הכוונה שיהנה המברך כ"א על טובת העולם. מחצית השקל ר"ס תכ"ו: (תיט) עוד טעם.

עפ"י מה שכ' הב"י סי' ס"ט סעי' ב' דסומא מברך יוצר המאורות אע"פ שהוא בעצמותו אינו נהנה מהמאורות. מ"מ נהנה ע"י אחרים שרואים אותו ומצילים אותו שלא יפול בפקת או בור שחת.

משא"כ פאן דבעי' שהוא בעצמותו נהנה דהא בעינן שיעמוד כ"כ סמוך לגר עד שהוא בעצמו יכיר בין מטבע למטבע כמ"ש סעיף ד' וזה לא שייך בסומא. שם סי' רצ"ח ס"ק י"ז: (תכ) טעם.

שיש זמירות למוצ"ש יותר מבקל השבת. פי ג' סעודות הם נגד אברהם יצחק ויעקב. וסעודת מוש"ק הוא נגד דוד המע"ה ודוד המע"ה הי' נעים זמירות ישראל. צמח דוד: (תפא) טעם.

שאומרים אליהו במוצאי שבת. מפני שאין אליהו בא בע"ש וגם בשבת דילמא הלכה יש תחומין למעלה מי' ולא יבא בשבת לכן אומרים אותו במוצאי שבת.

טור סי' רצ"ה. וקא דאין מתפללין במוצאי יו"ט משום דכיין דעושין ב' ימים הואיל ונדחה ידחה.

אליהו רבא שם אות יו"ד ועיין מט"מ: עוד טעם. מפני שפנחס הוא אליהו שכתב בו ויכפר על בני ישראל שמכפר והולך עד תחיית המתים דאליהו נכנס לקבל יסורין תחת כל צדיק וצדיק להיות נידון מעונות השבוע ובשביל כך רגילין להזכיר אליהו במוצאי שבת.

מדרש תלפיות וראוי ליזהר לומר רבש"ע כו' החל כו'. פי הוא בירושלמי טור סי' רצ"ט ופוסקים קים וכ"כ בלבוש שם.

א"ר סי' רצ"ה ס"ק ז': (תכב) טעם. שאליהו נקרא שמו תשבי.

מלשון תושבי שנתתישב בעולם הזה מפל אנשי דורו שפל העולם נקראים גרים משום שהם היום פאן ומסר בקבר. אבל אליהו יכולים לקרוא אותו תושב משום שפעשה תושב.

סדה"י: (תכג) טעם. שנהגו הנשים לדלות מים במו"ש תיכף ששמעו ברכו.

שמצינו באגדה שבארה של מרים בימה של טבריא וכל מו"ש מחזירין על כל מעינות ועל כל בארות וכל מי שהוא חולה וינזמן לו מים וישתה אפי' כל גופו מןפה שחין מיד נרפא. ומעשה באדם א' שהי' מןפה שחין והלכה אשתו במו"ש לשאוב מים ונתעכבה יותר מדאי ונזמן לה בארה של מרים ומלאה כדה מאותן המים פיון שבאה אצל בעלה כעס עליה ומרוב כעסו נפלה כדה משפמה ותשבר הכד ונפלו מטפי המים על בשרו ובכל מקום שנתזו המים נרפא השחין ועל זה אמרו חכמים לא עלתה בידו של רגון אלא רגנותו.

ולכך נהגו לשאוב מים בכל מוצאי שבת. פל בו: (תכד) טעם.

שנהגין לקפל הטלית במו"ש מיד. כדי להתעסק במצנה מיד מהרי"ל.

וחם אינו מקפל מיד אחר יציאת מביהכ"נ אז הוא ספנה גדולה. פי הקליפות מתדבקים בטהלית.

ספר הנהגות אדם פכ"ד. ואם שבת ולא קיפל מיד במו"ש אזי למחר בבוקר פשמיח הטלית ינער אותו מכל צד לארץ: מדרש תלפיות.

ורשאי לעשותו מיד אחר שהבדיל בתפלה משחשכה. יעב"ז.

ועי' באר היטב סימן רצ"ט ס"ק י"ג בשם תשובת גינת ורדים פלל ג' סי' כ"ה דמותר לשנות טטו"ן קודם הבדלה דלאו מלאכה גמורה הוא: (תפ"ה) טעם. שאומרים במו"ש דא היא סעודתא דדוד מלפא.

ע"ד שאמרו (בשבת דף ל' ע"א) שאמר הקב"ה לדוד שימותר בשבת ע"כ בכל מו"ש הי' דוד עושה סעודה גדולה על שלא מת וזה שאנו אומרים במו"ש דא היא סעודתא דדוד מלפא: (תכו) טעם. דבסעודת מלנה מלפא אומרים אתקינו סעודתא ג"פ ובסעודת שבת אומרים בכל סעודה רק פעם אחד.

משום דסעודתמלנה מלפא הוא מדברי סופרים ודברי סופרים צריכים חיזוק יותר משל תורה לכן אומרים ג"פ אתקינו סעודתא פדי לחזק הדבר. ורא' לדבר ממשינה גבי עומר (מנחות ס"ה) כיצד הן עושין כפי אקצור והם אומרים לו קצור אקצור והם אומרים לו קצור ג"פ על כל דבר ודבר והן אומרים לו.

היו.

היו.

היו.

כל פ' למה לי מפני הבייתוסים שהי' אומרים אין קצירת העומר במוצאי יו"ט. הרי חזינו דבג"פ נתחזק הדבר.

דברי יחזקאל: (תכו) טעם. מה שרגיל בלשון בני עמינו ואומרים על ליל שבת פרייטאג צו נאכט.

וכן במוש"ק אומרים. שפעט צו נאכט.

משום שלענין שביתות שבת שיני' קצת מן יום. פרייטאג.

אצל ליל שבת להוסיף על שבת. וזה משמעות הלשון פרייטאג צו נאכט ששיני' קצת יום של פרייטאג.

אצל לילה של שבת. וכן במוצש"ק אומרים שפעט צו נאכט.

ולא ידקדק לעשות הבדלה מיד פשנראים שלשה פוככים אלא ימתין ויאחר זמן מה יותר. אלא שהלשון נשתמש ואצל המון לומר (שפייסי נאכט) ולשון זה אין לו שום הבנה.

אבקת רוכל פלל ג' פרט י"א. וע"ל סעיף רנ"ו: (תכח) טעם.

מה שאין אנו אומרים בליל שבת לילה טובה כמו בחול. מפני שבשבת אין לילה פלל פי פולו אור.

ולכך לא פתיב ג"כ בשבת ויהי ערב ויהי בוקר. לפי שליל שבת מאירה יותר מימי השבוע לילה פיום יאיר כחשיכה פאורה ולא שיני' לקרותו בשם ערב.

ע"כ אנו מוזמרים בש"ק הזמר ב"ם יום יום פ"א יום שכולו יום ולא לילה כי אף הלילה ברום המעלות. קרבן עני פ' בראשית בשם הגאון הקדוש מוהרי"צ מראזנדיל זצוק"ל: (תכט) טעם.

שמעריבין בתצרות. מפני דרכי שלום.

מעשה באשה אחת שהיתה דבוקה לתורתה. פ"א שהיתה שגאה.

ושלחה עירובה ביד בנה. בסבתיה גפפתיה ונשקתיה אתא נאמר קומי אימיה.

אמרה הכין רחמתי לי ולא הניא ידעה ומתוך כך עשו שלום ביניהם. הה"ד דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ואשתו של אדם מערכת לו שלא מדעתו. ספר התניא סי' י"א: (תל) טעם.

שכל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח. וטעם.

שאם הניח עירובבע"ש לסוף אלפים יוכל לילה משם ולהלאה אלפים. ע"א לבוש סי' שצ"ז וסי' ת"ח: (תלא) טעם.

שנהגו הקדמונים ו"ל לערב מפסח לפסח. לפי שאין לה עני שפישראל שלא יהיה לו קמח משא"כ בשאר ימות השנה.

ספר התניא שם. עניני ראש חודש (תלב) טעם.

שנהגין להתענות ער"ח משום מיעוט הירח. מ"א סי' תי"ז ס"ק ג': (תלג) טעם.

שנהגו לעמוד בשעת שמכרכין החודש. דוגמת קידוש החודש שהי' מעומד.

מ"א סי' תי"ז ס"ק א': (תלד) טעם. שקורין ליום ער"ח יום כפור קטן.

לפי שבו מתפפרין עונות של כל החודש. דומיא דשעיר ר"ח.

וכדאמרינן במוסף זמן פפרה לכל תולדותם. פ"ח סי' ת"ז בשם מהר"ם קורדוירו.

וע"ש בשם הב"י כי פינוי תולדותם קאי אל החדשים. ר"ל כי עולת ר"ח היתה באה על תולדות ימי החודש לפיכך קרא ר"ח זמן פפרה ע"ש: (תלה) טעם שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בר"ה לפי שלא פקרו נזמיהם לעגל נותן להם ר"ח ליו"ט.

פרקי ר' אליעזר פמ"ה: (תלו) טעם שאנו קורין הלל בר"ח. משום שרמזו דוד (בתהלים קנ) הללויה הללו אל בקדשו י"ב פעמים הללו כנגד י"ב חדשים וכופלין כל הנשמה כנגד חדש העובר.

(תניא רבתי): (תלז) טעם שאומרים הלל בדילוג בר"ח. פינון שיש מחלוקת בין המפורשים הרמב"ם ו"ל כתב בקריאת ההלל בראשי חדשים הי' מנהג ואינה מצוה ומנהג זה בצבור לפיכך קורין בדילוג.

אבודרהם: (תלח) עוד טעם שאומרים הלל בדילוג ובר"ח. משום דהוי יום סליחה פיוס הפורים ור"ה לכן אין לגמור הלל כדאמר זמן פפרה לכל תולדותם פיו תולדותם דמיום

שְׁנֵתָלוּ הַמְּאֻרוֹת נִפְלָה אֶסְפְּרָה בְּתִינוּקָת שְׁלֵא יָכְלוּ לִסְבּוֹל הָאֹוִיר וְנִתְבַּטְּלָה בְּקֶרְבָּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ.

הַגְּהוֹת מְנַהֲגִים: (תלט) טעם דְּמִבְּרִינָן עַל קְרִיאַת הַלֵּל בְּר"ח אַע"ג דְּהוּי מְנַהֵג (עו' תַּעֲנִית דָּף כ"ח ע"ב ועי' לְעֵיל סְעִי תל"ז) וְאַמְנֵהָא לָא מְבָרְכִינוּ. כְּמוֹ שְׁאִין מְבָרְכִין עַל הָעֶרְבָה מְהֵאֵי טַעְמָא (עי' לְעֵיל סְעִי תת"כ).

מִשׁוּם דְּהוּינּוּ דְּוָקָא אַמְנֵהָ דְּעֶרְבָה דְּלֵא הוּי אֵלָא מְנַהֵג טַלְטוּל בְּעֵלְמָא וְאַמְנֵהָ דְּטַלְטוּל לָא מְבָרְכִינוּ אֲבָל בְּשַׁאֲר מְנַהֵג כְּמוֹ קְרִיאַת הַלֵּל וְאַחֲרֵינֵי כְּמוֹ אוֹתוֹ מְנַהֵג וְדַאי מְבָרְכִינוּ וְכּוּ הַלְכָה לְמַעֲשֵׂהָ.

תוּס' תַּעֲנִית דָּף כ"ח ע"ב בד"ה אָמַר: (תמ) טעם שֶׁאֵמַז"ל (שְׁבַת קי"ח ע"ב) הַקּוֹרָא הַלֵּל בְּכָל יוֹם הָרִי זֶה מְחַרְרָ וּמְגַדָּף מִשׁוּם דְּכִתִּיב בֵּיהּ עֲצֻבֵיהֶם כְּסָף וְזָהָב וְכִשְׁאוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם נִרְאָה, כְּמַחֲרָף וּמְגַדָּף כְּלָפֵי מַעְלָה וְלוֹמַר שְׁאִין יָכוֹל לְבַטְלָם מִן הָעוֹלָם.

מְדַרְשׁ תַּלְפִּיּוֹת אוֹת ה' עֲנָף הַלֵּל הַגָּדוֹל בְּשֵׁם הִירוּשָׁלַיִם: (תמא) טעם שְׁאוֹמְרִים הַלֵּל מְעַנְּמֵד. דְּכִתִּיב הַלֵּלוּ עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים.

ט"ז ס' תכ"ב סק"ד וְאָסוּר לְסַמְּוֵה עֲצָמוֹ לְעַמּוּד אוֹ לְכַוֵּן דְּסְמִיכָה אֵינָה כְּעַמִּידָה. מ"א שָׁם ס"ק י"א: (תמב) טעם.

שְׁתַּקְנוּ לְכַפּוֹל הַפְּסוּקִים מְאֻנְדָּה עַד הוֹרוּ. מִפְּנֵי שְׁאֵמְרִים יִשִּׁי וְדוֹד וְאָחִיו וְשְׁמוּאֵל.

כְּדָגְרִסִּינוּ בְּפֶרֶק עֶרְבֵי פְּסוּחִים דָּף קי"ט ע"א אָמַר דְּבֵי שְׁמוּאֵל בְּר נַחְמֵנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן אוֹד"ךְ כִּי עֲנִיתָנִי אָמַר דוֹד. אֲבָן מְאָסוּ ב הַבּוֹנִים אָמַר יִשִּׁי עַל דוֹד שְׁהִי צָעִיר שְׁבָאֲחִיו וְרוּעָה בְּצֹאן וְלֵא הִי נִחְשָׁב בְּעֵינֵיהֶם וְלֵא עֲלָה בְּלִבָּם שְׁיֵהֵי' הוּא מְלָךְ.

הַבּוֹנִים הַבּוֹנִים כְּתִיב. מֵאֵת ה' הִיָּתָה זֹאת.

אָמְרוּ אָחִיו שְׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים. זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה' נְגִילָה.

אָמַר שְׁמוּאֵל שְׁהִי מִתְנַבֵּא לָהֶם שְׁסוּפָם לְגִיל וְלְשִׁמּוֹן שְׁיוֹשִׁיעֵם הַקַּב"ה מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם עַל דוֹ. אֲנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא.

אָמְרוּ אָחִיו. אֲנָא ה' הַצְּלִיחָה נָא.

אָמַר דוֹד שְׁהִי מְצַלִּיחַ וּמִתְפַּלֵּל שְׁיִצְלִיחַ גַּם בְּמַלְכוּתוֹ. בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה'.

אָמַר יִשִּׁי כְּשֶׁבֵא דוֹד מִן הַצֹּאן. בְּרַפְנוּכֶם מִבֵּית ה'.

אָמַר שְׁמוּאֵל כְּשֶׁקָּרָא אוֹתָם אֵל הַזְּבַח. אֵל ה' וַיָּאָר לָנוּ.

אָמְרוּ כְּנָלָם. ש אָסְרוּ חַג.

אָמַר שְׁמוּאֵל שְׁאֵמַר לָהֶם שְׁיֵהֵי' מְקַרִּיבִין זְבַח שְׁלָמִים לְשִׁמּוֹן וְלְזֶרוּק עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵלֵי אֲתָה וְאוֹדָךְ. אָמַר דוֹד הוֹדוּ לָד'.

אָמְרוּ כְּנָלָם. וּמִפְּנֵי כְּבוֹדָם אָנוּ כּוֹפְלִין אוֹתָם לְהִרְאוֹת שְׁאָנוּ חוֹשְׁבִין כָּל פְּסוּק מֵהֶם כְּפֶרֶשׂה בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְלִכְךָ אָנוּ פּוֹסְקִין אֲנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא ה' הַצְּלִיחָה נָא לְשָׁנִים וְכוֹפְלִין אוֹתָם אַע"פ שְׁהוּא פְּסוּק אֲחָד אַבּוּדְרָהֶם: (תמג) טעם.

שָׁאֲנוּ נוֹהֲגִין עֲכָשְׁיוֹ הַש"ץ אוֹמֵר יֹאמֵר נָא וַיֹּאמְרוּ נָא וְהִצְבּוֹר עוֹנֵין ע"כ אֶחָד וְאֶחָד הוֹדוּ.
לֹא מְצִינוּ מְנַהֵג זֶה בְּתַלְמוּד וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּהְיֶה כֵּן לְרִמּוֹז שֶׁמְצִינָה לְעֲנוּת רֵאשִׁי פְּרָקִים וּלְפִי
שֶׁהוּא פְּסוּק שֶׁל הוֹדָאָה וְשִׁבַּח נִהְיֶה כֵּן.

טוֹר סִי תכ"ב וְעִי פֶּרֶק לְיֹלָב הַגְּזוּל דָּף ל"ח ע"ב וְע"ל סְעִי תתפ"ז ס"ב: (תמד) טעם.
שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִין לֹמֵר בְּר"ח הַשִּׁיר שֶׁל יוֹם תִּיכַף אַחַר תְּפִלַּת שְׁחֲרִית.

כִּי כֵּן בְּבַהמ"ק י"ר שִׁיב"ב הִיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים הַשִּׁיר שֶׁל יוֹם אַחַר הַקְּרִבַּת קֶרֶבֶן תְּמִיד
שֶׁל שְׁחַר קוֹדֵם הַקְּרִבַּת קֶרֶבֶן מוֹסָף. יְסוּד וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה שֶׁעַר ח': (תמ"ה) טעם
שְׁאוּמְרִים בְּר"ח בְּרַכֵּי נִפְשֵׁי.

לְפִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲשֵׂה יָרַח לְמוֹעֲדִים טוֹר סִי תכ"ג. וּבִזְוָהָר בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם פ' וַיֵּרָא דְבַכָּל
ר"ח אוֹמְרִים נְשִׁמוֹת הַצְּדִיקִים בְּג"ע מְזֻמּוֹר זֶה: (תמו) טעם שֶׁחוֹלְצִין הַתְּפִלִּין בְּר"ח
קוֹדֵם תְּפִלַּת מוֹסָף אֲפִי בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין וְאוֹמְרִים כְּתוּר יִתְנוּ לָהּ.

מִפְּנֵי שֶׁתְּפִלַּת מוֹסָף הוּא בְּמִקּוֹם הַקְּרִבַּת הַקְּרִבָּן מוֹסָף שָׂבוּ בַּיּוֹם וְאֲנִי עוֹשִׂין אוֹתוֹ כְּמוֹ
י"ט לְפָחוֹת בְּעַת הַהַקְּרָבָה וּי"ט אֵין צְרִיךְ אוֹתוֹ וְכ"ש בְּמִקּוֹם שְׁאוּמְרִים כְּתוּר שֶׁפִּינּוֹן
שְׁאוּמְרִים קְדוּשַׁת כְּתוּר אֵין צְרִיכִין לְכַתּוּר תְּפִלִּין אֲפִי בְּעַת שְׁאוּמְרִים הַתְּפִלָּה בְּלַחַשׁ.

לְבוּשׁ סִי כְּזֶה סְעִי י"ג. וּבִזְוָהָר פְּרִשַׁת פְּנִיחַס דְּמִי שֶׁמְתַפְּלֵל מוֹסָף בְּתְּפִלִּין חֲיִיב מִיָּתָה:
(תמז) טעם.

שְׁבִימִים טוֹבִים וּר"ח מְקַדִּים קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל לְקְדוּשַׁתוֹ שְׁאוּמְרִים מְקַדְּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִנִּים
אוֹ מְקַדְּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים כִּינּוֹן שֶׁע"י קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל נִתְקַדְּשׁוּ הֵם וְאֵלוֹ לֹא נִתְקַדְּשׁוּ
יִשְׂרָאֵל לֹא הִי קוֹבְעִים חֲדָשִׁים וְקוֹרְאִין מוֹעֲדִים בְּבֵית דִּין.

רש"י בִּיצָה דָּף י"ז ע"א: (תמח) טעם. שְׁאוּמְרִים בְּשִׁנַּת עֵיבוֹר וּלְכַפֶּרֶת פֶּשַׁע.

מִשּׁוֹם דֵּינֵשׁ י"ב לְשׁוֹנוֹת לְטוֹבָה וְלְבָרָכָה כו' נֶגֶד י"ב חוֹדֵשׁ לְכַף אוֹמְרִים עוֹד וּלְכַפֶּרֶת
פֶּשַׁע נֶגֶד עֵיבוֹר וּלְגוֹסְקָא זֶה רֵאוּי לְאֶמְרוּ בְּכָל חֲדָשִׁי אוֹתוֹ שְׁנָה כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים י"ב לְשׁוֹנוֹת
בְּכָל חוֹדֵשׁ וְכֵן מִשְׁמַע לִישְׁנָא דְגוֹסְקָא בְּשִׁנַּת עֵיבוֹר וְלֹא נִקְטַ בְּחוֹדֵשׁ עֵיבוֹר.

אֲלִיבָרְבָה סִי תכ"ג ס"ק ו' וְעִי פ"מ שֶׁשֶׁמֶשׁ שֶׁכְּתוּב וְז"ל וּמ"מ רֵאִיתִי הַמְּנַהֵג רַק עַד ר"ח גִּיסוֹן
ע"ש: (תמט) טעם. דְּבַר ר"ח יֹאמֵר בְּקְדוּשַׁת כְּתוּר וְעַמָּה יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁבְתָּ וּי"ט עִם עַמָּה
יִשְׂרָאֵל כִּי בְּשִׁבְתָּ וּי"ט יִשְׂרָאֵל הֵם עֵינְךָ.

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן תכ"ג וְעִי פ'ל בּוֹ סִי ל"ז: (תנ) טעם. שְׁנוֹהֲגִין לְעֲשׂוֹת סְעוּדַת רֵאשׁ
חוֹדֵשׁ.

זָכַר לְסְעוּדָה שֶׁהִי עוֹשִׂין לְעִידֵי הַלְּבָנָה בְּזִמְנָן שֶׁהִי מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרֵאִיָּה. פֶּל בּוֹ.
יֵשׁ מִי שֶׁכְּתוּב שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַדְּלִיק נְרוֹת יְתָרוֹת לְכַבוֹד ר"ח. עִי פ"ח סִי תי"ט: (תנ"א)
טעם.

לְמַנְהֵג שֶׁהִתִּינוּקוֹת מְבִיאִין מְעוֹת לְרַבָּם בְּר"ח וְנִקְרָא מְעוֹת ר"ח. לְפִי שֶׁאֲנִי אוֹמְרִים זִמְנָן
כְּפָרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם.

וְע"כ הַמְּעוֹת הִלְלוּ הֵם כְּפָרָה לְתִינוּקוֹת. (מט"מ): (תנב) טעם.

שְׂאִין מְעַבְרִין אֶלָּא אֶדְר וְכַל שְׂאָר הַקְּדוּשִׁים אִין מְעַבְרִין. דְּכַתִּיב (אֶסְתֵּר ג') לְחַדֵּשׁ שָׁנִים עֲשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֶדְר וְאִי מְעַבְרִין אַחַת מִשְׂאָר הַקְּדוּשִׁים לֹא הָי אֶדְר שָׁנִים עֲשָׂר.
תּוֹס' סְנֵהֲדִרִין דָּף י"ב ע"א בד"ה אִין: (תּנּג) טַעַם. לְמָה אָנוּ מְבָרְכִין בְּרַכַּת הַלְבָנָה בְּמוֹש"ק.

כִּי אִז נִחְרַב הַבַּיִת וְהִלְכָה הַשְּׂכִינָה בְּגָלוּת. לְכֵן אָנוּ אוֹמְרִים שְׁעֵתִידִין לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ.
הָרִי בַּיּוֹם שְׁנַחֲרַב אָנוּ מְבַשְׂרִין חֲדוּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַשְּׂכִינָה. פַּע"ח שְׂעַר ר"ח פִּי"ג בְּשֵׁם הַרְח"ו: (תּנּד) טַעַם.

שְׂאִין מְקַדְשִׁין הַלְבָנָה בַּשַּׁבָּת אוּ בִּי"ט. מִשּׁוּם כָּשֵׁם שְׂיֵשׁ תְּחוּמִין לְמַטָּה כֶּף יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה וְאִין לְהַקְבִּיל פְּנֵי הַשְּׂכִינָה בִּי"ט אוּ בַּשַּׁבָּת חוּץ לְתַחֲוּם.

עֵינֵן ט"ז סִי תכ"ו סְעִיף א'. וְעִי' בְּרַכִּי יוֹסֵף שָׁם סְעִי' ז' בְּשֵׁם הָרַב כְּנֵה"ג דָּאֵם לֹא קִדְשׁ עַד ט"ו יוֹם ט"ו הוּא שַׁבָּת אוּ יו"ט יְכוּל לְקַדְשׁ ע"כ וְעִי' בְּשׁו"ת הַשֵּׁיב מִשָּׁה חֲאו"ח סִי"ד שֶׁכ' דְּבִשְׁעַת הַדְּחָק מְוֹתֵר לְקַדְשָׁהּ בְּלֵיל ט"ז בְּשֵׁם וּמְלָכוּת: (תּנּה) עוֹד טַעַם.

מִשּׁוּם דְּעַדִּיף כְּבוֹד שַׁבָּת מְלַכְתָּא וְקַדְוִשׁ יו"ט מְהַקְבִּיל פְּנֵי לְבָנָה וְאִין מְעַרְבִין שְׁמָחָה בְּשִׁמְחָה. חֶק יַעֲקֹב סִימֵן תַּצ"ד סִימֵן תְּשׁוּבָת מ"ע סִי ע"ח: (תּנּו) טַעַם.

שְׂאִין הַנְּשִׁים נוֹהֲגוֹת לְקַדֵּשׁ הַלְבָנָה אַע"ג דְּהֵן מְקַיְיִמוֹת כְּמָה מ"ע שֶׁהַזִּמ"ג. מִפְּנֵי שֶׁהֵם גְּרָמוּ פֶגַם הַלְבָנָה.

מ"א סִימֵן תכ"ו: (תּנּז) טַעַם. שְׂאִין מְקַדְשִׁין הַלְבָנָה תַּחַת הַגַּג.

כְּדִי שְׁלֹא יִאֲהִילוּ עָלָיו שׁוֹם טוֹמְאָה. (מְהַרִּי"ל).

וּב"ח כְּתַב. הַטַּעַם.

שְׂיִזְצִי אִין לְרַחוּב. כְּדָרְךָ אָדָם שְׂיִזְצִי לְקַרְאֵת הַמְּלָךְ וּמ"מ אֵם יֵשׁ לוֹ אֵיזָה מִיחֻשׁ אוּ שְׂשָׁרוּיִם בֵּין הַעֲפוּ"ם מְקַדְשׁ תַּחַת הַגַּג וְז"ל מִט"מ אֲנִי רְאִיתִי רַש"י ז"ל כְּשֶׁהָיָה בְּחִבּוּרַת שְׁמָחָה וְלֹא רָצָה לְצַאת לְחוּץ וּפְתַח הַחֲלוֹן נִגְדַּת הַלְבָנָה וְקִדְשָׁהּ וּכ"ש כְּשֵׁי שׁ מְבֹאוֹת הַמְּטוֹנְפוֹת מוּטָב לְקַדֵּשׁ בַּבַּיִת.

עִי' מ"א סִי תכ"ו ס"ק י"ד: (תּנּח) טַעַם. שְׁנוּהֲגִין לוֹמֵר דּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל חֵי וְקַיִם.

שְׁמִלְכוּתוֹ נִמְשַׁל לְלְבָנָה דְּכִמוּ הַיָּרֵחַ פְּעָמִים מְזַרְיַח וּפְעָמִים מְאֲפִיל כֵּן זָרְעוּ כְּשֶׁהֵם טוֹבִים מְאִירִים. וּמ"ש חֵי וְקַיִם הוּא כְּמוֹ הַלְבָנָה שְׂאֲפֵל בְּיָרֵחַ הָעֶבֶר וְחֹזֵר לְהֵאִיר כֵּן יִשְׂרָאֵל יִגְאָלוּ בְּזִמְן קָרוֹב וְנִחְזָר מְלָכוּתוֹ וְהַמְּלָכוּת שְׁלוֹ חֵי וְקַיִם דְּחֹזֵר לְזָרְעוֹ וְהָיָה כְּאֵלוֹ הוּא בְּחַיִּים.

אֲשֶׁל אֲבָרְהָם סִי תכ"ו. וְטַעַם.

שְׁעוֹשִׁין רְקוּדִין בְּקִדְוִשׁ הַחֲדוּשׁ דְּנוֹגְמַת שְׁמָחָה גְּשׁוּאִין שְׁעֵתִיד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁתַּחֲזֹר לְהִתְדַבֵּק בְּבַעֲלָהּ שֶׁהוּא הַקַּב"ה דְּנוֹגְמַת הַלְבָנָה הַמְּתַחַדְשֵׁת עִם הַחֲמָה. רַמ"א שָׁם סְעִי' ב' וְצָרִיף שְׁלֹא יִהְיֶה דְּבָר מְבַדִּיל בֵּינֵנוּ לְבֵין הַלְבָנָה אֲכ"כ הוּא דְּבָר זָךְ שֶׁהַלְבָנָה נִרְאִית מִתּוֹכוֹ.

וכן אם נתפסה בַּעֲנֵן דַּק מְבַרְבֵּר. וְאִם אַחַר שֶׁהִתְחִיל לְבָרֵךְ נִתְפָּסָה בְּעֵב גּוֹמֵר וְאָפְי' יוֹדֵעַ שֶׁתִּתְפָּסָה מִיָּד לִית לֵן בֵּה.

יַעֲבִ"ץ: (תנט) טעם. שְׂאוּמְרִים שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם אַחַר בְּרַכַּת הַלְבָּנָה.

מִשׁוּם אַחֲרֵי פִי קָלֵל וְאָמַר תְּפוּל כּו' רֵאוּי לּוֹמֵר לְחַבְּרוֹ לֹא עָלֶיךָ כִּי אִם שְׁלוֹם. (מט"מ): (תס) טעם מה שְׁנוֹהֵגִין לּוֹמֵר ג' פְּעָמִים שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם אַחַר בְּרַכַּת הַלְבָּנָה.

כִּי הַקְטָרוֹג הָרֵאשׁוֹן (שֶׁהוּא הַפָּךְ הַשְׁלוֹם) הִי' ע"י הַלְבֵּנָה שֶׁאָמְרָה א"א לְשָׁנֵי מְלָכִים וְכו'. וְהֵנָּה בְּרַכַּת הַלְבָּנָה אֲנִי מְבָרְכִין שֶׁתִּתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְבָּנָה וּבְמִהְרָה תֵּהִי אֹר הַלְבָּנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְיִהְיֶה שְׁלוֹם וְגַר זָאב עִם כְּבֶשׂ וְנִמְר עִם גְּדִי וְכו'.

ע"כ אֲנִי אוֹמְרִים זֶה לְזֶה שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם. וְהֵנָּה לְמָה אוֹמְרִים ג' פְּעָמִים.

עַל פִּי מַה שֶׁפָּתַח שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתָךְ וְאִין לְמוֹ מְכַשׁוֹל. שֶׁהוּא ע"ד שֶׁאָמְרוּ ו"ל מִיָּמִים שְׁנַיִם רַבִּים שְׁלֵשָׁה א"כ לְשׁוֹן רִיבּוּי מוֹרָה עַל מְסַפֵּר שְׁלֵשָׁה.

וּז"ש שְׁלוֹם ר"ב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתָךְ כְּשֶׁהַשְׁלוֹם הוּא בְּרִיבּוּי לְהֵם הֵינּוּ ג' פְּעָמִים אַז וְאִין לְמוֹ מְכַשׁוֹל. ע"כ אוֹמְרִים בְּחִידוּשׁ לְבָנָה (שֶׁכָּל הַמְאֻרְעוֹת הֵם טַל יָדָה כִּי הוּא הַגְּלָגוּל הַיּוֹתֵר קָרוֹב אֲלֵינוּ) ג"פ שְׁלוֹם אַז אִין לְנוֹ מְכַשׁוֹל.

(א) וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר). וְעִי' מ"א סִימָן תכ"ו ס"ק י"א: (תסא) עוֹד טַעַם.

מִשׁוּם שֶׁקִּטְרוֹג הָרֵאשׁוֹן הִי' שֶׁא"א לְב' מְלָכִים בְּכַתֵּר אַחַד ע"כ אוֹמְרִים שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם שְׁלֵא יִהְיוּ קִיטְרוֹג. וּמְשִׁיב ג"כ ג"פ.

פ"מ שֵׁם בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל: (תסב) טעם. שֶׁאִין מְקַדְּשִׁין הַלְבָּנָה אֶלָּא בְּלִילָה.

מִשׁוּם דְּשָׂרְגָא בְּטִיְהֵרָא לְמַאי מְהַנְיָא. וְעוֹד שֶׁהַגְּבוּל הַלְבָּנָה בְּלִילָה דְּכַתִּיב אֶת הַיָּרֵחַ וְכוּכְבָּיִם לְמִמְשָׁלוֹת בְּלִילָה.

סֵפֶר הַתְּנָיָא סִימָן ל"א: (תסג) טעם שְׂאוּמְרִים עֲלֵינוּ אַחַר קִידוּשׁ לְבָנָה. מִשׁוּם שֶׁפָּנִי יְהוֹשֵׁעַ כְּפָנֵי לְבָנָה וְעֲלֵינוּ תִּיקָן יְהוֹשֵׁעַ כְּשֶׁכָּבֵשׂ עִיר יְרִיחוֹ.

וְחַתֵּם שֵׁם קְטָנוֹתוֹ הוּש"ע לְמַפְרָע. ע'.

"עֲלֵינוּ. ש'.

"שְׁלֵא שָׁם. ו'.

"וְאֲנִיחֵנוּ כּוֹרְעִים. ה'.

ה' הוּא אֶלְהֵינוּ א"ר סִימָן קל"ב סק"ג בְּשֵׁם הַפְּלִבּוֹ: (תסד) טעם. שְׁנוֹהֵגִין לְנַעַר בְּכַנְפֵי בְּגָדֵיהֶם.

אַחַר קִידוּשׁ לְבָנָה. לְנַעַר הַקְלִיפּוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ ע"י קְטָרוֹג הַלְבָּנָה.

עַמֻּק בְּרַכָּה וּבְסִידוֹר הָאֲרִיז"ל כָּתַב שֶׁיִּנְעָר שׁוּלֵי כְּנָפֵי צִיצִית כִּי הִיא נִגְדַּת מְלָכוֹת. כָּתַב הַט"ז ס' תכ"ו סק"ד בְּשֵׁם סֵפֶר שׁוֹשָׁן סוּדוֹת דְּמִתְחַלֶּה מְסַתְּפֵל בְּלְבָנָה וְאִח"כ מְסַתְּפֵל לְמִטָּה וְגו' הַבְּרַכָּה.

וע"ל סע' תשכ"ה: סימני המועדים לעולם לא כדיו פסח. ולא גה"ז עצרת.

ולא אד"ו ר"ה. ולא אג"ו יום הכפורים.

ולא זב"ד פורים. לא בד"ו פסח.

אנו פוסלין סי' בד"ולפסח. מפני שאם יבא פסח ביום שני.

יבא יום הכפורים ביום שני ולא יוכל להיות בשני משום מתא. שאם ימות מת בשני יצמוד שני ימים יום הכפורים ושבת ויטריח.

וכן אם יבא פסח ביום ד'. יבא יום הכפורים ביום ראשון ואיכא משום מתא.

וכן אם יבא פסח ביום ו'. יבא יום הושענא רבה בשבת ותתבטל ערבה מפני שאינה דוחה שבת.

אבודרהם: סימן לכל מועדי השנה א"ת. כ"ש.

ג"ר.

ד"ק.

ה"ץ.

ו"פ.

פי' יום ראשון של פסח יקנה ט' באב והסימן א"ת. ויום שני של פסח יקנה שבועות והסימן כ"ש.

ויום שלישי של פסח יהי ראש השנה והסימן ג"ר. יום רביעי של פסח יהי יום קנין התורה והוא שמחת תורה והסימן ד"ק.

ויום חמישי של פסח יקנה צום כפור והסימן ה"ץ. ויום ו' של פסח הי' פורים שעבר באותה שנה והסימן ו"פ.

שם.

ולעולם ביום שיהי' פורים יהי' ל"ג בעומר וסימן פל"ג. או"ח סי' תכ"ח סע' א': עניני פסח (תסה) טעם.

שאמז"ל שואלין כהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום. ע"ד שפת הרב חסד לאברהם זללה"ה פי' בכל שנה ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט שיעור חלק א' מל' בכל לילה.

וזהו ג"כ הטעם. למה שאמז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל פי' בניסן הם מוכנים שפבר בלי יום קודם הפסח יצאו חלק נפשם מרשות הסט"א ובלייל פסח הם בני חורין והם מעותדין לגאולה.

לב דוד להגאון הקדוש חיד"א זצוק"ל: (תסו) טעם. שנקרא ניסן אביב.

אותיות א"ב י"ב. שהוא אב לי"ב חדשים.

בינת משה להרב הצדיק הקדוש מ"מ דק"ק קאָזניץ: (תסז) טעם. שאין נופלין על פניהם
בְּכָל חוֹדֵשׁ גִּיסוֹן.

מפני שי"ב נשיאים הקריבו י"ב ימים וְכָל יוֹם הַקָּרְבָּן הִי' יו"ט שְׁלוֹ וְאַח"כּ ע"פ פֶּסַח
וא"ח. א"כ יצא רוב החודש בקדושה לפיכך עושין פְּלוֹ קוֹדֵשׁ.

ב"י סי' תכ"ט: (תסח) טעם. שקורין השבת שלפני הפסח שבת הגדול.

מפני שלקחו כ"א שנה לפסחו לשחוט אלהיהם וְאוֹתוֹ שָׁנָה הִי' עָשׂוֹר לַחוֹדֵשׁ בַּשָּׁבֶת וְעִי'
שְׁבֶת דָּף פ"ז ע"ב) וְלֹא הִי' רִשְׁאִין לומר להם דָּבָר כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פ' בָּא פְּשָׁלְקָחוּ
פְּסָחִיהֶן בְּאוֹתוֹ שְׁבֶת נִתְקַבְּצוּ בְּכוֹרוֹת אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וְשָׂאוֹם לָמָּה הִי' עוֹשִׂין
כֶּף אָמְרוּ לָהֶם זָבַח פֶּסַח הוּא לֵה' שִׁיְהָרוּג בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם הֵלְכוּ אֶצֶל אֲבוֹתֵיהֶם וְאֵל פְּרַעֲזָה
לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁישְׁלָחוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצוּ וְעָשׂוּ בְּכוֹרוֹת מִלְחָמָה וְהָרְגוּ מֵהֶם הַרְבֵּה הֵה"ד
למִפְּנֵי מִצְרַיִם בְּבִכּוֹרֵיהֶם.

וא"ת לפי טעם זה הני לי' למיקרי לכולהו יומי דמעשור לחודש עד ערב הפסח ימים
גדולים דבְּכֹוֹלָם נַעֲשֶׂה גִס. וי"ל שְׁעִיקָר הַגִּס הִי' בְּהִתְחַלַּת שְׂאֵז הִי' עֵיקָר קִהְיוֹן שְׁיִנֵי
הַמִּצְרַיִם אֲבָל אַחַר שְׁעֵבֵר הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן כִּינּוֹן דְּדָשׁוּ דָשׁוּ.

ב"י סי' ת"ל. וְהָא שְׂאִין קוֹבְעִין יו"ט בְּעָשׂוֹר לַחוֹדֵשׁ אִפִּי' חָל בְּחוֹל מִפְּנֵי שְׁקָבְעוּ בּוֹ
תַעֲנִית שְׁמַתָּה בּוֹ מְרִים.

מ"א שם: (תסט) עוד טעם. לפי שמאחרין העם בשבת שלפני הפסח לשמוע הדרשה עד
אחר תצות סמוך למנחה עד שדורשין שם הלכות ביעור והלכות שמירת המצות הלכות
מלאכת יו"ט הלכות חולו של מועד הלכות עשיית ליל ערב פסח ועוד כְּדֵי לְסַפֵּר גְּבוּרוֹת
אֲלֵהֵינוּ אִיךָ בָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם אִיךָ הוֹצִיאָם בְּתוֹעֲפוֹת רֹאם לוֹ וְקָרַע לָנוּ אֵת הַיָּם
וּלְסַפֵּר וְלִדְרוֹשׁ בְּקֵהֵל אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וּמוֹשֶׁה הַרְבֵּה וְהָעַם אֵין נִפְטָרִין לְבַתִּיהֶן עַד
שִׁישְׁמְעוּ שִׁיגְמֹר כּו' מִפְּנֵי מִשְׁוֶה זֶה נִרְאָה בְּעֵינֵי הָעַם הַיּוֹם גְּדוֹל וְאֶרְוֶה יוֹתֵר מִיּוֹם אַחֵר.

וע"כ קראו לשבת זה שבת הגדול פיוצא בדבר אמה אומר צום הגדול. צומא רבא.

לפי שפך היום הן עומדין בבהכ"נ להתפלל נראה היום ארְוֶה וְגְדוֹל וּמְנַהֵג בְּנֵי אָדָם
כְּשִׂאִין הוֹלְכִין לְכָאן וּלְכָאן כָּל הַיּוֹם אֵלָא יוֹשְׁבֵין בְּמִקּוֹם אֶחָד וְאֵין לָהֶם מַה לַעֲשׂוֹת מְנַהֵג
לוֹמֵר כְּמָה זֶה הַיּוֹם גְּדוֹל.

שבילי הלְקֵט הַלְכָה רכ"ה: (תע) עוד טעם. לפי שהוא שבת ראשון שְׁנִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל
לְמִצְוֹת.

פר"ח סי' ת"ל: (תעא) עוד טעם. דְּהִנֵּה וּסְפָרְתֶם לָכֶם מִמְחַרַת הַשָּׁבֶת בְּאֵת הַקְּבֵלָה
מִמְחַרַת יוֹמ"א טב"א דיו"ם טו"ב נִקְרָא ג"כ שבת וְהָאִפִּיקוֹרְסִים שְׂאִינָם מְאֲמִינִים
בְּקַבְּלַת תּוֹרָה שְׁבַע"פ נִתְפַקְרוּ בְּזֶה.

וְהִנֵּה הַרְבֵּה עֲנִינִים עָשׂוּ חו"ל לְפָרְסָם הַדְּבָר וְלְהוֹצִיא מִלֵּב הַמִּינִים ע"כ גַּם זֹאת עָשׂוּ
לְהִיפֵר וְקִרְאוּ לְשַׁב"ת שְׁלַפְנֵי הַפֶּסַח שְׁבֶת הַגְּדוֹל מְפָלֵל דְּאִיכָא שְׁבֶת קָטָן בְּשָׁבוּעַ הַבְּאָה
הֵינּוּ יו"ט הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שְׁנִקְרָא ג"כ שבת שְׁשִׁבִיתָתוֹ הוּא קָטָן מְשִׁבִיתָת יוֹם הַשָּׁבֶת.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (תעב) טעם דְּמִפְטִירִין וְעַרְבָה בְּשַׁבַּת הַגְּדוֹל. מְשׁוּם דְּכַתִּיב בָּהּ הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי וְגו'.

שְׁהוּא דוֹמָה לְבִשׁוּרַת מֹשֶׁה הַגָּאֹן לְהַבְרִיחַ מֵעֵין הַמְּאֹנְרַע בְּכָל שַׁבַּת הַגְּדוֹל. וְאוֹתָם שְׂאִין מִפְטִירִין וְעַרְבָה אֶלָּא כְּשִׁחַל שַׁבַּת הַגְּדוֹל בַּע"פ.

טעם אַחֲרֵיתָא הוּא. מְשׁוּם דְּכַתִּיב בָּהּ הִבִּיאוּ אֶת הַמַּעֲשָׂאֵל בֵּית הָאוֹצָר וְגו' דְּהִיָּינוּ בִּיעוּר הַמַּעֲשָׂר בְּשִׁנָּה רְבִיעִית דְּשִׁמְיֻטָּה וְזָמַן הַבִּיעוּר לֹא הִי אֶלָּא בַּע"פ כְּמוֹ שֶׁפִּי רַש"י בְּפָרָשָׁה כִּי תִבֵּא כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר וְגו'.

לְבוּשׁ סִי ת"ל: (תעג) טעם. לְמַנְהֵג שְׁהָרַב דוֹרֵשׁ בְּשַׁבַּת הַגְּדוֹל וּבְשַׁבַּת תְּשׁוּבָה.

מְשׁוּם שְׁבַעַת שְׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם הִי מֹשֶׁה דוֹרֵשׁ לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבַּת שְׁלֹפְנֵי פֶסַח הַלְכוֹת הַפֶּסַח כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ. וְגַם אִיתָא בְּשַׁעָה שְׁהַחֲכַם יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ הַקַּב"ה מְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וַע"כ דוֹרְשִׁין בְּשַׁבַּת תְּשׁוּבָה.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (תעד) עוד טעם. כִּי לְהִיָּוֵנוּ בַּע"פ שְׁהַפְּזוּרָה בְּעֵינֵירוֹת וּכְפָרִים וְקוֹדֶם שַׁבַּת הַגְּדוֹל וְשַׁבַּת שִׁיבָה מִתְקַבְּצִים אֶל הָעִיר וְקַהֲלָה שְׁהָרַב שָׁם וְחוֹנִים שָׁם כָּל יְמֵי הַחֵג לְכֵן הַנִּיחוּ הַדְּרָשָׁה עַד עַת קִיבּוּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל.

מִחֲצִית הַשָּׁקֶל סִי תכ"ט סק"א ועי' לְעֵיל סַע"י ת"ג: (תעה) טעם. שְׁנֵהֲגוּ לְשַׁפְּנוּ מִים צוֹנְנִים עַל הַפְּלִי אַחַר הַגְּעָלָה.

דֵּאִיתָא בְּזִבְחֵים בְּפָרֶק דָּם חֲטָאת דָּף צ"ז מְרִיקָה בְּחַמִּין וְשִׁטְיָה בְּצוֹנְנֵי כו' מִיָּדֵי דְהִנֵּה אֲגִיעוּלֵי גוֹיִם מִדְּמִינִין לְקַדְּשִׁים. (רקח).

ובס' לקוטי מִהַר"ל כְּתַב. הַטַּעַם.

כִּי ע"י הַגְּעָלָה פּוֹלְטֵת הַפְּלִי מֵהַ שְׁבַלְעָה וְנִשְׂאָר הַפְּלִיטָה עַל הַפְּלִי לְכֹף צְרִיף שְׁטִיפָה. וְעִי חֶק יוֹסֵף סִי תנ"ב דְּבִדְעֵבֶד אֵין קַפִּידָא אַף שְׁלֹא שְׁטַף כָּלָל וְעִי תוֹס' ע"ז דָּף ע"ו ע"א בַּד"ה מְכַאֵן: (תעו) עוד טעם.

שְׁנֵהֲגוּ לְשַׁפְּנוּ מִים צוֹנְנִים עַל הַפְּלִי אַחַר הַגְּעָלָה. כְּדֵי שְׁלֹא יַחֲזְרוּ מִי הַגְּעָלָה וְיִבְלְעוּ בְּכָלִי.

מִהַר"ל: (תעז) טעם. שְׁאָסוּר לְהַגְּעִיל שׁוּם כְּלִי בֶּן יוֹמוֹ אִפִּי קוֹדֶם שְׁעָה ה'.

(וְגַם יֵשׁ בְּמִים ס'. מִהַר"ל.

וְעִי בְּאֵר הַיֵּטֵב סִי תנ"ב ס"ק י"ד). מְשׁוּם גְּזִירָה דְּכָלִי שֶׁל אִסּוּר דְּלֹא מְהַנִּי לִי הַגְּעָלָה כ"ז שְׁהוּא ב"י שְׁחֹזֵר וּבּוֹלַע מִמֵּי הַגְּעָלָה דְּלֹא שְׁיִיף בּוֹ נ"ט בנ"ט.

מ"א סִי תנ"ט סק"ט: (תעה) טעם. שְׁאָסוּר לְהַגְּעִיל כְּלִי חָלָב לְאֶכּוֹל בּוֹ בְּשָׂר אוֹ אִיפְכָא.

מְשׁוּם שְׁאֵם יַעֲשֶׂה כֵּן לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה לוֹ רַק כְּלִי א' וְיִגְעִילָנוּ כָּל פַּעַם שְׁיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְזֶה אִסּוּר דְּלִמָּא אֲתִי לְמַטְעִי כְּדֵאִיתָא בְּחוֹלִין דָּף ח' ע"ב. עִי מ"א סִי תק"ט ס"ק י"א: (תעט) טעם.

שְׁנוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ פְּתִיחַי חֲמֵץ בְּמִקּוֹם שְׂיִמְצָאֵם הַבּוֹדֵק. כְּדֵי שְׂלֹא יִשְׁכַּח לְבַטֵּל לְמַחֵר מִשָּׂא"כ כְּשֵׁיִשׁ לֹו חֲמֵץ נִזְכָּר בְּזִמְנֵן הַבְּיָעוּר לְבַטֵּל: (תפ) עוֹד טַעַם.

שְׂאֵם יְבֻדֵק וְלֹא יִמְצָא זִמְנֵן מַה יִּתְרַשֵּׁל שׁוֹב וַיִּתְיַאֲשׁ מִן הַבְּדִיקָה וְלֹא יְבֻדֵק עוֹד הֵיטֵב. חֵק יַעֲקֹב סִי' תל"ב ס"ק י"ד: (תפא) עוֹד טַעַם.

מִפְּנֵי שְׂעֵיקָר הַבְּיָעוּר חֲמֵץ הוּא הִיצָה"ר. וְלִזְה הַנְּהִיגוֹ לְהַנִּיחַ חֲמֵץ לְהִרְאוֹת שְׁבֻנְדַי יֵשׁ בּוֹ עֲדִינֵן עוֹן וְחֲמֵץ הוּא הִיצָה"ר כִּי אֵין צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא.

כִּי הָאָדָם שְׂמַחְזִיק עֲצָמוֹ שְׂתִיקָן הַכֹּל בְּנֻדַי לֹא הַתְּחִיל לְעַבְדֹת אֶת ה' וְלִזְה נֹוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ פְּתִיחַי חֲמֵץ לְהִרְאוֹת כַּנ"ל כִּי בְּנֻדַי נֹא תִיקָן הַכֹּל. עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל: (תפב) טַעַם.

שְׂמַבְרָכִין עַל בְּיָעוּר חֲמֵץ. אַע"פ שְׂאֵינוֹ אֶלָּא בּוֹדֵק וְהִי לֹו לְבָרָךְ עַל בְּדִיקַת חֲמֵץ.

לְפִי שְׂבְדִיקָה זֹו הִיא תְּחִילַת הַבְּיָעוּר וְתַכְלִיתוֹ שְׂהֲרִי אֵין הַבְּדִיקָה מְצוּהָ אֶלָּא הַבְּיָעוּר מִן הַבֵּית כֹּל מַה שְׂמוֹצָא וְנוֹדַע לֹו הִילְכָךְ מְבָרְכִין. עַל בְּיָעוּר.

לְבוֹשׁ סִי' תל"ב וע"ל סעי' כ"ה וְלִקְמָן סעי' תתק"ט: (תפג) טַעַם. שְׂמַבְרָכִין בְּעַל וְלֹא בְּלִמ"ד לְבַעַר.

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּהָ שְׂאֶפְשֶׁר לְהַתְקַיֵּים ע"י אֶחָד מִעַבְדָּיו אִפִּי שְׂלֹא מְדַעְתּוֹ שְׂלֹא הַקְפִּידָה הַתּוֹרָה אֶלָּא שְׂיִהָא הַחֲמֵץ מְבוֹעֵר מִן הַבֵּית וְאִפִּי ע"י אַחֵר. לְבוֹשׁ סִי' תל"ב: (תפד) טַעַם.

שְׁנוֹהֲגִין לְהַנִּיחַ י' פְּתִיחַיִם קוֹנָם בְּדִיקַת חֲמֵץ. לְפִי כְּמוֹ שֵׁיִשׁ עֲשָׂרָה עֲלוּלִים בְּהַקְדוּשָׁה וְאֵלוֹ הֵן.

חִיּוֹת הַקּוֹנָדֵשׁ. אוֹפְנִים.

אַרְאֵלִים: חֲשָׁמְלִים. שְׂרָפִים.

מְלֶאכִים. אֵלִים.

בְּנֵי אֱלֹהִים. כְּרוּכִים.

אִישִׁים.

כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ עֲשָׂרָה בְּהַטְוִמָּאָה. כִּי אֶת זֶה לְעֹנְמַת זֶה עֲשֶׂה אֱלֹקִים וְהִבִּיאֵם הַצִּיּוֹנִי כ' אַחֲרֵי.

וְלִכֵּן הַזְּהִירָה הַתּוֹרָה לְנוֹ אִפִּי תַעֲרוֹבֶת חֲמֵץ וְאִפִּי מִשֶּׁהוּ כִּי חֲמֵץ הוּא הִיצָה"ר כְּפִדוּעַ. ע"כ מְנִיחִין עֲשָׂרָה פְּתִיחַיִם חֲמֵץ נֶגֶד הָעֲשָׂרָה טְמֵאִים וְלְבַעֲרָם מִן הָעוֹלָם.

בְּשֵׁם מְקוֹבָלִים (תפה) עוֹד טַעַם. נֶגֶד עֲשָׂר מַכּוֹת שֶׁהִבִּיא הַקַּב"ה עַל הַמְצָרִים.

וּכְנֻגָד עֲשָׂרָה דִּינִים שֶׁהַקַּב"ה יְהִי עֲתִיד לְבַעַר וְלַנַּע"ר וְלַכְרוּ"ת וְלַהַמ"ם לַהֲרוּ"ס וְלַעֲקוּ"ר וְלַנְתוּ"ץ וְלַנְתוּ"שׁ וְלַכְלוּ"ת וְלַקַּעֲק"ע בִּיצַתָּם שֶׁל מְצִירֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְנֻגָד זֶה הַקַּב"ה הוּא מְקַדֵּשׁ אֶת א"י בְּעֲשָׂר קַדוּשׁוֹת כְּדַאי ב'פ' קָמָא דַּמַּס' פְּלִים.

קַב הַיִּשְׂרָ: (תפו) טַעַם. שְׂאוּמְרִים כֹּל חַמִּירָא וְחַמִּיעָא כו' בְּלִשׁוֹן תְּרַגּוּם.

כי בהיותו שהלחם היא חיות האדם ואין ראוי לזלזל בכבוד הצריכה לו ואלו היא אומר בלה"ק שמבינים בו מזיקין ומקטריגים אפסר שיבאו לקטרג על הענין לכן תקנו אותו בלשון תרגום.

(סדה"י).

ונראה דמטעם זה אין מברכין זמן על בדיקת חמץ עוד טעם. מפני עם הארץ שאינם מבינים בלה"ק כ"א בלשון ארמי.

(ד"מ): (תפז) טעם. שאין מברכין זמן על בדיקת חמץ.

מפני שהבדיקה הוא לצורך הרגל וסמכינו אמן דרגל. טור סי' תל"ב: (תפח) עוד טעם. מפני שאין מברכין שהחנינו אלא על דבר שיש בו שמחה והנאה לגוף אבל בדיקת חמץ מצטער הוא באבוד חמצו הנשא נזיב ונשפך. אבודרהם: (תפט) עוד טעם.

שאין מברכין שהחנינו על ביעור חמץ. מפני שמכלה החמץ פמ"ג סי' תל"ב סוסק"ב בשם ר"פ ורשב"א: (תצ) טעם.

שאין אומרים מזמור לתודה ע"פ. מפני שלחמי תודה היא חמץ ואפ"כ בע"פ אסור להקריבם שיבאו לידי נזר.

מ"א סי' תכ"ט סק"ז: (תצא) טעם. שהבכורות מתעניין בע"פ זכר לגס שניצולו ממכות בכורות.

לבוש סי' ת"ע: (תצב) טעם. שלוקחין חיטים דוקא לעשות ממנו מצה.

כי מן החביב עליו קודם כדי לקיים מצות אכילת מצה יותר לתאבון. ואפשר דמהאי טעמא נקט ג"כ התנא בכ"מ חיטין לפסח לפי שמסתמא הוא החביב לרוב ב"א.

חק יעקב סי' תנ"ג: (תצג) עוד טעם. עפ"י מה דאמר שמואל (ברכות ס"א) יצה"ר כמין חטה הוא דומה.

וע"כ נצטוונו במה שלוקחים חיטים כדי להכניעו במה שטוחנין אותו ברחיים כמו שמרמזין הכנעת היצה"ר בפסח. דרוש ר' חיים כהן סי' י"ח: (תצד) טעם.

שאין לשין אלא במים שלנו. כדי לצנו המים.

כי כל הבריות הן מד' יסודות אש. מים.

רוח.

עפר.

והמים הם ג"כ מארבע יסודות אלא שיסוד המים רבה על השלשה. ותנן אין מוציאין אש לא מן המים וכו' ושמעתי שממלאין פלי זכוכית מים ומעמידין אותו בשמש בצהריים במוף אחיה והאש יוצא מפלי זכוכית לכה לא ישאבן אלא עם שקיעת החמה.

שכבר נתקרו בקרקע כל אותו היום ומלינין אותן כל הלילה שהוא י"ב שעות משעה ששנשאבו ואח"כ לשין בה. כל בו סי' מ"ח בשם ה"ר אשר ז"ל: (תצה) טעם.

שְׁאֲסוּר לֶאֱכֹל מִצָּה כָּל יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר. מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ הַבּוֹעֵל אַרוֹסוֹתוֹ בְּבֵית חָמִי
שְׁלוּקָה עָלֶיהָ מִכּוֹת מְרָדוֹת מְדַרְבְּנָן עַל שֶׁמָּרָאָה גִּוְדֵל תְּאֹנוֹתוֹ וְשֶׁהוּא לְהוֹט לִשְׁטוֹף בְּזִימָה
וְלֹא יוּכַל לְהִתְאַפֵּק עַד שֶׁמִּכְנִיסָה לְחִנּוּפָה שֶׁמְבָרְכִין עֲלֶיהָ ז' בְּרָכוֹת פֶּן הָאוֹכֵל מִצָּה בַע"פ
מָרָאָה תְּאֹנוֹתוֹ וְרַעֲבָתָנוֹתוֹ שֶׁאֵינּוּ יְכוֹלִים לְהִתְאַפֵּק לְהַמְתִּין עַד הַלֵּילָה שֶׁיִּבְרָךְ ז' בְּרָכוֹת קוֹדֵם
שֶׁיֵּאֱכֹל הַמִּצָּה כְּגוֹן בְּרָכוֹת יק"ז נ"י.

בפה"א.

דִּירָקוֹת וּבִרְכַת הַמוֹצֵיא. וּבִרְכַת עַל אֲכִילַת מִצָּה.

לְכֵן לּוֹקִין אוֹתוֹ עָלָיו וְגַם מִכּוֹת מְרָדוֹת מְדַרְבְּנָן אִם אוֹכֵל בַּיּוֹם קוֹדֵם בְּרָכוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת
הַלְלוּ. לְבוֹשׁ סִי תַע"א סַע"י ב': (תצו) טעם.

שִׁבְעַת ע"פ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה מְחֻצּוֹת וּלְמַעֲלָה. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טְרוֹד בְּמְלָאכָה וְיִשְׁפַח
בְּיַעוֹר חֲמִצּוֹ וְיִשְׁחִיטֵת הַפֶּסַח וְתִקּוֹן מִצָּה לְצוּרָךְ הַלֵּילָה דְמִצְוָה לְטְרוֹחַן מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי
לְהִסָּב מֵהָר.

רַש"י פְּסָחִים דָּף נ' ע"א: (תצו) טעם. דְּמִחְמִירִינָן טְפֵי בַע"פ שֶׁאֲסוּר בְּעֲשִׂיַת מְלָאכָה
מִשְׁאָר יו"ט.

מִשׁוּם שֶׁבְּזִמְנָן שֶׁהִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים הָיוּ נוֹהֲגִים אֲבוֹתֵינוּ בְּכָל יוֹם שֶׁיִּחִיד מִבֵּי קָרְבָן
הָרִי הוּא לּוֹ לִיו"ט פִּינּוֹן שֶׁנִּתְפַּכֵּר בּוֹ וְאֲסוּר לּוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כְּמוֹ בִי"ט וּבַע"פ פִּינּוֹן שֶׁכָּל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל חַיִּיב לְהִקְרִיב קָרְבָן פֶּסַח הָרִי הוּא כִּי"ט לְכָל יִשְׂרָאֵל מ"מ פִּינּוֹן שֶׁאֵין זְמַן
שֶׁיִּשְׁחִיטֵת הַפֶּסַח אֶלָּא מְחֻצֵּית הַיּוֹם וְאֵילָךְ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֵּין הָעֲרֵבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ וּפְרִיֹשׁוּ
מִחֻצוֹת הַיּוֹם וְאֵילָךְ לְפִיכָךְ לֹא נִהְיָו אִיסוּר מְלָאכָה ג"כ אֶלֶּא מְחֻצוֹת הַיּוֹם וְאֵילָךְ.

בד"א כְּשֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה לְהִשְׁתַּפֵּר בָּהּ וְהִיא מְלָאכָה גְּמוּרָה כְּגוֹן לְתַפְּוֹר בְּגָדִים חֲדָשִׁים
מִמֶּשׁ אֲבָל מִתְקַן הוּא כְּלָיו לִי"ט וְכֵן מִי שֶׁכּוֹתֵב סְפָרִים לַעֲצָמוֹ דָּרָךְ לִיְמוּדוֹ מוֹתֵר כו'.
לְבוֹשׁ סִי תַס"ח סַע"י א' וְעִי' טוֹר וּבִי"ט שֶׁם וְע"ל סַע"י תַל"א: (תצו) טעם.

שֶׁאֵנּוּ קוֹרִין אֶת יוֹם טוֹב הַמְּכֻנָּה בַּתּוֹרָה בְּשֵׁם חַג הַמִּצּוֹת אֲנּוּ קוֹרִין אוֹתוֹ פֶּסַח הֵלֵא בְּשֵׁל
הַתּוֹרָה נִקְרָא יו"ט זֶה בְּשֵׁם חַג הַמִּצּוֹת. מִשׁוּם דְּכַתִּיב אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי.

הֵינּוּ שֶׁאֵנּוּ מְסַפְּרִים שְׁבַח וְשֶׁל הַקַּב"ה וְהַקַּב"ה מְסַפֵּר שְׁבַח שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכֵן הוּא שֶׁאֵנּוּ
מְנִיחִין תְּפִילִין וְכַתּוּב בְּהֵן שְׁבַח שֶׁל הַקַּב"ה וְהַקַּב"ה מְנִיחַ תְּפִילִין שְׁכַתּוּב בְּהֵן שְׁבַח
יִשְׂרָאֵל. וְלִזֶּה בַּתּוֹרָה נִקְרָא יו"ט זֶה בְּשֵׁם חַג הַמִּצּוֹת כְּבִיכּוֹל הַשִּׁי"ת מְסַפֵּר שְׁבַח שֶׁל
יִשְׂרָאֵל וְאֵנּוּ קוֹרִין הַיּוֹם טוֹב בְּשֵׁם פֶּסַח עַל שֶׁם שְׁבַח הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאִמְרָתָם זִבַח פֶּסַח
הוּא לֵה' אֲשֶׁר פֶּסַח כו' שֶׁהוּא שְׁבַח הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דָּרָךְ הַפֶּסוּק אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי.

קְדוּשַׁת לׁוֹי פ' בָּא: (תנט) טעם כְּשֶׁחָל יו"ט בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים מְעַרְבֵית. מִשׁוּם דָּאֵין
בְּקִיאֵין בָּהֶם וְאֵתִי לְהַטּוֹת הַנֵּר בְּשַׁבָּת.

לְבוֹשׁ סִי תַפ"ז ס"ג: (תק) טעם. שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְשַׁנוֹת פָּרָק בְּמָה מְדִלִיקִין
כְּשֶׁחָל יו"ט בְּעָרֵב שַׁבָּת.

לפי אינו יכול לומר עישרתן עירבתן לפי שאין מעשרין ומערבין ביו"ט. ויש שאין דוחין אותו בכף שקרי בשעה שאומרים אותו אינו עת לא לעשר ולא לערב ולא להדליק גר. ספר התניא סי' י"ג. ועי' לבוש סי' ע"ר: (תקא) טעם.

שאין אומרים ברפת מעין שבע היינו מבא"י כו' מגן אבות כו' אלהינו כו' עד בא"י מקדש השבת) אם חל פסח בשבת. דלא נתקנה אלא מפני המזיקין ובפסח הוא ליל שמורים. טור סי' תפ"ז: (תקב) טעם. שאומרים בליל פסח הלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף.

לפי שאין מברכין קודם ההלל שקורין בשעת ההגדה לכף קורין הלל בבהכ"נ כדי שלא יצטרף לברך בשעת ההגדה. חק יעקב סי' תפ"ז ס"ק ח': (תקג) טעם. שלובשין הקיט"ל. שלא תזווח דעתו עליו מפני השמחה ע"כ ילבש בגד מתים ולפ"ז גם האבל ילבשו.

ט"ז סי' תע"ב ס"ק ג': (תקד) טעם. שפשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו שאין זה דרך חירות ולא על ימינו.

משום סכנתא שלא יקדים קנה לושט דושט הוא על צד ימין ונפתח הפוּבַע שעל פי הקנה מאליו והמאכל נכנס לתוך הקנה ונחנק. לבוש סימן תע"ב סעי' ג'. ואין חילוק בין איטר לאחר. טור שם: (תקה) טעם.

שאומרים הקידוש והבדלה מנושב. כדי שיהי' דרוך הסיבה וחירות חק יעקב סי' תע"ג ס"ק ב' ובש"ע האריז"ל פתב שיברך מעומד: (תקו) טעם.

דבשאר מועדים אומר ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג המצות הזה זמן חרותנו מקרא קודש כו'. וכשחל בשבת אומר שני פעמים באהבה אחד פדלעיל ואחד זמן חרותנו באהבה מקרא קודש.

לפי שחל בחול אומר באהבה מועדים לשמחה דכלל המועדים קבלו באהבה ולא הפרטים דהא בקבלת התורה הכינו עצמם שלשת ימים בלא כפי' ואח"כ כששמעו פרטי הדברים מזדעזעים והוצרכו לכפי' ע"כ כשאומרים את יום חג המצות הזה או את יום חג הסוכות הזה א"א באהבה שנית משא"כ שבת קבלו במרה באהבה ולכף אומרים בשבת באהבה שנית על פרט של שבת.

לבוש סי' תפ"ז סעי' א'. וא"ת הרי פסח במצרים נצטווה ולא בהר סיני.

י"ל דמ"מ נתחדשו הקרבנות בסיני פענן שפתיב בפי' אמור ובחמשה עשר יום לחודש חג המצות וגו' והקרבנם אשה לה' גי' לכן אין לומר באהבה מקרא קודש. וגם משום לא פלוג ברגלים.

מטה משה אות תר"ה. וע"ל סעי' שי"ח: (תקז) טעם.

שא"א שעשה נסים לפי שעתידי לאמרו בהגדה. חק יעקב סי' תע"ג סק"ב: (תקח) טעם.

על ענין ארבעה פוסות. הנה רבותינו ז"ל במדרש (שמות רבה ח') אמרו ד' גאולות יש קאן.

והוצאתי. והצילתי.

ונגאלתי. ולקחתי.

מפאן סמכו חכמים ותקנו ד' פוסות בלילי פסח אחד על הקידוש והוא נגד ולקחתי מ"ש אשר בחר בנו מפל עם כו' ומרוב מעלתו הוא קודם לפל. ואח"ז בכוס ההגדה בסיפור יציאת מצרים מתחיל בגנות ומסיים בשבח הוא נגד והוצאתי כי פרק עול השעבוד מעל צוארנו.

ואחריו פוס בהמ"ז אשר בו ידבר על השפעות הטובות ושבח הארץ והוא נגד והצילתי אתכם מעבודתם היינו שלא נצטרך כלל אל העבודה ואחריו פוס ההלל הוא על אשר גאלנו ובזרוע גטול' כי לעומת מה שנתן אותנו לשם ולתהלה בכל הארץ כן מחויבים אנחנו להללו ולפארו ולספר שמו ותהלתו.

חסד לאברהם: (תקט) עוד טעם. למצות ד' פוסות.

נגד ד' דברים טובים שהי' בישראל בהיותם במצרים שעי"ז נגאלו אבותינו ממצרים כמשארז"ל. בני יששכר בשם הרב הגדול החיד"א זלה"ה.

וכתב שם ולפי"ז י"ל פוס ראשון זכרון שלא שינו את שמותם. בני ישראל עלו ובני ישראל נפקו.

ע"כ מקדשין על כוס זה ומברכין מקדש ישראל. כוס ב' זכרון שלא שינוי את לשונם.

הנה לשונינו נגביר ושפתינו אתנו להלל בפה ולשון ולספר הנסים והנפלאות אשר פעל הפועל ישועות. פוס ג' זכרון שהי' גדורים מן העריות.

מברכין עליו ברהמ"ז. כי אם הלחם אשר הוא אוכל לישנא מעליא.

פוס ד' זכרון שלא היו בהם דילטורין. ע"כ אומרים עליו לא לנו ד' וכו' למה יאמרו הגוים (דילטורא) אי' נא אלהיהם ע"ש: (תקי) טעם.

למה תקנו חז"ל נגד ד' לשונות של גאולה ד' פוסות יין דוקא הי' להם לתקן ד' מינים אחרים באכילה או באמירה ובסיפור נגד ד' לשונות הללו. אבל להיות שאמרו רז"ל יכולני לפטור את כל העולם מן הדין מיום שחרב בית המקדש דכתיב שכורת ולא מיין היינו שאין להם דעת כשפור עברו יין ואין מעשי קטן פלום והאי דיצה"ר החזיק בנכסים אין מחזיקין בנכסי קטן (היינו מי שאין בו דעת) והנה הוא שעמדה לאבותינו פמערים בהגיע תור הגאולה הגם שהי' הקטרוג הללו עע"ז והללו וכו' כי הוא שעמדה בשעת הקטרוג עת שכרות הוא לנו קטנות הדע"ת ואין פאן דין ויכולני לפטור וכו' שצאמר שכורת ולא מיין ע"כ נגד ד' לשונות של גאולה התקינו חז"ל י"ן המשכ"ר כי הוא שעמדה אין לסט"א טענת חזקה כי החזיק בנכסי קטן מבלי דעת ומעשיו אינו פלום כי בגלות נאמר שכורת ולא מיין.

ומטעם זה. אָמרו חז"ל בימי הפורים חייב אדם לבסומי וכו' כי נתחייבו על שֶהשתחוּו וכו' והי' הטענה להנצל וכו' עת שכרות וכו' שפורת וְלא מִיין.

(בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר) ומטעם זה המנהג כְּשֶאומרים והוא שְעמדה לאבותינו אוֹחזין אֵת הכּוֹס כִּי הוא שְעמדה לְנו כְּנִזְכָּר לְעֵיל. שָׁם: (תקיא) טעם.

שְהנָּשִׁים חֲיִיבוֹת בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת. מִפְּנֵי שְהנָּשִׁים הָיוּ עֵיקָר בְּאוֹתוֹ הֵנֶס שְבִנְכוֹת נָשִׁים צְדָקָנוֹת נִגְאָלוּ מִשֶׁא"כ בְּסוֹפָה.

מ"א סי' תע"ב ס"ק ט"ז: (תקיב) טעם. שָׁאִין מְבָרְכִין אַקב"ו לְשִׁתוֹת ד' כּוֹסוֹת כְּמוֹ עַל גַּר תְּנוּפָה שֶהוא מְדַרְבְּנוּ.

לְפִי שָׁאִינוֹ עוֹשֶׂה בְּיַחַד כְּמוֹ מְגִילָה אִין קוֹרִין אוֹתָהּ סְרִוּגִין וד' כּוֹסוֹת אִם שְתַתֵּן בְּבֵת אַחַת לֹא יֵצֵא ע"כ אִין לְבָרֵךְ דָּאִין ד' כּוֹסוֹת אִז לְבָרֵךְ עָלֶיהָ כָּלֵל. (רַקח): (תקיג) טעם.

שְלוֹקֵחִין שְנֵי תְבִשְׁלִין וְרוֹעַ וּבִיצָה. אֶחָד זָכָר לְפֶסַח וְאֶחָד זָכָר לְחֻגִיגָה וְרוֹעַ ע"ש זְרוּעַ נְטוּי' והוא זָכָר לְפֶסַח שֶהי' נִצְלָה בְשִׁפּוֹד ע"ג גְּחָלִים וּבִיצָה זָכָר לְחֻגִיגָה שֶהי' מְקַרִּיבִים בִּי"ד וְנֶאֱכַל עִם הַפֶּסַח וּבִיצָה הוּא לְשִׁין בִּיעָא בְלִשׁוֹן אַרְמִי כְלוֹמַר בְּעֵי רַחֲמָנָא לְפָרְקִינוּ. וְהַזְרוּעַ אִין אוֹכְלֵיו בְלִילָה וּבִיצָה אוֹכְלִין. דְבָלֵאוּ זָכָר לְחֻגִיגָה יֵשׁ בָּהּ טַעַם מְשׁוּם אֲבִילוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

כמ"ש הַרְמ"א סי' תע"ו וְשָׁלִיל ט"ב נִקְבַּע בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶל חַג הַפֶּסַח. ט"ז סי' תע"ג סק"ד. (תקיז) טעם. הַחֲרוֹסֶת.

זָכָר לְטִיט שֶהי' יִשְׂרָאֵל מְשִׁתְּעַבְדִין בּוֹ בְמִצְרַיִם וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ מִמִּינֵי פִירוֹת מְתוֹקִים וּמְרוֹרִים וְחוֹמֵץ וּמִתְבָּלִין אוֹתָם בְּתַבְלִין לְזִמּוּתָהּ לְטִיט שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִכָּל דְבָר וְנוֹתְנִין בָּהּ תְּפוּחַת זָכָר לְתַחַת הַתְּפוּחַת עוֹרְרִיתִיךָ.

וְאִגּוּזִים ע"ש דְכָתִיב אֵל גִּינַת אֲגוּז יִרְדְּתִי. טוֹר סי' תע"ג ועי' אַבּוּדְרֵהֶם: (תקטו) עוֹד טַעַם.

כְּדֵי לְהַמִּית אֵת הַקָּפָא (פִּי מִיֵּן תּוֹלַעַת יֵשׁ בְּמְרוֹר וְהוּא מֵת ע"י הַחֲרוֹסֶת) שְבְמְרוֹר שְׁלֵא יִזְיָקֵנוּ. תּוֹס' פְּסָחִים דָּף ט"ו ט"ב בְּבִד"ה קָפָא.

וְהַצְרָכָנוּ לֹאֹמַר שֶהַתְּלִיעַ בְּתִלוּשׁ שָׁאֵם הַתְּלִיעַ בְּמִחְזָבֵר אֲסוּר בְּאַכִילָה עַל כָּל פְּנִיִם אִפִּי יָמוֹת. (כָּל בּוֹ): (תקטז) טעם.

שְׁנִקְרָא חֲרוֹסֶת. זָכָר לְלִבְיָנָה שֶהי' מַעֲשֶׂה חֲרָסִין.

מְרָדְכִי בְשֵׁם יְרוּשָׁלַיִם בַּע"פ: (תקיז) טעם. שְׁאוֹכְלִין כְּרָפֶס.

מִפְּנֵי שֶהוּא נוֹטְרִיקוֹן ס' פָּרֵךְ כְלוֹמַר ס' רִיבּוֹא עֲבָדוֹ עֲבוּדַת פָּרֵךְ. מ"א סי' תע"ג ס"ק ד': (תקיח) טַעַמָּם שָׁאִין מְבָרְכִין עַל הַחֲרוֹסֶת עִם הָיּוֹתוֹ מְצוּהָ.

מְשׁוּם שָׁאִין מְצוּהָ בְּאַכִילָתוֹ. (יַעֲב"ץ): (תקיט) טעם.

הַמְרוֹר. זָכָר לְנוֹמְרָרוֹ אֵת חֲיִיָּהֶם וְעֵיקָר הַמְצוּהָ הִיא בְּחֻזְרַת שְתַחֲלָתוֹ מִתּוֹק וְסוּפוֹ מִרְ זָכָר לְנוֹמְרָרוֹ אֵת חֲיִיָּהֶם בְּפָרֵךְ.

תחלה בפ"ך ואח"כ בפרק ונוהגין לתזור אחר חסא אפי' לקנותו בדימים יקרים דשמא סימנא מילתא הוא פלומר לרמז דחס רחמנא עלן ושמעתי דחסא הוא מה שאנו קורין זערו"ך בלשון פולין.

לבוש סי' תע"ג סעי' ה': (תקכ) טעם. שנהגו העם לעשות בליל פסח שלש מצות. זכר לשלש סאין שאמר מהרי שלש סאין ופסח הי'. ובציעתה זכר לקריעת ים סוף וירדו שנבקע בפסח.

דעת זקנים מרבתינו בעלי התוס': (תקכא) טעם. שפורסין מצה האמצעית לשנים ולא הראשונה.

לפי שאם יבצע הראשונה יהי המוציא על השניה ואסור. לפי שאין מעבירין על המצות. אבל עתה יהי המוציא על הראשונה. מנהגים: (תקכב) טעם.

הטיבול ראשון. משום היפרא לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם הסעודה והתינוקות ישאלו ע"ז.

עיי' רש"י פסחים דף קי"ד כ"א דאי לא הי' מטבל אלא השני במרור לא הי' ניכר דהוי משום מצוה אלא פדרה בני אדם לטבול תוך הסעודה ע"כ תקנו לטבל קודם הסעודה דבזה מרמזין שאין הטיבול בא מחמת הסעודה והוא סי' לטיבול השני שהוא ג"כ שלא מחמת הסעודה אלא מצנת חכמים ט"ז סי' תע"ג ס"ק ז' ובטיבול ראשון יאכל פחות מפזית דאם יאכל פזית יהי ספק אם יברך ברכה אחרונה.

ואם אינע שאכל פזית נא יברך ברכה אחרונה. מ"א סי' תע"ג ס"ק י"ח ועי' מחצית השקל שם: טעם.

שטובלין הפרפס במי מלח. מפני שכרפ"ס עולה ש' שהוא שמו אלהים במילואו וכדי להמתיק מדת אלהים שהוא מדת הדין טובלין במי מלח שהמים הם מסטרא דחסד והמלח מסטרא דדינא כמבואר ברקנ"ט.

מטה אהרן: (תקכג) טעם. שנוטלין ידיהם בליל פסח קודם הטיבול ראשון אע"ג שלא נהגו המון עם ליטול ידיהם לכל דבר שטיבולם במשקה והוא מטעם שאין אנו נוהרין מלטמאות עצמינו ומלאכול אוכלין טמאין.

עי' תוספת פסחים דף קט"ו ע"ב בד"ה פל. משום דהוא פאחד משאר שינוים שעושין בליל זה כדי שישאלו.

חק יעקב סי' תע"ג ס"ק כ"ח: (תקכד) טעם. שטובלין שני פעמים.

הא' זכר לגאולה פדכתיב ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בפף. והב' נגד הגלות שהי' בחטא מכירת יוסף דכתיב ויטבלו את הכתונת בדם. (מעשי ה'). והטעם.

שמטבל בחומץ. כי כן הי' משועבדים תחת מעונול חומץ.

(שק"ה): (תקכה) עוד טעם. לזכר על ב' טבילות שטבלו יליד בית ומקנת פסף.

עוד טעם. פנגד שתי הזאות אחת על המשקוף נאחת אל המזוזות.

דעת זקנים: (תקכו) טעם. שנהגו לפרוס המצה קודם הגדה.

כדי שגא יאמר הא לחמא עניא אלא על מצה פרוסה כדאמרין בפסחים מה דרפו של עני בפרושה אף פאן בפרושה. אבודרהם: (תקכו) טעם.

שמשמנין האפיקומן. כדי שיראו התינוקות וישאלו מפני מה מטמינין המצה ועדיין לא אכלנו ומתוך התשובה נבא לספר יציאת מצרים ומוזגין מיד פוס שני כדי שישאלו התינוקות למה שותין פוס שני קודם הסעודה.

לבוש שם סעיה ו' וסעיה ז'. וראוי לקורכה בתוך המטפחת וליתנה בין הפרים.

מטה משה אות תרכ"ז: (תקכח) טעם. שעושין מצה אפיקומן ואין עושין מרור אפיקומן הלא שניהם פתובין בפסוק אחד כדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו.

לפי שמצה בזמן הגה דאורייתא ומרור מדרבנן. הלכך עבדינו למצה אפיקומן זכר לפסח שהוא מדאורייתא ולא עבדינו למרור אפיקומן זכר לפסח לפי שהוא מדרבנן.

ספר התניא סי' מ"ח: (תקכט) טעם. המנהג שהתינוקות חוטפין האפיקומן בליל פסח.

שעל ידי זה לא ישנו ויתעוררו לשאול וזה שאמרו בש"ס פסחים דף ק"ט ע"א חוטפין מצה בליל פסחים. חק יעקב סי' תע"ב ס"ק ב': (תקל) טעם.

נכון בהגבחה הקערה באומר הא לחמא עניא. המפרשים כתבו טעם להגבחה זו כדי שישאלו וטעם זה הוא רחוק.

רק י"ל כפשוטה עפ"י המדרש מאשפות ירים אביון אלו ישראל שהיו משוקעין במצרים והקב"ה הגביהו וזהו רמז שאומרים הא לחמא עניא שרומז על עניות במצרים ומגביההקערה לרמז על מאשפות ירים אביון כהמדרש הנ"ל.

מטה אהרן בעהמ"ח ספר בגדי אהרן על התורה: (תקלא) טעם. שאומרים הא לחמא עניא בלשון ארמית.

לפי שפולם הי' מדברים בלשון ארמית ואין עמי הארץ מבינים לשון הקודש. ד"א כדי שלא יפירו מלאכי השרת מתפררים בכל זה ויקטרגו עלינו ויזכרו עונותינו שאין אנו ראויין להגאל שאין מלאכי השרת מכירין לשון ארמית כמו שפירשנו בקדיש.

אבודרהם: (תקלב) עוד טעם. מפני המזיקין שאילו היו מדברים בלשון הקודש היו שומעין מה שאנו אומרים כל שהוא רעב יבא ויאכל היו מתקבצין פולן ומקלקליו כל הסעודה והיו עושין היזק על פן נהנו לומר בלשון ארמית שלא יהיול מבינין מה שאנו אומרים כל דכפין ייתי ויכול.

פרדס הגדול בליקוטי דינים: (תקלג) טעם. שאומרים די אכלו אבהתנא פארעא דמצרים.

כי ויאפו את הבצק לא הי' אלא אחרי יציאת מצרים. ופי' ה"ר יהוסף האיזובי בשם בן עזרא שהי' שבוי בהודו והי' מאכילין אותו לחם מצה ולא נתנו לו לעולם חמץ.

והטעם. מפני שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ ויספיק ממנו מעט וכן כי עושין המצריים לישראל.

אבודרהם: עוד טעם. אע"פ שגורשו מצרים העיר (מטרופולין של המדינה) בליל ט"ו מ"מ לא שלחום עד הגבול בלילה ההוא (כי ארץ מצרים ד"מ פרסה) והם היו בצוען מצרים באמצע המדינה בלילה ההוא גם ודאי כבר אכלו מצות בלילה זו בארץ מצרים עם הפסח קודם שיצאו ונתגרושו כפיתוב על מצות ומרורים יאכלוהו.

יעב"ץ: (תקל"ד) טעם שאומרים לשנה הבאה בני חורין בלה"ק. פדי שלא יבינו הפרסיים שהם רוצים לברוח.

(גבורות ה'): (תקנה) עוד טעם. שמסיימין בלשון הקודש שהוא דרוך בקשה שאנו מבקשין מלפני המקום שישחרר אותנו מעבדות לחירות על פן אומרים שיהיו מבינין מלאכי השרת פה היא דאמרינין לעולם אל יתפלל אדם בלשון ארמי אלא בלשון שיהיו מלאכי השרת מבינים ומבקשים עלינו גם הם רחמים.

פרדס שם: (תקלו) טעם. שנקרא הגדה סדר.

כי זה הוא הסדר של כל השנה כי כל המצות תלויות ביציאת מצרים. ובקבלת התורה נאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

בית אהרן: (תקלו) טעם. שאין מברכין על קריאת ההגדה כמו שמברכין על קריאת מגילה נהלא מצות עשה היא שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וכו' מפני כי במה שאומר בתחלה בקידוש זכר ליציאת מצרים יצא.

והרשב"א כתבטעם אחר שאין לברך על קריאתה. מפני שהוא מצוה שאין לה קצבה ידועה ואפ"י בדבור בעלמא שידבר בענין יציאת מצרים יצא אלא כל המרבה הרי זה משופח.

ונקראה הגדה. ע"ש והגדת לבנך ביום ההוא וכו'.

ועוד מפני שמגיד בה ענין יציאת מצרים והנסים ונפלאות שעשה עמנו הקב"ה באותו זמן. אבודרהם.

ועי' פ"מ סי' תע"ג ס"ק כ"ט וז"ל אמירת הגדה אין לומר בהסיבה אלא באימה ויראה ע"ש: (תקלח) טעם. שנוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבעו כשיגיע לדם ואש ותמרות עשן.

וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב. זכר למה שנאמר אצבע אלהים הוא וא"כ יש לזרוק באצבעו חק יוסף סי' תע"ג ס"ק ל"ד.

ועוד לרמז שע"י המכות ה' נחסר מהם כל פעם ומתמעטין: (תקלט) טעם. שרבי יהודה ה' נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.

וכי אין אדם יודע ליקח מכל תיבה אות אחת ולעשות סימן. לפי שבתהלים אינם סדורים המכות כמו שהן סדורין בפרשה לפיכך נתן ר' יהודה סימנים הללו להודיע שסדר הפרשה עיקר.

שְׂבִילֵי הַלֶּקֶט הַלֶּקֶה רִי"ח. וְעַי' שָׁם עוֹד טְעָמִים: (תקמ) עוֹד טַעַם.

מִשּׁוֹם דְּבַעַל הַגְּדָה נִקְט מִכּוֹרוֹת וְלֹא נִקְט הִכִּי בְּאִינָהּ. דְּאִינָהּ הָיָה הַמִּפְּהָ עֲצָמָה וְרִי"ב אֶל הַחֹרוֹת בְּסִי' שְׁגָם הַבְּפוּרִים הָיוּ מִפְּהָ עֲצָמָה כַּמ"ש בְּמִדְרָשׁ לְמִפְּהָ מְצָרִים בְּכּוֹרֵיהֶם שֶׁהַכּוֹרִים עֲצָמָן הָיוּ לְאַבְיָהֶם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם.

יְסוֹד הָאֲמוּנָה: (תקמא) טַעַם. שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַהֶלֶל שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה.

מִפְּנֵי שְׂאִין אֹמְרִים אוֹתוֹ עַל הַשְּׁלֶחַן בְּתוֹרַת קְרִיאַת הַהֶלֶל אֲלֵא בְּתוֹרַת שִׁיר וְהוֹדָאָה בְּלֶבֶד וְגַם פּוֹסֵק בְּאֲמִצָּע וּמְבָרֵךְ בְּרִכּוֹת הַרְבֵּה וּמְרַבֵּה בְּשִׂיחַת דְּבָרִים בְּסְעוּדָה וְאוֹכֵל וְשׁוֹמֵה לְכֹף אִין מְבָרְכִין עָלָיו.

אַבּוּדָרְהֶם. וְעַי' לְעִיל סְעִי' תַק"ב: (תקמב) טַעַם.

שְׂקוּרִין בְּלִיל פְּסַח הֶלֶל מִיְנוּשָׁב. מִפְּנֵי שֶׁחֹלְקִים אוֹתוֹ אִין מְטַרְיַחִין אוֹתוֹ לְעֲמוּד.

וְעוֹד שְׂאֵז דְרָף הַסִּיבָה וְחִירוֹת. סֶפֶר הַתְּנִיָּא סִי' ל"ב.

וְטַעַם.

שְׂאוּמָרִים הֶלֶל מְעוֹמֵד דְּכִתִּיב הֶלְלוּ עֲבָדֵי ה' הָעוֹמְדִים. ט"ז סִי תַכ"ב ס"ק ד': י (תקמג) טַעַם.

חֲלוֹקֵת הֶלֶל. מִפְּנֵי דְחֻצֵי הֶלֶל דְּקוֹנָם הַסְּעוּדָה מְדַבֵּר הַפֶּל בִּיציאת מְצָרִים וְשִׁינָה לְכָל הַהַגְּדָה שֶׁקוֹנָם הַסְּעוּדָה דְּאִיִּירֵי כְּנֹלָה בִּיציאת מְצָרִים אֲבָל חֻצֵי הֶלֶל הָאֲחֵרוֹן וְגַם רֹב סִיפּוּרֵי הַהַגְּדָה שְׂאֵחַר הַסְּעוּדָה מְדַבְּרִים וְשְׂאֵר הַגְּאֻלוֹת וּבְגֹאוּלָה הָעֵתִידָה.

לְכֹף קְבֻעוּהָ יַחַד אַחַר הַסְּעוּדָה. וּמִטַּעַם זֶה נוֹהֲגִין לֹאמֵר שְׂפוּף חֲמֻטָה קוֹנָם לֹא לְנוּ.

וְנוֹהֲגִין לְפָתוּחַ הַפֶּתַח כְּשֶׁמִּתְחִילִין שְׂפוּף חֲמֻטָה עַל הַגּוֹיִם וְגו' לְהִרְאוֹת שְׂאֵנוּ בְּטוּחִים בְּשֵׁם יְתֻבְרָךְ וְלִיל שְׂמוּרִים הוּא וּבְזִכּוֹת אֲמוּנָה זוֹ יָבֵא מְשִׁיחַ וְיִשְׂפּוּף חֲמֻטוֹ עַל הָע"א. לְבוּשׁ סִי' ת"פ: (תקמד) טַעַם.

כְּשִׁינִיעַ לְלִפְיָךְ נוֹטְלִין כָּל א' וּא' פּוֹסוּ. מִפְּנֵי שֶׁבָּאִים לְפָתוּחַ בְּשִׁיר וְהֶלֶל.

וּמְצִינּוּ בְּאֲגָדָה מְנִין שְׂאִין אֹמֵר שִׁירָה אֲלֵא עַל הַיַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְתֹאמַר לָהֶם הַגָּפֶן וְכו'. פְּרָדָס הַגְּדוֹל סִי' קל"ב: (תקמה) טַעַם.

כְּשֶׁחָל פְּסַח בְּמוֹצָ"שׁ יֹאמֵר לְהִיפּוּף מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים. מִשּׁוֹם דְּאִין חֲגִיגָה קְרִיבָה בְּשִׁבְתָּ.

אַלִּי רַבָּה סִי' תַע"ג ס"ק ל"ו: (תקמו) טַעַם. שְׂמְבָרְכִין עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס.

כִּינּוּן דְּכָל חֲדָא וְחֲדָא הֵנִי מְצֻנָה בַּפ"ע מְבָרְכִין עַל כָּל אֲחָד וְאֲחָד. מ"א סִי' תַע"ד: (תקמז) עוֹד טַעַם.

כִּינּוּן שְׂבִשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגְּדָה יֵשׁ הַיַּסַּח הַדְּעַת מִהַשְׁתִּיָּה וְאִינוּ עוֹלָה אֶז עַל לְבוֹ שִׁישְׁתָּה אַח"כ עי"ז יֵשׁ הַפְּרָד גָּמוּר בֵּין הַכּוֹסוֹת וְרֹאוּי לְקַבְּוֵעַ עַל כָּל או"א בְּרַבָּה בַּפ"ע מִשֶּׁא"כ לְגַבֵּי בְּרַבָּה אַחֲרוֹנָה כִּינּוּן שְׂלֵא הִי בּוֹ גְּדָר שְׂבִיעָה וְהַסְּתַפְּקוּת וּקְבִיעוֹת הַדְּעַת שְׂלֵא יִשְׁתָּה עוֹד לֹא חָל עָלָיו חַיּוּב בְּרַבָּה אַחֲרוֹנָה.

אֲשֶׁל אֲבֵרָהֶם לְהַגְאֹן הַקְדוֹשׁ מִבוֹטְשָׁאֻטְשׁ זְצוּק"ל: (תקמח) עוֹד טַעַם. שְׂאִין מְבָרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל כָּל כּוֹס.

מִשׁוֹם דְּהֵיךְ כְּנִמְלֵךְ בְּכָל כּוֹס מִפֶּת חַיִּיב שְׂחִיבָהוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת בְּכָל כּוֹס מִצְוָה אַחֲרֵת. תב"ש סי' י"ט ס"ק י"ז: (תקמט) טַעַם.

שְׂנוֹהֲגִין לְאֹכֵל הַמְרֹר קוֹדֵם הַסְּעוּדָה הָאֵלֶּפֶס נֶאֱכָל עַל הַשְּׂוֹבַע בְּסוּף הַסְּעוּדָה וְגַבְי' כְּתִיב עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאֲכָלוּהוּ בְּשִׁלְמָא מַה שְּׂמְבָרְכִין עַל אֲכִילַת מִצְוָה בְּתַחֲלִיל הַסְּעוּדָה הוּא מְוַכַּח מִשׁוֹם שֶׁ"כ צְרִיכִין לְאֹכֵל מִצְוָה בְּסְעוּדָה וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשׂוּיָתוֹ אֲבָל בְּמְרוֹר קְשִׁיָּא.

מִשׁוֹם דְּמִצְוָה מוֹרָה עַל הַגְּאֹנָה וּמְרוֹר מוֹרָה עַל הַגְּלוּת וְהֵנָּה בְּזִמְן שְׂבִית הַמְּקַדֵּשׁ הִי קָנִים שְׂהִיּוּ יוֹדְעִין שְׂהֵי' גְלוּת לְבַסּוּף ע"כ אֲכָלוּ הַמְרֹר לְבַסּוּף אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה שְׂאֲנוּ מִחֲפִים וּמִצְפִּים לְגְאֹנָה עוֹלָם בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְסוּף הַכְּבוֹד לְבוֹא.

ע"כ אוֹכְלִין הַמְרֹר תַּחֲלָה מְנַחֵם צִיּוֹן לְהַרְבֵּ הַצְּדִיק הַקְדוֹשׁ מְרִימָנָאב זְצוּק"ל: (תקנ) טַעַם. שְׂנִיָּהוּ לְאֹכֵל בְּסְעוּדָה זוּ בְּצִיִּים.

זָכַר לְאֲבִילוֹת מְפָנִי שְׂבַפְסוּק עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאֲכָלוּהוּ מְרֹמְז הַחֲנֻכָּה לֹמֵר שְׂבִיּוֹם שְׂאוֹכְלִין מִצּוֹת יְחוּל ט' בְּאֵב וְהוּא מְרוֹרִים וְסִי' א"ת ב"ש כו' פְּלוֹמֵר וְתֵהָא גִּילָה בְּרַעְדָּה. לְבוֹשׁ סִי' תַע"ו סְעִיף ב': (תקנא) טַעַם.

לְמַנְהֵג שְׂמוֹזְגִין כּוֹס חֲמִישִׁי וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ כּוֹס שֶׁל אֱלִיָּהוּ הַנְּבִיא מִשׁוֹם דְּאִיכָא פְּלוֹגְמָא בְּגַמ' אִם צְרִיכִין כּוֹס חֲמִישִׁי וְלֹא אֶפְסָקָא הַלְכְתָּא וְכְשִׁיבָא אֱלִיָּהוּ יִתְבָּרַר הַסְּפֵק וְע"כ מוֹזְגִין הַכּוֹס מְסַפֵּק וְאִין שׁוֹתִין אוֹתוֹ וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ כּוֹס שֶׁל אֱלִיָּהוּ כִּי בְּבוֹאוֹ יִתְבָּרַר כָּל הַסְּפִקוֹת וְגַם סְפֵק זֶה.

(הַגְּר"א): (תקנב) טַעַם. דְּנוֹהֲגִין הַבְּעָלִי בְּתִים לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַזִּימּוֹן בְּעֲצָמָן בְּשִׁנֵּי לִילֵי פֶסַח.

עפ"י מַה דְּגַרְסִינָן פָּרַק אֵלּוּ נְאֻמִּים אָמַר רִיב"ל אִין נוֹתְנִין כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אֱלֹא לְטוֹב עֵין שְׂנַאֲמַר טוֹב עֵין הוּא יְבָרַךְ וְעַכְשָׁיו נִרְאָה בְּעַל הַבַּיִת טוֹב עֵין בְּמַה שְּׂמַחֲלֵק לְכָל בְּנֵי הַבַּיִת וְנוֹהֵג עֲצָמוֹ דְּרַךְ חֲזִירוֹת וְכֵן אָמַר בְּתַחֲלִילָה כָּל דְּכָפִין יִתִּי וְיִכּוֹל שְׂבִיזָה נִרְאָה טוֹב עֵין וּא"כ לֹא נֶאֱדָה לְבָרֵךְ וְלִהְיוֹדוֹת.

הַגְּהוֹת מְנַהֲגִים: (תקנג) טַעַם. שְׂתַקְנוּ רַז"ל לְהַתְחִיל בְּכּוֹס רְבִיעִי שְׂפוּף חֲמֻתָּה.

לְפִי שְׂעֵתִיד הַקַּב"ה לְהַשְׂקוֹת לְאו"ה ד' כּוֹסוֹת שֶׁל פְּנוּרְעָנוֹת. בְּחַיִּי פ' וְאַרְח: (תקנד) טַעַם.

שְׂאִינוּ רְשָׁאֵי לְשִׁתוֹת יֵין אֱלֹא מִיָּם אַחַר ד' כּוֹסוֹת. בְּעֵבוֹר הָעֵנִיִּים שְׂפִסְקוּ לָהֶם ד' כּוֹסוֹת מִן הַתְּמַחֲוֵי לְב' לִילוֹת כְּדֵי שְׂלֹא יִשְׁתָּה יֵין שְׂנַתְנוּ לֹא לְב' לִילוֹת בְּלִילָה אַחַת.

וְעוֹד טַעַם. כְּדֵי שְׂלֹא יִשְׁתַּכֵּר לְפִי שְׂחִיבֵי הָאֲדָם לַעֲסוֹק כָּל הַלִּילָה בְּהַלְכוֹת פֶּסַח וַיִּצִיאֵת מִצְרַיִם עַד שְׂהַחֲטִפְנוּ שִׁינָה.

חק יעקב סי' תפ"א ס"ק א'. ואין לעשן הטוטין בלילי פסח אחר הסדר משום הפגת טעם מצה שע"תסי תקי"א ס"ק ה' ועי' באר היטב סי' תפ"א דכתב ג"כ בשם כנה"ג דבשתיית הטוטין שקורין טובא"ק שומר נפשו ירחק מהם: (תקנה) מעם.

שנהגו להקמיר שלא לאכול ענבים יבשים שקורין רווינ"י ושאר פירות יבשים אם לא שידוע שנתניבשו בדרך שאין לחוש לחמץ והמשקה אשר נעשה מהם שותים. משום דחוששין שפא נדבק בהם קצת חמץ לכן אין אוכלין אותם אבל המשקה שותים דאותו המעט בטל בס' ואע"ג ששורה גם בפסח מ"מ לא הקמירו מספק ומה שנוהגין איסור לבשלן משום דע"י בישול יהיב טעמא ביותר.

והפלי ששואב בהם המשקה נוהגין שלא להשתמש בהם דבר אחר. מ"א סי' תס"ז ס"ק ח': (לתקנו) טעם.

שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות בפסח פגון פולין ועדשים. משום דדגן מעשה קדירה וקטניות מעשה קדירה ובכמה מקומות עושים מהם קמח וכזה דומה לה' מיני דגן ויאמרו פשם שמתר לבשל אלו פה מתר לבשל ה' מיני דגן ולא ידעו שאלו באים לידי חימוץ ע"כ גזרו הא אטו הא שפא יבאו לבשל בקדירה גם מיני דגן.

מיהו אם נפל מהם תוף התבשיל אין אוסרין אותו עי' לבוש סי' תנ"ג סעיף א': (תקנו) טעם. שחמץ אוסר תערובתו במשהו.

משום דחמץ הוי דבר שיל"מ ועוד דחמץ לא בדילי אינשי מיני' פולי שפא לפיכך הקמירו עליו במשהו. עי' ב"י סי' תמ"ז: (תקנה) עוד טעם שחמץ אסור במשהו.

משום דאז ולא יכלו להתמהמה אף משהו דכבר היו במ"ט שערי טומאה. ישמח משה פ' בא: (תקנו) טעם שהש"ץ מתחיל האל בתעצומות בכל השלש רגלים.

מפני שהם זכר ליציאת מצרים המורים על תעצומות עוזו ויכולתו הגדולה. לבוש סי' תפ"ח סעי' א': (תקס) טעם.

שאין אמרים י"ג מדות ורבש"ע בשעת הוצאת ס"ת פשחל יו"ט בשבת. משום שיש בו איסור תחנה בשבת משא"כ בי"ט דלא קפדו פולי האי.

עי' מ"א סי' קכ"ח סק"ע וע"ל סעי' תשנ"ט: (תקסא) טעם. שמכריזין בשמיני עצרת קודם מוסף משיב הרוח ומוריד הגשם ואין מכריזין בתפלת מוסף ביום הראשון של פסח שלא לומר משיב הרוח מפני שגראה פאלו ממאנים בגשמים.

אבל במקומות שאמרים מוריד הטל בימות החמה מכריז השמש בי"ט ראשון של פסח מוריד הטל. ואז פוסקין גם הציבור בתפלת מוסף להזכיר גשם.

לבוש סי' קי"ד סעי' ג' ועי' לעיל סעי' שי"ח וסעי' שס"ד וע"ל סעי' פ"ו בהשמות: (תקסב) טעם. שהש"ץ לובש את הקיטיל בתפלת טל ביום א' דפסח ובתפלת גשם בשמיני עצרת ובר"ה ובהו"ר.

לשבר את לבו ולעוררו על הפנונה שבהם מתפללין על חיי בני ומזוני: (תקסג) טעם. שקורין ברפת הגשם והטל פי כן הוא הדרך פשאדם נוסע לדרך מתירא לנפשו פן יבוא

לידי אנשים רשעים שלא יכירו ערכו ובהתל באנוש יהתלו בו אזי הולך אצל איש צדיק
קודם נסיעתו שיברך אותו שהשי"ת יצליח דרכו אשר הוא הולך לבל יתעללו בו אנשים
רשעים פן הוא הדבר הגשם והטל הולך לכל העולם ולכל האומות.

והנה רוצים לבל יבגדו על ידם הרשעים אוה"ע ע"כ הולכים בתחילה אל ישראל עם
קרובו שיברכו אותם שינזמן טובתם רק לישראל הקדושים. אגרא דכלה פ' לה בשם
הרב הצדיק הקדוש מהרמ"מ מרימנאב זצוק"ל: (תקסד) טעם.

שמתחילין לומר משיב הרוח ומוריד הגשם בתפלת מוסף של יום שמיני של חג הסוכות
ומוריד הטל מתחילין לומר בתפלת מוסף של יו"ט הראשון של פסח. מפני שהטל סי'
יפה לעולם ויצאו כל המועדים בטל והא דאין אומרים אותו בליל א' של פסח.

דלית כל עמא תמן שהו טרודין במלאכתן או בעסקי מצה ומרור ונמצא אחד מזכיר ואחד
שאינו מזכיר ויהי' שני אגודות. וטעם.

שא"א מוריד הטל בשחרית כיון דאחי למטעי' לשנה הבאה שיהי' סבור שהזכירו מערב
לכה מתחילין לומר מוריד הטל בתפלת מוסף של יו"ט הראשון של פסח. אבודרהם:
(תקסה) עוד טעם.

שמתחילין לומר משיב הרוח ומוריד הגשם בתפלת מוסף של יום שמיני של חג הסוכות
ומוריד הטל מתחילין לומר בתפלת מוסף של יו"ט הראשון של פסח. פי אז אוצרות של
טללים נפתחים כדמוכח בפרקי ר"א פ' ל"ב דאמר התם הגיע ליל יו"ט הראשון של פסח
קרא יצחק לבנו עשו הגדול ואמר לו בני הלילה הזה אוצרות טללים נפתחות כו' עשה
לי מטעמים כדי שאברכה.

ואומרים גשם בשמיני עצרת דחג דאז נדונין על המים לכן מתפללין עליו מטה משה
אות תקע"א ועי' ליקוטים סעי' ק"י: (תקסו) טעם. שהש"צ אומר אלקינו ואלקי
אבותינו עד פהגים בלחש לפי שר"ת כתב דשהכהנים נושאים פניהם אין הש"צ אומר
או"א ברכינו בברכה וכו' אלא מיד פשיסיים מודים קורא החזן פהגים ור"י כתב דגם
פשהפהגים נושאים פניהם נכון לומר וכדי שלא לשנות המנהג יש להש"צ לומר או"א
עד שמגיע לפהגים בלחש ואומר בקול רם פהגים ומסיים עם קדושיה כאמור בלחש.

הגהות מימון פי"ד מהלכות תפלה. ועי' טור סי' קכ"ח וב"י שם: (תקסז) טעם.

שאין נושאים פניהם אלא ביו"ט. לפי שהרגלים הם ימי דין כמ"ש רז"ל (ר"ה דף ט"ו)
בארבעה פרקים העולם נידון וכו' ואז הוא עת מסי' פתקין כל אחד בדידה.

וידוע דקודם מסי' הפתקין יתכן לחזור ולהפכו לטוב ולכה הפהגים נושאים פניהם
וינהפוך ד' הקללה לברכה. ישמח משה פ' נשא: (תקסח) טעם.

המנהג רוב המקומות עב"י למנוע דוכן ביו"ט וי"כ שחל בשבת. משום גטילה שקודם
ברכה שהוא מפורש בש"ס ובזוה"ק והיא חיוב יותר מטבילה ושייף בה שמא יעבור ד"א
ברשות הרבים המים וכלי לנטילה וכדאשכחן שע"ז מנעו חז"ל לשופר ולולב בש"ק
אם דהם הקרחיים.

בְּרִכּוֹת דָּוִד לְהֵרֵב הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ אַבְד"ק בּוּטְשָׁא טֵשׁ זְצוּק"ל פ' לך: (תקסט) טעם.
שְׂנֹכְתֵבָה שְׁמָחָה בְּחַג שְׁבוּעוֹת וּבְחַג הַסְּנוּפוֹת וְלֹא בְּפֶסַח.

לְפִי שָׁבוּ טְבָעוּ מְצָרִים בְּיָם וּלְפִיכָּה נִכְתְּבוּ ב' שְׁמָחוֹת בְּסְנוּפוֹת א' לְעֲצָמוּ וּא' לְחַג הַמִּצּוֹת
תִּנְיָא רַבְתֵּי סִי' נ"ז בְּשֵׁם אַגְדָּה: (תקע) טעם. שְׁצוּהָ הַקַּב"ה לְסַפֵּר אֶת הָעוֹמֵר.

מִפְּנֵי שְׁהָעוֹלָם בְּצַעַר מְפֹסֵחַ עַד שְׁבוּעוֹת עַל הַתְּבוּאוֹת וְעַל הָאֵילָנוֹת כְּדֵי אֵימָא פ"ק דְּרֵאשׁ
הַשְּׁנָה תִּנְיָא אָמַר ר"י מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה הֵבִיאוּ עוֹמֵר בְּפֶסַח כְּדֵי שְׁתַּתְּבַּרְךָ לָכֶם תְּבוּאָה
שְׁבַעֲדוֹת.

וּמִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה הֵבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּעֲצֵרַת כְּדֵי שְׁיִתְבָּרְכוּ לָכֶם פִּירוֹת אֵילָן. וּמִפְּנֵי
מָה אָמְרָה תוֹרָה נִסְכוּ לְפָנֵי מַיִם בְּחַג כְּדֵי שְׁיִתְבָּרְכוּ לָכֶם גְּשָׁמֵי שְׁנָה כו' וּלְפִיכָּה צְנוּהָ
הַקַּב"ה לְסַפֵּר יָמִים אֵלּוּ כְּדֵי שְׁנֻזְכָּר צַעַר הָעוֹלָם וְלָשׁוּב לִזְבֹּלָב שְׁלָם וּלְהַתְחַנֵּן לְפָנָיו
לְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל הַבְּרִיּוֹת וְעַל הָאָרֶץ שְׁיִהְיֶה הַתְּבוּאוֹת כְּתִקְנָה שְׁהֵם סִבַּת חַיֵּינוּ שְׁאֵם אֵין
קִמַּח אֵין תוֹרָה.

אַבוּדְרֵהֶם: (תקעא) עוד טעם. מִפְּנֵי שְׁכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִי' עָסוּק בְּקִצִּיר שְׁלוֹ וְהִי
מְפֻזָּרִים כָּל א' בְּגִרְנוֹ וְצְנוּהָ לְמַנּוֹת כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁכַּחוּ זְמַן עֲלִייתָם לְרַגֵּל.

שָׁם: (תקעב) טעם. שְׁאֵין מְבָרְכִין זְמַן אֲסַפְיָה.

לְפִי דְלִיכָא שְׁמָחָה וְהִנָּא בְּדָבָר. חַק יַעֲקֹב סִי' תפ"ט ס"ק ז'.

וְעִי' כָּל בּוּ. וְע"ל סְעִי' תר"ב: (תקעג) עוד טעם.

שְׁאֵין מְבָרְכִין זְמַן אֲסַפְיָה מִשׁוּם דְּשָׁמָא יִשְׁכַּח יוֹם א' וְנִמְצָא בְּרַכָּה לְבַטְלָה. מט"מ סִי'
תַרס"ט בְּשֵׁם מְהַר"ם מ"ץ: (תקעד) עוד טעם.

כִּי אֵין הַתְּשׁוּקָה עַל הַיָּמִים הַנְּסַפְרִים רַק עַל הַיּוֹם שְׁאַחַר יְמֵי הַסְּפִירָה אִזּוּ מְבָרְכִין שְׁהַחַיֵּינוּ
וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעְנוּ לְזֶה"ז כִּי כָּל יְמֵי הַסְּפִירָה הִיָּינוּ סוֹפְרִים וּמְצַפִּים לַיּוֹם הַנִּכְבָּד וְהַנְּחָשָׁק
הַהוּא.

בְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר בְּשֵׁם הָרֵב הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מוהר"ר פִּנְחָס מְקַאָרְעִץ זְצוּק"ל: (תקעה) עוד
טעם. מִשׁוּם דְּכָל מְצוּהָ שְׁהוּא הִכְנָה לְמְצוּהָ אַחֲרַת תְּקִינוּ שְׁיִכְרָךְ שְׁהַחַיֵּינוּ עַל הָעֵקֶרֶת
הַלְכָּה סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא הִכְנָה לְעֲצֵרַת וּמְבָרְךָ עַל הַשְּׁבוּעוֹת וְעוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן מֵאַחַר
שְׁנֻגְמָה הַמְצוּהָ הִיא סוּף וְתִשְׁלוּם הַסְּפִירָה.

פַּחַד יִצְחָק אוֹת ע' בְּשֵׁם הַרְדֵּב"ז. עוד טעם.

לְפִי שְׁמְצוּהָ זֶה הִיא זָכָר לְחֻרְבָּן וַיֵּשׁ בָּהּ עֲגַמַת נֶפֶשׁ. שָׁם בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א: (תקעו) טעם.

שְׁיֵשׁ נוֹהֲגִין לְסַפֵּר סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּלִיל שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח אַחַר הַסְּדֵר דָּאם יְסַפֵּר קוֹדֵם הַסְּדֵר
א"כ עוֹשִׂיהוּ חוֹל וְהֵאִיף יְסַדֵּר אַח"כ הַסְּדֵר. וְהוּי תְּרִתֵּי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדֵי.

שְׁעָרֵי בִּינָה: (תקעז) טעם. שְׁאֵין אָנוּ סוֹפְרִים ב' סְפִירוֹת מְסַפְּק כְּמוֹ שְׁאָנוּ עוֹשִׂים ב' יו"ט
מְסַפְּק.

מפני שאין להחמיר כ"כ פיון שאינו אלא זכר למקדש. ועוד שאם נמנה יום אחד יותר גיע יום מ"ט ביו"ט של עצרת ואתי לזולתי בי' אבודרהם.

(ונ"ל עוד טעם שאם נמנה יום אחד שני פעמים יצטרך למנות ביום השלישי היום יום שני ושם יום הראשון הי' העיקר נמצא שצריך לברך ולמנות ביום השלישי היום יום שלישי לעומר וכן כל הימים).

ועי' כל בו דעכשיו בזמן הזה אחרי שאין הספירה אלא זכר למקדש אין להקפיד שיהא נדאי לילה ע"ש: (תקעה) טעם. שבליל שבת וליל יו"ט מברכין וסופרים ספירת העומר אחר קידוש בבית הכנסת.

משום דמקדמי' שבת כל מאי דאפשר. אבל בביתו יספור קודם קידוש.

דקא אסור לאכול קודם ספירה. מ"א סי' תפ"ט ס"ק י"ד ובמוצ"ש ויו"ט סופרים קודם הבדלה אחר קדיש ותקבל קודם ויתן לה.

משום דאפוקי יומא מאחרין ליה כמו דאפשר. מ"א שם ס"ק ט"ו ועי' פ"מ שם: (תקעט) טעם.

שאומרים יהי רצון אחר הספירה. משום שעכשיו ספירה מדרבנן הואיל ואין בהמ"ק קיים ע"כ אנו אומרים יה"ר שיבנה בהמ"ק ואז יהי מן התורה ונקיים מצותיו.

מטה משה אות תרס"ז. כתב בשל"ה שיש לעשות ביום שני בפעודה איזה דבר וכו' לסעודת אסתר שביום ההוא נתלה המן: (תקפ) טעם.

שאומרים הלל בדילוג בחה"מ של פסח. מפני שבז' של פסח נטבעו המצריים אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה.

וכיון שבז' אין גומרים אותו ע"כ גם בחה"מ אין גומרים אותו שלא יהא עדיף מיו"ט האחרון. ט"ז סי' ת"צ ס"ק ג': (תקפא) טעם.

דבין בשבת חה"מ פסח ובין בשבת חה"מ סוכות קורין ראה. לפי שיש בפ' פסל מצות שבת ורגלים וח"ה דכתיב בה את חג המצות תשמור ומקרא זה ילפינו איסור מלאכה בחה"מ במס' חגיגה אלא לפי שבשבת צריכים לקרות ז' גברי לכן מתחילים מראה אמה.

מחצית השקל שם: (תקפב) טעם. שבחזה"מ פסח בשבת בהפטרך מסיימין מקדש השבת בלבד ואין מזכירין פסח לא באמצע ולא בחתימה.

משום דאלמלא שבת אין הפטרך בחה"מ. ט"ז שם ס"ק ה'.

אבל בשבת בחה"מ של סוכות מסיים והזמנים משום דחלוקים במוספין חמיר טפי. מ"א שם ס"ק ח': (תקפג) עוד טעם.

לפי שבשבת חה"מ דסוכות מוציאין ב' ס"ת מה שאין עושין כן כל שאר ימי חה"מ דסוכות דאין מוציאין רק אחת. ובפסח אינו מוציאין בשבת של ח"ה יותר משאר ימים דמוציאין כל יום ב' ס"ת.

מטה משה אות תרע"ז ומפטרין בחה"מ של פסח היתה עלי. כי תחנית המתים עתידה להיות בניסן ונצחון גוג ומגוג בתשרי ע"כ מפטרין בניסן העצמות היבשות. ובתשרי ביום בוא גוג. טור שם: (תקפד) טעם.

שנוהגים לומר שיר השירים בשבת של חה"מ. מפני שמפניךש בו ענין יציאת מצרים. ובסוכות קהלת. מפני שהם ימי שמחה וכתוב בקהלת ולשמחה מה זו עושה. ובשבועות רות. דאיתא בילקוט רות רמז תתקצ"ו מה ענין רות אצל עצרת שנקראת בזמן מתן תורה ללמדך שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כו'.

מ"א סי' ת"צ ס"ק ח'. ונוהגין לומר ביום ב' דשבועות כי עיקר נתינת התורה בז' הי'. עי' מ"א ר"ס תצ"ד ופ"מ סי' ת"צ סק"ח: (תקפה) עוד טעם. שנהגו לקרות בחד המצות שיר השירים.

מפני שהוא מדבר מגאולת מצרים שהוא תחלת שעבודן של ישראל וגאולתן ראשונה שנאמר לסוסתי ברכבי פרעה. וגם בחד השבועות נהגו לקרות רות.

מפני שכתוב בו בתחלת קציר שעורים והוא זמן הקציר. ועוד טעם אחר, לפי שאבותינו לא קבלו את התורה ולא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים כדאיתא בפ' החולץ.

ורות גם היא נתייגרה כדאיתא בפ' החולץ. וגם בשמיני חג עצרת נהגו לקרות קהלת. מפני שכתוב בו חן חלק לשבעה וגם לשמונה. אלו שבעת ימי החג ושמיני חג עצרת ר"ל לפי שהוא חג האסיף להזהיר על תרומות ומעשרות ונדרים שלא לעבור עליהם בכל תאחר בשלש רגלים.

ועוד טעם אחר. כי שלמ"ה בחד אפרו בהקהל כמו שכתוב במועד שנת השמטה ובחד הסוכות בבא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם האנשים והנשים הטף וגו' וכתוב ויקהלו אל המלך שלמה בירח האיתנים בחד וגו' ואז אפרו בהקהל להוכיח את ישראל ע"כ יתכן לאפרו בחד.

אבודרהם. ועי' לקמן סעי' תרי"ט ועי' ליקוטים סעי' ק"ח: (תקפו) טעם. דאם חל יו"ט בשבת אין חותמים אחר מגן אבות בהזמנים. משום שהרי אם אין שבת אין אומרים מגן רבות ביו"ט וא"כ למה יזכור של יו"ט בברכה זו שאינה באה בשביל יו"ט.

מס' שבת דף כ"ד ע"ב: (תקפו) טעם. שמזכירין נשמות באחרון של ימים טובים. לפי שאחת מעשרה ניסים שהיו במקדש הוא שכל ישראל היו נכנסים לבית המקדש ג"פ בשנה בחד המצות. ובחד השבועות.

ובחד הסוכות. והיו עומדים צפופים ומשתחוים רוחים וזה הי' נגד טבע והענין הוא כדן כי כל רגל ורגל היו באים נשמת אברהם יצחק ויעקב לבהמ"ק של מעלה עם כל נשמת הצדיקים והמקדש של מטה הי' מסתלק והי' הבהמ"ק של מעלה יורדת למטה ומקדש

של מעלה הוא רוחני ולכן הי' יכול לקבל כל פלל ישראל ולכן עכשיו שחרב הבית בעונגנו צריכין אנו להזכיר נשמות אבותינו הקדושים בכלי רגל ורגל פדי שיהיה זכותם עומדת לנו ולנרעינו לעד אמן.

קב הישר פ' פ"ו בשם מהר"י ז"ל. וכשמזכיר נשמות לא יאמר בעבור שאני נודר צדקה בעד הזכרת נשמתם (רק יאמר בעבור שאתן כו') שמא ח"ו יעפב בתשלומי הנדר שנודר ואז יהפך אליו אותו הנשמה שנודר צדקה בעבורו למקטרג.

שם: (תקפח) טעם. שמזכירין נשמות ואומרים אם הרחמים אף ביו"ט דהיינו ביום ח' של פסח ובח' של סוכות ובב' של שבועות.

מפני שקורין בהם כל הבכור (או עשר תעשר) ובפ' זו פתוב איש כמתנת ידו נודרין לצדקה בעד המתים ג"כ ויה"כ מזכירין ג"כ הואיל ויום הדין הוא מזכירין נשמת המתים. נועם מגדים: (תקפט) טעם.

למנהג כשמזכירין נשמות מי שיש לו אב ואם הולך לחוץ מבית הכנסת. משום שאם יהי' שם שמא יאמר עמהם וברית פרותה לשפתים.

(לשון חכמים סי' כ"ד): (תקצ) עוד טעם. לפי שאם הפל יאמרו יזפור ויהי' עסוקים בדבר זה ואלו יהי' שותקים אמרינו בברכות שלא יהיו הפל עסוקים וכו' וקצת יש לחוש לעין הרע בכה"ג וכדאמרינו ביבמות דף ק"ו אית לה אבא ואמא במתא א"ל אן יהב בהו עיניו ושפכיבו ע"ש שערי אפרים שער י' סי' ל"ב: (תקצא) טעם.

כשחל אחרון של פסח בשבת מחליפין הסדר אומרים באחרון של פסח אותותיה ראינו או בעין. משום שיש בו שבטי יה שישדו רבי שמעון הגדול ומשום כבודו אומרים אותו אחר אהוביה אהבוה מישרים יוצרה שיהי' לשבת דחה"מ.

מפני שהוא יסד אותו ג"כ ובז' של פסח אומרים אימת נוראותיה. לבוש סי' ת"צ: (תקצב) טעם.

שנקראו הפיוטים באמצע התפלות קרוב"ץ. כי הוא ר"ת "קול" רנה" וישועה" באהלי צדיקים.

ב"י סי' ס"ח. וא"ר פתב שם דהוא טעות אנה צ"ל קרובות בתי"ו ונקראו פן מפני שאומרים אותן בקרב התפלות ובאמצעותם ע"כ וכן פתב אבודרהם.

וי"א קרובת שמקרב לבן של ישראל ל לאביהם שבשמים. פ"מ בפתיחה.

פתב המ"א סי' ס"ח סק"א בשם ש"ל שמצנה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיית אשר הנה וכו' ליהטה אש סביבותיו ע"ש: (תקצג) טעם. דנהגו עדת ישראל מנהג של תורה ביו"ט אחרון של פסח להקל מעליהם החומרות בעניני עסק שימור.

והנה הוא לכאורה כמיקל ע"ע ביו"ט שני שהוא מדבריהם וחלילה זאת בישראל. אף האמת י"ל דנשתררב המנהג להראות גודל פח דברי חז"ל אשר עשו משמרת לדברי תורה"ק ה"ק שביום הנה הנוסף מדבריהם ועשו משמרת לתורה"ק הנה הוא משומר מפחם

מִכָּל מִינֵי חַשְׁשׁ אִיסוּר חֶמֶץ וְאִין לְשׁוּם אָדָם לְחֹושׁ בְּשׁוּם חַשְׁשׁ חֲלִילָה כִּי הוּא מְשֻׁנָּם מִכַּח מְשֻׁמְרוֹתָם.

צָמַח דָּוָד מִהָרֵב הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ מוהר"ר דָּוִד מְדִינָנוּב זְצוּק"ל: (תקצד) טעם. שְׁלוּבְשֵׁין בִּיו"ט בְּגָדִים טוֹבִים יוֹתֵר מִשָּׁל שֶׁבֶת.

וְכֵן נִהְיָ לְהִרְבוֹת בְּמִינֵי מְאָכְלִים יוֹתֵר מִשֶּׁבֶת. מִשׁוּם דְּחִיבֵי בְּשֻׁמְתָהּ.

מ"א סִימָן תַּקכ"ט ס"ק ד': (תקצה) עוֹד טַעַם. שְׁלוּבְשֵׁין בִּיו"ט בְּגָדִים טוֹבִים יוֹתֵר מִשָּׁל שֶׁבֶת.

וְכֵן נִהְיָ לְהִרְבוֹת בְּמִינֵי מְאָכְלִים יוֹתֵר מִשֶּׁבֶת. לְפִי שְׁפָל דְּבָר הַבָּא לְפָרְקִים חֲבִיב עַל הָאָדָם בְּיוֹתֵר.

שְׁהָרֵי הָאָדָם מְכַבֵּד יוֹתֵר רַבּוֹ אוֹ אָבִיו הַבָּא לְפָרְקִים מִשֶּׁהוּא תְּדִיר אֲצִלוֹ (א) יוֹסֵף אֲנָמֵץ אוֹת תַּשְׁצ"ט: (תקצו) טעם. לָמָּה שְׁמַנְקֵדִין הַלְחָם מִשְׁנָה בְּשֶׁבֶת אַחַר הַפֶּסַח בְּמִפְתַּח דְּוָקָא.

וּמִנְהַג אַבּוֹתֵינוּ בְּנֻדְאֵי תוֹרָה הוּא. וְהִנֵּה י"ל ע"ד הַפְּתוּב פְּתַחֵי לִי אֲחֻנְתִּי רַעֲיָתִי.

וְיָדוּעַ מֵאֲחֻז"ל שֶׁהַשֵּׁי מְבַקֵּשׁ מֵהַכֵּן לִי פְתַחֵי לִי כְּתוּבָה שֶׁל מַחַט וְאֲנִי אֶפְתַּח לָכֶם כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם. וְיָדוּעַ דֵּהַכֵּן לִי כְּתוּבָה קְרוּאָה וְגַם נִקְרָא בְּבַחֵי לְחָם.

ע"ד כ"א הַלְחָם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. וְהִנֵּה יָדוּעַ דְּבַפֶּסַח הָיָה כָּל הַשְּׁעָרִים וּמוֹחִין עֵינֵינוּ פְּתוּחִים וְאֵח"פ נִנְעָלוּ הַתְּרַעִין וְצָרִיכִין אֲנִינוּ לְפִתּוֹתָן וּלְנֹחַ אֲנִינוּ מִנְקֵדִין הַלְחָמִים הַק' מִשֶּׁבֶת זֶה בְּמִפְתַּח לְרַמְזוֹ בְּזֶה שְׁאֲנוּ פּוֹתְחִין מֵעַט ע"י מִצְוַת שֶׁבֶת וְה' הַטּוֹב יִפְתַּח לָנוּ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב וְיִצְוֵנוּ שְׁחָקִים מִמֶּעַל וְנִדְלָתִי שְׁמִים וּפְתַח.

וְכַאֲשֶׁר נִתֵּן לְאַבּוֹתֵינוּ הַמֶּן בְּחֻדְשׁ אֵינֵר שְׁמִבְרַכִּין בְּשֶׁבֶת זֶה. אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל: (תקצז) עוֹד טַעַם.

כִּי הִנֵּה בְּעַת הַזֹּאת כְּשֶׁאֲכֹלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַמֶּן מִהַקְּרִבַת הַעֲוֹנָה וְאֵילָף לֹא אֲכֹלוּ עוֹד מִן הַמֶּן כַּמִּשָּׁה וְיֵאָכְלוּ מִמִּחְרַת הַפֶּסַח מֵעֲבוּר הָאֶרֶץ. וְאֲמַרְיָנוּ בְּגִמְרָא מִמִּחְרַת הַפֶּסַח אֲכֹל עַד הַשְּׁתָּא לֹא אֲכֹל וּמֵאֵז וְהִתְחִילוּ לְאֲכֹל מִתְּבוּאֵת הָאֶרֶץ.

וְהָיָה יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין לְפָרְנֶסָה כִּי עַד עֵתָה הִי לָהֶם הַמֶּן. וְזֹאת יָדוּעַ שֶׁלְּכָל דְּבָר יֵשׁ שֶׁעַר כְּמוֹ שְׁאֲנַחְנוּ מִתְּפִלִּין שְׁיִפְתַּח לָנוּ הַשֵּׁי"ת שְׁטָרֵי פְרִנְסָה וּמִזֶּה נִשְׁתַּרְבֵּב הַמִּנְהַג לְהִיּוֹת עוֹשֵׂין צוּרַת מִפְתַּח עַל הַחֲלוֹת לְרַמְזוֹ שְׁיִפְתַּח לָנוּ הַשֵּׁי"ת שְׁעָרֵי פְרִנְסָה.

שָׁם: (תקצח) טעם. שְׁנוּהֲגִין לְהִתְעַנּוֹת עֲנוּת שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי אַחַר הַפֶּסַח וְכֵן אַחַר חַג הַסְּנוּפוֹת שְׁחֹשְׁשֵׁין שְׁמָא מִתּוֹךְ מִשְׁתָּה וְשֻׁמְתָה בָּאוּ לִידֵי עֲבִירָה אֲבָל בְּעֶצְרַת דְּאִינוּ אֵלָּא יוֹם אֶחָד אֵין חוֹשְׁשֵׁין.

מ"א ס' תצ"ב ס"ק א' ועי' תוס' קדושין דף פ"א ד"ה סקבא. וטעם.

שְׁאִין מִתְּעַנִּין אוֹתָם בְּחֻדְשׁ נִסָּן וְתִשְׁרֵי. בְּנִסָּן אֵין וּמִתְּעַנִּין אוֹתָם כִּינּוּ שְׁיִצָּא לָהֶם רַבּוֹ שֶׁל חוֹדֶשׁ בְּקֻדְשָׁה ע"כ נוֹהֲגִין קְדוּשָׁה וּי"ט בְּכָל הַחוֹדֶשׁ שְׁאִין מִתְּעַנִּין בּוֹ חוּץ מִן הַבְּכוֹרוֹת שְׁמִתְעַנִּין בַּע"פ זְכָר לְגַם שְׁמִתּוֹ בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם וּבְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל נִצְוּלוּ.

ובתשרי אין מתענין בסופו לפי שהוא מרובה במועדות לכה מתענין אח"כ. לבוש סי' תצ"ב ועי' ב"י שם ועי' לעיל סעי' תס"ז ואם יש מילה או חתונה באותו שבת נוהגין לברכו במנחה משום מהיות טוב אל תקרי רע מ"א שם סק"ג.

ובשבת שמברכין ר"ח אין להזכיר התענית שנאמר ביום טובה היא בטוב מכ"ש בשבת והוא ר"ח. מהרי"ל: (תקצט) עוד טעם.

משום שהאור משתנה באלו זמנים ויש לחוש לסכנת שינוי האור שיזיק ח"ו לבריות לכה מתענין שלא יזיק להם שינוי האור. לבוש שם: (תר) עוד טעם.

שמתענין בה"ב לאחר חג המצות ולאחר חג הסוכות. בשביל הגשמים במרחשון מתענין בשבת ראשונה בעבור יורה שיורה על הזרעים לברכה.

ובא"ר מפני שלא תלקה בשדפון ובירקון. ספר חסידים אות רכ"ז: (תרא) טעם.

שנוהגים בכל המקומות שלא לישא נשים בין פסח לעצרת. שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא אבל לארס ולקדש שפיר דמי.

טור סי' תצ"ג: (תרב) עוד טעם. לפי שמשפט רשעים בגיהנם לר' יוחנן בן נורי מפסח ועד עצרת.

ועוד שהם ימי דין על התבואה ולכה העומר בא מן השעורים. שבלי הלקט.

ולכן אין אומרים זמן בספירה. אליה' זוטא סי' תצ"ג ועי' מ"א שם ס"ק א' דאף מי שעשה שדוכים אסור לעשות רקודין ומחולות ע"ש: (תרג) טעם.

שהחודש אייר הוא נבחן ומנוסה בחכמת הרפואה שהוא מסוגל לרפואה להריק האצטומקא מן העיפושים ונחלשת המרה. משום דהנה כל החולשת והחולאים עפ"י הרוב באים מן המאכלים שאינם לפי מזג האדם והנה בחודש זה התחיל המ"ן לירד לחם אפירים לחם הנבלע באיברים ולא הי' בא מזה שום חולי ושום מכאוב נמצא בחודש הזה נתרפאו כל החולאים ע"כ נשאר טבע קיים שהחודש הזה סגולה לרפואה.

בני יששכר. (ועתה בעוה"ר אומרים חודש מייא הוא מסוגל לרפואה).

עוד טעם. שלכן התחלת שיערי רפואה בזה החודש פי הוא ר"ת "אני" "יהו" "רונפא" (מצאתי): (תרד) טעם.

של ל"ג בעומר. משום דכל ימים שאין אומרים בו תחינה לא מתו תלמידי ר"ע והם ימי פסח.

ב' ימים דר"ח אייר. וא' דר"ח סיון.

ז' שבתות. בס"ה י"ז ימים.

וא"כ נשארו ל"ב ימים עד מספר מ"ט שבהם מתו התלמידים וע"כ שמחים ביום הל"ג. מהרי"ל.

ועי' פ"מ סי' תצ"ג דא"א תחנון אף במנחה שלפני ל"ג בעומר. ואם הוא ביום א' אין אומרים צ"צ בשבת שלפניו.

מפני שהוא כמו תחנון. לבוש שם: (תרה) טעם.

למה התינוקות מורים בקשת בל"ג בעומר. כי בהוא יומא הוא הלולא דרשב"י וכל יומא דרשב"י לא נראתה הקשת והנה ביום עלותו למרום עושין הסימן בקשת לרמז הנה.

בני יששכר בשם הרב הצדיק הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל: (תרו) טעם. על מנהג בני ישראל שנוהגין להרבות באור ביוםא דהלולא דרבי שמעון.

דהנה ר"ש פשה"ל מגלה רזין ביום ההוא באדרא קדישא. אמר (ד' רצ"א ע"ב) ונ"ל והשתא בעינא לגלאה רזין קמי' דקוב"ה וכו'.

והאי יומא לא יתרחק למיעל לדוכתי' ביוםא אחרא דהא כל יומא דא ברשותי קנימא עכ"ל. רצ"ל שהי' היום מתארך באורו ולא הי' רשות לאור היום להתפשף.

היינו שיתפנה מן העולם עד שנתן לו ריש רשות וזה יורה כי כל האורות בטלים ומשמשים אל האור כי טוב. היינו רזין סתימין דאורייתא אשר גנוז בה אור הגנוז לצדיקים והצדיקים המבינים ברזין דאורייתא הנה מאירים באור הגנוז בה.

ע"כ אור היום ההוא הי' מתארך ושמר פקודתו של ר"ש. הנה לבעבור זה מרבין אור ביום ההוא.

בני יששכר: (תרו) עוד טעם. לפי שהז' שבועות של ספירה הם כנגד הז' קולות והספירה התמשית הוא כנגד קול ד' חוצב להבות אש.

ע"כ בל"ג בעומר נהפירה הוא הו"ד שבהו"ר והוא ג"כ הלולא דרבי שמעון ע"כ מרבין באור ביום ההוא. שמעתי מידי הרב הגדול מו"ה משה זאב נ"י: (תרח) טעם.

שנהגו הנשים (ובכנה"ג כתב ה"ה אנשים) שלא לעשות מלאכה לאחר שקיעת החמה בימים שבין פסח לעצרת לפי שבין פסח לעצרת מתו תלמידי ר"ע קרוב לשקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים מלאכה ולאחר שספרו מותר במלאכה תיכף.

ט"ז סי' תצ"ג סק"ג. ועי' פ"מ שם דלאחר ל"ג בעומר יש להתיר מלאכה ע"ש: (תרט) טעם.

שאין אומרים תחנון בתחלת ר"ח סיון עד ח' בו דהיינו אחר אסרו חג. דמז' בב' סיון א"ל משה לקדשם לתורה.

מ"א סי' תצ"ד ס"ק ד': (תרי) טעם. שהעולם קוראין ליום ב' של ר"ח סיון יום יחוס. לפי שעומד בין ר"ח ובין ג' ימי הגבלה ע"כ נקרא מנוחס. ועי' פועין זה תענית דף י"ח ע"א הואיל ומוטל בין ב' ימים טובים עשאוהו כיו"ט עצמו.

ועי' סנהדרין דף ק"ד ע"א דמש"ה לא מנו את אחז מפני שמוטל בין שני צדיקים יותם וחקקה: (תריא) עוד טעם. משום דהשי"ת אמר למרע"ה בר"ח סיון שיאמר לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והייתם לי סגולה מכל העמים.

וביום ראשון לא אמר להם משום חולשא דאורחא עד יום ב' לחנדש פמבואר בשבת דף פ"ז ע"א ע"כ קוראין ליום זה יום יחוס שנגמר לנו סדר יחוסינו מפי רועה נאמן בשם השי"ת. שער בת רבים: (תריב) עוד טעם.

לפי שיוחס של ישראל הוא טעם לקבלת התורה הקדושה ע"ד דאיתא בילקוט בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אוה"ע ואמרו מה ראוי אלו להתקרב יותר מכל האומות אמר להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנגמר הבו לד' משפחות עמים בשם שבני אדם מביאים שנגמר ניתלדו על משפחותם.

אזור אליהו פ' במדבר: (תריג) טעם. למנהג ישראל תורה היא שכותבין באגרות בז' שבועות של ספירה למספר בני ישראל.

לפי שאסור להסיח דעתו מהספירה שצריכין להיות שבע שבטות תמימות וכמ"ש בזונה הקדוש דצריך דלא יתאבד מיני' חושבנא דא. מנחם ציון.

וכתב וכן נהגתי בעצמי לומר כמה פעמים ביום בלי ברכה היום פר וכו' לעומר: עניני חג השבועות (תריד) טעם שנקרא חג השבועות. כי נשבע הקב"ה שלא ימיר אותנו ונאנחנו נשבענו לו שאין אנו ממירים אותו ח"ו.

הרב עיר וקדיש אור החיים"ם בס' טור ברכת סי' תצ"ד. ואפשר שנקרא שבועות לרמזו שלקבל התורה מנינו ז' שבועות כאשה הנטהרת בז' נקיים.

ולרמזו שלא ניתנה תורה עד אשר נטהרו בז' שבועות. וע"כ צריך לפרוש מטומאתינו תמיד ואז נקרב לתורה וע"כ נקרא חג השבועות.

עי' מדב"ר קדמו"ת מערכת ש' אות ז"ך: (תרטו) טעם. שנקרא חג השבועות בשם עצרת. מפני שכל החגים יש בהם שני מיני עבודות להבורא ב"ה. הא' הוא בעשיית המצוה השנייה לחג פלוני בפסח אכילת מצה ודומיהן.

והב' הוא איסור עשיית מלאכה ובחג שבועות אינו פן רק מצוה אחת דהיינו שאנו נעצרים מעשיית המלאכה ועל זה נקרא בשם עצרת. קדושת לוי: (תרטז) עוד טעם.

דעצרת הוא לשון עצור ממלאכה ובימי הפסח וסוכות יש ימי חול המועד דמותרים במלאכת דבר האבד והא"ף יקרא עצרת משא"כ בשבועות דחד יומא ואסור גם במלאכת דבר האבד נקרא עצרת על שם שעוצרים ממלאכה.

שם: (תריז) טעם. שנוהגין להעמיד אילנות בכהכ"נ ובבתים.

כדי שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. מ"א סי' תצ"ד סק"ה.

ונוהגין לשטוח עשבים בכהכ"נ ובבתים וכר לשמחת מתן תורה שהיו עשבים סביב הר סיני שנגמר גם הצאן והבקר אל ירעו וגו' ש"מ שהי' שם מרעה. לבוש שם: (תריח) טעם.

שנעורים כל הלילה בליל השבועות ועוסקים בתורה. לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש לכן אנו צריכים לתקן זה.

מ"א ריש סי' תצ"ד: (תריט) טעם שנוהגים לומר מגלת רות בחג השבועות. לפי שמגלת רות נכתבה ע"י שמואל הנביא ליחס את דוד המלך שבא מרות המואביה כי כן מן השמים הספימו על הדבר וסוף המגלה מסיים עיקר היחוס מפרץ עד דוד לכבודו.

כדאיתא בכמה מפרשים וביום חג השבועות נולד דוד כדמוכח מן הירושלמי שהביאו התוס' פרק קמא דתגיגה דוד מת בעצרת. וידוע שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים לפיכך נכון לקרות מגלת רות ביום הולדת את דוד המלך ע"ה לכבודו.

(בגן אריאל): (תרכ) עוד טעם. שנוהגים לומר מגילת רות בחג השבועות.

זכר למעמד הר סיני שקיבלו אז ישראל ס' תר"ו מצנות נוסף על הז' מצות שנצטוו ב"נ ועולה ס"ה למספר תר"ג ולזה נתקן לומר מגילת רות בחג זה כי רות מספר היא תר"ו. תשואות חן.

וע"ל סעי' תקפ"ד וסעי' תקפ"ה: (תרכא) טעם. שנוהגין לאכול מאכל חלב יום א' דשבועות.

שהוא כמו שני תבשילין שלוקחין בליל פסח זכר לפסח וזכר לתגיגה כ' אוכלין מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר זכר לקרבן שתי הלחם שהיו מביאים ולכן כשאוכל חלב ואח"כ בשר דצריך לכ"א לחם מיוחד וצריך שני לחמים והוי זכר זה בזה מחצית השקל סי' תצ"ד סק"ז.

כ' הפלפו נהגו לאכול דבש וחלב שהתורה נמשל להן כמ"ש דבש וחלב תחת לשונך: (תרכב) עוד טעם. כי חלב רמז לחסד גוון לנבון ומה שנתן לנו את תורתו הוא מצד החס"ד הגמור והרחמי"ם כי גבר חסדו עלינו.

להודיע לבריותיו ולגלות להם מסטורין דילי' והנה "להגיד" בפקר "חסדך ר"ת חלב. בני יששכר.

וצריך לאכול גם בשר כי אין שמחה בלא בשר. הגהות מנהגים: (תרכג) עוד טעם.

לפי שעד מפת תורה הותר להם בשר נחירה ובהמה טמאה ועכשיו אחר נתינת התורה נצטוו על השחיטה ועל מאכלות אסורות ונאסרו כל הפלי' ולא היו יכולים להגעיל הפלי' בשבת ביו"ט כי לכ"ע בשבת נתנה תורה ולא הי' להם מה לאכול והוכרחו לאכול מאכלי חלב וע"כ אנו נוהגין ג"כ לאכול מאכלי חלב בחג השבועות זכר למתן תורה.

גאולת ישראל: (תרכד) עוד טעם. דאיתא במדרש ח' שמות יש להר וחד מנהון גבנונים מלשון נקי פגינה.

ע"כ אוכלין גבינה בשבועות כי אז קבלנו התורה על הר ששמו כן. בשם הרב הקדוש הגאון המגן מוהר"ר שמשון מאסטרופאליע זצוק"ל: (תרכה) עוד טעם.

משום שהתורה אין אוהבת אלא שפלות. לכה ב'מים קדמונים הי' לומדים על הארץ ומאכל חלב הוא קטנות.

בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר פנחס מקארין זצוק"ל: (תרכו) טעם. שהתירו לנו חז"ל בחג השבועות שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה.

מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הקדושה ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים
בשעת מתן תורה ע"י התורה. נועם אלימלך פ' משפטים: (תרכז) טעם.
שנהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארוך ולו ארבע ראשים. זכר לשתי הלחם דקרב
בעצרת.

או אפשר מפני מזל תאומים המשמש בסיון. כל בו סי' נ"ב: (תרכח) עוד טעם.
משום דהתורה נקראת לחם וכתוב ארנפה מארץ מדה. ולזה עושים לחם ארוך רומז
לתורה ארנפה ורחבה ובו ד' ראשים פנגד פרד"ס שיש בתורה.
לב דוד: עניני יום טוב (תרכט) טעם. שאסרו חכמים ביו"ט קצירה וטחינה ובצירה
וסחיטה וצידה וע"פ שהם מלאכת אוכל נפש.

לפי שהאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור פרמו כא' ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד
ותשו חכמים שאם היו מתירין בי"ט הי' קוצר כל שדהו ובוצר כל פרמו ודורך כל ענביו
וימנע משמחת יו"ט וכן צידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה.

טור סי' תצ"ה. כתב המ"א שם סק"ב דאין לבשל פירות היבשים בי"ט מפני שהם טובים
יותר כשנתבשלו מאתמול ע"כ.

ומחצית השקל שם כתב דיוכל לבשל ע"י שינוי ע"ש: (תרל) טעם. שאסור לבשל מיו"ט
לצורך שבת.

כדי שלא יבואו לבשל מיו"ט לחול שיאמרו ק"ו הוא מיו"ט לשבת אין מבשלין מיו"ט
לחול לא כ"ש מיהו תקנו חז"ל שעל ידי עירוב תבשילין שיעשה מעי"ט לצורך שבת
יכול לסמוך ולבשל אפי' לכתחלה מיו"ט לשבת.

שפינון שהתחיל מעי"ט לבשל לצורך שבת לא הני בישולו ביו"ט לצורך שבת אלא כגומר
והולך בישולו ביו"ט מה שהתחיל מעיו"ט ודי בזה היפירה שידעו שפינון שאסור להתחיל
ביו"ט לצורך שבת ק"ו דמי"ט לחול לגמרי אסור.

לבוש סי' תקכ"ז. כתב הבאר היטב שם סק"ב וז"ל מהרי"ל סי' מניח הבשר על הטעלי"ר
גם לקח לחם שלם ולקחו ללחם משנה בליל שבת ובמחרתו בסעודה ג' הי' ביצע עליו
פינון דאתעביד ביה חדא מצנה ליעבד ביה מצנה אחריתא ובשק"ה כתב שלא ליקח עצם
שפל אלא יקח חתיכה חשובה ואל תהי מצנה זו קלה בעיניו ע"ש: ולאחר שהכין צרכי
שבת יכול לאכלו.

או"ח שם סעי' ט"ז: (תרנא) טעם. שנקרא עירוב.

מפני שהוא מערב בישולי צרכי שבת וצרכי יו"ט לעשותן יחד והואיל והוא דרבנן מותר
להניחו בעי"ט אפי' בספק משיכה. לבוש סי' תקכ"ז סעיף א'.

וע"ל סעי' תקצ"ד וסעי' תקצ"ה: עניני תשעה באב (תרלב) טעם. כשמברכין ר"ח אם
אומרים מנחם אם.

שמנחם את הא"ב בשביל שפל הקינות הם באל"ף בי"ת וידוע שפל הבריאה נברא בא"ב
וא"כ באשר יהי הגאולה יהי הנחמה על הא"ב. (רמתי צופי'): (תרלג) עוד טעם.

שְׁנֵי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה מְנַחֵם אָב. שְׁפָבִיכּוֹל הַקּוֹב"ה שְׁמַנְחָם א"ע כְּמוֹ אָב שְׁמַנְחָם א"ע
בְּעוֹרֵיהֶּ בֵּית אָבִיהֶּ דְרָשׁוּ חַז"ל כָּל שְׁבַחֲנֵעוּרִים לְאָבִיהֶּ.

דְּבִיר הַמְּוֹצֵנֶע: (תַּרְלֵד) טַעַם. שְׁנוּהֶגִין שְׁלֵא לְאָכּוֹל בְּשֹׁר גַּם בַּר"ח אַע"ג דְּאִתָּא בְּסִי
תִ"ט דְּסַעֲוֹדַת ר"ח מְצוּה מְשׁוּם שְׁמַת בּוֹ אֶהְרֹן הַפָּהֵן וַיֵּשׁ שְׁמַתְעֻנִים כַּמ"ש בְּסִי תַק"פ.

א"ח סִי תַקנ"א בְּשֵׁם ס' נְזִירוֹת שְׁמַשׁוֹן: (תַּרְלֵה) טַעַם. שְׁנוּהֶגִין לִישָׁב עַל גְּבִי קַרְקַע
בְּסַעוּדָה הַמְּפֻסָּקַת.

כְּדִי שְׁיִהֵא נִרְאָה סַעוּדָה עֲנִיָּה וּשְׁפָלָה וְלִכֵּן אֵין צְרִיף לְחַלּוֹץ מְנַעֲלִיו בְּאוֹתָהּ סַעוּדָה. עִי
ב"י סִי תַקנ"ב: (תַּרְלוֹ) טַעַם.

שְׁאָסוֹר לְאָכּוֹל שְׁנֵי תַבְשִׁילִין מְשֻׁנֵי קַדִּירוֹת בְּסַעוּדָה הַמְּפֻסָּקַת מְפָנִי שְׁהוּא דְרָף שְׁרָרָה
וְכַבּוּד. וַיֵּשׁ לְהַחְמִיר אִפִּי מִב' מֵינִים בְּקַדִּירָה אַחַת אַא"כ הוּא דְבָר שְׁדַרְכּוֹ בְּכָף כָּל הַשְּׁנָה
כְּגוֹן אֲפוּנִים שְׁנוֹתָנִים עֲלֵיהֶם בְּצָלִים וּבְצִים.

לְבוּשׁ סִי תַקנ"ב סַעִי ב'. וְאָסוֹר לְאָכּוֹל דְּגִים.

מְשׁוּם דְּאִיכָּא דְּוִקְתָּא דְּדָגִים בְּכָלֵל בְּשֹׁר וְעוֹד דְּהוּא עוֹלָה עַל שְׁלַחַן מְלָכִים. מ"א שְׁם ס"ק
ב'.

וְאָסוֹר לַעֲשׂוֹת לְבִיבוֹת מְמוֹלָאִים בְּגִבְיָהּ. כִּי הֵם שְׁנֵי דְבָרִים כִּי הַעֲיָסָה הוּא מְאָכֵל בַּפ"ע
וְהַגְּבִינָה הוּא ג"כ מְאָכֵל בַּפ"ע וְאִף שְׁנֵי אֲכָל כְּשֶׁהוּא חִי מ"מ כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁל מִקַּרִי תַבְשִׁיל
וְה"ל כְּשֶׁנִּי מֵינִים בְּקַדִּירָה אַחַת כִּינֹן דְּרוֹב פְּעָמִים אֵין דְּרַכֵּן בְּכָף (מ"א וּמַחְצִית הַשְּׁקָל
שְׁם סַק"ד).

וְנוֹהֲגִין לְאָכּוֹל עֲדָשִׁים אוֹ בְּצִים. מְפָנִי שְׁהֵם סִימֵן לְאָבֵל.

מֵה בְּצִים וְעֲדָשִׁים זֹו גִלְגַּל אִף אֲבִילוֹת גִּלְגַּל הִיא שְׁחוֹזֵר בְּעוֹלָם. מֵה בְּצִים וְעֲדָשִׁים אֵין
לְהֵם פֶּה אִף אָבֵל אֵין לוֹ פֶּה שְׁאֵין לוֹ לְהַרְבוֹת בְּדִיבּוֹר וְאִין אוֹכְלִים תַבְשִׁיל אַחֲרָת.

לְבוּשׁ שְׁם סַעִי ה' וַיֵּשׁ לִיזְהַר שְׁלֵא יִשְׁבּוּ שְׁלֵשָׁה לְאָכּוֹל בְּסַעוּדָה הַמְּפֻסָּקַת כְּדִי שְׁלֵא
יִתְחַיֵּיבוּ בְּזִימוֹן. וְאֵם אֵירַע שְׁאָכְלוּ נ' בְּיַחַד לֹא יִזְמְנוּ.

מְשׁוּם דְּלֹא חָשִׁיב קְבִיעוֹת כִּינֹן דְּדַעְתָּם לְכַתְחֵלָה שְׁלֵא יִקְבְּעוּ יַחַד לְכֹן אֵין מְזַמְנִים מ"א
שְׁם סַק"ט: (תַּרְלֵז) טַעַם. שְׁאֵין מְדַלִּיקִין גְּרוֹת בְּבֵית הַפְּנִסָּת בַּט"ב.

דְּאִתָּא בְּאִיכָה רַבְתִּי שְׁאָמַר הַקּוֹב"ה לְמַלְאָכֵי הַשְּׁרַת בְּשַׁעַת חוֹרְבֵן הַבַּיִת מְלָךְ ב"ו כְּשֶׁהוּא
אָבֵל מֵה דְרַכּוֹ לַעֲשׂוֹת אָמְרוּ לוֹ מְכַבֵּה אֵת הַפְּנִסִין אָמַר לְהֵם אִף אֲנִי אַעֲשֶׂה כֹף שְׁנֵי אָמַר
שְׁמֵשׁ וַיִּרַח קַדְרֵי (פִי) פְּנִסִין כָּלִים שְׁנוֹתָנִין בְּהֵם הַגְּרוֹת מְפָנִי הַרוּחַ שְׁלֵא יִכְבוּ שְׁקוֹרִין
לְהֵם עֲשִׂשׁוֹת) וְכֹן תַּרְגוּם בְּאוֹרִים כְּבָדוֹ ה' בְּפִנְסִיא.

אַבוֹדְרָהֶם: (תַּרְלֵח) טַעַם. שְׁאוּמְרִים בַּט"ב אַחַר תְּפִלַּת עֲרֵבִית קַדִּישׁ שְׁלֵם עִם תְּתַקַּבֵּל.

שְׁעֲדִין לֹא קָרְאוּ אִיכָה שְׁנֵי אָמַר בּוֹ סַתָּם תְּפִלְתִּי. לְבוּשׁ מְנַהֲגִים סַעִי כ"ח: (תַּרְלֵט) טַעַם.

שְׁלֵא נִהְגוּ בְּאִיכָה כְּמוֹ בְּמַגִּילָה לְכַתּוֹב אוֹתָהּ עַל קַלָף וְסִפָּר בַּפ"ע כְּדִין כָּל הַסְּפָרִים
שְׁצָרִיכִים לְצַאת בְּהֵם יְדֵי חוֹבָתָם בְּצִיבּוֹר וְלֹא דְמִי לְשִׁיר הַשִּׁירִים וְרוֹת וְקַהֲלַת דְּשֵׁאנִי

הם שאין רגילין לקרותם בש"ץ אלא כל יחיד ויחיד קוראה בפ"ע משא"כ באיכה
שצריכים לקרות ע"י הש"ץ להוציא הקהל ולמה קורין אותה מתוך החומשין הנדפסין
ולא נכתבה פהלכות ספרים.

ואפשר שנהגו פן מפני שלא הי' מצוי להם מפני שהסופרים לא נהגו לכותבם משום
שאנו מחפשים ומצפים בכל יום שיהפך לנו לששון ולשמחה יום זה ולמועדונאם הי' כותבין
מגילת איכה הי' נראה כמתאששי מן הגאולה ח"ו משא"כ בגאולת פורים פי ימי הפורים
לא יהי' בטלים ולפיכך ע"י הדחק נהגו לקרות איכה מתוך החומשין.

לבוש סי' תקנ"ט סעיף א': (תרמ) טעם. למה באיכה כתיב פ"א קודם לעי"ן.

לפי שהי' אומרים בפיהם מה שלא ראו בעיניהם. מ"ר.

עוד טעם. דאיתא בגמ' ס' ע' סומך עניינים וכאן לא הי' סמיכה לעניינים כי פיה"ו מריתי
לכן אות פ' בין סמ"ך לעי"ן.

גאולת ישראל: (תרמא) טעם. שאין אומרים ויהי נועם כשחל ט"ב במוצש"ק.

לפי שהוסד על הקמת המשכן ועתה אין לאמרו ביום ששחרב. והוא עיקר.

דאי הטעם משום איסור מלאכה גם כשחל באמצע השבוע ט"ב לא הוי לן למימר מאחר
דלא נוכל לומר ומעשי ידינו. משה משה אות תשכ"ט: (תרמב) טעם.

שאומרים ואתה קדוש אחר קריאת איכה. מפני שנתחייבו שונאי ישראל פליה שעברו
את התורה מאל"ף ועד תי"ו.

פרדס בלקוטי דינים: (תרמג) עוד טעם. דכתיב סלה כל אבירי כאדם שאומר נפסל מטבע
זו ואין לו תקנה עמדה מגלת איכה ואמרה לפניו רבוננו של עולם אם אלו פלין מי יקדש
שמה בעולמה ומי יסדר קדושתה בבתי כנסיות שלך ונתרצה להם הקב"ה והן במדת
רחמים לכה כתב ה' ולא אלקים.

ולכה תקנו חכמים ז"ל שיהיו קורין סדר קדושה לאחר איכה. שם: (תרמד) עוד טעם.

משום דאמרו רז"ל (סוטה דף מ"ט) עולם מתקנים אקדושה דסדרא והיא במקום תורה
שאסורה הלכות קטנות ח"ש סי' קל"ט בשם הח"ר יוסף מולכו נ"ע: (תרמה) טעם. שאין
אומרים וכה לציון גואל בט' באב בלילה רק מתחילין ואתה קדוש.

לפי שאין גאולה בלילה טור סי' תקנ"ט: (תרמו) טעם. שהאבל הולך בלילה לבהכ"נ
וגם ביום עד שיגמרו הקינות.

שקרי גם כל העם הם פאבילים ומותר לו לשבת עמהם. לבוש סי' תקנ"ט סעי' ו' ועי'
שערי תשובה סי' תקנ"ד ס"ק א' דהאבל יכול לעלות לתורה ולהפטיר: (תרמז) טעם.

שאין מניחין תפילין בט"ב. משום דאקרי פאר.

וטלית. משום דכתיב בצע אמרתו ומתרגמינן בוע פורפריא דיליה.

מ"א סי' תקנ"ה: (תרמח) טעם. שאין הש"ץ אומר ברפת פהגים בט"ב בשחרית.

משום דכיון שתשעיה באב אסור בשאילת שלום ואיך יאמר וישם לך שלום. דגול מרובה: (תרמט) עוד טעם.

כיון שהפכה אבל אינו נושא בפיו ובט"ב הפהנים אכלים על חורבן המקדש. שו"ת פנים מאירות: (תרנ) טעם.

שאין אומרים אל ארץ אפים אם חל ט"ב ביום ה' ולמנצח וצו"ץ. לפי שנקרא מועד. ומטעם זה. אין אומרים עגנו בשחרית.

ט"ז סי' תקנ"ז ס"ק ב'. ובדגול מרובה כתב ע"ז שדכריו תמוהים דמה בכך שנקרא מועד והלא המתענה בשבת או בר"ח אומר עגנו.

ובהגהת מנהגים לא כתב פלל מטעם מועד רק מדכתיב שתם תפלת ע"ש. וא"ר שם כתב שהש"ץ אומר עגנו גם בשחרית: (תרנא) טעם.

שאין קורין בשחרית ניחל. שלא להזכיר שלש עשרה מדות. אבל במנחה קורין ניחל. לפי שהיא שעת נחמה.

ספר התניא סי' ס': (תרנב) טעם. שאם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרין הקינות ולא קודם לכן.

משום שמילה צריכים לעשותה בשמחה פדכתיב שש אנכי על אמרתיך. אבל אחר שגמרו הקינות כבר אמרו פסוקי דנחמה ושמחה.

לבוש סי' תקנ"ט סעי' ז'. ועי' קנטרוס אחרון לט"ה בהשמטה לסעי' תרמ"ב בד"ה ועי' הלק"ט: (תרנג) טעם.

דאימא בש"ע (סי' תקנ"א) דבסעודת ברית מילה קידם ת"ב אין רשאי להיות רק מנין וכיוצא בזה לפי הדיעות אשר שם. ובסיום אין לדקדק פלל כי החורבן הי' על עזבם את תורתם והתורה הוא התקון והגאולה תהי' ע"י התורה.

ע"כ בסיום קודם ת"ב מותר להיות פמה שירצו. דברי אמת בליקוטים: (תרנד) טעם.

שאין אומרים נאני זאת בריתי רק מדלגין עד ואתה קדוש. מפני שראיה במקנים ברית על הקינות.

ועוד.

דלא שיין למימר נאני זאת בריתי שהפל בטלין בו מדברי תורה ואיך יאמרו לא ימושו מפיהו וגו'. טור סי' תקנ"ט וב"י שם ועי' לבוש שם.

ואם איבע ברית מילה בט' באב אומרים נאני זאת בריתי כשאר ימות השנה. מהרי"ל: (תרנה) טעם.

שאין אומרים ביום אחר סדר קדושה תתקבל. כיון שאמרו כבר באיכה שתם תפלת.

איך יאמרו תתקבל והיא נסתמה ואחר תפלת מנחה אומרים תתקבל כיון שאמרו נחמה נחם בכונה ירושלים. עי' לבוש שם סעי' ב': (תרנו) טעם.

שְׁנוֹהֲגִין לְהַקְלֵ אַחַר חֲצוֹת בִּישִׁיב' עַל הַקְּרָע. כִּינּוּן שֶׁלֹּא מְוַזְכֵּר בְּתַלְמוּד שֶׁל"ה: (תַּרְנֹז) טַעַם.

שָׂאִין אוֹמְרִים נַחַם בְּעַרְבֵי בַיִת וְשַׁחֲרִית עַד הַמְּנַחָה. כִּי עַד הַמְּנַחָה הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁמָּתוּ מוּטָל לְפָנָיו וְאֵין רְאוּי לְקַבֵּל תְּנַחֲמוּמִין עַד הַמְּנַחָה שֶׁהוּא כְּנֹסְתָם הַגּוֹלָל. (הַמְּנַהִיג). עוֹד טַעַם.

כִּי בְּמַנְחַת ט"ב נוֹלַד הַמְּשִׁיחַ הַנִּקְרָא מְנַחֵם. זְכוּר לְאַבְרָהָם אוֹת ט' בְּשֵׁם מַהֲרַח"ו וְעַי' מְדַרְשׁ אֵיכָה פ"א אוֹת נ"ז: (תַּרְנַח) טַעַם.

דְּתַשְׁעָה בְּאָב אֶסוּר בַּת"ת. מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר פִּקּוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לִבִּי (תַּעֲנִית דָּף ל'). וּמִתָּר לְלַמּוֹד בְּדַבְרִים שֶׁאֲבָל מְוַתֵּר לְלַמּוֹד בָּהֶם. עַי' או"ח ס' תַּקַּנ"ד סַע"א א' וְסַע"א ב': (תַּרְנַט) טַעַם.

שֶׁבַט"ב מְטִילִין שׁוּם עַל בֵּית הַקְּבָרוֹת. לְפִי שֶׁשׁוּם מְכַרִּיחַ הַחִיצוֹנִים וּבְכָל יְמוֹת שְׁנָה כוֹלִין לִיְנַצֵּל ע"י תוֹרָה וְתַפְלָה וְאֵין לָהֶם אַחֲזִיזָה.

שַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (תַּרְס) טַעַם. שָׂאִין מְדַרְשִׁין הַלְּבָנָה קוֹדֵם תַּשְׁעָה בְּאָב.

כִּי בְּמוֹצָאֵי תַשְׁעָה בְּאָב נוֹלַד בֶּן דָּוִד ע"כ יֵשׁ לְקֹדֶשׁ בְּמוֹצָאֵי תַשְׁעָה בְּאָב וּמְבַשְּׂרִים לְלֵבָנָה וְלִישְׂרָאֵל שֶׁעֲתִידִים לְהַתְּחַדֵּשׁ. הָאֵר"י ז"ל עַי' בְּאֵר הַיֵּטֵב ס' תַּקַּנ"א ס"ק כ"ה: (תַּרְסֵא) טַעַם.

שָׂאִין מְדַרְשִׁין הַלְּבָנָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת חֲזָן. מְשׁוּם דְּנִחְשָׁב לְדִיּוֹן קַבְּלַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה וְאֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ אֲלָא מִתּוֹךְ שְׁמֻחָה וְהַאֲדָנָא אֶסוּרִים בְּשְׁמֻחָה וְכֵן בְּחוֹדֶשׁ תַּשְׁרִי אֵין מְדַרְשִׁין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי יו"כ, מְשׁוּם דְּקוֹדֵם לְכֵן מְאֻנְיָמִים מִיּוֹם הַדִּין וְלִיכָּא שְׁמֻחָה.

מְהַר"ל: (תַּרְסב) טַעַם. שָׂאֵנוּ מִתְּעַנִּים עַל הַחֲוֹרְבָן שֶׁכָּבַר עֲבַר.

אֵינוּ כ"א לִיתֵן אֵל לְבָנוּ כִּי גַם מַעֲשֵׂיהֶם עִתָּה כְּמַעֲשֵׂיהֶם אֲזִי וְנִצּוּמָה בַּל יָבוֹא עָלֵינוּ כְּאֲשֶׁר בָּא עָלֵיהֶם. יְסוּד הַתְּשׁוּבָה פ"ג בְּשֵׁם הַרְמַב"ם: (תַּרְסג) טַעַם.

שֶׁאֲחַז"ל (שַׁבַּת קי"ט) לֹא חֲרַבָּה יְרוּשָׁלַיִם אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱמִידוּ דְבַרְיָהֶם עַל דִּין תוֹרָה. עַפ"י מַה דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁאֵלוּ לְתוֹרָה נִפְשׁ הַחוּטָאֵת בְּמַה תִּתְּכַפֵּר אֲמַרָה תוֹרָה יְבִיא קָרְבָן.

שֶׁאֵלוּ לְהַקְב"ה אָמַר יַעֲשׂוּ תְשׁוּבָה כִּי הַקְב"ה רוֹצֵה בְּתְשׁוּבָה וְאֵח"פ יְבִיא קָרְבָן. אֲבָל בְּקָרְבָן לְבַד בְּלֹא תְשׁוּבָה לֹא יִכְוֹר.

וְהֵם הִבִּיאוּ קָרְבָנוֹת וְתְשׁוּבָה לֹא עָשׂוּ. וְזֵהוּ אוֹמְרֵם ז"ל לֹא חֲרַבָּה יְרוּשָׁלַיִם אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱמִידוּ דְבַרְיָהֶם עַל ד"ת.

שֶׁהַתוֹרָה אֲמַרָה יָבוֹא קָרְבָן וְלֹא כְּדַבְרֵי הַקְב"ה שֶׁאָמַר יַעֲשׂוּ תְשׁוּבָה וְאֵח"פ יְבִיא קָרְבָן. חֲסָדֵי אַבּוֹת: (תַּרְסד) טַעַם.

שֶׁאָמְרוּ ז"ל לֹא הִי יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כְּחַמְשָׁה עָשָׂר בְּאָב. פִּי' הָרֵאב"ד ז"ל שֶׁכָּלוּ בּוֹ מִתֵּי מְדַבֵּר כְּדַאֲמַרִּינּוּ בִירוּשָׁלַיִם שֶׁכָּל עָרַב ט' בְּאָב הִי כְּרוּז יוֹצֵא לְמַחְנָה.

צָאוּ לַחֲפוֹר. צָאוּ לַחֲפוֹר.

והי' חוֹפְרִים קְבָרֵיהֶם וְהוֹלְכִין וַיִּשְׁנִים שָׁם עַד הַבּוֹקֵר לְמַחֵר הִי' מוֹצְאִים עֲצָמֹת חֲסָרִים ט"ו אֶלְפוֹרֹטְרוֹט שָׁנָה אַחֲרוֹנָה מְצָאוּ עֲצָמֵן שְׁלִימִים אָמְרוּ שְׁמָא טְעִינוּ בְּקִבְעַת הַחֲדָשׁ חָזְרוּ שָׁם י' בּו וי"א בּו וי"ב בּו וי"ג וי"ד כִּינּוּן שְׁהִגִּיעוּ לט"ו רָאוּ הַלְבָנָה מְלֵאָה וּמְצָאוּ עֲצָמֵן שְׁלִימִים אָמְרוּ בְּטָלָה גְזַרְתִּינוּ וְעָשׂוּ יו"ט.

כָּל בּו: עֲנִינֵי תַעֲנִית (תַּרְסָה) טַעַם. אַרְבַּעַת תַּעֲנִיּוֹת.

מְפֹרָשִׁים בְּקַבְלָה וּזְכָרָה ח') כִּי פָה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַוְעָדִים טוֹבִים. צוֹם הָרְבִיעִי זֶה י"ז בְּתַמוּז שֶׁהוּא בַּחֲוֹדֶשׁ הַד'.

וה' דְּבָרִים קָשִׁים אָרְעוּ בּו. א' נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת.

ב' בְּטַל הַתְּמִיד מִבֵּית רֵאשׁוֹן. ג' הַנְּבֻקָעָה הָעִיר ב' פְּעָמִים.

ד' שָׁרַף אֶפּוֹסְטָמוֹס אֶת הַתּוֹרָה. ה' הָעֵמִיד צָלַם בְּהִיכָל.

צוֹם הַחֲמִישִׁי זֶה ט' בָּאָב שֶׁהוּא בַּחֲוֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי. וְה' דְּבָרִים אָרְעוּ בּו.

א' נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל בַּמַּדְבָּר שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ. וְחָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה וּבְשִׁנְיָה.

וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוֹלָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיָּתֵר שָׁמָּה וְהָיוּ בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְנִפְלוּ בְּיָד גּוֹיִם וְנִהְרְגוּ כָּלֵם וְהָיְתָה שָׁם צָרָה גְּדוֹלָה כְּחַוְרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְבוֹ בַּיּוֹם חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס מֶלֶךְ אֲדוּם אֶת הַהִיכָל וְאֶת סְבִיבָיו לְקַיִם מֵה שְׁנָאֵמַר צִיּוֹן שְׁדָה תַּחֲרַשׁ.

צוֹם הַשְּׁבִיעִי. זֶה צוֹם גְּדֻלָּה שֶׁהוּא בַּחֲוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וְבוֹ נִהְרַג גְּדֻלָּה בֶּן אַחִיקָם וְנִכְבְּתָה גִּחְלַת יִשְׂרָאֵל הַנְּשֹׂאֶרֶת וְסָכַב לָהֶם הַגְּלוּת.

צוֹם הָעֶשְׂרִי הוּא עֲשָׂרָה בְּטַבַּת שֶׁהוּא בַּחֲוֹדֶשׁ הָעֶשְׂרִי שָׁבוּ סָמָךְ מֶלֶךְ בְּכָל הָרָשָׁע יָדוּ עַל רֵוִשְׁלַיִם וְהִבִּיאָהּ בְּמַצוֹר וּבְמַצוֹק. כָּל בּו: (תַּרְסוֹ) טַעַם.

שָׂאֵם יַחֲיד רוּצָה לְהַתְעַנּוֹת צָרִיךְ לְקַבְּלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. כִּי הַתַּעֲנִית דּוֹמָה לְקַרְבָּן שֶׁמִּקְרִיב חֲלָבוֹ וְדָמוֹ וְכִמוֹ שֶׁהַקְּרָבָן צָרִיךְ לְהַקְדִּישׁוֹ קוֹדֶם שֶׁיִּקְרִיבוּ וְאִפְּלִי מִתְעַסֵּק בְּשִׁחִיטָה פְּסוּל דְּכַתִּיב לְרַצוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ כִּי הַמִּתְעַנֶּה וְאִינוֹ מִקְבָּלוֹ קוֹדֶם לְכֵן דּוֹמָה לְמִתְעַסֵּק בְּקַדְשִׁים וּפְגִיגוּל הוּא לֹא יִרְצָה לוֹ וְאִינוֹ מִתְפַּלֵּל עֲנֵנוּ.

לְבוּשׁ סִי תַקְס"ב סֵעִי א': (תַּרְסז) טַעַם. שְׂאִין הַיַּחֲדִיד אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּשַׁחֲרִית.

שְׂמָא יָאֲרַע לוֹ אֲוֹנָס חוֹלִי אוֹ בּוֹלְמוֹס וְנִמְצָא שֶׁקָּרַן בְּתַפְלָתוֹ וּמָה שֶׁשׁ"ץ מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית הֵינּוּ לְפִי שֶׁא"א שְׁלֵא יִתְעַנֶּה אֶחָד מֵהֶם תּוֹס' שֶׁבַת דָּף כ"ד ע"א בּו"ה תַּעֲנִיּוֹת: (תַּרְסח) טַעַם. מָה שֶׁהַקְּהֵל אוֹמְרִים שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּה וְגו' וְהַשׁ"ץ חוֹזֵר וְאוֹמֵר אוֹתוֹ.

לְפִי שֶׁהַקְּהֵל אוֹמְרִים אוֹתוֹ דָּרָךְ בְּקִשָּׁה. מ"א סִי תַקְס"ו סַב"ב: (תַּרְסט) טַעַם.

שְׁמִפְטִירִין בְּמִנְחָה בְּתַעֲנִית וְלֹא בְּשַׁחֲרִית. מִשׁוּם דְּכַתִּיב בְּהַפְטָרָה דָּרָשׁוּ מִשְׁפָּט וְעָשׂוּ צְדָקָה וְאִגְרָא דְתַעֲנִיּוֹתָא צְדָקָתָא לְעַת עָרַב וּמִשׁוּם הֵכִי נִכּוֹן לְאוֹמְרוֹ בְּעָרַב אַחַר שְׁיַעֲשׂוּ צְדָקָה תּוֹס' מְגִילָה דָּף כ"א ע"א בּו"ה הַקּוֹרָא: (תַּרְע) טַעַם.

שהש"ץ אומר עגנו בין גואל לרופא. דכתיב ה' עורי וגואלי וסמיך ליה יענה כו'.
ומה שאין היחיד אומר עגנו בין גואל לרופא. משום דאין יחיד קובע ברכה לעצמו.
ב"י סי' תקס"ו: (תרעא) טעם. שאין היחיד חותם כל תפלת עגנו.

בא"י העונה פעת צרה משום שאין רשות ליחיד לשנות מטבע הברכה של שומע תפלה
לבוש סי' תקס"ה: (תרעב) טעם. שכן עגנו רז"ל שהתענית יהי' דוקא יום שלם.

משום שדם הנפש של אדם הוא משקל ח"י דינרין וכשיוצא מאדם משקל איסור אז טועם
טעם מיתה. אבל לא פחות מזה וכשמתענה יום שלם אז נתמעט ממנו דם שיעור איסור
וטועם טעם מיתה ואז מיתה ממרקת עונו אבל אם מתענה יום פחות שעה או ב' אינו
מתמעט דמו שיעור איסור שלם ואינו טועם טעם מיתה להתכפר על עונו.

פתונת פסים. ועי' בספר חסד לאברהם: (תרעג) טעם.

דבנקבה כשהיא בת י"ב שנים ויום אחד חשבה התורה לגדולה לעגנו תענית וכן לעגנו
שנדקרים נבדקין והזכר אינו נחשב לגדול עד היותו בן י"ג שנים ויום אחד. משום דקים
להו לחז"ל שהאשה מביאה שערות כשהיא בת י"ב שנים ויום אחד והאיש אינו מביא
עד היותו בן י"ג שנים ויום אחד לפיכך אינו נחשב גדול עד זה הזמן א"כ האשה מטבעה
ממהרת גדולתה מן האיש שפבר ידוע מדברי קבלה שהשערות הם סימני גדולות וכל
זמן שלא הביאו שערות נחשבים כקטנים הילכף בת י"ב ויום א' משלימין מן התורה אם
הביאו שתי שערות.

עי' נדה דף מ"ה ע"ב ועי' לבוש סימן תרט"ז סעיף ב': (תרעד) עוד טעם. דכתיב ויבן ד'
אלקים.

ונדרשו במדרש פאן וכן הוא בנדה דף מ"ה ע"ב מלמד שצתן הקב"ה בינה יתירה באשה
יותר מבאיש בת י"ב שנה ויום א' נדריה נבדקים והאיש בן י"ג ויום א'. ולכאורה הוא
שלא במשפט לתת לאשה בינה יתירה מאיש.

והנראה בזה דהנה הקדמונים כתבו והטעם מה שחי' האנשים הראשונים אלה שנים ומאז
ולהלאה הוקטנו השנים ושבעים שנה ימי שנותינו. לפי שהשכל אנושי קצר מהשיג כל
דבר והזמן מספיק להוצאות הדברים מכח אל הפועל.

והנה האנשים ההם הי' ראשונים בכל חכמה ומדע וכמה קשה להבין בדבר שלא נודע
קלל לכה האריכו ימים להשלים בזמן מה שקצרו בשכל. ת"ש הוא החל להיות יודע
ציד.

הוא הנה אבי כל תופש פנורלהורות נתן למה האריכו ימים ועתה שהכינו כל זאת ורק
להבין בדברים די בשבעים שנה. ולפ"ז האשה ששנותיה קצרים מאיש כמאמר מיתה
שכיחא בנשים א"כ אינו מספיק להם הזמן וצריכים בינה יתירה להשלים תמורת הזמן.

ובפני' המשניות לרבי' בנדה שם נתן טעם דלכך בת י"ב שנה נדריה נבדקין לפי ששנותיה
קצרים והדבר תמוה דבש"ס במקומו נתן טעם אחר ולפמ"ש דא ונדא אחת הוא. דברי
שאול פ' בראשית: (תרעה) טעם.

שְׂרָגִילִין לְלֶכֶת לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּתַעֲנִית. עֵי לְקַמֵּן סְעִיף תַּתְרַס"ז: עֲנִינֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה (תַּרְעו) טַעַם.

שְׂמִתְחִילִין לְתַקְנֵעַ שׁוֹבֵר כַּר"ח אֶלּוּל. מִשׁוּם שְׂמִשָּׁה עָלָה לְמָרוֹם כַּר"ח אֶלּוּל לְקַבֵּל לִיחֻת אַחֲרוֹנוֹת וְהַעֲבִירוּ שׁוֹפֵר בְּמִתְנָה וְהַקַּב"ה נִתְעַלָּה בְּאוֹתוֹ שׁוֹפֵר לְכֵן הִתְקִינוּ שְׂיִהְיוּ תוֹקְעֵין בְּשׁוֹפֵר בְּחֻדְשׁ אֶלּוּל בְּכָל שָׁנָה פְּדֵי לְהַזְהִיר לְיִשְׂרָאֵל שְׂיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה.

טוֹר סִי תַקַּפ"א בְּשֵׁם פְּרָקִי דַר"א: (תַּרְעו) טַעַם. שְׁנוּהֲגִין לְעַמּוֹד בְּאַשְׁמֹרֶת הַבּוֹקֵר. כִּי בְּכָל לַיְלָה הַקַּב"ה שָׁט בִּי"ח עוֹלָמוֹת וְהַג' שְׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת שָׁט בַּעַה"ז. לְבוֹשׁ שֵׁם סְעִיף א': (תַּרְעו) טַעַם.

שְׂהַחֲזוּן מִתְחִיל אֲשָׁרֵי קוֹדֵם שְׂאוּמָרִים סְלִיחֻת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּהִלָּה וְשִׁבַּח גָּדוֹל לְהַש"י. שָׁם: (תַּרְעו) טַעַם. שְׂהַמְתַּפְּלֵל סְלִיחֻת מִתְפַּלֵּל גַּם תְּפִלַּת יוֹצֵר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְתַפְּלַת מִנְחָה. שְׂהַמְתַּחֵיל בְּמִצְוָה אוּמָרִים לוֹ לְגוֹמְרָה. שָׁם.

וְעֵינֵן לְעִיל סְעִיף קַכ"ט: (תַּרְפ) טַעַם. שְׂאֵם חַל ר"ה יוֹם ב' אוֹ יוֹם ג' אִז מִתְחִילִין לֹדַמֵר סְלִיחֻת מִיּוֹם א' שְׁבוּעַ מְלַפְנֵיו.

מִפְּנֵי שְׁנוּהֲגִים לְהַתְעַנּוֹת עֲשָׂרָה יָמִים עִם י"כ וְלַעוֹלָם יַחֲסְרוּ ד' יָמִים מַר"ה עַד יַה"כ שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְהַתְעַנּוֹת. דְּהֵינּוּ ב' יָמִים ר"ה וְשִׁבַּת שׁוֹבָה וְעִי"כ לְכָף צָרִיף לְהַשְׁלִים ד' יָמִים קוֹדֵם ר"ה וְכַדִּי שְׂיִהְי' יוֹם מְסוּיָם לְהַתְחַלָּה תְּקַנּוּ בְּיוֹם א' בְּכָל פַּעַם. שָׁם.

וְעֵי קִיצוֹר שְׁל"ה דָּאֵם יַחִיד אוּמֵר סְלִיחֻת יֹאמֵר סְלִיחֻת בְּלֵי אֵל מְלָךְ יוֹשֵׁב וְכֵן בְּלֹא וְיַעֲבֹר. וְעֵי או"ח סִי תַקַּס"ה סְעִיף ה' דִּיכּוֹל לְאַמְרֵם דְּרָךְ קוֹרִיאָה בְּעֵלְמָא בְּנִיגוֹן בְּטַעֲמִים.

כְּתַב קִיצוֹר שְׁל"ה טוֹב לְעַמּוֹד בְּשְׂאוּמָרִים סְלִיחֻת וְעַכ"פ יַעֲמוֹד בְּשְׂאוּמָרִים אֵל מְלָךְ יוֹשֵׁב וְכו' וִי"ג מְדוּת: (תַּרְפֵּא) טַעַם. שְׂהַש"ץ מְתַעֲטֵף בְּצִיצִית כְּשֶׁמְשַׁפְּמִין לְסְלִיחֻת אַע"פ שְׂאִין זְמַן צִיצִית.

מִשׁוּם דְּאִתָּא הַקַּב"ה נִתְעַטֵּף בְּצִיצִית כַּש"ץ וְהַרְגִיל לְמַרְע"ה י"ג מְדוּת אֵלְמָא כְּשְׂאוּמֵר י"ג מְדוּת יְתַעֲטֵף בְּצִיצִית. וּמִשְׁנַכְנַס אֶלּוּל כְּשֶׁפּוֹתְבֹאֲדָם אֲגָרַת לְחַבְרֵי צָרִיף לְרַמּוֹז בְּהַתְחַלְתּוֹ שְׂמִבְקַשׁ עָלָיו לְהַשִּׁיבּוֹ לְטוֹב הַשָּׁנָה הַבָּאָה עָלֵינוּ עַל דְּרָךְ בְּשָׁנָה טוֹבָה תְּפַתַּב וְתַתְּחַם.

אוֹ תוֹלָה אֲרִיץ עַל בְּלִימָה יְטִיב לָךְ כְּתִיבָה וְחַתִּימָה. וְכַה"ג.

וְאִין לְכַתּוּב תִּיבַת שְׁלוֹם בְּאַגְרַת אִף נְקוּדָה עַל הַי"ו וְכֵן הוּא בַתְּשַׁב"ץ דְּהוּא אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹת הַקּוֹדְשׁ. (מְהַרִּי"ל הַלְכוֹת יָמִים הַנּוֹרָאִים: (תַּרְפֵּב) טַעַם.

שְׂהַש"צ כְּשֶׁמְתַפְּלֵל סְלִיחֻת מְתַעֲטֵף בְּטִלִית וְשְׂאוּלָה. פְּדֵי שְׁלֹא יַצְטָרֵף לְבָרוּךְ פִּינּוּ שְׂאוּמָרִים סְלִיחֻת בְּלִילָה וְלִדְעַת הָרֹא"ש חֲיִיב בְּבִרְכָה בְּכַסּוֹת הַמִּינּוּחַד לְיוֹם אֶפְיָלוֹ לְבָשׁוּ

בלילה ואפי' למאן דפסק לברך על טלית שאולה היינו פששאלו כדי לצאת בו אבל פאן לא נתפונן אלא משום צניעות בעלמא כ"ע מודים דא"צ לברך.

ט"ז סי' תקפ"א ס"ק ב': (תרפג) טעם. שנתקן הוידיי בלשון רפים לומר חטאנו ולא אמר חטאתי.

משום שכל ישראל גוף אחד וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי וזהו ערבות שאנחנו ערבים זה בזה אם יחטאו וכאשר חבירו עושה איזה חטא פאלו עשאה הוא. ולכן אעפ"י שאין בו אותו עון צריך להתנודות עליו כי פשעשהו חבירו הרי פאלו עשהו עצמו ולכן יאמר בלשון רבים אף אם יתודה בביתו יחיד כי כל מי שעשה חטא הני פאלו ב' עשו אותו חטא מחמת ערבות.

יסוד התשובה פ"ו בשם הארינ"ל: (תרפד) טעם. שבשעת אמירת הוידיי פשמזכיר החטא מפה באגרוף על הקנה או על הלב.

שהוא פאומר אתה גרמת לי שאחטא. מטה אפרים סימן תר"ז.

וע"ל סעי' תש"מ: (תרפה) טעם. שאנחנו אומרים בהוידיי אנחנו ואבותינו חטאנו למה אנו מזכירים חטא אבותינו.

לפי דגם אם חטא אדם אין לעשות עצמו רשע ממש נגד המקטרג. רק ירשיע עצמו במקצת.

ויצדיק עצמו במקצת. וזהו שאנו תולים קצת החטא באבותינו דהיינו מה שאנחנו חטאנו הוא ע"י אבותינו שלא קדשו אותנו בקדושה שלימה.

גם זה גרמה לנו שחטאנו. וכאמת אבותינו פבר הן בגן עדן ולא זיק להם הקטרוג רק שאנו תולין בהם כדי שלא ליטן פתחון פה להמקטרג שאנחנו עצמינו חלילה עושים עצמינו רשעים.

נזעם אלימלך וישלח: טעם. שבמלת חטא.

האל"ף אינו ניפר בהברה. לפי שהרשע בשעה שרוצה לעבור עבירה שוכח פאלופו של עולם.

דגל מתנה אפרים בליקוטים לפ' דברים בשם אא"ז הבעש"ט זללה"ה זי"ע: (תרפו) טעם. שאנו מהפכים את הסדר ואומרים זכור לנו ברית אבות פאשר אמרת וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואס"פ ברית אברהם.

לפי דהגאולה של ישראל תלויה דוקא אם האבות אינן פסדר. דאיתא עמלק הי' מתגאה ואמר שהוא אדם גדול שר"ת עמל"ק.

"עמרם" משה"לוי"קהת והשיבו לו ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. ר"ל אחרית וסוף התיבות מצדיקים הללו הוא מיתה.

ונה הסוד שאנו אומרים וזכור לנו ברית אבות דייקא דקשה אם אמר אבות למה אמר אברהם יצחק ויעקב וכי אין אנו יודעין שהם האבות אלא הוא הדבר אשר דברנו פשאנו מזכירין זכות ומבקשים הגאולה מוכרחים אנו להזכירם שלא פסדר.

שָׂאֵם אֲנִי אוֹמֵר בְּתַחֲנָה אֲבָרְכֶם אֲזִי אֵין לוֹ זְכוּת אֲב כָּלֵל שְׂאָבִיו הִי' תֵּרַח. וְאֵם אֲנִי אוֹמֵר בְּתַחֲלָה יִצְחָק אֲזִי אֵין לוֹ רַק זְכוּת אֲב אֲחָד וְאֲנִי אוֹמְרִים בְּרִית אֲבוֹת.

אֲבָל יַעֲקֹב יֵשׁ לוֹ בְּרִית וּזְכוּת אֲבוֹת. דְּרָךְ מִנְּשָׂה בְּשֵׁם הָאָרִיז"ל.

וְעִי' לִיקוּטִים סְעִיף ק"ט: (תרפז) עוֹד טַעַם. דְּאִיתָא בְּמִקְוֵבָלִים דְּסוֹפֵי תִיבוֹת שֶׁל ג' אֲבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב"ב.

הוּא בַּמ"ק וְהוּא בַּא"ת ב"ש שְׂדֵי וּלְכַף נְאֻמָּרוּ אֲבוֹת אַחֲוֵרָנִית בְּתוֹרָה כְּסֻדָּר שֵׁם זֶה. רוֹקַח פ' לָד: (תרפח) טַעַם.

שְׂקוּרִין פְּזֻמוֹן. כִּי הוּא לְשׁוֹן צְעָקָה תִּרְגוּם עַל נִיעַן אִיּוֹב וּפְזִים וְכִינּוֹן שֶׁפֶל הִקְהֵל אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּקוֹל רֶם ע"כ קוּרִין אוֹתוֹ פְּזֻמוֹן.

פַּמ"ג בְּהַתְחָלָה: (תרפט) טַעַם. שְׂאוֹמְרִים מְכַנְּסֵי רַחֲמִים בְּלְשׁוֹן עֲבָרִי.

לְפִי שְׂאִין מִלְּאָכִי הַשְּׂרַת מִפִּירִין בְּלְשׁוֹן אֲרָמִי. פְּרָדָס בְּלִקוּטֵי דִינִים: (תרצ) טַעַם.

שְׂאוֹמֵר הַש"ץ אַחַר סְלִיחוֹת קִדִּישׁ שְׁלָם עִם תְּתַקַּבֵּל אַע"ג שְׂבָכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה א"א תְּתַקַּבֵּל אֲלָא אַחַר תְּפִלַּת י"ח שְׂכָן הוּא מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן צְלוֹתָהוֹן שְׂפִירָשׁוּ תְּפִלָּה וְסַתֵּם תְּפִלַּת ר"ל תְּפִלַּת י"ח. שְׂאִי סֻדָּר הַסְּלִיחוֹת שְׂנֻתְקָנוּ כְּנֻלָּם עַל סֻדָּר הַתְּפִלָּה שֶׁל כָּל הַיּוֹם כִּי הַפְּסוּקִים שְׂקוּדָם הַסְּלִיחוֹת הֵם כְּנֻגָד פְּסוּקֵי דְזֻמְרָה.

וְהַסְּלִיחוֹת עִם הַי"ג מְדוֹת שְׂאוֹמְרִין בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת הֵם בְּמִקְוֹם תְּפִלַּת י"ח שְׂעִיקָר הַתְּפִלָּה הוּא י"ג מְדוֹת וְאַח"כּ נּוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם כְּמוֹ אַחַר כָּל הַתְּפִלוֹת וּמְסִימִין וְאַנְחָנוּ לֹא נִדַע לְכַף אוֹמְרִים אַחֲרֵיהֶם קִדִּישׁ שְׁלָם עִם תְּתַקַּבֵּל כְּמוֹ אַחַר כָּל תְּפִלַּת הַשָּׁנָה.

לְבוּשׁ סִי' תַּכְפ"א סְעִיף א' (תרצא) טַעַם שְׂאִין מְבָרְכִין אֶת הַחוּדֵשׁ תְּשָׁרִי. מִשׁוּם שְׂנֻאָמֵר בְּכֶסֶף לַיּוֹם חֲגִינוּ שְׂהַחֲגֵה הַזֶּה צָרִיף לְהִיּוֹת מְכֻסָּה וְנִעְלָם מִעֵינֵי הַמְּלָאָכִים וּמִהַשְּׁטָן.

גַּם אֵין מְזַכְרִין ר"ח בְּתְּפִלָּה כְּדֵי לְעַרְבֵב אֶת הַשְּׁטָן שֶׁלֹּא יִדַע יוֹם שֶׁהוּא ר"ה. לְבוּשׁ שֵׁם: (תרצב) טַעַם.

שְׂאִין תּוֹקְעֵי בְּעָרֵב ר"ה. כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין תְּקִיעוֹת שֶׁהֵם דְּרַבְּנָן וּבֵין הַתְּקִיעוֹת שֶׁהֵם דְּאוֹרֵייתָא.

ט"ז שֵׁם ס"ק ד': (תרצג) עוֹד טַעַם. כִּד לְעַרְבֵב הַשְּׁטָן דְּאִזִּי יֵהִי סְבוּר שְׁיוֹם הַדִּין כְּכָר עֲבָר.

א"ר שֵׁם.

עוֹד כָּתַב מְצַאֲתֵי בַס' אֲמַכְרֵל כְּתוּב עַל קֶלֶף וַז"ל מִיִּשְׁרוּצָה לְתַקְוָע כְּדֵי לְלַמּוֹד תּוֹקְעַ בְּמִקְוָה אוֹ בְּחֻדָּר סְגוּר שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל הַשְּׁטָן ע"כ: (תרצד) טַעַם. שְׂנֻוֹהֲגִים אֲצֵל הַרְבֵּה צְדִיקִים כְּשֶׁבָאִים אֲצֵלָם עַל יְמֵי הַנּוֹרָאִים כָּל סַם אֲחָד וְאֲחָד נִכְתַּב בְּשֵׁמוֹ בְּהַכְּלָלוֹת צְעֻטִיל וְאַח"כּ יְבִיאוּ לְפָנֵי הַצְּדִיק אֶת הַנְּיִיר עִם שְׂמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁמָּה נִכְתְּבִים.

הוא ע"ד מה שפכת בספר מעולפת ספירים בשם הזוהר בראשית בזמן שיש דין בעולם כגון ביום הדין אין לאדם להזכיר שמו יחידי לפני הקב"ה שאם יזכיר שמו יזכירו חובותיו. וזה מאמר הנביא לשונמית הניש לדבר אל המלך או אל שר הצבא.

אל המלך. זה מלכו של עולם שהי' יום הדין והשיבה בתוך עמי אנכי יושבת.

טוב לי להזכיר עם הרבים: (תרצה) טעם שפופלין לעילא בעשי"ת. מפני שבמים הללו הוא מתעלה יותר כפול ומכופל מפי ברואי' מפני שהוא יושב על פסא דין והפל צריכין לשבח'ו ולפארו ולבקש רחמים על דינו.

לבוש סימן תקפ"ב סעיף ח'. ועי' מטה אפרים שם אות א' דבכל השנה שאין פופלין אומרים לעילא מן פש ברפתא כדי להשלים כ"ח תיבות בקדיש (מן יהא שמיה רבא עד בעלמא) ומן ר"ה עד אחר יוה"כ שפופלין לעילא אין לומר מן כל ברפתא רק מפל ברפתא.

ע"ש: (תרצו) טעם. שתקנו להוסיף בברכת מגן זכרנו לחיים.

כי בחיים נופל לשון זכירה דכתיב ובשוב רשע מרשעתו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר עשה יחי' וכתוב זכורה באברהם ם דכתיב כי זכר את דבר קדשו וגו' לפיכך תקנו זכירה במגן כו' וה"ר מאיר מרוטבורק לא הי' אומר לחיים טובים אלא לחיים עד לבסוף בהודאה שהי' אומר וכתוב לחיים טובים כי המבקש צריך לבקש תחילה דבר מועט ואח"כ מוסף והולך כמו שמצינו בנדוד תחלה אומר שגיאאות מי יבין ואח"כ ביקש על הזדונות דכתיב גם מזדים חשון עבדך ואח"כ אל משלו בי אז איתם פי' העבירות התזקות כו'.

טור סימן תקפ"ב: (תרצז) טעם. שאם לא אמר זכרנו.

ומי כמוה אין מחזירין אותו. פינן שלא נזכר בתלמוד.

טור סימן תקפ"ב בשם אביו הרא"ש ז"ל: (תרצח) טעם. שאין אומרים בר"ה ובי"כ מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון משום דר"ה וי"כ לא מקרי מועד משום דמועד הוא לשון ועד כלומר שהי' ישראל מתנועעין ביחד במקום שבחר השם ית' לשבח'ו בשילה או בירושלים ושמים יחד בשלמי שמחה ונחגיגה וזה לא הי' כ"א שלש פעמים בשנה.

כמו שכתוב בפירוש שלש פעמים בשנה וגו' ולא בר"ה ולא בי"כ. ומטעם זה.

א"א ג"כ והשיאנו י"י אלהינו את ברפת מועדיה וכו' דברפת מועדיה לא שינה אלא בג' רגלים דכתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורה. לבוש שם סעיף ח': (תרצט) טעם.

שאם חל ר"ה בשבת אין אומרים זכרון תרועה באהבה מקרא קודש כמו בשאר מועדים. משום דלשון תרועה מורה על דין לכה לא רצו לסמוך אחריה מלת באהבה שאין מקבלים הדין באהבה.

שם סעיף ז': (תש) טעם. לשבח שנקרא ר"ה יום הזכרון.

בהיות שפלי תפלתינו ובקשתינו ביום הדין הזה שהקב"ה ידין אותנו ברחמים ולא בדין ח"ו ע"כ אנתנו אומרים יום הזפרון רחמים הוא סוד זכירה. נחלת יעקב פ' נח אות ה': (תשא) טעם.

שאין אומרים והשיאנו בר"ה. פי דוקא בג' רגלים שעלו ונהביאו בפורים ומעשרות קדקתיב ג' פעמים וסמך לו פברכת ה' אלהיה וגו'.

ובר"ה לא שינה זה. מרדכי בר"ה: (תשב) טעם.

שאנו אומרים בר"ה עושה השלום ובשאר ימות השנה אומר מברך את עמו בשלום. לפי שעושה בגימ' ספריא"ל והוא מלאך הממונה על הכתיבה ואנו מזכירין אותו שיכתוב אותנו לחיים טובים ולשלום.

מהרי"ל. ועיין מטה אפרים סי' תקפ"ב אות א' דמה שאומרים בקדישים שאחר התפלה עושה השלום לפי שיש בו רמז שעושה בגימ' ספריא"ל וכן השלום בגימ' פו: פתב בספר נוי העמודים טוב לבכות בעת תפלתו.

ומי שיש לו לב קשה ואינו יכול לבכות יתן קולו בבכי פאלו הוא בוכה. וזה פירוש הפסוק פי שמע ה' קול בכיי וגו': (תשא) טעם.

למנהג פשוטו הש"ץ התפלה אומרים הקהל עם הש"ץ וכתוב לחיים טובים כו' וכן בספר חיים ואין אומרים פו בזכרנו. משום שלא יתכן שאחר שפבר ביקש דבר היותר גדול שפבר אמר בהודאה וכתוב לחיים טובים שיאמר שוב עם הש"ץ וזכרנו שהוא דבר היותר קטן שאין אומרים בו לחיים טובים רק לבסוף בהודאה אז אומרים עם הש"ץ וכתוב לחיים טובים וכן בספר שהוא ג"כ דבר היותר גדול.

בשם הרב הצדיק הקדוש מהר"ש מפעלז זצוק"ל: (תשד) עוד טעם. מה שאין אומרים פו בזכרנו.

ומי פמוך. משום דהנה ג' ראשונות דומה לעבד שמסדר שכתב לפני רבו.

משא"כ בג' אחרונות דומה לעבד הנוטל פרוס מרבו ויוצא והולך לו (ברכות ל"ד). והנה הש"ץ הוא הנוטל פרוס בעד פל הצבור.

ע"כ בנטלו הפרס הנה כ"א אומר עמו ונוטל חלקו רחמים ולשלום. בני יששכר: (תשה) טעם.

שבכל השנה אומרים אוהב צדקה ומשפט. משום שעושה עם המשפט צדקה משא"כ ביםים אלו שבמקום המשפט אין צדקה אבל הקב"ה מרחיב הזמן.

בגן אוריא"ל: (תשו) טעם. שאוכלין בליל ר"ה תפוח.

רמז על שדי תפוחים הידוע על פי הקבלה. ט"ז סי' תקפ"ג.

וראש פכש שנהג' לראש ולא לזנב. וזכר לאילו של יצחק.

ואוכלים רימונים ואומרים נרבה זכיות פרימון. שלא לאכול אגוזים שאגוז בגימ' חטא (עם הפולל).

ועוד שֶׁהֵן מְרַבִּים פִּיחָה וְנִייעָה וּמְבַטְּלִים הַתְּפִלָּה. א"ח שָׁם.
וְשֵׁלָא לִישַׁן בְּיוֹם ר"ה. דאִי בְּירוּשׁ' מֵאֵן דְּדַמִּיהָ בְּרִישׁ שְׁתָּא דְּמִיהָ מְזֻלָּן!
ט"ז שָׁם.

וְהָאֵר"י אוֹמֵר שְׁאֲחַר חֲצוֹת מְנוּחָה לִישַׁן שְׂכָבָר נִתְעוֹרֵר הַמְּלָאָךְ ע"י הַתְּפִלוֹת וְהַתְּקִיעוֹת.
עִי' מ"א שָׁם: (תשז) טעם.

לְאֲכִילַת קֶרֶא (הַנְּקֵרָא הָאֵר"בִּיזִי) בֵּר"ה. כִּי הוּא גְדֹל מִפְּחַ הַלְּבָבָה שֶׁהוּא מְנִיעַ פֶּחַ הַמַּיִם
וּמְעוֹרֵר הַחֲסָדִים וְהוּא קָר בַּפְּנִים וְהוּא הַתְּקַרְרָת וְהַמְתַּקָּת הַדִּינִין.

בְּשָׁם רַב הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מוהר"ר פִּנְחָס מְקַאֲרִיץ זְצוּק"ל: (תשח) טעם. שִׁבְר"ה וִי"כ
אוֹמְרִים יוֹשֵׁב עַל פֶּסַא בְּלֹא ה"א.

לְפִי שְׂפִירוּשׁוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עִתָּה עַל פֶּסַא דִּין אָבֵל בֵּה"א הַמְּלָךְ הַיּוֹשֵׁב פְּירוּשׁוֹ הַרְגִּיל
לְיֹשֵׁב אַע"פ שְׂאִינוֹ יוֹשֵׁב עִתָּה. לְבוּשׁ סִימָן תַּקְפ"ד סְעִיף א': (תשט) טעם.

שִׂא"א הַלֵּל בֵּר"ה וְבִיח"כ. דְּאִיתָא בֵּר"ה א"ר אָבֵהוּ אָמְרוּ מְלָאָכִי הַשְּׂרַת לְפָנֵי הַקַּב"ה
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מְפָנֵי מָה אֵין יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְפָנֵיהָ שִׁירָה בֵּר"ה וְבִיח"כ.

אָמַר לָהֶם אֶפְשָׁר אָנִי יוֹשֵׁב עַל פֶּסַא דִּין וְסַפְרֵי חַיִּים וְסַפְרֵי מֵתִים לְפָנֵי נִפְתָּחִין וְיִשְׂרָאֵל
אוֹמְרִים שִׁירָה. טוֹר סִימָן תַּקְפ"ד וְעֵינֵין מִס' עֶרְכִין דָּף י': (תשי) עוד טעם.

מְפָנֵי שֶׁהַלֵּל הוּא שִׁירָה וְשִׁמְחָה וְאֵין זֶה דָּרָךְ מוֹסָר שִׂיאֵמֵר שִׁירָה אוֹ יַעֲשֶׂה דְּבַר שִׁמְחָה
קוֹדֵם שְׂעִיפָא דִּינּוֹ. לְבוּשׁ סִימָן תַּקְפ"ד סְעִיף א': (תשיא) טעם.

שְׂאוֹמְרִים א"מ. דְּאִיתָא בְּמִס' תַּעֲנִית דְּכ"ה ע"ב שְׁפַעֵם א' גְּזָרוּ תַּעֲנִית וְלֹא נַעֲנוּ וְיָרַד ר'
עֲקִיבָא לְפָנֵי הַתִּיבָה וְאָמַר א"מ חֲטָאֵנוּ לְפָנֶיךָ.

א"מ אֵין לָנוּ מְלָךְ אֲלֵא אָתָּה וּמִיָּד נַעֲנֶה וְכַשְׂרָאוּ הַדּוֹר שְׁנַעֲנֶה בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה הוֹסִיפוּ עָלֵינוּ
דְּבָרֵי בְּקָשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים וְקַבְּעוּ לִי יְמֵי תְּשׁוּבָה. כָּל בּוֹ: (תשיב) טעם.

שְׂאִין אוֹמְרִים א"מ כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת. מְפָנֵי שְׂאָסוֹר לְתַבְּנוֹעַ צְרָכֵינוּ בְּשַׁבָּת.

ר"ן פ' בְּתָרָא דֵר"ה: (תשיג) טעם. שְׁמַלִּין בֵּר"ה אַחַר שְׂקֵרָאוּ בְּתוֹרָה וְאֵין מְמַתִּינִין עַד
יְצִיאָתָם מִבֵּה"כ"נ כְּמוֹ בְּשָׂאֵר שַׁבָּתוֹת וִי"ט.

מְפָנֵי שִׁבְר"ה מְאָרִיכִין הַרְבֵּה בְּבֵה"כ"נ וְיִבֹאוּ לְפַעֲמִים לְהַתְּעַבֵּב עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם
וְצָרִיכִין לְיָמוּל קוֹדֵם חֲצוֹת מְשׁוּם זְרִיזִים מְקַדִּימִים לְמַצּוֹת וְסִדְרוֹ אוֹתָהּ קוֹדֵם תְּקִיעַת
שׁוֹפָר. שְׁפֵן הוּא סֵדֵר הַנִּכּוֹן לְזַפּוֹר בְּרִית אֲבָרְהָם שֶׁהוּא הַמִּילָה קוֹדֵם עֲקִידַת יִצְחָק שֶׁהוּא
הַשׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין בְּשֵׁל אֵיל זָכָר לְעַקִּידָה.

לְבוּשׁ סִימָן תַּקְפ"ד סְעִיף ד': (תשיד) טעם. לְמָה גְּזָרוּ ז"ל בְּשׁוֹפָר וְלוּלָב וּמְגִילָה שְׂמָא
יַעֲבִירוּ אַרְבַּע אַמּוֹת שׁ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים יוֹתֵר מִמִּילָה שֶׁהָרִי מִילָה דוֹחָה שַׁבָּת וְלֹא חֲשָׁשׁוּ
לְהַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת.

מְשׁוּם דְּכִינּוֹן שֶׁהַמִּילָה אֵינָה מְנוֹטֶלֶת רַק עַל יְחִידִים כְּגוֹן הָאֵב אוֹ עַל ב"ד לֹא חֲשָׁשׁוּ שְׂמָא
יַעֲבִירוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים כִּי הָאֲחֵרִים שְׂאִין הַמִּילָה מְנוֹטֶלֶת עֲלֵיהֶם יִמְנַעוּם

מזה וְנִזְהָרוּ אֶבְרָם וְשָׂרָה אֵלָיו הֵם עֲנֻנִים מְטֹלִין עַל כָּל הַהֲמוֹן לְכֹן אֲפֹשֶׁר שְׂיִתְעוּ בוֹ רַבִּים מֵעַמִּי הָאָרֶץ.

פֶּל בּוֹ: (תשטז) טעם. שְׂתוֹקְעִין קוֹדֵם תְּפִלַּת מוֹסֵף כִּי מִן הַדִּין הִיא לָנוּ לְתַקְנֹעַ וּלְסַדֵּר בְּרָכוֹת הַלְלוֹ בְּעַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר וּלְתַקְנֹעַ מִשּׁוּם זְרִיזוֹן מַקְדִּימִין לְמַצּוֹת.

מִפְּנֵי מַעֲשֵׂה שְׂאִירֵע פֶּעַם אַחַת תִּקְעוּ בְּרֵאשׁוֹנָה וְהִיא הַשּׁוֹנָאִים סוֹבְרִים שְׂמָא עֲלֵיהֶם הִיא הוֹלְכִים עֲמָדוֹ עֲלֵיהֶם וְהַרְגוּם לְכַף תִּקְנוּ תִּקְיָעוֹת וּבְרָכוֹת בְּמוֹסֵף דְּכִי חָזוּ דְקָרְאוּ בַּק"ש וּמִתְפַּלְלִין וְקוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וְחוֹזְרִין וּמִתְפַּלְלִין וְתוֹקְעִין אוֹמְרִים הָאוֹיְבִים בְּחֻקוֹתֵיהֶם וּבַתּוֹרָתֵיהֶם הֵם עוֹסְקִים וְזֶה מַצּוֹתוֹ לְתַקְנֹעַ וְאִין זֶה תְּרוּעַת מַלְחָמָה.

לְבוּשׁ סִמָּן תִּקְפ"ה סְעִי' ג'. וְעִי' אֲבוּדְרָהֶם וְעִי' רַש"י ר"ה דָּף ל"ב ע"ב: (תשטז) טעם.

שְׂאוֹמְרִים קוֹדֵם הַתְּקִיעוֹת ז"פ לְמַנְצַח לְבָנֵי קֶרַח מִזְמוֹר. לְפִי שְׂיִשׁ בּוֹ (עַם מִן הַמַּצָּר עַד וּמִשְׁפָּטֵיךָ לְמַדְנִי) תִּקְפ"ז תִּיבּוֹת וְהוּא בְּגִימ' שׁוֹפ"ר עִם הַפּוֹלֵל.

וְגַם יֵשׁ שֵׁם ז"פ אֱלֹהִים וַיְכַנֵּן שְׁעִי הַתְּקִיעוֹת יְמִתְקֵם. וְעִי' סִידֵר ר"ש: (תשיז) טעם.

שְׁבַעַת תְּקִיעוֹת שׁוֹפָר דְּוָקָא הָרַב שְׁבַעִיר הוּא הַמְּקָרָה לְהַתּוֹקֵעַ. תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה.

הִיא עֲבוּדָה זוֹ גַם אַחַר יְכוּל לְעַשׂוֹת. אֱלָא טַעַם הַדְּבָר.

שְׂאֵם א' מִהֲמוֹן עִם יְהִי הַמְּקָרָה וַיִּרְאֶה נִוְסַח הַתְּפִלוֹת (הַנְּדַפֶּסֶת בְּמַחְזוֹרִים) עִם שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים יְזַמְּהוּ בְּדַעְתּוֹ שְׂרַק טַעַם זֶה הוּא יְסוּד שֶׁל מַצּוֹת תְּקִיעַת שׁוֹפָר. וְרַק עַל פִּי כְּוֹנָה זוֹ יְקָרָה לְהַתּוֹקֵעַ.

מִשּׁוּם שְׂלִדְעָתוֹ מִי שְׂאִינוֹ תוֹקֵעַ עַל פִּי כְּוֹנָה זוֹ לֹא קִיָּים מַצּוֹת שׁוֹפָר כָּלֵל. וּבְאַמַּת לֹא כֵן הוּא כִּי מִי עֲמַד בְּסוּד ה'.

וְאִמְרֵתִי אֲחַפְּמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. מִש"ה הִיָּתָה הַתְּקִיעָה שְׂיִהֵי הַמְּקָרָה רַק הָרַב שְׂהוּא ת"ח וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂכָל אוֹתוֹ הַנְּוֹסְחָאוֹת עִם שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים רַק דְּבָרִים שֶׁל מַה בְּכַף הַמָּה וְלֹא לְעִיבּוּבָא.

וְעִיָּקֵר כְּוֹנָת הַמַּצּוֹה הוּא רְחֻמָּנָא אֲמַר תִּקְעוּ. הַקַּב"ה צִוָּה לְבָנָיו קִיָּימוּ מַצּוֹת תְּקִיעָה.

וְרַק עַל פִּי כְּוֹנָה זוֹ דְּהִיָּנוּ הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזַמְּן לְקִיָּים רְצוֹן הַשִּׁי"ת שְׂאֲמַר תִּקְעוּ הוּא מְקָרָה לְהַתּוֹקֵעַ. וְהוּא הִיא הַכְּוֹנָה הַנְּבַחֶרֶת וְאִין בָּהּ מִשְׁגָּה.

מֵא"ד ח"ד בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּעַל חַת"ס זְלֵלָה"ה: (תשיח) טַעַם שְׂתוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהוּן יוֹשְׁבֵין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהוּן עוֹמְדִין, כְּדִי לְעַרְבֵב הַשְּׁטָן דְּכַתִּיב וְהִזָּה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל כַּד שְׂמַע קוֹל שְׂיִפּוֹרָא זִימְנָא חֲדָא בְּהִיל וְלֹא בְּהִיל וְכַד שְׂמַע תְּנִיָּין אֲמַר זֶה הוּא וְדֹאֵי שְׂיִפּוֹרָא דִּיתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּמְטָא זִימְנָא לְמַתְבַּלַּע וּמִתְעַרְבֵב וְלִית לִיהּ פְּנָאֵי לְמַעַבְד קְטִיגוֹרְיָא ר"ה דָּף ט"ז ע"ב.

וְעִי' תוֹס' שֵׁם בּוֹד"ה כְּדִי: (תְּשִׁיט) טַעַם. שְׂכָכֵל הַקְּרָבּוֹת שְׂבַפְרָשֶׁת פְּנַחֶס אוֹמַר וְהַקְּרָבּוֹת עוֹלָה וּבְקָרְבָן רֹאשׁ הַשְּׁנָה אוֹמַר וְעַשִּׂיתֶם עוֹלָה.

לפי שאם האדם עושה תשובה בראש השנה מעלה עליו הקב"ה פאלו עכשיו נעשה בעולם. שכל אדם החוזר בתשובה דומה הוא כבירה חדשה והשם קורא לו שם חדש.

אבודרהם בשם המדרש: (תשכ) טעם. שבר"ה ויו"כ יש רבים שמתפללין בקול רם.

ע"ל סעיף ע"ו וסעיף ע"ז וסעי' ע"ח ולקמן סעי' תשנ"ד וסעיף תשנ"ה: (תשכא) טעם. שפאריכין בתקיעה אחרונה ונקראת תקיעה גדולה.

למען ישמעו העם וידעו שסיימו הקולות ויאמרו אשרי העם יודעי תרועה. והראיה בפסוק במשנה ה'יגל המה יעלו בהר נמצא שמשרכת הקול סי' לסילוק שכינה.

מהרי"ל: (תשכב) טעם. דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה.

משום דעל כל השערים ממונים מלאכים חוץ משערי דמעה אין מלאך ממונה עליהם זולתי הקב"ה בעצמו מקבל הדמעות. אהבת יהונתן: (תשכג) טעם.

שאמרו ו"ל לא אד"ו ראש שאם יהי' ר"ה יום א' יהי' יום שביעי של חג בשבת ותדחה ערבה כ"ש שהי' להם לתקן בשביל שופר ולולב שלא תהא מצותן נדחת. משום דשאני שופר ולולב שיש להן תשלומין למחר שהרי אף בני א"י עושין מר"ה שני ימים אבל שביעי של ערבה אין לו תשלומין לשמיני.

פל בו: (תשכד) טעם. שהולכין בר"ה תשליף להנהר ושיש בו דגים.

דאיתא במדרש פשהלף אברהם אבינו ע"ה לעקוד את יצחק בנו הולכו השטן במים עד צוארו ואמר אברהם הושיעה ה' כי באו מים עד נפש וניצל. וצריף שיהיה בו דגים לנפוך שבני אדם משולים לדגים שגאחזים במצודה פתאום כף בני אדם גאחזים במצודות המנות והדין ומתוף כף ירהר יותר בתשובה מהר"ם יפה: (תשכה) טעם.

שנהגים לנער בכנפי בגדיהם. הוא לנער הקליפות מעלינו שגאחזים בנו ע"י עונותינו כמו שנהגין אחר קידוש לבנה לנער הקליפות שנתעוררו ע"י קטרוג הלבנה.

אליהו רבה סי' תקצ"ו אות ג' ונהגו לנער שולי הבגדים במלת ותשליף ודוקא בגד ציצית כי היא בגד אלמנת השכינה. הארין"ל.

ועי' לעיל סעיף תס"ד: (תשכו) טעם. דבקידוש ליל שני של ר"ה צריף להניח פרי חדש או ילבש בגד חדש.

כדי לומר שהחיינו משא"כ בשאר יו"ט. משום דכיומא אריכתא דמיא ואיך יאמר שהחיינו על היו"ט ב"פ ביום א' וזה לכתחלה אבל אם אין לו פרי חדש שפיר יאמר שהחיינו כמו בשאר יו"ט כו' וטעמא דאף בזמן ב"ד פעמים היו עושים ב' ימים (דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין ב"ד מקבלין אותם לקדשו היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר אעפ"כ גומרין אותו בקדושה ואסור במלאכה דילמא אתי לזלוזלי ב' לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום ויאמרו אשתקד נהגנו בו קודש חנם ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול.

ר"ה דף ל' ע"ב). ט"ז סימן ת"ר ס"ק ב'.

וטוב ללפנש בגד חדש בשופר ביום שני דר"ה. מ"א שם ס"ק ג' ועי' מחצית השקל שם סק"א: (תשכז) טעם.

דתקנו בר"ה דשני הימים הנה פיומא אריכתא פמבןאר בביצה דף ה' ורש"י שם דף ד' ע"ב בד"ה אסורה בזה. משום דכיון דתקנו חז"ל דאם חל ר"ה בשבת דלא היו תוקעין משום גזירה נהרי השופר מערבב השטן וא"כ פשחל בשבת לא יהי במה לערבב השטן ע"כ תקנו חז"ל דשני הימים הני פיומא אריכתא וא"כ עוד לא נגמר הדין עד יום השני ומערבבו בשופר ולקה מה"ת א"צ רק יום א'.

דברי שאול ח"א מס' ר"ה: (תשכח) טעם. שהוקבע לדון ב"א בחודש תשרי.

מפני שלא פמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם דן את אוהבו בשעת רצונו ודן את אויבו בשעת כעסו והקב"ה דן את העולם כולו בשעת רצונו בחודש תשרי שיש בו מועדים ומצות הרבה.

שופר.

וכיפור. וסנפה.

ולולב בארבע מינין. ועי"כ נקרא שביעי שהוא שבע במצות.

אבודרהם: (תשכט) טעם. שנקרא שבת תשובה ולא שבת שובה.

אפ"ל ע"ד האמת כי מי שסובר שפכר קיים כל התורה מא' ועד ת' באמת שעדיין לא התחיל לידע אף האל"ף וצריך לחזור וללמוד האל"ף. ומזה הטעם נ"ל מה שכל המסכתות מתחילין מדף ב' ולא מדף א'.

להורות שלא יתגאה האדם אחר שלמד כל המסכתות כי עדיין לא למד האל"ף כו' וכן כל שבת הוא תיקון כל השבוע וא"כ השבת האחרון של כל השנה הוא נדמה לת' שהוא סוף האומיות פן השבת האחרון של כל השנה ידמה לאדם שפכר תיקן כל השנה ע"י השבתות אבל באמת צריך לחזור ולתקן כל השבתות בעצמם.

וז"ש שבת ת' פי' האחרון שובה לתקן עדיין שבת הראשון. ברית אברהם: (תשל) טעם.

דמחלקים וילך מאתם נצבים כשיש שני שבתות בין ר"ה לסוכות אע"פ שהוא פ'רשה קטנה ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר. משום דבעי שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים שיפנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה.

תוס' בבא בתרא דף פ"ח ע"ב בד"ה וקללם. וע"ל סעי' ש"מ: עניני יום כפור (תשלא) טעם.

שבערב יו"כ עושים חלות עגולים כדמות כנפים. משום שביום כפור דומין ישראל למלאכים וכתוב במלאכי' שש כנפים להם: (תשלב) טעם.

שאין אמרים בעי"כ למנצח יענה וגו'. שאינו יום צרה.

וטעם.

שָׂאִין אוֹמְרִים מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה. מִפְּנֵי שְׂבֻמָּן שֶׁהִיא בַּהֲמ"ק קָיָים לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהַקְרִיב קָרְבָן תּוֹדָה בְּעִ"כ שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִין לְקָיָים זְמַן אֲכִילָתוֹ שֶׁהוּא יוֹם וְלִילָה עַד חֲצוֹת שְׁהָרִי בְּלִיל י"כ לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְאָכֹל עַד חֲצוֹת וְכִינּוּן שֶׁלֹּא הִיא יְכוּלִין לְקָיָים כָּל זְמַן אֲכִילָתוֹ לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהַקְרִיב אוֹתוֹ כָּל־כֵּן פְּדֵי שֶׁלֹּא לְמַעַט זְמַן אֲכִילָתוֹ וְלִכְךָ אֵין לוֹמַר ג"כ הַמְזֻמּוֹר שֶׁהָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים בְּשִׁיר עַל הַדּוֹכֵן בְּזֻמָּן הַקְרֵבָתוֹ שֶׁהוּא מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה.

כְּדֵי שָׂאֵם יִבְנֶה בַּהֲמ"ק בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ לֹא יִטְעוּ לְהַקְרִיבוֹ. לְבוּשׁ סִי' תר"ד סֵעִי ב': (תְּשֻׁלָּג) טַעַם.

דְּמַצָּנָה לְאָכֹל בְּעִ"כ. כְּדֵי שְׂיִרְגִישׁ בְּצַעַר הָעֵינָיו לְפִי שֶׁהָאָדָם קוֹבֵעַ וְנוֹסְתוֹת לְעַצְמוֹ וְאֵינוֹ מִרְגִישׁ בְּעֵינָיו אִם הִרְגִיל עַצְמוֹ וְזֶה הִרְגִיל עַצְמוֹ לְהַתְעַנּוֹת בְּיָמֵים הָאֵלּוּ. מַהֲרִי"ט ח"ב סִי' ח'. וְטַעַם.

שְׂנַחֲשֵׁב כְּאֵלּוֹ הַתְּעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעֲשִׂירֵי. עַפ"י מ"ש הַכּוֹזְרֵי כִּי הַקּוֹרְבָה בְּאֲכִילָה בְּמוֹעֲדִים הוּא כְּמוֹ הַתְּעַנִּית בְּעַת שְׂנַצְטוּיָנוּ לְהַתְעַנּוֹת ע"ש לְכָךְ אִם אוֹכֵל בְּתְשִׁיעֵי כְּאֵלּוֹ הַתְּעַנָּה וְלִכְךָ הַמַּצָּנָה שֶׁל אֲכִילָה כְּמוֹ הַתְּעַנִּית וְנוֹהֲגִין שֶׁהַגַּבְאֵי מְחַלְקִים מִיָּנֵי מְתוּקָה וְיֹאמַר אִם ח"ו נִגְזַר עָלַי לְהַנּוֹת מַצְדָּקָה בְּזֹאת אֶקְיָים.

(ד"ח): (תְּשֻׁלָּד) עוֹד טַעַם. כִּי מַעֲלוֹת הַתְּעַנִּית הוּא לְפִי שֶׁאָדָם מְסַגֵּף אֶת גּוּפוֹ וּמְשַׁבֵּר אֶת תְּאֵנֹת נַפְשׁוֹ שֶׁהוּא מְתַאֲנֶה לְאָכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְהוּא מְבַטֵּל רְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הַמְּקוֹם ב"ה זֶה הַדְּבָר נִחְשָׁב מְאוֹד לְפָנֵי הַשֵּׁי"ת אֲבָל בְּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה הוּא לְהִיפֹךְ וְשֶׁכֵּן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִפְּשָׁעֵי בְּמַעֲשָׂיו וּמִתְחַרֵּט מְאוֹד עַל עֲוֹנוֹתָיו עַד אֲשֶׁר לֹא יֵעָרֵב לוֹ אֲכֹל וּשְׁתוֹת רַק אֲדַרְבָּה חֲפָצוֹ וְרְצוֹנוֹ לְהַתְעַנּוֹת וְלִסְגֹּף אֶת גּוּפוֹ שֶׁיְהִי לוֹ כְּפָרָה עַל עֲוֹנוֹתָיו וּבְכַרֵּט בְּעָרֵב יו"כ שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלְפָנָי יוֹם הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא אֲזִי בְּנוֹדָי מְשִׁתַּקֵּק וּמְתַאֲנֶה מְאוֹד לְהַתְעַנּוֹת לְכֵן הוֹכִיחוּ חֲכָמִים מִן הַמְּקַרָא (אֲמֹר כ"ג) וְעֵנִיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְכו' בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב וְכו' וּמִקְשָׁה בְּגַמ' ר"ה דָּף ט' וְכו' בְּתַשְׁעָה מִתְעַנִּין וְכו' אֵלּא כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְּתְשִׁיעֵי וְיִשְׁבֵּר בְּזֶה אֶת תְּאֵנֹתוֹ שֶׁהוּא מְתַאֲנֶה לְהַתְעַנּוֹת כְּאֵלּוֹ הַתְּעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעֲשִׂירֵי כִּי מִי שֶׁהוּא מְבַטֵּל רְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הַבּוֹרָא יֵת' וְאוֹכֵל בְּתְשִׁיעֵי כְּדֵי לְקָיָים דְּבָרֵי חו"ל זֶה נִחְשָׁב לְפָנָיו יֵת' כְּאֵלּוֹ הַתְּעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעֲשִׂירֵי כִּי בִשְׁנֵיהֶם כְּוֹנְתוֹ לְשִׁמּוּם.

שְׂפָתַי צְדִיקִים פ' אָמוֹר: (תְּשֻׁלָּה) עוֹד טַעַם. דְּמַצָּנָה לְאָכֹל בְּעָרֵב יוֹם כְּפוֹר.

מְשׁוּם דְּהַטַעַם דְּמוֹסִיפִין מְחוּל עַל הַקּוֹדֶשׁ. הִיָּינוּ לְהַעֲלוֹת וְלַעֲשׂוֹת מְחוּל קוֹדֶשׁ וְכֵן הַמַּצָּנָה דְּאֲכִילָה בְּתְשִׁיעֵי.

מְשׁוּם דְּאֵז בִּיה"כ כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּתְשׁוּבָה מְסַתְמָא וְעוֹלָה לְמִדְרִיגָה גְּדוּלָה וְכֵן אֵלּוֹ מְקַרֵּב אֶת עַצְמוֹ לְקָרְבָן וְלִכְךָ מַצָּנָה שֶׁיֵּאכֵל וְיִשְׁתֶּה בְּתְשִׁיעֵי כְּדֵי שְׂנִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה אֲשֶׁר נִשְׂאָרוֹ בְּקָרְבוֹ יַעֲלוּ עִמּוֹ אֲז.

וּבְזֶה יֵהִי עֲלֵי'. יִשְׁמַח מִשָּׂה: (תְּשֻׁלוֹ) טַעַם.

שְׂנוֹהֲגִין לְאָכֹל בְּעִוְיָה"כ מְאָכֵל לְבִיבוֹת מְמֻלָּא בְּפָנִים בְּבִשְׂרָ. כִּי הַבִּשְׂרָ רוֹמֵז לְדִין הוּא מְכֻסָּה וְהַבִּצָק שְׂרוּמֵז לְרַחֲמִים הוּא מַעֲלָה וּמְחַבְּרִים חו"ג לְמִזְג וְלְהַמְתִּיק הַגְּבוּרוֹת כִּי

האכילה הזאת הוא הכנה לתענית יוה"כ"פ שאמרו ז"ל שגם האכילה הזאת נחשבת לעינוי דיוה"כ.

(זרע קודש): (תשלז) טעם. שתיקנו חז"ל להתנודות עי"כ במנחה.

לפי שחששו שמא תטרף דעתו עליו שישתכר בסעודה ולא יוכל להתנודות אח"כ ומ"מ כל יחיד יוכל לחוש לעצמו שמא מעת המנחה עד עתה נכשל באיזה עבירה ח"ו ע"כ טרם פניסת יוה"כ יאמר בלחש הנידוי קצרה אשמנו ותועיל לזה הנידוי הזה.

עי' יומא דף פ"ז ע"ב ועי' מטה אפרים סי' תרי"ט סעי' ח': (תשלח) טעם. שהנלקה צריך להיות פניו מנוטה לצפון.

משום שעיקר חטא האדם הוא מחמת ממון וכתיב מצפון זהב יאטה. ע"כ מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם לו החטא.

ט"ז סי' תר"ז סק"ד: (תשלט) טעם. על מה שאנו לוקין ל"ט מלקות שני חלקים מאחוריו וחלק א' מלפניו.

הלא עיקר החיוב הטה עינים ופה. ומה חייבים עצמות השדרה.

והוא עפ"י המשנה הסתכל בשלשה דברים ואין אטה בא לידי עבירה מאין באת. ולאן אטה הולך.

ולפני מי אטה עתיד ליתן כו'. ונמצא צריך להתחשב תמיד חלק א' מה שהי' לפניו קודם שפא לעולם.

ושני חלקים מה שיהי' לאחוריו וילאן אטה הולך. ולפני מי אטה עתיד ליתן דין וחשבון.

וכשאדם עובר ח"ו עבירה הוא שוכח. לכך מלקין אותו שני חלקים מאחוריו בשביל ששכח מה שיהי' לאחוריו.

וחלק א' מלפניו. בשביל ששכח מאין באת שהי' לפניו.

ראיתי באיזה ספר. ועי' לקוטים סעי' ע"ו: (תשמ) טעם.

שנהגו העולם שלוקין על לבם בשעה שאומרים הנידוי של אשמנו כו'. לפי שבנד כל אדם יחתם הרי שהינדים הם עדים על כל מעשה האדם וכתיב יד העדים תהי' בו בראשונה.

אגרת הטיול: (תשמא) טעם. שאסור לנעול מנעל של עור ביוה"כ או בתשעה באב או לאבל מפני שהם משפא דחוניא שהוא מצד הקליפות ומפני שיו"כ עולה מלכות למעלה בבניה ואין בהם אחיזה לחיצונים לכן לא נאסר אלא מנעלים של עור אמנם שאר מנעלים מותרים פי גם מנעלים דקדושה לא נתבטלו ח"ו כו' רק אותם מנעלים של עור משפא דחוניא פתגות עור אשר עליהם נאמר רגלים יורדות מותאלו לבד נתבטלו וכינן שפתגות עור הי' מאותו החטא וגם שגרים מיתה וחרוב.

ולכן מטעם הנ"ל אסור לאבל מנעלים של עור וגם בתשעה באב. ש"ע של האר"י ז"ל: (תשמב) טעם.

שנוהגים ללבוש ביוה"כ בגדים לבנים נקיים. דוגמת מלאכי השרת וכן נוהגים ללבוש קיט"ל שהוא לבן ונקי וגם לפי שהוא לבוש של מתים ועי"ז נכנע ונשבר לב אדם לעשות תשובה שלימה.

לבוש סי' תר"י סעי' ד': (תשמג) עוד טעם. ע"ד אם יהי' חטאיכם פשנים פשלג ילבינו פ"ח סי' תקפ"א בשם מהרש"ל (תשמד) טעם.

ששוחטין עשבים ביום הכפורים על הרצפה בבית הכנסת ובהמ"ד. משום שביום הזה מרבים בהשתחואות בפשוט ידים ורגלים וע"כ שוחטין עשבים להפסיק בינו ובין הקרקע ואפי' אם אין שם אבן משפית דיש לגזור אטו אבן משפית שאסור מן התורה דכתיב ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה.

רמ"א סי' סעי' ח' ועי' ט"ז שם ס"ק י"ד ועי' מגילה דף כ"ב ע"ב: (תשמה) טעם. דיוה"כ בפעשירי בחודש.

מפני דחטא אדה"ר הי' בע"ש יום א' בר"ה וכשחטא קיבל עליו נזיפה דכתיב ואביה ירוק ירק בפניה הלא תפלם שבעת ימים. ולא נתייחד הדיבור עמו עד אחר שכלו ז' ימי נזיפה כמו גבי מרים.

ובשבת לא קיבל נזיפה רק ביום א' וא"כ פלו ז' ימי נזיפה בשבת וביום א' שהוא פעשירי בחודש נתייחד הדיבור עמו ונתרצה לו (ולכן נקבע בו ביום ולכוף כל האוכל ושותה בתשיעי וכו' דתשיעי הי' בשבת).

ראיתי באיזה ספר: (תשמו) טעם. שנוהגין להתחיל כל נדרי מבע"י משום דאין מתירין נדרים בשבת ויו"ט.

מ"א סי' תרי"ט ס"ק ה'. וטעם.

שנוהגין להעמיד ב' אנשים אצל הש"ץ בשעה שאומר כל נדרי מפני שהולכי' בתחלה ואומרים ע"ד המקום וע"ד והקהל אנו מתירין להתפלל עם העברייניו ולזה בעינו ג' ומאחר שהולכים שם עומדי' שם עד אחר כל נדרי.

דאי הטעם פדי שיהי' ג' מתירין א"כ נדרי אותן ג' מי, מתיר ואם הקהל אומרים בלחש וזה מהני להם א"כ ישבו כולן במקומן ויהנה התרת הקהל. דרכי משה שם: (תשמז) טעם.

שאומרים קודם כל נדרי ע"ד המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. ע"פ הש"ס דמנחות כל תענית שאין בו מפושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ואעפ"כ הכניסה הכתוב בכלל הבשמים החשובים.

ופי' מלת העבריינים הוא אותם שעברו על דברים שנתחייבו נידוי או שמתא מחמת עבירות שבקדם ומתירין להם פדי שיוכלו להתפלל עמהם ואפי' לא יבקשו שייתירו להם מתירין להם.

משום דאמרינן כל תענית צבור כו' עי' מטה אפרים סי' תרי"ט סעי' י' ואלף למטה שם.
וע"ל סעי' קי"א: (תשמח) טעם.

שנהגו הקהל לומר כל נדרי בנחת עם השליח צבור. כדי להתיר לש"צ פי אין יכול
להתיר לעצמו.

הגהות מנהגים: (תשמט) טעם. שתקנו לומר כל נדרי ביום הכפורים ולא בר"ה כמו
שהוא במשנה משום דיום הכפורים בטל העם ממלאכה אף מלתקן אכל נפש ואיפא
כינופיא טובא.

וסמוך הוא לר"ה. ופעמים שיום הכפורים נקרא ר"ה כדכתיב בראש השנה בעשור
לחדש השביעי ואמרינן אי זו היא שנה שראש השנה שלה בעשור הוי אומר זה יובל.

ספר התניא סי' פ': (תשנ) טעם. שאומרים כל נדרי בלשון ארמי.

לפי שנתקן בכבל שהי' עיקר לשונם לשון ארמי לכה תקנוהו בלשון ארמי כדי שיבינוהו
הפל לבוש סי' תרי"ט סעי' א': (תשנא) טעם. שהש"ץ אומר כל נדרי בקול רם.

כדי להזכיר להציבור שיאמרו גם הם ויתנו לב על נדריהם שיידרו כל השנה ואולי יש
אחד בבהכ"נ שלא נתן לב בפעם א' ישמע בשנה ולכה נוהגין להגביה קולו בפעם ב'
יותר מבראשון ובג' יותר מבב' כדי שישמעו כולם ויתנו הם לעצמם שאין תנאי מועיל
לאדם אלא מה שיתנה הוא מעצמו ולא אחר מתנה בעדו.

לבוש שם: (תשנב) טעם. שאומר ג' פעמים.

משום דלשון חכמים כף הוא. מגל זו.

מגל זו מגל זו. קנפה זו.

קנפה זו. קנפה זו.

במנחות. וכן חלוץ הנצל.

וכן מותר לה. מותר לה.

מותר לה. מטה משה סי' תתס"ד: (תשנג) טעם.

שאומרים בליל יוה"כ ומקרתו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם. משום
שבכל השנה אומרים אותה בלחש מעני שמשנה גנבה ממלאכים אבל ביום הכפורים גם
ישראל דומין למלאכים.

טור ב סי' תרי"ט: (תשנד) טעם. שיש נוהגין בר"ה ויו"כ להשמיע קולם בתפלתם יותר
משאר ימות השנה.

עי' ספר מנחם ציון להרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מנחם מענדיל מרימנאב זצוק"ל פ'
נצבים דכתב וז"ל טובה צפרנן של ראשונים הטור והב"י אשר מימיהן אנו שותין ומפיהן
אנו חיים שהי' בעלי רוח הקודש ואוהבי ישראל מאד וחסשו על מנהג בני הכפרים
המתאספים בימים נוראים להתפלל בצבור ולא הורגלו בכך כל ימות השנה לכה הם
מגביהם קולם בתפלתם ובאמת יש איסור גדול להמגיב קולו בתפלתו ובפרט בספרי

הַמְקַוְּבָלִים וּבְזוּהָ"ק מִחֲמִירִים וּמְזַהֲרִים מְאֹד ע"ז וע"כ דְּאָגוּ עַל הַדְּבָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲלִילָה קְטָרוּג עַל יִשְׂרָאֵל.

לְכֹף פָּתְבוּ מִן־תֵּר לְהַגְבִּיחַ קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ מְעַט בְּיָמִים הַלְלוּ. אֲבָל אֲמַת נִכּוֹן הַדְּבָר שֶׁהֵקִימָה הַזֶּה הוּא רַק לְפָנִים וְלֹא טוֹב הַדְּבָר וְאֲדַרְבָּא אִיסוּר גָּמוּר יֵשׁ.

וע"כ טוֹבָה הִיא הַשְּׁתִיקָה וע"ל סעי' ע"ו וְסעי' ע"ז וְסעי' ע"ח:(תְּשֻׁנָּה) עוֹד טַעַם. כְּדִי שִׁילְמְדוּ זֶה מִזֶּה וְלֹא חֲזִישִׁינּוּ שִׁטְעוּ זֶה אֶת זֶה הוֹאִיל וּמִצְוֵי בְּיָדָם מִחֲזוֹרִים וּתְפִלוֹת.

מְרַדְכִי בַמַּס' יוֹמָא: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׂאִין אוֹמְרִים או"א רְצָה בְּמִנּוּחַתְּנִינוּ כְּשֶׁחֵל בְּשַׁבָּת. דְּכִינּוּן שֶׁהוּא יוֹם עֵינּוּי אֵין לָנוּ רְצוֹן כ"כ בְּמִנּוּחַתְּנִינוּ. לְבוּשׁ סִי תְרִי"ט: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם.

שְׂאִין צָרִיף גְּטִילָה בִּיה"כ רַק רְחִיצָה מְעַט עַד סוֹף קִשְׁרֵי אֲצַבְעוֹתָיו לְפִי שְׂאִין שֶׁלִּיטָה לְרוּחַ הַטְּוֹמָאָה בִּיה"כ. מְקַדָּשׁ מְלָךְ פ' תְּרוּמָה (תְּשֻׁנָּה) טַעַם.

דְּבִיה"כ אוֹמְרִים מְמַקְוֵמוּ הוּא יָפֵן בְּרַחֲמִים בְּכָל הַתְּפִלוֹת. מְשׁוּם דִּהֲקַב"ה דָּן כָּל הַיּוֹם כְּלוּל.

מ"א סִי תַקַּפ"ב ס"ק ח'. גַּם אוֹמְרִים בּוּ מְשַׁרְתֵּי שׁוֹאֲלִים זֶה לְזֶה אֵינָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ כִּי אַף הַמְלָאָכִים לֹא יִדְעוּ מְקוֹמוֹ מִתּוֹךְ שֶׁכְּבוֹדוֹ עוֹלָה וְנִגְבָּה וְאֵין שִׁיף לֹמַר מְמַקְוֵמוּ.

מִטָּה מְשִׁה סִי תַתְע"ב: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׁקוֹרִין בִּיה"כ שֶׁשָּׂה. כְּנֶגֶד הַיּוֹם שֶׁמְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂי הָעוֹה"ז שֶׁנִּמְשָׁל לְשִׁשְׁתַּיִם יְמֵי הַחֹל. וְטַעַם.

שְׁקוֹרִין בַּפ' אַחֲרֵי מוֹת לְהוֹרוֹת שְׂאִין רְאוּי לְזַלְזַל בְּמִצְוֹת הַנִּרְאִית אֵלָיו קְלוֹת שְׁהַרִי אָנוּ נִעְנְשׁוּ בְּמִצְוָה שְׂאִין בַּה פֶּרֶת וְלֹא מִיתַת ב"ד. (פֶּל בּו): (תְּשֻׁנָּה) עוֹד טַעַם.

כְּדִי שִׁיִּתְּנוּ אֵל לַבָּם הַשׁוֹמְעֵי כְּמָה צָרִיף אֲדָם לְהַזְהִיר מִן הַחֲטָא שְׁהַרִי אֶהְרֵן שֶׁהִי אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לְתוֹרָה לֹא עֲמָדָה לֹא זְכוּתוֹ וְנִתְעַרְבָה לוֹ שֶׁמִּחַתוֹ בְּמִיתַת שְׁנֵי בְּנָיו הַגְּדוֹלִים עַל שֶׁחֲטָאוּ לְפָנָי ה' וּמִתּוֹךְ זֶה נִשְׁמַע שְׁמֵי יִתְקַדָּשׁ ע"ד בְּקַרְוֵי אֲקַדָּשׁ וְעַל פָּנָי כָּל הָעָם אֲכַבֵּד.

מִטָּה מְשִׁה סִי תַתְע"ד: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם וְלֹא בְּכִינּוּי בַא"ד.

מְפָנֵי שֶׁהַפֶּהן לֹא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ כְּמוֹ שְׂאֵנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בַא"ד בְּשֶׁאֵר הַשְּׁמוֹת אֵלָא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ בַּד' אוֹתִיּוֹתָיו כְּכַתִּיבְתוּ. מַה שְׂאִין אָנוּ רְשָׁאִין לְקוֹרָאוּ כֵּן כִּי הוּא הַנִּקְרָא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא הַמְּקוֹר לְכָל הַשְּׁמוֹת וְכָל הַשְּׁמוֹת נִאֲצָלִים מִמֶּנּוּ וְעָלְיוֹ אֲמָרוּ הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו בְּגִבּוּלִים נִעְקָר מִן הָעוֹלָם חוּץ מִכ"ג בִּי"כ וְאִם הֵינּוּ אוֹמְרִים אֲנָא י"י בַא"ד הִי מְשֻׁמַּע שְׁפֵן הִי לְשׁוֹן כ"ג בִּי"כ בַּב"ה בְּנִידוּיִין וְלִזְה אָנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם.

מִטָּה מְשִׁה סִי תַתְע"ד: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם וְלֹא בְּכִינּוּי בַא"ד.

מְפָנֵי שֶׁהַפֶּהן לֹא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ כְּמוֹ שְׂאֵנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בַא"ד בְּשֶׁאֵר הַשְּׁמוֹת אֵלָא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ בַּד' אוֹתִיּוֹתָיו כְּכַתִּיבְתוּ. מַה שְׂאִין אָנוּ רְשָׁאִין לְקוֹרָאוּ כֵּן כִּי הוּא הַנִּקְרָא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא הַמְּקוֹר לְכָל הַשְּׁמוֹת וְכָל הַשְּׁמוֹת נִאֲצָלִים מִמֶּנּוּ וְעָלְיוֹ אֲמָרוּ הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו בְּגִבּוּלִים נִעְקָר מִן הָעוֹלָם חוּץ מִכ"ג בִּי"כ וְאִם הֵינּוּ אוֹמְרִים אֲנָא י"י בַא"ד הִי מְשֻׁמַּע שְׁפֵן הִי לְשׁוֹן כ"ג בִּי"כ בַּב"ה בְּנִידוּיִין וְלִזְה אָנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם.

מִטָּה מְשִׁה סִי תַתְע"ד: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם וְלֹא בְּכִינּוּי בַא"ד.

מְפָנֵי שֶׁהַפֶּהן לֹא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ כְּמוֹ שְׂאֵנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בַא"ד בְּשֶׁאֵר הַשְּׁמוֹת אֵלָא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ בַּד' אוֹתִיּוֹתָיו כְּכַתִּיבְתוּ. מַה שְׂאִין אָנוּ רְשָׁאִין לְקוֹרָאוּ כֵּן כִּי הוּא הַנִּקְרָא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא הַמְּקוֹר לְכָל הַשְּׁמוֹת וְכָל הַשְּׁמוֹת נִאֲצָלִים מִמֶּנּוּ וְעָלְיוֹ אֲמָרוּ הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו בְּגִבּוּלִים נִעְקָר מִן הָעוֹלָם חוּץ מִכ"ג בִּי"כ וְאִם הֵינּוּ אוֹמְרִים אֲנָא י"י בַא"ד הִי מְשֻׁמַּע שְׁפֵן הִי לְשׁוֹן כ"ג בִּי"כ בַּב"ה בְּנִידוּיִין וְלִזְה אָנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם.

מִטָּה מְשִׁה סִי תַתְע"ד: (תְּשֻׁנָּה) טַעַם. שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם וְלֹא בְּכִינּוּי בַא"ד.

מְפָנֵי שֶׁהַפֶּהן לֹא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ כְּמוֹ שְׂאֵנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בַא"ד בְּשֶׁאֵר הַשְּׁמוֹת אֵלָא הִי קוֹרָא אוֹתוֹ בְּמַקְדָּשׁ בַּד' אוֹתִיּוֹתָיו כְּכַתִּיבְתוּ. מַה שְׂאִין אָנוּ רְשָׁאִין לְקוֹרָאוּ כֵּן כִּי הוּא הַנִּקְרָא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא הַמְּקוֹר לְכָל הַשְּׁמוֹת וְכָל הַשְּׁמוֹת נִאֲצָלִים מִמֶּנּוּ וְעָלְיוֹ אֲמָרוּ הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו בְּגִבּוּלִים נִעְקָר מִן הָעוֹלָם חוּץ מִכ"ג בִּי"כ וְאִם הֵינּוּ אוֹמְרִים אֲנָא י"י בַא"ד הִי מְשֻׁמַּע שְׁפֵן הִי לְשׁוֹן כ"ג בִּי"כ בַּב"ה בְּנִידוּיִין וְלִזְה אָנוּ אוֹמְרִים אֲנָא בְּשֵׁם אוֹ אֲנָא הַשֵּׁם.

לפי שעיקרו לא נתקן אלא להשלים הכרכות שמדלגין בשבתות וי"ט מן הי"ח ברכו' וביו"כ בלאו הכי משלימין הכרכו' בד' תפלות ובהרבה פיוטין כמו אהללה כו' גם פטום הקטורת אין צריף לאומרו לפי שהיא פלול פולו בעבודה ובשאר סליחות ופיוטי'.

שם.

ויותר טוב לאומרו ביחידות שהרי סימני הקטורת לא הונקרו בעבודה. ט"ז סי' תרכ"ב סק"ג ועי' מ"א שם סק"א: (תשסג) טעם.

שאין אומרים ואני תפילתי. לפי שמתעניין.

טור סי' תרכ"ב. ועיין לעיל סעי' שפ"א: (תשסד) טעם.

שקורין שלשה במנחה בכרשת עריות. דכשם שהקב"ה הזהיר שלא לגלות ערונה פך לא יגלה ערות עונותינו.

תוס' מגילה דף ל"א ע"א בד"ה במנחה. ועוד לפי דנפשו של אדם חשקה בעריות טפי מפל עבירות ע"כ מזהירין ע"ז ביוה"כ שהוא יום קדוש ונורא.

רש"י שם ועי' ט"ז סי' תרכ"ב ס"ק ד': (תשסה) טעם. שאין אומרים צדקתה אפי' אם חל בשבת.

דכתיב בו משפטיה תהום רבה ואנו מבקשי רחמי ביוה"כ. לבוש שם סעי' ד' ועי' מהרי"ל דמזה הטעם אין אומרים בשבת תשובה צ"צ, ורמ"א סי' תר"ב פתב דבשבת תשובה המנהג לומר צ"צ: (תשסו) טעם שנקרא התפלה הזאת בשם געילה.

פי אז צדיקי הדור נועלים וסוגרים א"ע עם הקב"ה לבדו בהיכל מיוחד סגור ומסוגר ולא יתנו להפנס שמה ח"ו שום משטין ומקטרג. בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר צבי הפהן מרימנאב זצוק"ל: (תשסז) טעם.

שאין היחיד מזכיר בתפלת געילה (באתה הבדלת) של שבת. פיון ושפכר סיים ברפת שבת ולא מצינו הזכרה אחר חתימת הכרכה.

ונקא יחיד אבל הש"ץ שמחזיר התפלה ואומר גם הנידוי תוף התפלה יש לו להזכיר של שבת בודוי שהרי יחתום אח"כ מקדש השבת וישאל ויום הפורים. לבוש סי' תרכ"ג סעי' ג': (תשסח) טעם.

שאומרי' ז' פעמים ה' הוא האלהים ללות השכינה שמתעלה לעלות למעלה משבועה רקיעים. באר היטב סי' תרכ"ג סק"ה.

עוד טעם. כדי לבטל תתק"ג מיני חולאים ע"י מספר ז"פ ה' הוא האלהים.

מגיד תעלומה: (תשסט) טעם. שאומרים ה' הוא האלהים בקול רם.

לפי שצריף להתפלל יה"ר שיהא השם שלם והפסא שלם דהיינו הו"א ה"ו חסר מהשם שפאמר כי יד על כס י"ה א' חסר מן פסא ויהי' פסא שלם והשם שלם מטה משה אות תתי"ו: (תשע) טעם.

שתוקעין לאחר געילה. שהוא סימן לסילוק שכינה למעלה שפאמר עלה אלהים בתרועה.

ט"ז סי' תרכ"ג ס"ק ב': (תשעא) טעם. שתוקעין במוצאי יוה"כ.
להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו. וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהוא
פעין יו"ט.

תוס' שבת דף קי"ד ע"ב בד"ה ואמאי. ועי' פ"מ סי' תרכ"ג סק"ב בפ"מ מט"מ דל"ן
אומרים בליל מוצאי יוה"כ כמו בשבת ויו"ט יום טוב איש לחבירו ע"ש: (תשעב) עוד
טעם.

שתוקעין לאחר געילה. וזכר לתקיעה שתוקעין ביה"כ של יובל.

פל בו: (תשעג) עוד טעם. פדי לערבב השטן שחוזר לשלון במוצאי יוה"כ.

כי ביה"כ אין בו פח לשלון בישראל לפי שהם כמלאכי השרת לכל דבריהם. שם.

ומה שתוקעין קודם ברכו וקודם הבדלה. משום דתקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה ולא
אסרהו בשבת אלא גזירה שמא יוציאנו ד' אמות ברשות הרבים כו' לילה אצל בקי ללמוד
ומשום נדא תקיעה לא תישינו רוקח סי' רי"ח ועי' לבוש סי' תרכ"ג סעיף ה': (תשעד)
עוד טעם.

לפי שהשופר הוא סניגורו של ישראל בר"ה. והקב"ה עומד מכסא דין לכסא רחמים
ומצדיק אותם בדין ה' מה דא"ת א' עלה אליהם בתרועה ה' בקול שופר.

ועתה שהן יוצאין מבית דין זכאין וגזר דינן נחתם לזכות הסניגור שלהן יוצא עמהן
ומשמיע קולו בשמחה. וכן דרף העולם פשבעלי הריב נוצחין את הדין הן מקלסין את
סניגורן ושמחים עמו.

ספר התניא סי' פ"א: (תשעה) טעם. שמקדשין הלבנה במוצאי יו"כ.

דאז שורין בשמחה. רמ"א סי' תכ"ו סעיף ב': (תשעו) טעם.

שאין מברכין במוצאי יוה"כ אלא על האור שנשבת מבעוד יום ממש ממלאכה כגון
עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום אבל לא על האור היוצא מן העצים ומן האבני'.
לפי שטעם ברכת האור ביה"כ לפי שפסקה הנאתו בו ביום ועכשיו הותרה לו וע"כ צריך
אור שנשבת והיוצא מן העצים ומן האבנים לא שייך שבת אבל במוצאי שבת של כל
השנה אין מקפידין לאור שנשבת שטעם ברכת האור במוצ"ש לפי שהתחלת ברייתה
במוצ"ש כמו שמצינו באגדה בירושלמי במוצ"ש זימן הקב"ה לאדם הראשון שני
רעפים והקישן זה בזה ויצא מהם האור וברך בורא מאורי האש לפיכך מברכין במוצ"ש
אפי' על היוצא מן העצים ומן האבני' לפי שזהו פעין ברייתה אבל ביוה"כ שאין לומר
טעם זה אין מברכין אלא על אור שנשבת מבע"י או שדלק בהיתר כגון של חיה ושל
חולי דהוא ברכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהנה מן האור היום.

פל בו: (תשעז) עוד טעם. שאין מברכין במוצאי יו"כ אלא על גר שנשבת.

כי מלת השטן עולה שס"ד. וימות השנה שס"ה.

לפי שאין להשטן שום שולטנות ביו"כ. ואנו מברכין בורא מאורי האש בכל מו"ש.

מפני שנכנסו אז ימי החול לשלוט וכולם נאחזים מן הגבורה דהיינו האש. ולכן אנו מברכים אל הבורא שבראנו פי הוא אלקינו ואין לנו חלק בהם.

ולכן עכשיו ביו"כ שלא יש שום שולטנות אין ראוי לברך על האש הקדש שהוא גופא דע"ז. פדי שלא יתגבר על אור ששבת שפבר נכנע אל הקדושה.

ש"ע האריז"ל: (תשעה) טעם. שאפי' קל יוה"כ בשבת אין לברך על אור היוצא מן העצים להורות שיום זה מקודש ששבת מן האור.

מ"א סי' תרכ"ד סק"ז. ובסידור האריז"ל משמע ג"כ דאפי' קל יוה"כ בשבת אין מבדילין אלא על אור ששבת ולא על אור קדש היוצא מאבנים ע"ש: (תשעט) טעם.

שאין מברכין על הבשמים במוצאי יום הפפורים. משום שאין ביוה"כ נפש יתרה מפני התענית ואפי' קל להיות בשבת.

פל בו: (תשפ) טעם. שקורין את היום שלאחר יוה"כ צי גאטס נאמין.

לפי שפכל העשי"ת אמרו בתפלת שמ"ע המלה הקדוש וכעת חוזרין לומר האל הקדוש. גאולת ישראל: (תשפא) טעם.

שאין נוכלין על פניהם בימים שבין יוה"כ לחג הסוכות. לפי שבהן נשלם בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

שנא' ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו וגו' עד שבעת ימים ושבעת ימים י"ד יום. ספר התניא סי' פ"א: עניני סוכה (תשפב) טעם.

שאין מברכין שהיינו בשעת עשיית הסוכה. כיון שעכשיו נוהגין שאחד עושה לפעמים סוכה לכמה בני אדם ואין סברא שיברך העושה לאחרים שהרי אין שייך ברפת הנמן אלא בדבר שהוא שמח בעשייתה והעושה לאחרים אינו שמח בעשייתה אלא העושה לעצמו לפיכך כל אחת שהיא שלו פשיכניס בה חייב לברך כמו הלובש בגד חדש אע"פ שהוא לא עשאו ואין הכל בקיאים בזה לכה נהגו לסמוך בוליה אכסא דקידושא ואפי' העושה לעצמו.

לבוש סי' תרמ"א ועי' ב"י שם. ועי' רוקח סי' רצ"ז פתיב מקרא קודש יהי לכם מכאן שמקדישין ביו"ט: (תשפג) טעם.

שאסור לספך בדבר שמחוקר לקרקע או בדבר שמקבל טומאה דכתיב חג הסוכות תעשה לה שבעת ימים באספה מגרנה מיקבה ודרשינו במס' סוכה דף י"ב ממה שאמה מאסר מגרנה ומיקבה עשה לה סוכה דהיינו בפסולת גורן פגון קשין שנדושו ובפסולת יקב פגון אשפלות רגנין וזמורות.

אלמא דדוקא תלוש בעינן לסוכה דהיינו דבר שצומח מן הארץ והוא עכשיו תלוש ואינו מקבל טומאה דומיא דפסולת גורן ויקב שיש בהם כל הדברים הללו. אבל עורות של בהמה אע"פ שלא נעבדו שאינם מקבלים טומאה וכן כל מיני מתכות ואבני' לא כיון שאין צומחין מן הארץ וכן בכלי' לא אפי' נשברו שעכשיו לא נשאר בהן שיעור קבלת טומאה פסולין דהואיל ואינדחו אינדחו.

ע"ל לבוש ס"ל תרכ"ו וס"ל תרכ"ט: (תשפד) טעם. שְׁסוֹפָה וְנוֹיָה אֲסוּרִין כָּל שְׁבָעָה.

מִשׁוּם דְּכַשֵּׁם שְׁחָל שְׁמֵם שְׁמִים עַל הַקְּדוּשִׁים וּלְכַף הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה כִּף חָל ש"ש עַל הַסּוֹפָה שְׁנֵאָמַר חַג הַסּוֹפּוֹת שְׁבָעַת יָמִים לֵה' מָה חַג דְּהֵיִינוּ חֲגִיגָה לֵה' אִף סוֹפָה לֵה' מִס' סוֹפָה דִּף ט': וְאִם הִתְנָה עַל אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים שְׁתּוּלִין בְּסוֹפָה כְּדִי לְנֹאֲתָהּ וְאָמַר אֵינִי בּוֹדֵל מִהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת הָרִי זֶה מְסַתְּפֵק מֵהֶם בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה.

או"ח ס"ל תרל"ח סעי' ב'. אֲבָל בְּנוֹיִין שְׁנוֹתָנִים בְּדַפְנוֹת כְּגוֹן סְדִינִים הַמְצַוִּירִי יֵשׁ לְהַקְלֵל לְהַסִּיר מִן הַסּוֹפָה בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה וְאִפְּי' לֹא הִתְנָה עָלֵיהֶם מֵעִיו"ט.

וְהַטַּעַם. דְּכִיּוֹן דְּמִנְהַג הָעוֹלָם לְהַסִּיר מִהַסּוֹפָה מַחְמַת חֲשֵׁשׁ גְּנָבִים אוֹ בְּכַפֵּי הַגְּשָׁמִים א"כ כָּל אָדָם שְׁתּוּלָה דְּבָרִים חֲשׂוּבִים בְּסוֹפָה לְנוֹי וְדָאִי אֵין דַּעְתּוֹ אֱלָא ע"ד הַמְנַהֵג ע"כ לֹא אִתְקַצוּ כָּלָל וְאִפְּי' לֹא הִתְנוּ.

ט"ז ש"ס סק"ח: (תשפה) טעם. שְׁאוּמְרִים בְּחַג הַסּוֹפּוֹת וּמִן שְׁמִחְתָּנוּ.

מְפָנִי שֶׁהוּא זְמַן הָאָסִיף שְׁהַבְּרִיּוֹת שְׁמִחִין בּוֹ וְכַתִּיב בִּי שְׁמִחָה אַע"ג דְּגַם בְּשִׁבְעוֹת פְּתִיב בִּי שְׁמִחָה וְשְׁמִחָתָ לְפָנַי י"י אֱלֹהֵיךָ שְׁאֵנִי סוֹפָה דְּכַתִּיב בִּי ב"פ שְׁמִחָה וְשְׁמִחָתָ בְּחֻגְךָ וְגו' וְהֵייתָ אִף שְׂמֵחַ וְגו'.

וְעוֹד דְּהֵתָם לֹא פְתִיב אֱלָא וְשְׁמִחָתָ לְפָנַי י"י אֱלֹהֵיךָ מִשְׁמַע דְּנִקָּא בְּבַה"מ"ק לְפָנַי ה' אֲבָל הֵכָא פְתִיב בִּי סֵתָם וְשְׁמִחָתָ וְגו' לְבוּשׁ ס"ל תרמ"ב: (תשפו) טעם. שְׁמִבְרַכִּין עַל סוֹפָה כָּל ז' וְאִין מְבָרְכִין עַל מִצָּה כָּל שְׁבָעָה.

מִשׁוּם דָּאֵין מִצְוָה בְּאֲכִילָתוֹ מִשָּׂא"כ בְּסוֹפָה. מ"א ס"ל תרל"ט ס"ק י"ז וע"ל אַבּוּדְרָהֶם: (תשפז) טעם.

שְׁמִבְרַכִּין לִישֵׁב בְּסוֹפָה אַחַר הַקְּדוּשָׁה אוֹ בַח"ה אַחַר בְּרַכַּת הַמּוֹצֵיאַ ה"ל לְבָרַךְ קוֹדֵם הַכְּנִיסָה לְסוֹפָה כִּיּוֹן שְׁצָרִיף לְבָרַךְ קוֹדֵם עֲשִׂייתָ הַמִּצְוָה. רַק כִּיּוֹן שְׁמִצְוֹת סוֹפָה הִיא הָאֲכִילָה וְהַטִּיּוֹל אִף אִם מְבָרַךְ לְאַחַר שְׁיִשֵּׁב מְקַרִי שְׁפִיר קוֹדֵם לְעֲשִׂייתָן שְׁהַמִּצְוָה נִמְשַׁכְתָּ כָּל זְמַן הָאֲכִילָה וְכָל זְמַן שְׁשׂוּהָא בְּסוֹפָה.

וּפִי' בְּסוֹפּוֹת תִּשְׁבּוּ תִתְעַכְּבוּ כְּמוֹ וַיִּשֵׁב הָעָם בְּקִדְשׁ. (אַבּוּדְרָהֶם).

וְצָרִיף לְעִמּוּד כְּשִׁמְבָרַךְ לִישֵׁב בְּסוֹפָה. עֲטָרַת זְקֵנִים ס"ל ח': (תשפח) טעם.

שְׁהַנְּשִׂים אֵינָן מִצְוֹת עַל מ"ע שְׁהַזְמַן גְּרָמָא. מִשׁוּם דְּהֵם בְּרִשׁוֹת בְּעֲלִיָהֶן וְאִם הַזְמַן גּוֹרֵם יוֹכֵל לְהִיּוֹת דָּאֵז יֵהִי לְהֵן מְלָאכָה לְעֲשׂוֹת לְבַעַל וְהֵן מְשׁוּעָבְדוֹת לְבַעַל בְּמִלְאכְתּוֹ וּלְכַף פְּטָרָה הַתּוֹרָה לְהַנְּשִׂים מִמ"ע שְׁהַזְמַ"ג.

וּגְדוּלָה מִזֹּאת מְצָאנוּ שְׁהַשֵּׁם הַגְּדוֹל הַנִּכְתָּב בְּקִדְוִשָׁה וּבְטָהֳרָה נִמְחָה עַל הַיָּמִים כְּדִי לְהַטִּיל שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. אַבּוּדְרָהֶם.

וע"ל לְעִיל סַעִי תנ"ו: (תשפט) טעם. שְׁצָנָה הַשִּׁי"ת לְעֲשׂוֹת זְכָר לְעִנְיֵי הַכְּבוֹד בְּמִצְוֹת סוֹפָה וְלֹא עֲשָׂה כֵּן בַּמ"ן וּבַא"ר.

עפ"י מה שכ' הרב הגדול חיד"א זלה"ה בשם הרב צמח דוד דגם הבאר הי' בו טעם פל המשקין פפי רצון האדם. כמו שהמין הי' בו טעם פל המאכלים א"כ פיון ששנצטונו בשמחת החג בפשר ויין ושאר מטעמים.

הנה יש זכר למ"ן ובא"ר. בני יששכר: (תשצ) עוד טעם.

לפי שענני"י כבו"ד הי' רק ישראל מיוחדים בטובה. פי הערב רב פלט אותם הענו.

משא"כ מן ובאר גם הע"ר נהנו מהם. שם בשם הרב החסיד מ' יהודא סאבילי זלה"ה. ועי' קו"א לט"ה בהשמטה לסעי' תרי"ח בד"ה בספר: עניני לולב (תשצא) טעם למה לוקחין ארבע מינים אלו דוקא דהינו. לולב.

ואתרוג. הדס.

וערבה. עי' ספר המנהיג שכתב וז"ל ראיתי באגדה.

למה באתרוג. שהוא דומה ללב לכפר על הרהורי הלב.

למה בהדס. שהוא דומה לעינים לכפר על סיקור עינים הה"ד ולא תתורו אחרי לבבכם וכו'.

למה בערבה. הדומה לשפתים לכפר על בטוי שפתים.

למה בלולב. אלא מה לולב אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים ע"ש: (תשצב) עוד טעם.

שלוקחים ד' מינים אלו דוקא. מפני שהד' מינים אלו הם אינם תחת שר ומזל רק תחת הקב"ה כ"כ הקדמונים ועפ"י הדין לא היו ישראל רשאים להשתמש בד' מינים אלו שהוא פשתמש בשרביטו של מלך אלא שישאל נקראים בנים וזה מעיד שהקב"ה יכול למחול עונות לישראל ואם הי' לו דין מלך לא הי' יכול למחול דמלך שמחל של כבודו אין כבודו מחול משא"כ אם יש לו להש"י דין אב וזה מוכח מנטילת הד' מינים.

בשם הרב הגדול מ' חיד"א. וזה פוננת הפייטן ביוצר ליום א' דסוכות מאמר המתחיל אקחה פרי עץ הדר כו'.

ובארבעת אלה תאב. להללו כם כאב.

לכאורה הדברי צריכי ביאור וטעם. רק שמנטילת המינים מוכח שיש לו דין אב עלינו באנחנו בנים.

היכלי שן: (תשצג) טעם. שהקפידה התורה על אתרוג שכתוב בו פרי עץ הדר מה שלא כתבה הדר בשאר מינים.

פי הנה אמרו ז"ל אתרוג דומה ללב: והלב עיקר פל האברים פי פל העשר מדות שבאדם הפל מלב פידוע וכן פל העשיות תלוי בלב כמו שאומרים העולם הלב אינו מניח לו לעשות דבר זה וכדומה בכל הדברים.

לכן רחמנא לבא בעי פי כולל הכל. ולכן הקפידה תורה על אתרוג שיהי' הדר פי העינים ושפתים ששאר מינים רומזים עליהם ג"כ עיקר הנהגתם ע"י הלב.

זרע קנודש להרב הצדיק הקדוש מראפטשיץ זצוק"ל: (תשצד) טעם. שיקח כ"א מישראל
לולב אחד ואתרוג אחד וג' פדי הדם ושני פדי ערבה.

שכן דרשו (סנפה דף ל"ד) מן הפסוקים מדכתוב פפות תמרים בלא ני"ו משמע כפת
תמרים אחד דהיינו לולב אחד. ופרי עץ הדר ג"כ פרי אחד משמע.

וענף עץ עבות שלשה תיבות מדלא פתיב וענף עבות או עץ עבות ה"ק ענף אחד עץ אחד
עבות אחד הרי שלשה וערבי לשון רבים ומיעוט רבים שנים. עי' לבוש סי' תרנ"א סעי'
א': (תשצה) טעם.

שצריך שיטול אגודת הלולב וההדס והערבה בימין והאתרוג בשמאל משום דהאי תלתא
מצוה והאי חד מצוה. סנפה דף ל"א ע"ב: (תשצו) טעם.

שאין אגדין את הלולב אלא במינו. משום דרבי יהודה לטעמיה דאמר לולב צריך אגד
ואי מיימי מינא אחרינא הנה חמשה מיני סנפה דף ל"ו ע"ב.

ועי' שערי תשובה סי' תרנ"א ס"ק ג' דאם שכח להכין עלי לולב וא"א לו לאגוד בענין
אחר יש נוהגים לתלוש בשיניו דאיכא שינוי ופשיטא דלצורך מצוה שרי בכה"ג ומ"מ
טוב לעשות בצנעא ע"ש.

ועי' פ"מ סי' תרנ"א ס"ק ג': (תשצז) טעם. שבהרבה מקומות נהגו הצבור וגם הש"ץ
ליטול הלולב ולברך עליו אחר תזרת הש"ץ תפלת שחרית קודם שיברכו על ההלל
משום שעונת ק"ש היא קודם הניח הסמה וזמן נטילת לולב היא מהניח הסמה ואילך שכל
דבר שכתוב בו ביום אינו אלא מהניח הסמה ואילך וא"כ ראוי הוא לקרוא ק"ש ולהתפלל
תחלה ואח"כ יטול לולב שיהי הגיע זמנו.

אבל אם הצבור מתעכבים בזמירות וכבר הניח הסמה. יכול ליטול הלולב ולברך עליו
אחר שהגיע זמנו ולהיות מן הקודמין סדה"י: (תשצח) טעם.

שמברכין על נטילת לולב ולא על נטילת אתרוג. הואיל ומינו גבוה מכולם וארבעת
המינין שבלולב נקראין כולן בשם לולב.

סנפה דף ל"א ע"א: (תשצט) טעם. שמנענעין בהודו תחלה נסוף ובאנא ה' הושיעה נא.
משום שנאמר (דברי הימים ט"ז) אז ירננו עצי היער לפני ה' וגו' וכתוב בתר' הודו לה'
כי טוב כי לעולם חסדו ואמרו הושיענו פלומר ירננו בעצי היער פאשר יצאו מלפני ה'
זכאין פשבא לשפוט את הארץ ובמה ירננו בהודו ובהושיענו.

אבודרהם. ועיין תוס' סנפה דף ל"ז ע"ב בד"ה בהודו: (תת) טעם.

שמנענעין באנא ה' הושיעה נא ולא באנא ה' הצליחה נא. מפני שהנענע הוא לעצור
רוחות רעות וטללים רעים ולגונן בשטן לפיכך צריך לנענעו על תפלת אנא ה' הושיעה
נא פלומר הושיענו מאלו הנזקין אבל באנא ה' הצליחה נא ליכא למימר האי טעמא.

שם: (תתא) עוד טעם. מפני ששניהם הם פסוק אחד ואין מנענעין בפסוק אחד שני
פעמים.

והטעם. שאנו מנענעין הלולב.

להודיע כי נצחנו את כל המקטריגין עלינו פדרף המלכים הנוצחין ותופסין העיירות לוקחין הרומח נאות המלכות תלוי עליו ועולין על ראש המגדל ומוליכן ומביאים לכל רוח להודיע כי המלך נצח את הכל.

שם: (תתב) עוד טעם. שמונענעין באנא ה' הושיעה נא ולא באנא ה' הצליחה נא.

כי בחי' הושיעה קאי אמדרגת הנוטים לפעלות בבחי' הי' לך לעזרנו ובחי' הצליחה הוא בחי' בטחון בשב ואל תעשה דידן כמאמר דהמע"ה אני ישן על מטתו והשי"ת ילחם לנו. ולזה אנו מורים בחי' שב ואל תעשה באנא הצליחה.

אשל אברהם להגאון הקדוש מבוטשאטש זצוק"ל סימן תרנ"א: (תתג) טעם. שאנו מנענעין בלולב בכל נענוע ג' נענועין קטנים.

כדי להמשיך מג' מוחין שמשם המשיכו האבות כו'. וכתוב בספרים שגם בנענועה לולב למטה לא ישפיל ראש הלולב רק יהי' ראשו למעלה להיות דוגמת הצנינור ע"ד סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

זרע קודש: (תתד) טעם. שנוהגין להקיף המגדל פעם אחת בכל יום ומניחים הס"ת על התיבה כשמיפין אותו.

משום שמחה. וביום השביעי מקיפין ז' פעמים.

זכר למקדש שהי' סובבים את המזבח בלולב וערבה ז' פעמים. משום שמחת החג שנקרא זמן שמחה.

לבוש סי' תר"ס סעיף ב'. וטעם.

למה ז' פעמים דוקא. זכר ליריחו שסבבוהו ז' פעמים כשכבשוהו ואסמכוהו אקראי וז"ל אסובבה שנים במסורה.

אקומה נא ואסובבה בעיר ואידך ואסובבה את מזבחה י"י כלומר כנגד שסבבתי את העיר ז' פעמים והוא יריחו ואסובבה ג"כ מזבחה ז"פ. וטעם.

שלא תקנו ליטול את הערבה כל ז' כמו שתקנו בלולב. משום דלולב אות ליה עיקר מן התורה בגבולין שהרי יום ראשון מן התורה הוא אפילו בגבולין עבדינן ליה זכר למקדש אף בגבולין כל שבועה.

ערבה דלית לה עיקר מן התורה בגבולין כלל לא עבדינן לה זכר למקדש בגבולין כל שבועה אלא יום אחד. סוכה דף מ"ד ע"א.

ועי' לבוש סימן תרס"ד סעיף י"א ועי' מטה משה סימן תתקס"ב וז"ל לפי שפתוב במלכים אצל יריחו אם יהיה טל ומטר כי אם לפי דברי מכלל שבשביל טל ומטר צריך להקיף כמו ביריחו ולמה ערבה בהושענא רבה לפי שהערבה גדילה על המים ואז נדונים על המים ע"ש: (תתה) טעם.

שאוחזו ס"ת בידו על התיבה. כי הס"ת מכפרת עלינו כמזבח.

פ"מ סי' תר"ס ס"ק א': (תתו) טעם. למנהג שמסדרין ההושענות פסדר שיהם פתובים דהיינו אם חל יום ראשון של סוכות ביום ב' אומרים זה הסדר.

ואם ביום ג' זה הסדר וכן פולם. כלל זה נקוט בינה לעולם אומרים ביום א' למען אמתה. וביום ב' אכן שתיה אם חל בחול. אמת חותמו של הקב"ה.

אכן שתיה בית המקדש. ואערוף שועי אומרים לעולם ביום ראשון דחה"מ פיון שפתוב בו גליתי בצום פשעי ע"כ ראוי להסמיכו ליום הפפורים.

אלא שאין אומרים אותו ביו"ט או בשבת דהוי כמו תחנה לכן אומרים אותו ביום א' דחיה"מ. אדון המושיע אומרים לעולם ביום ד' דחיה"מ דהיינו יום ששי של חג לא קודם.

משום דעיקרו מתקן על המטר ומטר בחג סימן קללה לכן א"א אותו עד יום ששי שהוא סוף החג ויום קודם הושענא רבה. אע"ג שהמים הם סימן קללה בחג מ"מ פיון שפבר עברו כמעט כל ימי החג חוץ מיום אחד לית לן בה.

ועוד שמקריאת פ' הקרבנות של יום הששי דרשו חז"ל רמז לניסוף המים והיו דכתיב בי' ונסכיה ביו"ד רבים משמע ניסוף מים וניסוף היין: ואם חל יום א' בשבת אז נדחה למען אמתה מיום א' ואומרים אותה ביו"ט שני והי' ראוי לומר ביום א' דחיה"מ אכן שתיה.

מה שהי' ראוי לומר ביום שני של יו"ט אלא שרצו לומר ביום א' דחיה"מ אערוף שועי. דכתיב בי' גליתי בצום פשעי.

כדי להסמיכו ליה"כ מה שאפשר לכן אומרים אכן שתיה ביום ב' דחיה"מ: ואם חל יום ששי בשבת. ר"ל שחל יום א' דסוכות ביום ב' אז אומרים ביום ששי שהוא שבת אדם נצורה.

ואדון המושיע שהי' ראוי לומר ביום ששי נדחה לגמרי להא למחר הושענא רבה. וכשחל יום א' דסוכות ביום ה' אז בשני יו"ט אומרים למען אמתה.

ואכן שתיה פתיקון. וביום א' דחיה"מ ראוי לומר אערוף שועי.

ולפי שהוא שבת אומרים אדם נצורה. ולמחרתו שהוא ב' דחיה"מ אומרים אערוף שועי: וזה סדר אמירתו כשחל יום א' דסוכות ביום כ'.

סדרו למען אמתה. אכן שתיה. אערוף שועי. אדם אני חומה.

אל למושעות. אדם נצורה. וכשחל יום א' דסוכות ביום ג'. סדרו למען אמתה.

אכן שתיה. אערוף שועי. אדם אני חומה. ** (ובהרבה סידורים ובלבושי שרד סי' תרס"ג נרשם כשחל יום א' דסוכות ביום ג' שאומרים ביום ב' דחיה"מ אל למושעות.

וכי אני נהו. מי שאני והוא בצרה.

על דרך עמו אנכי בצרה הושיעה נא. ריע מברטנורה סנפה פ"ד משנה ה'): אום נצורה.

אדון המושיע וכשחל יום א' דסנפות ביום ה' סדרן למען אמיתיה. אכן שתיה.

אום נצורה. אערנה שועי.

אל למושעות. אדון המושיע.

וכשחל יום א' בשבת. סדרן אום נצורה.

למען אמיתיה. אערנה שועי.

אכן שתיה. אל למושעות.

אדון המושיע. עיין לבוש סימן תרס"ג ומחצית השקל וא"ר שם: (תחז) טעם.

למנהג אבותינו אחר שגומרין מצות הלולב בהלל והושענות והקפות מסירין הלולב מידן ומכריזין בקול רם למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים אין עוד. ונראה לומר טעם ע"פ מ"ש בפרש' שופטים כי ימצא בקרבך כו' וילך ויעבוד אלהים אחרים וכו' ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי ** (ובספר ישמח משה נח) כתב וזיל כי גם במלכות ב"ו הנימוס הכובע של בני חילא שהחותרם של המלך עליו לא יזינו מפני כל כמו שהדרך בארצות אדום לפרוק הכובע לפני השרים דא"כ הוא מבזה חותרמו של המלך.

וא"כ לפ"ז אדם שנברא בצלם אלקים איך יבזה צלמו להשתחנות לפני איזה נברא מצבא השמים א"כ הרי הוא מבזה צלמו צלם אלקים והינו צורתו האנושית שהיא חלק אלקי ממעל איכה יעבדנו לא' מנבראיו ית' ויתעלה עכ"ל: ובספר אמרות טהורות פ"א הפסוק כי אראה שמיך מעשה אצבעותיה ירח וכוכבים אשר כוננת.

מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו. מלשון ציוי כי הקשה לו על מה פקדת את האדם לבלתי ישתחנה לשמש וירח ומזלות ולא אמרינו אדרבא מחמת גדלות העבד ניפר גדולת רבו.

לזה אמר ותחסרהו מעט מאלקים ר"ל שהוא קרוב למדריגת אלקים כי נשמתו הוא חלק אלקי ממעל וגם וכבוד והדר תעטרהו שנברא בצלם אלקים לזה אסר לו רחמנא להשתחנות ולהכניע למשרתים החמה ומזלות) **: הנה תיבות אשר לא צויתי אינו מוכן ויש בזה מקום ח"ו לטענות האפיקורסים.

ונראה לבאר דהנה ראוי להתבונן למה יהי באיסור לכבד ולעבוד לכוכבי השמים וכסיליהו הלא זה מכבוד המלך שעובדין ומכבדין את שריו ועבדיו. משום דהן אמת שמחוייבין לכבד את שרי המלך בביתן ובהיכלותיהן מקום שאין שם המלך בכבודו ובעצמו.

אבל העובד את שר המלך בהיכל המלך הנה נתחייב ראשו הלא תראה אוריה החתי על שאמר בפני דוד ואדוני יואב נתחייב פיודועולפ"ז השי"ת אשר מלא כל הארץ כבודו

ולית אַתּר פְּנוּי מִיַּגְוּל מִי שְׁמִכְבֵּד וְעוֹבֵד אֵיזָה דְּבַר חוּץ מִכְבוֹדוֹ ית"ש הֲלֵא הוּא כְּפִירָה גְמוּרָה.

וּמָה שְׁאֵנוּ מְכַבְּדִין אֶת הַמְצוֹת הֵינּוּ תַּשְׁמִיּוּשֵׁי הַמְצוֹת מְחַבְּבִין וּמְנַשְׁקִין אוֹתָן הֲלֵא הוּא בְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ וּבְהִיכָלוֹ. מִשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּזָה מְצוּהָ שְׁנַצְטוּינּוּ מִפִּי ית"ש הֲנֵה אָמַר וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ א"כ רְצוֹנוֹ כְּכִיכּוֹל מְלֻבָּשׁ בְּהַמְצוּהָ.

וּז"ש הַכְּתוּב אוֹ לְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צוּיָתִי. ע"כ מְנַהֵג אַבוּתֵינוּ תוֹרָה הִיא פְּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ מְשַׁתְּעִשְׁעִין וּמְכַבְּדִין אֶת מְצוֹת ד' מִיַּיִן אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ הַשֵּׁי"ת בְּאַהֲבָה וּבְזִמְן שְׁמַחְתֵּינוּ הֲנֵה לֹא יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ ח'וֹ שְׁמֹנֶתֶר לַעֲבֹד אֵיזָה דְּבַר זולת הַבּוֹרָא ית"ש חֲלִילָה חֲלִילָה לְהַעֲלוֹת זֶה עַל לֵב רַק מָה שְׁאֵנוּ מְכַבְּדִין אֶת הַמְצוֹת עַל כִּי פֶתַח הַמְצוּהָ ב"ה מְלֻבָּשׁ בָּהּ וְהוּא אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמְצוֹתָיו וְצָנּוּ ע"ז: ע"כ בְּגִמְרַת הַמְצוּהָ אָנוּ מְכַרְיָזִין וְאוֹמְרִין לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעִי' לְעִיל סְעִיף שֵׁנ"ו: (תַּחַח) טַעַם.

שְׁאִין מְכַרְכִּין זְמַן בְּיוֹם שְׁנֵי עַל הַלּוּלָב. דַּמַּ"נ יֵצֵא בְּזִמְן שְׁאֵמַר בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אָף אִם הוּא חוּל דְּלֹא גָרַע מֵאֵלוֹ אָמְרוּ בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת הַלּוּלָב שְׁיֵצֵא.

וּל"ד לְקִדְוֹשׁ שְׁאוּמֵר בְּלִיל ב' זְמַן שְׁאוּתוֹ הוּא בְּשָׁבִיל הַיּוֹם וְלֹא בְּשָׁבִיל הַסּוּפָה טוֹר סִי תַרס"ב. וְאֵע"ג שְׁגַבֵּי שׁוֹפָר אוֹמְרִים זְמַן גַּם בְּשָׁנֵי.

ש"ה דְּלַפְעָמִים עֵיקַר הַקְּדוּשָׁה בְּיוֹם ב' דְּאַף בְּזִמְן ב"ה פְּעָמִים הָיוּ עוֹשִׂים ב' יָמִים אֵע"פ שְׁלֹא הִי שָׁם סֶפֶק שְׁיוֹם ב' הִי עֵיקַר וְהִי גוֹמְרִין יוֹם רֵאשׁוֹן בְּקְדוּשָׁה שְׁלֹא יִזְלָזְלוּ בּוֹ לְשָׁנָה הַבָּאָה. ט"ז שָׁם ס"ק א'.

וְעִי' לְעִיל סְעִי תַשַּׁכ"ט: (תַּחַט) עוֹד טַעַם. דְּזִמְן לִיל ר"ה מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם דְּאַבְעֵי לָן אִי ר"ה וִי"כ הָיוּ פְּרָגְלִים וְלֹא אֲפֻשִׁיטָא לָכֵן אֵין פּוֹטֵר אֶת הַשׁוֹפָר מִלְּבַרְרָה זְמַן אֲבָל זְמַן לִיל חַג הַסּוּפוֹת דְּאוֹרֵי' לָכֵן פּוֹטֵר הַלּוּלָב מִלְּבַרְרָה זְמַן.

מִטָּה מִשָּׁה סִימָן תַּתְּקנ"ג: (תַּתִּי) טַעַם. שְׁאִין מוֹצִיאִין בְּכָל יוֹם מִימּוֹת חוּל הַמוֹעֵד שֶׁל סּוּפוֹת שְׁנֵי סְפָרִים כְּמוֹ בַחוּ"מ שֶׁל פְּסַח.

מִפְּנֵי שְׁבַפְסַח יֵשׁ שָׁם פְּרִשְׁיּוֹת הַרְבֵּה מִעַנְזֵי הַמוֹעֵד אֲבָל בְּסוּפוֹת אֵין שָׁם פְּרִשָׁה מִעַנְזֵי הַמוֹעֵד אֲלֵא הַקְּרָבֹת בְּלֵבֵד. אַבוּדְרָהֶם: (תַּתִּיא) טַעַם.

שְׁאֵנוּ קוֹרִין לְיוֹם גְּמַר הַחֲתִימָה יוֹם הוֹשַׁעְנָא רַבָּה וְכֵן מָה שְׁאֲנַחְנוּ מִתְּפִלְלִין בְּיָמִים הַלְלוּ בְּלִשׁוֹן הוֹשַׁעְנָא. דְּהַפּוֹנוּגָה הוּא הוֹש"ע נ"א הֵינּוּ הוֹשִׁיעַ לָנוּ לְקַבֵּל צַעֲקוֹתֵינוּ בִּנ"א יָמִים מִן ר"ח אֶלּוּל עַד הַיּוֹם הַהוּא וּג"כ הוֹש"ע נ"א תוֹשִׁיעַ לָנוּ בְּיוֹם הַנ"א יוֹם גְּמַר הַחֲתִימָה מְסִירַת הַפְּתִקִּין לְטוֹבָה וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם וּלְגִאּוּלָה שְׁלִימָה לְיִשְׂרָאֵל אָמֵן.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאוֹמְרִים מְזִמּוֹרִים שֶׁל שַׁבָּת ג"כ שְׁיֵשׁ בּוֹ קְדוּשָׁה יוֹתֵר מִשְׁאָר הַיָּמִים וְאֵין אוֹמְרִים נְשַׁמַּת שְׁאִין הַנְּשַׁמָּה מִתְּאַמְצַת בְּשַׁמַּחַת יוֹם זֶה כְּמוֹ בְּשַׁאָר י"ט גְמוּרָה.

לְבוּשׁ סִימָן תַרס"ד סְעִיף א': (תַּתִּיב) טַעַם. שְׁנַקְרָאִים הוֹשַׁעְנָא.

מִשׁוּם שְׁמַנְעִנְעִים אוֹתָם בְּשַׁעֲהָ שְׁאוּמֵרִים הוֹשַׁעְנּוֹת. עֲטָרַת זְקֵנִים סִימָן כ"א.

וע"ל סעיף תפ"ג: (תתיג) טעם. שבליל הושענא רבה ניעורין כל הלילה ואומרים כל ספרי תהלים.

מצד שהוא אנשפינא דדוד המלך ע"ה נדוד הי' ניעור ולא הי' ישן רק שיתין נשמי ואמר שירות ותשבחות. לזה אנו מעוררים מדה שלו.

מחזה אברהם קונטרס חזון למועד: (תתיד) טעם. כשמוציאים כל הספרי תורות מהיכל בהו"ר ובשמחת תורה מעמידין גר בהיכל.

משום שגור מצנה ותורה אור: (תתטו) טעם. שנוהגין להתיר האגודה של הלולב בהושענא רבה.

יש סמך לדבר דכתיב כפת חסר וא"ו לומר ו' ימים יהי כפות דהיינו באגודה ולא יותר. עוד טעם.

משום להרבות שמחה שיש בו יותר שמחה כשמונענים בלא אגודה וטעם זה עיקר אלא דאסמוכה אקרא זה. לבוש סימן תרס"ד סעיף א': (תתטז) טעם.

שנוטלין הקשר מהלולב בהו"ר. ע"ד שאומרים לילדות השי"ת יתיר אותה משפך.

כן אנו מתפללים שיתיר השכינה הקדושה כפיכול ויהי' ילד יולד לנו בן נישן לנו. זרע קודש: (תתיז) עוד טעם.

ע"ד הפלה שיוצאת בהינומה וראשה פרוצה ואז המנהג לבכות ואח"כ עושין סעודת חתונה וזהו בחי' שומע. שם: (תתיח) עוד טעם.

שנוטלין הקשר מהלולב ונשאר מפונד. לרמזו איך אנו מפונדים ומפונדים בין העמים. וטעם.

שיום הו"ר נקרא יום הערבה שבו מתערבים כל השמחות. שם: (תתיט) טעם.

לחבטת הערבה בארץ כדי לבער הדין שלא ימצא ולהורידו עד לעפר שלא יהי' עוד בעולם. תולעת יעקב: (תתכ) טעם.

שאין מברכין על הערבה כמו שמברכין על הלולב. לפי שערבה מנהג נביאים הוא ואין לברך על המנהג.

ספר התניא סי' פ"ו. וע"ל סעיף תל"ט: (תתכא) עוד טעם.

לפי שפא לגרש הסט"א ע"כ אין מברכין עליה. ע"ד ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו.

פע"ח שער המועדים. ומה"ט אין לברך על מים אחרונים: עניני שמיני עצרת (תתכב) טעם.

דבשמיני עצרת נהגו מקצת לאכול בסופה ואין מברכין על ישיבת' עיין סופה דף מ"ז ע"א והלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכין וכתב הרא"ש הטעם דלא מברכין דכיון דיום שמיני עצרת הוא אי אפשר לברוכי בסופה דקשין אהדדי אי יום סופה הוא לאו שמיני עצרת הוא ואי שמיני עצרת הוא לאו יום סופה הוא ומשום דספיקא תרנייהו עבדינן לחומרא יתבינן בסופה ולא מברכין.

וטעם.

שׁישׁ נוהגין שלא לינשב בַּה בְּליל ח' מִפְּנֵי שְׁבִילָה צָרִיף לְבָרָה זְמַן וְאִם אוֹכֵל אַז בְּסוּפָה נִמְצָא אַז אֲכִילְתוּ בְּסוּפָה סוּתְרַת אֶת בְּרַפְת זְמַן וּמִפְּנֵי כֹּף סוּבְרִים שְׁמָה שְׁאֲמָרוּ בְּגַמ' מִיָּתֵב יְתִבִּינוּ בְּיוֹם דְּנֻקָּא אָמַר שְׁאִין אוֹמְרִים בּו זְמַן ב"י סִימָן תֵּרַס"ח.

וטעם.

שׁישׁ נוהגין שלא לאֲכֹל ג"כ בְּיוֹם רַק מְקַדְּשִׁין בְּסוּפָה וְאוֹכְלִין שָׁם מְקַצֵּת סְעוּדָה וְהַשְׁאָר אוֹכְלִין בְּבֵית. מִשּׁוּם שְׁפָל שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג מִתְּפַלְלִים לְטָלְלִים וּי"ט הָאֲחָרוֹן מִתְּפַלְלִים לְגִשְׁמִים וְלָכֵן נִפְטָרִים מִהַסּוּפָה כְּדֵי לְהַתְּפַלֵּל עַל הַגִּשְׁמִים בְּלֵב שְׁלָם.

מְדַרְשׁ תְּנַחֲמָא פְּרַשְׁת פְּנֻחָס וְעִי ט"ז שָׁם: (תַּתְּכַג) טַעַם. שְׁאוּמְרִים וּמִן בְּשִׁמְיָי שְׁל חַג הַסּוּפּוֹת מִשָּׂא"כ בְּשִׁבְעֵי שְׁל פְּסַח.

מִפְּנֵי שְׁשִׁמְיָי רְגֵל בַּפ"ע לְעֲנִין פּו"ר קש"ב פּי פּיִיס בַּפ"ע. וּמִן בַּפ"ע.

רְגֵל בַּפ"ע. קַרְבֵּן בַּפ"ע.

שִׁיר בַּפ"ע. בְּרָכָה בַּפ"ע.

פּיִיס.

ר"ל שְׁהִי מְפִיִּיסִין בּו אֲנָשִׁי הַמְּשֻׁמְרוֹת עַל הַקְּרָבֵן מַה שְׁלֹא הָיו עוֹשִׂין כֵּן בְּכָרִי הַחַג אֲלֵא הִי חוֹזְרִין עֲלֵיהֶם חֲלִילָה הַכ"ד מְשֻׁמְרוֹת כְּמוֹ שְׁמִפְּנֵי בְּפָרָק הַחֲלִיל זְמַן בַּפ"ע. שְׁמִבְּרָכִין בּו שְׁהַחֲיִינוּ כְּמוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שְׁל חַג רְגֵל בַּפ"ע.

שְׁבִתְפַלָּה וּבְרַפְת הַמְּזוֹן אִין אוֹמַר אֶת יוֹם הַסּוּפּוֹת אֲלֵא אֶת יוֹם שְׁמִיָּי חַג עֲצָרַת. קַרְבֵּן בַּפ"ע.

שְׁהִי מְקַרִּיבִין כָּל יְמֵי חַג ע' פְּרִים כְּנֻגַד ע' אֲנָמוֹת וְהִי מִתְּמַעֲטִין וְהוֹלְכִין סִימָן לְעַכְפּו"ם שְׁיִתְמַעֲטוּ וּלְפִי סֵדֵר מְיַעוּטָם הִי לְהַקְרִיב בְּשִׁמְיָי ו' פְּרִים וְאִין מְקַרִּיבִין אֲלֵא אֲחָד וְהוּא כְּנֻגַד אֲנָמָה יַחֲדָה.

שִׁיר בַּפ"ע. שְׁהַשִּׁיר שְׁהָיו הַלּוּיִם אוֹמְרִים בְּיוֹם הַשְּׁמִיָּי לֹא הִי מְפַלֵּל שִׁירוֹת הַחַג.

בְּרָכָה בַּפ"ע. עַל שֵׁם שְׁמִבְּרָכִין בּו אֶת הַמְּלָךְ שְׁנֻאָמַר בְּיוֹם הַשְּׁמִיָּי שְׁלַח אֶת הָעַם וַיִּבְרָכוּ אֶת הַמְּלָךְ.

סוּפָה דָּף מ"ח ע"א. וְעִי אַבּוּדְרָהֶם: (תַּתְּכַד) טַעַם.

שְׁאִין נוֹטְלִין לְוֹלֵב בְּשִׁמְיָי מִשּׁוּם סְפַק שְׁבִיעֵי. מִשּׁוּם דְּנֻטְלִית לְוֹלֵב בְּמִדְיָנָה כָּל שְׁבַעָה אִינוּ אֲלֵא מִשּׁוּם זְכָר לְמַקְדֵּשׁ שְׁמֵן הַתּוֹרָה אִינוּ חוֹבָה בְּגִבּוּלִין אֲלֵא יוֹם אֲחָד שְׁנֻאָמַר וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְגו' אֲבָל בְּמַקְדֵּשׁ חֲיִיבִין כָּל שְׁבַעָה שְׁנֻאָמַר וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים לְפִיכֶף דֵּי לָנוּ בְּשְׁבַעָה וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְסַפַּק אַבּוּדְרָהֶם.

(תַּתְּכָה) עוֹד טַעַם. כִּי בְּנֻטְלִית לְוֹלֵב בְּשִׁמְיָי יֵשׁ בּו אִיסוּר טְלִטוּל.

וְעוֹד יֵשׁ טַעַם אַחַר שְׁאֵם כֵּן הָיִינוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ חוּל וּכְבָר קְרָאנוּהוּ שְׁמִיָּי עֲצָרַת. שָׁם: (תַּתְּכוּ) טַעַם.

שמתחילין בשמיני עצרת עשר תעשר אפי' חל בחול. לפי שאז זמן המעשרות אמנם בשאר ימים טובים כמו באחרון של פסח ובשני של שבועות אם חל בחול מתחילין מן כל הבכור ובשבת מתחילין מן עשר תעשר מ"א סי' תרס"ח ס"ק ד'.

ועי' לעיל סעיף תקס"א וסעיף תקס"ד וסעי' תקס"ה: (תתכז) טעם. למה תקנו ז"ל גבורות גשמים מיו"ט האחרון של חג ויום השאלה אינו רק בז' במרחשון לבני ארץ ישראל או לס' בתקופה במדינות אלו מפני שמיו"ט האחרון ואילך זמן גשמים אע"פ שאינו צריכין פיון שחג זמן גשמי שנה ושנוי העתים חורף מן הקיץ צריכין אנו להודות לפני השי"ת בעת השנוי אבל השאלה לא נעשה עד עת הצורך כל בו: (תתכח) טעם.

שנקרא שמחת תורה. ע"ש שמשמחין בו לעשות שמחה ומשחה לסיומה של תורה. לבוש סי' תרס"ט: (תתכט) טעם. שבשמחת תורה אחר שסיימין בו התורה קורין מיד בראשית עד סוף ויכלו.

כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר רבש"ע כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד. ומה שסיימין ומתחילין התורה ביום אחרון דסוכות ולא בר"ה שהוא יום ראשון מן השנה.

כדי להטעות את השטן שלא ידע מתי יהי ר"ה שהוא יום הדין ולא יקטרג על ישראל וכיון שנדחה הסיום והתחלה מיום ר"ה דחווהו עד פלות כל הימים טובים כדי שלא יצטרכו להפסיק בפרישות של היום טוב.

שם: (תתל) טעם. שבשמחת תורה כשקוראין לחתן בראשית עונין כל הקהל בקול רם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד וכן יום שני וכן יום שלישי וכן פולם עד יום הששי אומרים כל הפסוקים שבויכלו עד לעשות.

ומפסיקים בזה פסוקי דלא פסקו משה ולמה נהגו דוקא כן בשמחת תורה ולא בשבת בראשית. אלא לפי שסיימו את התורה ומתחילין לקרות בראשית ותכלית קריאת פ' בראשית אינו להוציא את הרבים ידי חובת הקריאה כי קורין את הפרשה עוד הפעם בשבת בראשית ואם כן אינו דרוך לימוד תורה לרבים רק דרוך שמחה יתירה פקורין את שמע והודאה בעיקרי האמונה וע"כ קורין כל הקהל פסוקים אלו להורות שאנו מאמינים בני מאמינים בעיקרי הבריאה וחיידוש העולם וע"כ קורין דוקא פסוקים אלו בקול רם בשמחת תורה וע"כ בניהי ערב ויהי בקר יום הששי קורין עד לעשות.

להורות שאנו מודים ואנו מעידים על חיידוש הבריאה ועל שבת. ועוד לרמז על קרבנות התמיד שהי' ערב ובוקר ולפיכך הי' מעמדות בישאל שהיו קורין במעשה בראשית והעולם עומד בזכות המעמדות.

בקורת התלמוד: (תתלא) טעם. שאפי' כהן או לוי יכולין לעלות לחתן תורה.

פיון שכבר קראו יותר מחמשה שקורין ביו"ט. לבוש סי' תרס"ט: (תתלב) טעם.

שנוהגים שהמסיים והמתחיל נודרים נדרים וקוראים לכל מרעיהם ועושין משחה ושמחה ויו"ט לסיומה של תורה. שנאמר (מ"א ג) ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון

בְּרִית ה' וַיַּעַל עֲלֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֵמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדָּיו אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִפְּאֵן שְׁעוֹשֵׁין סְעוּדָה לְגִמְרָה שְׁל תוֹרָה.

מְדַרְשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים פְּרָשָׁה א': (תתלג) טעם. שְׁנוּהֲגִים לְהַפְנוֹךְ הַס"ת בְּהַגְבְּהֶתָּה בְּלִילָה וּבְיוֹם שְׁמַחַת תוֹה"ק.

עַל דְּרָךְ הַפּוֹדֶה כֹּה וְהַפְנוֹךְ כֹּה בְּעַת סְיוּמָה וְהַתְחַלְתָּה שְׁנֵה בְּחִינַת הַפְנוֹךְ בָּה. אֲשֶׁל אַבְרָהָם לְהַגְאֹן הַקְדוּשׁ מִבּוֹטְשָׁא טָטֵשׁ זְצוּק"ל סִי תַרְס"ה: (תתלד) עוֹד טַעַם.

מִצַּד שְׁנֵשֵׁיא אֲפָרִים הַקְרִיב בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי. וְעַכְשָׁיו בְּשְׂמִינֵי עֲצָרַת הַנְּתוּסָה בְּבַחֲלֵי חֲבִיבִים דְּבָרֵי סוּפְרִים חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים.

וְהוּא בְּגֵדֵי תוֹסְפוֹת בְּרָכָה מוֹרִים בַּחֲלֵי מ"ש שְׁכָל אֶת יָדָיו לִיתֵן הַבְּכוֹרָה בְּבָרְכָה לְאֲפָרַיִם. וְכֵן עוֹשִׂים בַּחֲלֵי הַפּוֹדֶה הַיְדִים בְּיוֹם שְׂמִינֵי הַהוּא שְׁבוּ קֶרֶן בְּפָנָי עֲצָמוּ וּבְרָכָה בְּפָנָי עֲצָמָה.

שָׁם: (תתלה) טעם. שְׁקוּנִין מְצוֹת בְּשְׁמַחַת תוֹרָה וְהֵלֵא יו"ט הוּא.

וְכ"ת מְצוּה מוֹתֵר לְקִנּוֹת בִּי"ט. מ"ש מַס"ת וְתַפְּלִין דְּאֵין קוּנִים בִּי"ט.

מִשׁוּם דְּהֵתָם עֲדִין הֵם לְפָנָיו כֹּל שְׁעָה לְקִנּוֹתָם וְהַמְצוֹת הָאֵינְדָּנָה הֵן שְׁעָתוֹ. וְעוֹד צָרְכֵי רַבִּים הֵם שְׁקוּנֵי הַמְצוֹת וּמִתִּירֵין בִּי"ט.

מְהַרִּי"ל. וְע"ל סְעִי רַס"ח בְּהַשְׁמָטָה בַּד"ה עוֹד כְּתַב: (תתלו) טעם.

כְּשֶׁמְבָרְכִין חוֹדֵשׁ חֲשׁוֹן אוֹמְרִים מְרַחֲשׁוֹן. מִשׁוּם דְּאֵיתָא בְּמְדַרְשׁ תַּנְחוּמָא שְׁמַעַת שְׁהִי הַמְבוּל נְגוּר שְׁיֵהֵן כֹּל יְמֵי הָעוֹלָם כֹּן מְטָר וְגִשְׁמַם עָרְף אַרְבָּעִים יוֹם מִחוֹדֵשׁ הַזֶּה וְע"כ נִקְרָא מֵר לְשׁוֹן טָפָה כְּמוֹ כְּמֵר מְדָלִי: (תתלז) טעם.

לְמָה נִקְרָא פ' בְּרֵאשִׁית שְׁכַת בְּרֵאשִׁית. וְלְמָה לֹא נִקְרָא כֹן פ' נַח אוֹ פ' לָךְ שְׁכַת נַח אוֹ שְׁכַת לָךְ.

לְפִי דְבִימִים הַנּוֹרָאִים הַקְדוּשִׁים כֹּל אָדָם הִי לוֹ אִז הַרְהוּר תְּשׁוּבָה וְקִבֵּל אִז עַל עֲצָמוּ אֵינָה הַנְּהַגָה טוֹבָה כֹּל אִישׁ לְפִי עָרְכוּ וּמְדַרְגָּתוֹ. לְכֹן נִקְרָא שְׁכַת בְּרֵאשִׁית.

שְׁמִזְכִּירֵין לְהָאָדָם שְׁמָה שְׁעֵבֵר עָבֵר וּמַעֲתָה מִתְחִיל סֵדֵר חֲדָשׁ וַיִּשְׁתַּדֵּל א"ע שְׁיֵהֵן מַעֲתָה טוֹב. דְּבָרֵי יְחִזְקֵאל בְּשֵׁם חוֹתְמוֹ הַגְּאֹן הַקְדוּשׁ אַבְדִּק"ק וַיִּשְׁנִיצָא זְצוּק"ל: (תתלח) טעם.

שְׁנִקְרָא הַחוֹדֵשׁ חֲשׁוֹן בּוּל. מִשׁוּם שְׁהִי בּוּ מְבוּל וְהוּא מְרַחֲשׁוֹן וְהוּא דְחָסֵר מ' הֵינְנוּ מִשׁוּם דְּאֵף שְׁנִשְׁבַּע הַקַּב"ה שְׁלֹא לְהִבִּיא מְבוּל מ"מ מ' יוֹם בְּכָל שְׁנָה וְשְׁנָה הִי אוֹתָן הֵימִי עוֹשֵׁין רוּשָׁם בְּעוֹלָם עַד שְׁעָמַד שְׁלֵמָה וּבְנָה אֶת הַמְקַדָּשׁ וּפְסָקוּ אוֹתָן מ' יוֹם לְפִיכָךְ כְּתִיב חָסֵר מ' כְּנָגַד אוֹתָן מ' יוֹם שְׁפָסְקוּ.

יְלָקוּט מְלָכִים דָּף כ"ט ע"ג: (תתלט) עוֹד טַעַם. מְפָנֵי שְׁבוּלִילִין לְבַהֲמוֹת מִתּוֹךְ הַבַּיִת.

שְׁאֵין מְרַעָה בְּשׂוּדָה וּמֵאֲכִילֵן אוֹתָהּ בְּבֵית מִמָּה שְׁהַכְּנִיסוּ בְּבֵית וְהוּא מְלִשׁוֹן יְבוּל מְדַרְשׁ תַּנְחוּמָא פ' נַח: עֲנִינֵי חֲנוּכָה (תתמ) טעם. שְׁעוֹשֵׁין חֲנוּכָה ח' יָמִים כִּינּוּ דְשָׁמֵן שְׁבִפְפָה הִי בּוּ לְהַדְלִיק לִילָה אֶחָד נִמְצָא שְׁלֹא הִי הַגֵּס אֶלֵא לז' יָמִים.

משום שאין הוא יתברך עושה גם ליתן ברכה אלא במה שיש כבר בעולם ואפי' הוא דבר מועט אז הוא יתברך נותן ברכות להרבות המעט משא"כ בדבר ריקן אין שינוי בו ברכה לעשות ברי' חדשה וגם פאן הי' הגם דמלילה הראשון נשתייר ממה שהי' ראוי לה ועל אותו השיור באה הברכה שנעשה שם גם להרבות אותו וא"כ ראינו שגם בלילה הראשונה נעשה גם ט"ז סי' תר"ע ס"ק א': (תתמא) עוד טעם.

שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפה מלא כבתחלה וניכר הגם אף בלילה האי. א"נ שבליל הא' נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן.

וכן בכל לילה ולילה. ב"י שם: (תתמב) עוד טעם.

משום שחילקו שמן שבפך לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והי' דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה גם. שם: (תתמג) עוד טעם.

כיון שאפי' בלא גם השמן היו ראוי לקבוע יום כ"ה שנהו בו מאויביהם להלל ולהודות כמו שקבעו פורים ביום שנהו בו ולפי שבאותו יום מצאו גם השמן התקינו שיהי' מדליקין גם בלילה שלפניו ג"כ לפרסם הגם של השמן גם באותו יום.

חיי אדם: (תתמד) טעם. שמברכין אשר קדשנו במעוטינו וצונו על מצות שהם מדברי סופרים כגון הדלקת נר שבת.

וגר חנוכה. וקריאת מגילה.

וכגון עירובין. ונטילת ידים.

והיכן צונו בתורה במצות עשה שהן מדברי סופרים. משום שנאמר על פי התורה אשר יורוה ועל המצוה אשר יאמרו לה תעשה ולא תסור מן המצוה אשר יגידו לה כו' הרי שצונו לשמוע מן החכמים.

נמצא ענין הברכות שהן מדברי סופרים כהן הוא אשר קדשנו במצוטינו שצונו בהם לשמוע מאלו שצונו לעשות כהן וכו'. מס' שבת דף כ"ג ועי' אבודרהם: (תתמה) טעם.

דבתנופה נוסח הברכה הוא להדליק נר חנוכה וכן הוא גנוסרבי האריז"ל. ובכליל שבת הגנוסח הוא להדליק נר של שבת.

שנר חנוכה אסור להשתמש לאורה ולזה אומר נר חנוכה. להורות פי הנה אינו כ"א למצות חנוכה משא"כ נר שבת הפונה נר שאנו משתמשים בו ונרו יאיר לתועלתינו וזה הנה המאיר הוא של שבת.

ברפי יוסף סי' תרע"ו: (תתמו) טעם. שמברכין להדליק כלמ"ד.

לפי שמצוטיה עד שתכלה רגל מן השוק והוא כמו חצי שעה מן הלילה שהוא זמן הדלקה ולא גמרה מיד וכן לישיב בסוכה. שכל ז' ימי החג צריה לישב.

וכן להניח תפילין שמצוטה כל היום. אבל על משמע כבר עשה המצוה.

רוקח סי' שס"ו: (תתמז) טעם. שגם חנוכה לא נזכר כלל במשנה.

לפי שרבינו הקדוש מסדר המשנה. הי' מזרע דהמע"ה ונס חנוכה נעשה ע"י בית החשמונאים שתפסו המלוכה ולא היו מזרע דוד וזה הרע לרבינו הקדוש ובכתבו המשנה עפ"י רוח הקודש נשמט הנס מחיבורו.

בשם הגאון הקדוש בעל חת"ס זצוק"ל: (תתמח) טעם. למנהג שאנחנו נוהגים דנשוי מדליק נר חנוכה אפי' סומך על שלחן אביו מדליק בפ"ע.

לפי שהוא נתחייב במזונות אשתו מדין תורה והגם שאביהם התחייב א"ע ליתן מזונות לו ולאשתו הנה האב נותן במתנה את המזונות לבעל והאשה נזונת משל בעלה אשר נתן האב במתנה לבעל ומה לי אם האשה נזונת מגיעי פפו של הבעל או כמה שנתנו לו במתנה וא"כ האשה נדאי אינה נקראת סומכת על שלחן אביו רק על של בעלה וא"כ הבעל צריך להדליק בשבילה.

ע"כ נהגו הנשואים להדליק בפ"ע ונאפי' אין אשתו עמו משום לא פלוג. חידושי מהרצ"א: (תתמט) טעם.

שמדליקין בחנוכה ל"ו גרות. נגד ל"ו שעות ששימש אור הגנוז לאדה"ר קודם שנגנו. רוקח.

עוד טעם. נגד ל"ו מסכתות שבתורה שבע"פ המפורשת ומזה תבונן גודל האיסור והפגם הנעשה בנפש מי שעוסק ח"ו בשחוק הקארטי"ן (בגימ' שט"ן) אשר המציאה הקליפה בימי שליטת היונים ל"ו קלפי' זה לעומת זה שרצו לבטל ע"ז התורה הנתונה בידינו בל"ו מס' מפורשת ורצו להגביר חכמות החיצוניות לא באלה חלק יעקב ליהודים היתהאור"ה זו תורה.

בני יששכר: (תתנ) טעם. שעכשוו אנו מדליקין נר חנוכה בפנים פי הנה עכשוו בעקבות משיחא חוצפי יסגי ורשעי אשר בקרבינו הם יושבי' הן הן המתגברין על חכמת התורה ולומדי' והנה מדליקין בפנים לבטל פחז וחקמתו.

שם: (תתנא) טעם. שהנשים חייבת בנר חנוכה אע"פ שהוא מצוה שהזמן גרמא פיון שהיתה באותו נס שגזרו היונים על כל בתולה שתיבעל להגמון תחלה והרגו אשה בת יוחנן כ"ג והביאה את הראש של האויב.

פל בו: (תתנב) טעם. שנוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות.

פדי להפיר שאסור להשתמש לאורה. ועוד שמה יכבה הנר שמשמשים לאורה וע"כ כשלו להשתמש לאורה ודוקא נשים החמירו ע"ע יותר מפני שהתשועה באה ע"י מעשה ידי אשה.

מטה משה סי' תתקצ"ד ועי' רש"י שבת דף כ"א ע"א ועי' ר"ן שם דאפי' תשמיש מצוה אסור דכיון שע"י נס שנעשה במנורה תקנוה עשאו' כמנורה שאין משמשין בה כלל ע"ש. ועי' מ"א סו' תרע"ג סק"ד דכתב ונ"ל ובמאור משמע דאפי' שיש שמש אצל הנרות צריך נר על השלחן שלא יאמרו לצרכו הדליקו.

ועי' פ"מ שם: (תתנג) טעם. שאסור להשתמש לאורה.

כְּדֵי שְׂיֵהָא נִיפְרָ לְכָל שְׁהוּא נֵר שֶׁל מְצָנָה לְפִרְסָם הַנֶּס. לְבוּשׁ סִי' תִרְע"ג סְעִיף ב': (תתנד) עוד טעם.

שְׁאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנֵר חֲנוּכָה לְאוֹרָה. כְּדֵי שְׂלֵא יִתְאַחַז הַחִיצוֹנִים בְּקִדְוֶשֶׁת הָאוֹר ע"י תְּשֻׁמֵי שֶׁחֹל הִזָּה.

וּלְפִיכָּה מְנַהֵג לֹמֵר יוֹשֵׁב בְּסֵתֵר עֲלִיּוֹן וְגוֹמֵר וְהוּא שִׁיר שֶׁל פְּגָעִים כַּנּוֹדָע. כְּדֵי לְשַׁמּוֹר אוֹר הָעֲלִיּוֹן מֵאַחֲזוֹת הַחִיצוֹנִים.

עֲבוּדָת יִשְׂרָאֵל פ' וַיֵּשֶׁב בְּשֵׁם הָאָרֶז"ל וְעִי' קו"א לט"ה בְּהַשְׁמָטָה לְסַעֲי' תתמ"ט בד"ה בְּסִידוֹר: (תתנה) טעם. שִׁבְבָה כ"ג מְבָרְכִין נֵר חֲנוּכָה קוֹדֵם הַבְּדֻלָּה וּבְבֵית הַבְּדֻלָּה קוֹדֵם לְנֵר חֲנוּכָה.

שְׁמָא יִשְׁכַּח לְהַבְדִּיל בְּתַפְלָה וְעֵבִיד אִיסוּרָא בְּהַדְלָקָה. עִי' בְּאֵר הֵיטב סִי' תרפ"א: (תתנו) טעם.

שְׁגוּמְרִים אֵת הַהִלָּל כָּל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנוּכָה. וְתִשְׁעַת יָמֵי חַג הַסְּנוּפוֹת.

וְלֹא בְּחַג הַמִּצּוֹת אֲלֵא שְׁנֵי יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים וְלֹא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים. לְפִי שְׁכָל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנוּכָה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם דְּבָר חֲדָשׁ שְׁהוּא נֵר אֶחָד יוֹתֵר וְשְׁמוֹנֵת יָמֵי חַג הַסְּנוּפוֹת חֲלוּקִין בְּקַרְבָּנוּתֵיהֶם כִּי הִי' מְקַרְיָבִים בְּכָל יָמֵי חֲחָג שְׁבַעִים פָּרִים וַיּוֹם רֵאשׁוֹן הִי' אֲרַבְעָה עָשָׂר פָּרִים וַיּוֹם שְׁנֵי שְׁלֹשָׁה עָשָׂר וּבְכָל יוֹם מִתְמַעְטִין וְהוֹלְכִין וּלְכָּה גוֹמְרִין בְּהֶם אֵת הַהִלָּל שְׁחָשׁוּב כָּל יוֹם מִיָּמֵי חֲנוּכָה וְחַג הַסְּנוּפוֹת כְּיוֹם טוֹב כַּפ"ע כִּיּוֹן שְׁחֲלוּק בְּנִירוֹתָיו וּבְקַרְבָּנוּתָיו אֲבָל בְּחַג הַמִּצּוֹת כָּל שְׁבַעֵת הַיָּמִים וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים אֵין בְּהֶם חֲלִילוּק בְּקַרְבָּנוּתֵיהֶם אֲלֵא כּוֹלָם שְׁוִים וּלְכָּה אֵין גוֹמְרִין בְּהֶם אֵת הַהִלָּל אֲלֵא שְׁנֵי יָמִים.

אֲבוּדְרָהֶם. וְעִי' עֲרַכִּין דָּף ו' ע"ב: (תתנו) טעם.

שְׁקוֹרִין בְּחֲנוּכָה בְּפִרְשֵׁת נֶשֶׂא בְּנִשְׂאִים. מְפָנֵי שְׂיֵשׁ קַבְלָה בְּיַדְנוּ שְׁנִשְׁלֵם מְלֶאכֶת הַמְּשָׁכָן בַּכ"ה בְּכִסְלוֹ וְנֶס שֶׁל חֲנוּכָה נָמִי שֶׁהִי' ג"כ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא כְּמוֹ חֲנוּכַת הַמְּקֻדָּשׁ מִחֲדָשׁ לְאַחַר שְׁנַטְטָמָא בִּימֵי יְנוּנִים דוֹמִין לְהַדְדִי וְהוּי לָהּ מַעֲיִן הַמְּאֹרָע וְאֵע"ג שְׂלֵא הַקְּרִיבוּ הַנְּשִׂאִים הַקְּרָבָנוֹת עַד ר"ח נִסָּן מ"מ כִּיּוֹן שְׂאֵלוֹ הַקְּרָבָנוֹת הִיוּ לְחֲנוּכַת הַמְּשָׁכָן הוּי שְׁפִיר מַעֲיִן הַמְּאֹרָע.

לְבוּשׁ סִי' תִרְפ"ד סְעִיף א'. וְע"ל סַעֲי' תתפ"ז: (תתנה) טעם.

שְׂאֵין מְזַכִּירִין מַעֲיִן הַמְּאֹרָע בְּחֲנוּכָה וּבְפִירִים בְּבִרְכָּה מַעֲיִן ג' כִּיּוֹן שְׂלֵא הוֹזְכְּרוּ בַתּוֹרָה. מַחֲצִית הַשְּׁקָל סִי' ר"ח ס"ק י"ח.

וְע"ל סַעֲי' קצ"ג: (תתנט) טעם. שְׁמִשְׁחָקִין בְּדִרְעָדִיל בְּחֲנוּכָה.

וּבְפִירִים בְּגִרְאָגָעֵר. דְּבַחֲנוּכָה לֹא הִיְתָה הַתְּעוֹרְרוֹת מְלֻמְטָה רַק מְלַעֲיָלָא כִּי לֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה כַּהוֹגֵן רַק הִשְׁ"י בְּרַחֲמָיו לְכֹן מְשַׁחֲקִין בְּדִרְעָדִיל וְאוֹחֲזִין אוֹתוֹ מְלַמְעָלָה.

וּבְפִירִים שְׁגָזְרוּ צוּם וְשָׁק וְאָפֵר יוֹצֵע לְרַבִּים וְהִי' הַתְּעוֹרְרוֹת מְלַמְטָה ע"כ אוֹחֲזִין מְלַמְטָה. קָרְבַּן עֲנִי בְּשֵׁם הַרִיצ"א זְכוּק"ל: (תתס) טעם שְׁנַמְשָׁף הַנֶּס ח' יָמִים.

לא פחות ולא יותר. מפני שמקום הזיתים שמשם מביאין השמן הי' מהלך ד' ימים וחזרין בד' ימים הרי ח'.

רוקח: (תתסא) עוד טעם. מפני שקל ישראל הי' בחזקת טמאי מתים וא"א לתקן שמן טהור עד שיעברו עליהם ז' ימים מיום טומאתם ויום א' לכתישת הזיתים ותקונם להוציא מהם שמן טהור.

ב"י סי' תר"ע: (תתסב) טעם. שתקנו להדליק גר חנוכה בבהכ"נ.

מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו וכמו שתקנו קידוש בבהכ"נ משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא. לבוש סי' תרע"א סעי' ח': (תתסג) טעם.

שנוהגין להדליק בבהכ"נ בין מנחה למעריב. משום שהוא תחלת הכנסת היום הבא שתפלת ערבית הוא מן יום הבא.

לבוש סי' תרע"א סעי' ח'. ויחיד שמתפלל בביתו מדליק ג"כ קודם מעריב דא"צ זמן כ"כ וליפא למיחש שמא ישכח מעריב.

וכ"כ בכ"ה שהוא נוהג פן. מ"א סי' תרע"ב ס"ק ה': (תתסד) טעם.

למה אין עושין תשעה ימי חנוכה מספק כמו שאנו עושים בחג הסוכות תשעה ימים תשיעי ספק שמיני. מפני שחג הסוכות מן התורה והתמירו רז"ל על ספקו לפי שאין אנו קובעין עתה על פי הראי' אבל חנוכה שהוא מדבריהם הם אמרו לעשות שמונת ימי חנוכה והם אמרו חשבון המולדות.

אבודרהם: (תתסה) טעם. שנוהגין להתענות שוכבים ת"ת.

מפני שימים אלו מסוגלים לתקן עון קרי יותר מכל השנה להתענות בהם לכן מתחיל מפ' שמות שאז התחיל השיעבוד שנתקן הקרי דאדה"ר ונגמר בפרשה פי תקנה עבד עברי. (בסוד אם בגפו יבא בגפו יצא לרמזו שבחזק אביב יצאו מתקנים.

עי' עטרת זקנים סי' תקס"ח). האר"י ז"ל ועי' באר היטב סי' תרפ"ה ס"ק ב': (תתסו) טעם.

שאמר התנא במתניתין בא' בשבט ד"ה לאילן. פדברי ב"ש ובה"א בט"ו בו לשון יחיד ולא אמר לאילנות כמו באינף.

לרמזמה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג פשר יפה ומהודר שיזמין השי"ת בעת המצטרף למצנה כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והוא כפי הזכות של כ"א מישראל הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית סוד הצמיחה שיזדמן לו השי"ת לעת המצטרף את הפרי עץ הדר וזה שרמז התנא באומר לשון יחיד לאילן להורות על האיל"ן המיוחד המבואר בתורה למצנה.

בני יששכר: עניני ד' פראשות (תתסז) טעם. ד' פראשות.

שלש מהם זכר לזמן שבית המקדש קיים והם פראשת שקלים, ופראשת פרה אדומה. ופראשת החודש.

לפי שבאחד באדר משמיעין על השקלים. שהתורה אמרה זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה ומפי השמועה למדו שמראש חודש ר"ל ואמר בחדשו פלומר חודש והביא קרבן מתרומת שקלים חדשים ולפיכך משמיעין חודש אחד קודם ניסן כדי שיכין כל א' וא' מחצית שלו ויהי הפל גבוי ומוכא למקדש פשיבא ניסן וע"כ פשחל אדר בתוך ימי השבוע מקדימין להשמיע ביום שבת שעברה שאם יאחרו עד שבת הבאה לא יהי חודש שלם בין ההכרזה לר"ח ניסן אבל פשיבא ריח אדר בשבת אין צריך להקדים שהרי יש כאן חדש.

ופרשת פרה אדומה. להודיע לעם שהם טמאי מתים שיטהרו באפר פרה לפי שבראש חודש ניסן, מתחילין הרחוקים לעלות לירושלים ולפיכך אין מפסיקין בין פרשת פרה אדומה לפרשת החדש ופ' החדש.

להודיע לעם שבשבוע הנכנס יהי ר"ח ניסן ויכינו עצמם לעלות לרגל ופ' זכור. מפני פורים לפי שהמן בא מזרע עמלק ואמרה תורה זכור את אשר עשה לך עמלק ומפי השמועה למדו זכור בפה כו' ואמרין בירושלמי בדין הוא שתקדים פרשת החדש לפרשת פרה אדומה שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני לו נשרפה הפרה ולמה אמרו תקדים פרה אדומה מפני שהוא טהרתן של ישראל א מטומאת מת כדי שלא יהי נדחין לפסח שני.

אבודרהם: עניני מגילה (תתסח) טעם שצונוה אסתר להתענות שלשה ימים לפי שאין הקב"ה מניח את הצדיקים בצרה יותר משלשה ימים שכן מצינו ברחב (יהושע ב') ונתבאחם שמה שלשת ימים.

וביונה (יונה ב') כתיב ויהי יונה במעי הדגה שלשה ימים וגו' וכן בגאולה העתידה כתיב. (הושע ב') יחינו מיומים וגו' פד הקמח: (תתסט) טעם.

שאם חל פורים ביום א' מתעניין ביום ה' שלפניו ולא ביום ו' שלפניו. משום כבוד השבת שלא יוכלו להכין צרכי שבת ביום התענית אם ה' מתעניין ביום ו' שלא הי' יכולין לטעון התבשילין של צרכי שבת לבוש סי' תרפ"ו סעי' ב': (תתע) עוד טעם.

לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנון ולא יתכן לעשות כן בע"ש שלא יוכלו להכין צרכי שבת. טור שם.

וטעם.

שאין מתעניין בניסן כמעשה שהי'. לפי שאין מתעניין בניסן.

הרא"ש.

ומה שלא נהגו להתענות שלשה ימים כנגד שלשה תענית של אסתר. כדי שלא להכביד על ש הצבור.

לבוש סי' תרפ"ו סעיף ג': (תתעא) טעם. שנוהגין ליתן קודם פורים ג' מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן.

זָכַר לְמַחְצִית הַשָּׁקֶל שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים בְּאֶדְרָל לְצִנְרָה קַרְבָּנוֹת הַצִּיבוּר וְנוֹתְנִים ג' מַחְצִית. מִשׁוּם דַּבַּר פִּי תִשָּׂא פְתִיב ג"פ תְּרוּמָה.

רמ"א סימן תרצ"ד סעיף א': (תתעב) טעם. שאין מברכין לשמוע מקרא מגילה כמו לשמוע קול שופר או לברך על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה.

מפני שבשופר צריך לברך לשמוע לפי שצריך שישמע התוקע קול ואם לא שמע לא יצא אבל במגילה יוצא בה בקריאה לבדה אע"פ שלא השמיע לאזנו כדאיתא בברכות נמצא שהקריאה עיקר שהקבנת הלב תלוי בה בלא שמיעה כק"ש.

אבודרהם וע"ל סעיף תתמ"ד: (תתעג) טעם. שאין הנשים מוציאות את האנשים בקריאת המגילה אע"פ שגם הם חייבים בקריאתה כיון שגם הם היו באותה הגוס ועוד שהגוס הי' ע"י אסתר.

משום דהוי כמו קריאת התורה. באר היטב סי' תרע"ה ס"ק ג': (תתעד) טעם.

שנהגו לומר הציבור ארבעת אלו הפסוקים בקול רם ואחר כך חוזר שליח ציבור אותם. איש יהודי.

ומרדכי יצא. ליהודים היתה.

פי מרדכי. כדי להרבות שמחה לילדים ולכל.

ועוד.

כדי לעורר הלב אם יתנמנם אחד מהם שלא ירדם. ואומרים אלו הפסוקים.

מפני שהם כתובים גבי מרדכי ומשום כבודו של מרדכי ושענגנו הגוס הי' על ידו כו'. אבודרהם: (תתעה) טעם.

שנהגין לומר בגשימה אחת מתחלת חמש מאות איש ואת פרשנדתא כו' עד עשרת. משום דעשרת בני המן היו שרי חמשים על אותן ה' מאות איש.

ט"ז סימן תר"צ ס"ק ט' בשם הרוקח. והיגו לכתחלה ודיעבד אם הפסיק ביניהם יצא.

רמ"א שם סעיף ט'. וכן כ' בס' מטה משה בשם התוס': (תתעו) טעם.

שנהגו שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ. כדי שימחה שמו על דרך מזה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב.

ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הקבעו. רמ"א שם סעיף י"ז וסמך לדבר והיה"אם" בן" הכות הרשע ס"ת המן מטה משה: (תתעז) טעם.

שאומרים ואתה קדוש אחר מקרא מגילה. ע"ש שאסתר אמרו שהיא סמוך לפסוק אלהי אקרא יומם וגו' דמנ' דרשינו מקרא מגילה.

וכתיב בתורה ואתה קדוש נמצא תקנה אסדר' קדושה. (מנהגים).

ועיין פרדס בליקוטי דינים. ומה שא"א ובא לציון.

לפי שאין גאולה בלילה. רוקח אות רל"ט.

וע"ל סעיף תרמ"ה:(תתעח) טעם. מאמר חז"ל אם כל המועדים יהיו בטלים ימי הפורים לא נבטלים.

לפי שפורים נפעל ע"י מרדכי ואסתר שמוח החכמה נתגלה ומופיע על כל העולמות כל היום והארה זו נשאר לנו לכל הדורות שבכל שנה ושנה בפורים נתגלה מוח החכמה כל היום ומאיר על כל העולמות.

משא"כ בשבתות וי"ט שאין מתנוצץ מוח החכמה במלכות רק בשעת התפלה. ולעתיד יקנים ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים ולא ילמדו עוד איש את רעהו כי בולם יודעים אותי מקטנם ועד גדלם כי אז יתגלה מוח החכמה בעולם דרך המלכות אז יהיו כל הימים בבחי' ימי פורים שנתגלה מוח חכמה דרך המלכות ולכן יתבטלו כל האורות המתנוצצים במועדות כי הם יהיו פשרגא בטיהרא לנגד גודל הבהירות של מוח החכמה.

כי אז יתפנה אל העמים שפה ברורה יחד לקרוא בולם בשם המיוחד מחמת התגלות החכמה עילאה וזהו ימי הפורים לא נבטלים כי יתגלה מוח החכמה כמו בפורים כל היום. מאור ושמש רמזי פורים.

וע"ל סעיף תקצ"ה: ובס"ח סימן שס"ט כתב בשם י"א דיוה"כ לא יתבטל והפירה יהי' על השגגות. ופי' המפרש אף שלעתיד יתבטל היצה"ר מן העולם ולא יהיו צריכים פירה אעפ"כ יהיו צריכים פירה על השגגות שהרי אף הנשמות לאחר מיתה חוטאים ונענשים פרוחו של נבות.

ועיין קונ"א בהשמטה לסעיף שמ"ח:(תתעט) טעם. שאין שום הנפירה במגילה.

מפני שניתנה לכתוב בדתי פרס ומדי ע"כ אין בה אפירות. ט"ז סי' של"ד ס"ק י"א בשם מרדכי: (תתפ) טעם.

שכתוב בגתנא ות'ש. כי בני המן שהיו סופרי המלך כתבו ענין מרדכי כה הגיד מרדכי על בגתן או ת'ש כלומר בין שניהם הי' העצה להמית למלך אבל לא נודע ממי יצא העצה תחלה שזה דוקא חייב מיתה ומחמת ספק תלו את שניהם.

ובהיות פן אין ראוי מרדכי לשקר כיון שגם שאחד נהרג בחנם ונעשה גם ונפרד תיבת או נעשה חובר אות א' בסוף תיבת בגתן ונעשה בגתנא ו' בתיבת ת'ש ונעשה ות'ש.

וזהו וימצא כתוב על בגתנא ות'ש אעפ"י שהם כתבו כי הגיד מרדכי על בגתן או ת'ש נעשה גם כנ"ל וא"כ בדין הרג המלך לשניהם ומרדכי ראוי לשקר. מדרש תלפיות אות א' בשם מדרש: (תתפא) טעם.

שצריך להאריך וי"ו דונותא. לסי' שכולם נתלו בזקיפה ושורה אחת זה על גב זה.

י"מ להאריך אותה בכתבתה והיא מן האותיות הגדולות. וי"מ להאריך בקריאה.

ונוהגין בשניהם. לבוש סי' תרצ"א סעיף ד': (תתפב) טעם.

שראה המן לעשות עץ כל כה גבוה של חמישים אמה. כי המן ראה בתלומו את מרדכי פורח על גבי ביתו.

וּכְדֵי לְמַיִם מֵאֵמֶר הַחֲלוּם הַזֶּה אָמְרוּ לוֹ זָרַשׁ אֲשֶׁתּוֹ וַחֲכָמָיו שִׁירָאָה לַעֲשׂוֹת עֵץ גְּבוּהָ יוֹתֵר מִבֵּיתוֹ שֶׁהִיא גְבוּהָ מְאוֹד קָרוֹב לַחֲמִישִׁים אַמָּה פְּדֻרָה בֵּית הַשָּׂרִים. וּכְדֵי שִׁיתְלָהּ מְרֻדְכֵי בְּאוֹיֵר לְמַעַלְהָ גְבוּהָ יוֹתֵר מִבֵּיתוֹ צְנוּהוּ לַעֲשׂוֹת הָעֵץ גְּבוּהָ נ' אַמָּה.

וּלְסוּף הִיא הַחֲלוּם מְרַמֵּז שֶׁעֲתִיד שִׁתְּשִׁים אֶסְתֵּר אֶת מְרֻדְכֵי עַל בֵּית הַמֶּן כֵּן יִפְלוּ כָּל אוֹיְבֵי הַשָּׂם. סֵפֶר הַחַיִּים: (תַּתְּפֹג) טַעַם.

שְׁבַהוּ"ר אָנוּ מִתְּפַלְלִין שִׁיעֲנָה ית' וַיִּוְשִׁיעֵנוּ בְּזִכּוֹת הַצַּדִּיקִים וְחוֹשְׁבֵין כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק וְלֹא חוֹשְׁבֵין אֶת שְׂאוֹל. וּבְפוֹרִים לֹא יִסַּד הַפִּיט פְּלוּם עַל בְּרַפְת אֶת צֶמַח דָּוִד כְּמוֹ שִׁיסַּד עַל כָּל בְּרַכָּה.

מִשׁוּם שֶׁדָּוִד וְשְׂאוֹל הָיוּ שׁוֹנְאִים ע"כ בְּהוּ"ר שֶׁהוּא נֶגֶד מֵדַת דָּוִד וְאִשְׁפִּיזָא דִּילָן לֹא נִזְכָּר שְׂאוֹל. וּבְפוֹרִים שְׂבָא הַנֶּס ע"י זָרַע שְׂאוֹל לֹא נִזְכָּר דָּוִד וְדָוִד רָאָה זֶה וְהִתְפַּלֵּל ע"ז.

ע"ד הַמְּדַרְשׁ זְכָרְנוּ הֵי בְּרַצוֹן עִמָּה וּפְקַדְנוּ בִּישׁוּעָתָהּ. כְּשִׁתְּעַשֶׂה נֶס לִישְׂרָאֵל ע"י מְרֻדְכֵי וְאֶסְתֵּר אֵהִי אֲנִי ג"כ נִזְכָּר שָׂם.

וְלָכֵן נִזְכָּר עַכ"פ שֶׁבְטוֹ וְאֵמֶר אִישׁ יְהוּדִי ע"ש שֶׁבְט יְהוּדָא שֶׁבְט דָּוִד. זָרַע קוֹדֵשׁ בְּשֵׁם הַרְבֵּה הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ מְלוֹכָלִין זצ"ל: (תַּתְּפֹד) עוֹד טַעַם.

שֶׁלֹּא יִסַּד הַפִּיטוֹן בְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁל פּוֹרִים פִּיט עַל בְּרַפְת צֶמַח דָּוִד. מִשׁוּם דְּכָל מְלַחְמָה נִיצַחַת הִיא ע"י מְלַחְמַת בֵּית דָּוִד דְּכַתִּיב יְדָה בְּעוֹנָרָה אֲנִיכִיף מִשָּׂא"כ מְלַחְמַת עֲמֶלֶק אָמְרוּ רז"ל דְּעֵיקָר הַמְּלַחְמָה הוּא ע"י בְּנֵי בְּנִים שָׁל רַחֵל כְּמִד"א אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֶּאֱזָן ע"כ לֹא יִסַּד לְשַׁבַּח גַּם מַחֲיִית עֲמֶלֶק בְּפוֹרִים בְּבְרַפְת צְמִיחַת קֶרֶן דָּוִד כִּי הוּא אֵינוֹ עֵיקָר בְּמְלַחְמָה הַזֶּה.

אֲגָרָא דְּפֶרְקָא: (תַּתְּפֹה) טַעַם. שָׂא"א הֵלֵל בְּפוֹרִים.

מִשׁוּם דְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה הַלֵּילָא. מִס' עֲרֻכִין דָּף י' ע"ב: (תַּתְּפוֹ) עוֹד טַעַם.

שְׂאִין אוֹמְרִים הֵלֵל עַל נֶס שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחוּץ לְאֶרֶץ. וְא"ת הָרִי יִצִּיאַת מְצָרִים הֵתָם כְּדַתְּנִיא עַד שֶׁלֹּא נִכְנסוּ לְאֶרֶץ הַנּוֹכְשָׁרוּ כָּל אֲרָצוֹת לְוֹמֵר שִׁירָה.

א"נ כְּדַרְבָּא הֵתָם הֵלְלוּ עֲבָדֵי ה' וְלֹא עֲבָדֵי פְרַעֲזָה אֲבָל הֵכָא הֵלְלוּ עֲבָדֵי ה' וְלֹא עֲבָדֵי אַחְשָׁרוֹשׁ אֶפְתִּי עֲבָדֵי אַחְשָׁרוֹשׁ אֲנִן הִילְכָהּ לֹא אֶפְשָׁר. שָׂם: (תַּתְּפוֹז) טַעַם.

שְׂאִין מְפֻטְרִין ר"ח שְׁחֵרִית וְכֵן חֲנוּכָה וּפוֹרִים. מְפֻנֵי בִּטּוֹל מְלָאכָה לְעַם (אֶף שְׁפוֹרִים מְנַהֲגָא שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה) חוּץ ט"ב שְׁחֵרִית מְפֻטְרִין אֶסּוּף אֶסִּיפָם עֵינֵן סִימָן תַּקְס"ו ס"א בַּהֲג"ה וּלְבוֹשׁ שָׂם.

וַיִּרְאֵה הַטַּעַם מִשׁוּם דְּבַט"ב הַכָּל בְּבִיהַכ"נ עַד חֲצוֹת וְלִיכָא בִּטּוֹל מְלָאכָה. וְגַם נִהְגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וּבְמִנְחָה יוה"כ מְפֻטְרִין בְּיוֹנָה.

דְּלִיכָא טוֹרַח שְׁפִינֵן דְּבַלֵּא"ה הַכָּל בְּבִיהַכ"נ עַד הַלֵּילָהּ. וּבַת"צ בְּמִנְחָה שְׁמֻפְטְרִין.

כְּדֵי שִׁיאֲמֵר דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים וְקוֹרִין דְּרָשׁוּ כו' נִנְעַם מְגָדִים. וְע"ל סַעִי קַנ"ד וְסַעִיף שֵׁט"ו וְסַעִיף ש"פ: (תַּתְּפֹח) טַעַם.

כְּשֵׁיִשׁ מִיֵּלָה בְּפוּרִים שְׁמָלִים הַתִּינוּק וְאַחֲ"כ קוֹרִין הַמְּגִילָה כְּדֵי שְׂיִהְיֶה ג"כ בְּכָלֵל יְהוּדֵי וְלוֹמַר לְיִהוּדִים הַיְתֵמָה אוֹרָה וּגו'. וְעוֹד דְּאוֹרָה זוֹ תוֹרָה וְשִׁמְחָה זוֹ מִיֵּלָה שְׁנֵאָמַר שֶׁשׁ אֲנָכִי עַל אֲמֶרְתֶּיךָ וּגו' וְהֵינּוּ שְׂיִסְמוּכוּ זוֹ לְזוֹ.

דְּרַכֵי מִשָּׁה סִימָן תְּרַצ"ג ס"ק ד': (תתפט) טעם. שְׂאִין אָנוּ קוֹרִין שְׁנֵי יָמִים מְגִילָה מְסַפֵּק. עֵי לְעֵיל סְעִי תתס"ד: (חתצ) עוֹד טַעַם. כִּי לֹא יַעֲבֹר כְּתִיב וְכִינּוֹן שְׁעִיר שְׂדֵינּוּ לְקָרוֹת בְּיוֹם י"ד אֵין לוֹ לְקָרוֹת בְּיוֹם ט"ו וְכָל שְׁפָן הַקּוֹרִים בַּט"ו אֵין לָהֶם לְקָרוֹת בִּי"ו מִשּׁוּם לֹא יַעֲבֹר.

אֲבוּדְרָהֶם: (תתצא) טעם. שְׁחֵיבּוּ חֲכָמִים לְהַשְׁתַּכֵּר בְּפוּרִים וְהֵלֵא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתוֹרָה מְזַכֵּיר שֶׁהוּא מְכָשׁוּל גְּדוֹל הַשְּׁכָרוֹת כְּמוֹ נַח וְלוֹט.

מְפָנִי שְׁכָל הַנְּסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בִּימֵי אַחַשְׁנָרוּשׁ הִי ע"י מִשְׁתָּה כִּי בַתְּחִלָּה נְטַרְדָּה וְשָׁתִי מִן הַמְּלָכוֹת ע"י מִשְׁתָּה הֵינּוּ שְׁנֵאָמַר בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינּוּ אָמַר לְהִבִּיא אֶת וְשָׁתִי וְכו' וּבָאָה אֶסְתֵּר תַּחְתֵּי ע"י מִשְׁתָּה שְׁנֵאָמַר נִיעַשׁ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתָּה גְּדוֹל לְכָל שְׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתָּה אֶסְתֵּר וְכו' וְכֵן עֲנִין הַמֶּן וּמְפִלְתּוֹ ע"י מִשְׁתָּה הֵינּוּ הִי וְלָכֵן חֵיבּוּלְהַשְׁתַּכֵּר בְּפוּרִים מְפָנִי שְׂבָא הַנֵּס בְּעַבּוּר מִשְׁתָּה הֵינּוּ שְׁעֵשְׂתָה אֶסְתֵּר וְעַתָּה יֵהִי נִזְכָּר הַנֵּס הַגְּדוֹל בַּשְּׁתִּיּוֹת הֵינּוּ.

אֲבוּדְרָהֶם. וְעֵינּוּ לְעֵיל סְעִיף תַּק"י: (תתצב) טעם.

שְׁנֵהֲגוּ לְהַשְׁתַּנּוֹת בְּמַלְבוּשִׁים שׁוֹנִים בְּזִמְן הַסְּעוּדָה וְשִׁמְחָה פוּרִים וְלֹא דְבָר רִיק הוּא. שֶׁהוּא לְזָכָר מֵהַ שְׁאָמְרוּ רַז"ל הֵם לֹא עָשׂוּ אֶלָּא לְפָנִים (מֵהַ שֶׁהַשְׁתַּחֲוּוּ בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר) אֶף הַקַּב"ה לֹא עָשָׂה עִמָּהֶם אֶלָּא לְפָנִים ע"כ מִשְׁתַּנּוּם בְּזִמְן הַשְּׁמִחָה בְּמַלְבוּשִׁים שׁוֹנִים וְלֹא נִיכָר הַפָּנִים שָׁל מִי הוּא.

בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר. וְעֵי לְעֵיל סְעִיף קַצ"ג: (תתצג) טעם.

שְׁמַרְדֵּכִי נִקְרָא שְׁמוֹ פְּתַחְיָה. שֶׁהִי פוֹתַח דְּבָרִים וְדוֹרְשָׁן.

וְיוֹדַע שְׁבָעִים לְשׁוֹן. עֵי פַחַד יִצְחָק אוֹת פ'.

וְכַתֵּב וְשִׁמְעֵתִי חִידָה פְּתַחְיָה זֶה מְרַדְּכִי עַל דְּרָךְ וְהִי רֵאשִׁיתָהּ מְצַעֵר וְאַחֲרֵיתָהּ יִשְׁגָּא מְאֹד בְּצוּרָה זוֹ: פְּתַחְיָה. מְרַדְּכִי.

(תתצד) טעם. שְׁנִקְרָאת אֶסְתֵּר.

עַל שֵׁם שֶׁהֵיְתָה מְסַתֵּרַת דְּבָרִים שֶׁלֹּא הַגִּידָה עִמָּהּ וּמוֹלְדָתָהּ. מ"ר אֶסְתֵּר.

עוֹד טַעַם. עַל שֶׁהֵיְתָה מְסַתֵּרַת עִצְמָהּ שֶׁלֹּא תִלְקַח אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ.

אֵילַת הַשֶּׁחַר. (תתצה) טעם.

לְמִנְהַג שֶׁג"פ בְּשִׁנָּה אוֹכְלִים לְבִיבוֹת. הוּא מְאָכֵל שֶׁהַבְּשָׂר מְכֻנְסָה בְּבָצֵק.

פוּרִים.

וְהו"ר.

וְעָרַב יוֹם כַּפּוּר מִשּׁוּם שֶׁהֵימִי הָאֵלוֹהִים כָּמוֹ יו"ט בְּאֲכִילָה וּשְׂתֵי וְלֹא יו"ט גָּמוּר שֶׁהָרִי מוֹתְרִין בְּמִלְאָכָה וּבְמו"מ וּא"כ הֵי"ט בְּאֲתַכְפִּיָּא וְלֹא בְּאֲתַגְלִיָּא. וְיָדוּעַ דְּרִשְׁתָּ חַז"ל וְשִׁמְחַתָּ בְּחֻגָה אֵין שְׂמִיחָה אֲלֵא בְּבִשּׁוֹר וְע"כ הֵימִים הָאֵלוֹהִים הַבִּשּׁוֹר בְּאֲתַכְפִּיָּא וְשִׂאֲכֻלִים בְּבִשּׁוֹר אֲבָל הוּא מְכֻסָּה בְּבִצָּק.

גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל. וְע"ל סְעִיף תִּשְׁל"ו: (תַּתְּצוּ) טַעַם.

לָמָּה תִּקְנוּ בְּפוּרִים מְשֻׁלוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְהוּ. לְהוֹרוֹת דְּשָׁם הֵי' נוֹחַ מְאוּיְבִיָּהֶם כִּי אִישׁ לֹא עָמַד בְּפִנְיָהֶם כִּי נָפַל פְּחָדָם עַל כָּל הָעַמִּים וְהִיָּתָה הַסְּעוּדָה בְּהַשְׁקֵט שְׁלֵא בְּחַפְזוֹן.

דְּרָךְ פְּקוּדֵי: (תַּתְּצוּ) טַעַם. שְׂאִין מְבָרְכִין עַל מַצּוֹת מְשֻׁלוּחַ מְנוֹת בְּפוּרִים.

דְּהָרִי גַם אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל יָצָא כַּמ"ש הֶרֶם"א סִי תִרְצ"ה סְעִיף ה'. מִשּׁוּם דְּעִיָּקָר מַצּוֹת מְשֻׁלוּחַ מְנוֹת כַּמ"ש בְּמַקְרָא אִישׁ לְרַעְהוּ שְׂפִירְשׁוּ אוֹהְבוֹ לְהַרְבוֹת הַשְּׁלוֹם.

וּמִי בּוֹחֵן לְכַבּוֹת לִידַע אִם חֲבִירוֹ אוֹהְבוֹ בְּאַמֶּת ע"כ לֹא נִתְקַן ע"ז בְּרִכָּה כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה בְּרִכָּה לְבִטּוּלָה. אֲרַחֲוֹת חַיִּים שָׁם בְּשֵׁם שׁו"ת מוֹר נְאֻהֲלוֹת: (תַּתְּצוּ) טַעַם.

שְׂאִין עוֹשִׂין פּוּרִים בְּאֲדָר רֵאשׁוֹן דְּהֵינּוּ בְּחוֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר כְּאֲשֶׁר כָּתוּב בְּמַגִּילָה. כְּדִי לְקַרֵב גְּאֻלַּת אֶסְתֵּר לְגְּאֻלַּת מְצָרִים וְנִתְּאָ כַּמ"ד פ"ק דְּמַגִּילָה קוּרִין אוֹתָהּ בְּאֲדָר הַשְּׁנַיִ.

וְאִמְרִינוּ מִסְמִיךְ גְּאֻלָּה לְגְּאֻלָּה טְפִי עֲדִירָה. מְהָרִי"ל.

וְע"ל סְעִיף תַּנ"ב: עֲנִינִי אֲרַבְעָה תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה (תַּתְּצוּ) טַעַם. שְׂיֵשׁ לִיזְהַר בְּכָל תְּקוּפָה מְאֻרְבְּעָתָן שְׁלֵא לְשִׁתּוֹת מִיָּם בְּשַׁעַת הַתְּקוּפָה.

מִשּׁוּם סִכְנָה שְׁלֵא יִתְנַזֵּק וְיִתְנַפֵּחַ. מְפִנִי שְׂתַקּוּפַת נִיסָן הוּא.

לְפִי שְׁנֵהֲפֹכוּ מִיָּמֵי מְצָרִים לְדָם לְפִי רַגְעָה. וְתַקּוּפַת תַּמּוּז.

לְפִי שְׂבִשְׁעָה שְׂאֵמֶר הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ וּלְאֲהָרֵן וְדַבְּרָתָם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמֵי וְגו' וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵן וְהִכּוּ אוֹתוֹ וְזָבוּ מִמֶּנּוּ דָם שְׂנֵאָמֶר הֵן הִכָּה צוּר וְיָזוּבוּ מִיָּם וְאֵין זִיכָּה אֲלֵא דָם שְׂנֵאָמֶר וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זָוֵב דָּמָה וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה לְקוּ כָּל הַמִּימוֹת בְּדָם.

וְתַקּוּפַת תַּשְׁרִי. לְפִי שְׂבִאוֹתוֹ פָּרַק בָּא אֲבָרָהֶם לְשִׁחוּט אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וְטַפְּסָפָה הַסַּפִּין דָּם וְאוֹתָהּ הַטְּיָפָה נִתְפָּרְשָׁה בְּמִימוֹת.

וְתַקּוּפַת טַבַּת הוּא. לְפִי שְׂבִאוֹתוֹ הַפָּרַק נִשְׁחַטָּה בֵּת יִפְתַּח וְנִהְפְּכוּ כָּל הַמִּימוֹת לְדָם וְאִי אֲפָשָׁר לְעוֹלָם בְּלֹא צַחְצוּחַ דָּם בְּאוֹתוֹן פָּרָקִים וְהוּא מְלַקֵּת.

וּי"א שְׂאֲרַבְעָה מְלָאכִים מְמוֹנִין עַל הַמַּיִם בְּאֲרַבְעָה תְּקוּפוֹת אֵלוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּתַקּוּפָתוֹ וּמִתְחַלְפִין וְכִשְׁנָה יוֹצֵא זֶה נִכְנָס וְעוֹמְדִין הַמַּיִם בְּלֹא שְׂמִירָה. וּי"א שְׂהַשְׁטָן מְשַׁלֵּיךְ טְפָה שֶׁל מָרָה בְּמַיִם.

וּי"א כִּי עַקְרָב מִתְגַּרְהָ עִם אֲרִי וְעַקְרָב מְשַׁלֵּיךְ טַפַּת דָּם בְּמַיִם כְּשִׂאוֹמְרִים תְּקוּפָה נוֹפְלָת אֲבוּדְרָהֶם. וְעִי' טו"ז יו"ד סִי קִי"ו ס"ק ד': (תַּתְּק) טַעַם.

שְׂבִאֲרַבְעָה תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה עוֹשִׂין שְׂמִירָה בְּבִרְזָל. כִּי בְּרִז"ל ר"ת "בְּלֶהָה" רַחֵל "זִלְפָּה" לֵאמֹר.

כְּדֵי לְהַכְנִיעַ ד' קְלִיפוֹת שֶׁלֹּהֶן שְׁלֵא יְהִי לָהֶם שְׁלִיטָה. עֵי דַעַת מֹשֶׁה פ' בְּלֶק: עֲנִינֵי מִילָה (תתקא) טעם.

לְמַנְהַג הָעוֹלָם שְׁעוֹשֵׁין סְעוּדַת זָכָר בְּלֵיל שַׁבַּת קוֹדֵם הַמִּילָה לְיֶלֶד הַיּוֹלֵד. לְפִי שְׁבָלִיל שַׁבַּת הוּא סְעוּדַת דַּחְקָל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין וְהַעֲלֵי לְמַלְכוּת וְהִיא הַנִּקְרָא הַמְטָרוֹנ'.

וּמִשׁ"ה צָרִיף לְהִיּוֹת שְׁמוֹנֶה יָמִים כְּדֵי שְׁיִרְאֶה פְּנֵי הַמְטָרוֹנ' תַּחַל'. הִיא הַמַּל' בְּלֵיל שַׁבַּת. וְלָכֵן עוֹשֵׁין סְעוּדַת זָכָר וְלִרְמֵז ע"ז כִּי עַפ"י אוֹתָהּ סְעוּדָה בָּא שְׁפַע קוֹדֶשׁ עַל הַזָּכָר לְהַפְּסוֹם לְבְרִיתוֹ שְׂאֵאע"ה. עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל פְּרִשְׁת אַמֶּר: (תתקב) טעם.

שְׁנוֹהֲגִין בַּשַּׁבַּת לְבַקֵּר אֶצֶל הַתִּינוּק הַנּוֹלָד. מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָבֵל עַל תּוֹרְתוֹ שְׁשִׁכַח.

ט"ז סי' רס"ה ס"ק י"ג בְּשֵׁם דְּרִישָׁה. (וע"כ אוֹכְלִין שָׁם עֲדִישִׁים): (תתקג) טעם.

שְׁקוֹרִין אֶת הַסְּעוּדָה בְּלֵיל שַׁבַּת שְׁקוֹדֵם הַמִּילָה שְׁלוֹם זָכָר. דְּאִיתָא בְּפִי מְרֻבָּה דָּף פ' ע"א רב וְשְׂמוּאֵל וְרַב אֶסִי אֵינְקֵלְעִי לְבִי שְׁבוּעַ הַבֵּן וְאֶמְרִי לֵה לְבִי יִשׁוּעַ הַבֵּן.

וּפִי ר"ת שְׁנוֹלָד שֵׁם בֵּן וְעַל שֵׁם שֶׁהוֹלֵד נוֹשֵׁעַ וְנִמְלֵט מִמְּעֵי אִמּוֹ כְּדַכְתִּיב וְהַמְלִיטָה זָכָר וְקַט לְשׁוֹן יִשׁוּעָה וְהִי רְגִילִין לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה ע"ש. וע"כ קְבַעוּהָ בְּלֵיל שַׁבַּת שֶׁהַכֹּל מְצוּיִן בְּבִתְיָהֶם וְנִקְרָא שְׁלוֹם זָכָר כִּי הַשַּׁבַּת נִקְרָא שְׁלוֹם: (תתקד) טעם שְׁמַדְלִיקִין גְּרוֹת בְּיּוֹם הַמִּילָה.

מִשׁוּם שְׁנֵאמַר לְיְהוּדִים הֵיטָה אוֹרָה וְגו' וְשִׁשׁוֹן זֶה מִילָה דְּכַתִּיב שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל אִמְרַתָּהּ וְגו' (יַעֲב"ץ). וְעֵי בְּשַׁבְּלֵי הַלְקֵט הַלְכוּת מִילָה ז' שְׁכָף הִי נוֹהֲגִין בְּיַמֵּי הַגְּזִירָה לְהַדְלִיק גְּרוֹת בְּבֵית שֵׁשׁ שָׁם בּוֹ בְּרִית מִילָה לְאוֹת וְלִסְמֵן לְעוֹבְרֵין דְּרָף שֵׁם שְׁיִפִירוֹ וְיִדְעוּ יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ שָׁם בְּרִית מִילָה וְיִלְכוּ שָׁמָּה לְשִׁמּוֹעַ הַבְּרָכוֹת.

וע"ל סעי' ק"ל: (תתקה) טעם. לְמַנְהַג יִשְׂרָאֵל שְׁיִהְיֶה הַסְּפִין שֶׁל מִילָה מְחוֹרָר בְּשָׁנֵי פִּיּוֹת לְשָׁנֵי הַצְּדָדִים.

בְּכַדִּי שְׁלֵא יָבֹא לִיְדֵי טְעוֹת וְיִתְחַתֵּן בְּהַצַּד הַשְּׁנַי שְׂאִינוֹ מְחוֹרָד וְיִסְפֵּן הַתִּינוּק וְאִסְמְכוּהָ אֶקְרָא וְחָרַב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם. דְּרָף פְּקוּדֵי: (תתקו) טעם.

שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לְחַלּוֹץ הַתְּפִלִּין עַד אַחַר הַמִּילָה. מִשׁוּם שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם אוֹת וְהַמִּילָה ג"כ אוֹת.

ש"ף סי' רס"ה ס"ק כ"ד: (תתקז) טעם. שְׁנֵהֲגוּ לַעֲשׂוֹת כֶּסֶף לְאֵלֶיהוּ.

מִפְּנֵי כְּשֶׁגָּזְרוּ בְּיָמָיו עַל הַבְּרִית וְנִתְקַבַּל לְדַבֵּר וּבְרַח לוֹ וְנִחְבָּא בְּמַעְרָה וַיֹּאמֶר ה' נוֹ מַה לָּךְ פֹּה אֵלֶיהוּ וַיֹּאמֶר קִנְאָה קִנְאָתִי לֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי עָבְרוּ בְּרִיתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לוֹ הַקַּב"ה חֲיִיף עַל מַה שֶׁקִּנְאָת עַל הַמִּילָה כֹּל זְמַן שֶׁיַּעֲשׂוּ אֶת הַמִּילָה תַּעֲיִד עֲלֵיהֶם שְׁקִינִימִים לְפִיכָף מוֹשִׁיבִין כֶּסֶף לְמִלְאָף הַבְּרִית שְׁנִקְרָא אֵלֶיהוּ שְׁנֵאמַר וּמִלְאָף הַבְּרִית אֲשֶׁר אַתֶּם חִפְצִים בּוֹ הִנֵּה בָּא אָמַר ה' צְבָאוֹת.

אֲבוּדְרָהֶם: (תתקח) טעם. שְׂאוּמְרִים בְּרוּף הֵכָא בְּקוֹל רֶם בְּשַׁעָה שְׁמַכְנִיסִין הַיֶּלֶד לְמִקּוֹם הַנוֹעֵד לְמוּלוֹ.

כי הָבֵא בְּגִימְטְרֵיָא שְׁמוּנָה ע"כ אוֹמְרִים בְּרוּךְ הַנִּימּוּל לְשְׁמוּנָה. שָׁם: (תתקט) טעם.
שְׁמֵרְכִין אֲשֶׁר קכ"ו על הַמִּילָה בְּעַל. מִפְּנֵי שְׁיִכּוּלָה לְהִיעָשׂוֹת ע"י אֲחֵרִים.

גְּבוּשׁ יו"ד סי' רס"ה סעי' א': (תתקי) טעם. שְׁאִין מְבָרְכִין שְׁהַחֲיִינוּ עַל הַמִּילָה.

מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְצֻנָה דְרַמְיָא אָבִי דִּינָא. וְעוֹד כֵּינּוּן שְׁיִישׁ צַעַר לָבֵן לֹא מִתְקַנֵּי בִּי רַבָּנָן
שְׁהַחֲיִינוּ אִי נְמִי שְׁיַעוּר חֲכָמִים פֶּן הוּא דָּלָא מְבָרְכִינוּ שְׁהַחֲיִינוּ אַפְחוֹת מְשַׁלְשִׁים יוֹם וּמִילָה
אִיתָא לְפָחוֹת מְשַׁלְשִׁים יוֹם אֲבָל פְּדִיוֹן הַבֵּן אֵינּוּ לְפָחוֹת מִל' יוֹם דִּינְצָא מְכַלֵּל גָּפֵל בְּעֵינָן.

שְׁבָלֵי הַלְקֵט הַלְכוֹת מִילָה אוֹת ד': (תתקיא) טעם. שְׁאָבִי הַבֵּן מְבָרַךְ לְהַכְנִיסוֹ אַחַר הַמִּילָה
אֲע"פ שְׁאָמְרוּ חֲכָמִים כָּל מְצוֹת פְּנֻלָן מְבָרַךְ עַלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן.

מִשּׁוּם דְּכָל מְצֻנָה שֶׁהִיא תְלוּי בְּדָבָר אַחַר לֹא מְבָרְכִינוּ אֲלֵא לְאַחַר עֲשִׂיתָן כְּגוֹן מִילָה
שֶׁהִיא בְּיַד אַחַר וְאָבִי הַבֵּן מְבָרַךְ. שָׁם: (תתקיב) עוד טעם.

לְפִי שְׁאִינָה כְּשֶׁאָר בְּרִכּוֹת שְׁמֵרְכִין לַעֲשׂוֹת הַמְצֻנָה אֲלֵא בְּרִכַּת שְׁבַח וְהוֹדָאָה הִיא שֶׁהָאָב
מוֹדֶה לְשָׁם וְשׂוֹכֵהוּ לָבֵן וְלְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ אָבִינוּ. אַבּוּדְרָהֶם: (תתקיג) טעם.

שְׁאָנוּ אוֹמְרִים בְּשַׁעַת הַמִּילָה כְּשֶׁם שְׁנֻכְנַס לְבְרִית. וְלֹא כְּשֶׁם שְׁהַכְנַסְתִּיו.

עפ"י מה דְאִיתָא (מְנַחֲוֹת דָּף מ"ג) גְּבִי דוֹד שְׁנֻכְנַס לְמַרְחֵץ רָאָה עֲצָמוּ עָרוּם אָמַר אוֹ לִי
שְׁעַמּוּד עָרוּם בְּלֹא מְצוֹת וְכֵינּוּן שְׁנֻכְר בְּמִילָה שְׁבַבְשָׁרוּ נְתִיבָה דַּעְתּוֹ. וְהִנֵּה אָנוּ רוֹאִים
בַּעוֹה"ר כְּאֲשֶׁר יִפְשַׁפֵּשׁ אָדָם בְּמַעֲשָׂיו הֵיטֵב יִרְאֶה שְׁאִין עוֹשֶׂה שׁוּם מְצֻנָה בְּלִי פְּנִינִי קֶצֶת
עכ"פ.

וְזֶה פִּי הַגְּמָרָא גְּבִי דוֹד כְּשֶׁנֻּכְנַס לְמַרְחֵץ פִּי כְּשֶׁפְּשַׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְרַחֵץ עֲצָמוּ מְצוֹתָא
עוֹנוֹתָיו וְרָאָה עֲצָמוּ עָרוּם בְּמְצוֹת שְׁאִין שׁוּם מְצֻנָה שְׁלֵא יְהִי בְּהַ קֶצֶת פְּנִינִי דְקָה מִן הַדְּקָה
עכ"פ עַד שְׁנֻכְר בְּמִילָתוֹ וְנְתִיבָה דַּעְתּוֹ כִּי בְּמְצֻנָה זֶה אֵין שׁוּם פְּנִינִי כִּי הַתִּינוּק כְּשֶׁמְלִין
אוֹתוֹ הוּא בֶּן ח' וּמָה פְּנִינִי יֵשׁ לוֹ.

וְזֶה שְׁאָנוּ מְבָרְכִין לְהַגְּמִילָה הַנִּימּוּל כְּשֶׁם שְׁנֻכְנַס לְבְרִית. בְּלִי פְּנִינִי כֵּן יִכְנַס לְתוֹרָה וּלְמַע"ט
בְּלִי פְּנִינִי בְּלִתִּי לַד' לְבַדּוֹ בְּשֶׁם הַרְבַּ הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מוֹהַר"ר בְּרוּךְ מִמַּעַנְבִּיז זְצוּק"ל:
(תתקיד) טעם.

שְׁמֵרְכִין אֶת עֶרְלַת הַדָּם בְּעַפְרָא. כֵּינּוּן שְׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא"י אָמַר הַקַּב"ה לִיהוֹשֻׁעַ אִי אַתָּה
יֹדַע שְׁאִין יִשְׂרָאֵל נְמוּלִין כְּתִיקוֹנָן חֲזוֹר וּמַל אוֹתָם פַּעַם שְׁנִית שְׁנֵא' מוֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנִית וְקִבֵּץ כָּל הָעָרְלוֹ' עַד שְׁעֲשֶׂה אוֹתָם כְּגִבְעָה שְׁנֵאָמַר וַיִּמַּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גִּבְעַת
הָעָרְלוֹת וְהִי יִשְׂרָאֵל לֹקַחִין אֶת הָעָרְלָה וְאֶת הַדָּם וּמְכַסִּים אוֹתָם בְּעַפְרָא הַמְדָּבָר וְכִשְׁבָּא
בְּלַעַם הַקּוֹסֵם רָאָה אֶת כָּל הַמְדָּבָר מְלֵא מַעֲרָלָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָמַר מִי יוֹכֵל לַעֲמוֹד בְּזִכּוֹת
בְּרִית דָּם מִילָה שֶׁהוּא מְכֻסָּה בְּעַפְרָא שְׁנֵאָמַר מִי מְנָה עֶפְרָא יַעֲקֹב מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים מְכַסִּין
אֶת עֶרְלַת הַדָּם בְּעַפְרָא הָאֶרֶץ.

פְּרָקִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: (תתקטו) עוד טעם. מִשּׁוּם דְּכַתִּיב אִם רָעַב שׁוֹנְאָה הָאֲכִילָהּ לֶחֶם
וְכַתִּיב בְּנֻחַשׁ וְנֻחַשׁ עֶפְרָא לֶחֶמוֹ וְחוּל ג"כ עֶפְרָא הוּא וְכָבֵר יְדַעְתִּי בְּסִיד הַקַּבְלָה שֶׁהָעָרְלָה

הוא מִפֶּחַ הַנְּחֹשׁ לְכַף מִנִּיחִין אוֹתָהּ בְּעֶפֶר לְתַת לָהּ לַחֲמָה וְלִסְתָּוֶם פִּיָּה מִלְקַטְרַג ע"ד סוד
הַעֲזָאוֹל.

לְבוֹשׁ יו"ד סי' רס"ה סעי' י'. וע"ל סעי' ה': (תתקטז) טעם.

כְּשֵׁאוֹמֵר וְאוֹמֵר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַי נֹתֵן בְּאֶצְבָּעוֹ מִן הַיַּיִן עַל שְׂפַת הַתִּינוּק. מִשׁוּם דְּאִמְרִינָן
בְּמִדְבַר סִינֵי רַבָּה שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרִיכוֹ מִשֶּׁה מֶל וְאֶהְרֵן פּוֹרַע וִיהוֹשֻׁעַ מִשְׁקָה פִּי
לְפִי שְׂפָל אוֹתָן אַרְבָּעִי שְׁנָה שֶׁהִי בְּמִדְבַר לֹא הִי מוֹלִים מִפְּנֵי טֹנַח הַדְּרָךְ וּמִפְּנֵי שְׂלֹא
נִשְׁבָּה רוּחַ צְפוֹנִית וְעַכְשָׁיו שְׁהִיו עוֹמְדִים לְהִרְגֵּל לֹא רָצוּ מִשֶּׁה וְאֶהְרֵן שְׁיִהְיֶה גוֹ בְּלֹא מִילָה
וּבְלֹא קַבְלַת מִצְוָה וְלָכֵךְ הִי מִשֶּׁה מֶל וְאֶהְרֵן פּוֹרַע וִיהוֹשֻׁעַ מִשְׁקָה אוֹתָם עֶפֶר הַעֲגָל שְׁעָשׂוּ
כְּמוֹ שְׂנֹאֵמֵר וַיִּקַּח אֶת הַעֲגָל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׁרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם
וַיִּשְׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵרָז"ל מִלְמַד שְׂבָדָקוֹן כְּסוֹטוֹת וְאוֹתָהּ הַשְׂקָאָה הִיְתָה לָהֶם בְּשַׁעַת
מִילָה וּפְרִיעָה לְמוֹת וְלֹא לְחַיִּים וְאֵנּוּ אוֹמְרִים הַשְׂקָאָה אוֹ שֶׁל שַׁעַת מִילָה וְהַפְּרִיעָה יֵהִי
לְחַיִּים וְלֹא כְּאוֹתָהּ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ.

וְמָה שְׂאוֹמֵר וְאוֹמֵר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַי ב' פְּעָמִים. לְרַמּוֹז שְׁזוֹכָה ע"י הַמִּילָה לְשָׁנֵי עוֹלָמִים
הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.

אַבוּדְרֵהֶם: (תתקיז) עוֹד טַעַם. שְׁנוֹתָן מִן הַיַּיִן עַל שְׂפַת הַתִּינוּק מִשׁוּם שְׁהַבְּרָכוֹת בְּשִׁבְלֵוֹ
הוּא.

מ"א סי' רס"ט ס"ק א': (תתקיח) טעם. שְׂאוֹמְרִים פְּסוּק הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב כָּל"ח.

ע"ש שְׁהַמִּילָה נִקְרָאת טוֹב כְּדִאִמְרִינָן בַּמֶּס' סוֹטָה וַתֵּרָא אֲנֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא שְׁנוֹלֵד מֵהוֹל
וְזֶה הוֹדוּ לָהּ כִּי בְּעֵבוֹר הַמִּילָה אֵנּוּ נִיצְלוּ מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֵנָם. אַבוּדְרֵהֶם.

וְמָה שְׂאוֹמְרִים אוֹתוֹ שְׁנֵי פְּעָמִים. מִשׁוּם שְׂאֶרְבָּעָה צָרִיכִין לְהוֹדוֹת חוֹלָה שְׁנִתְרַפָּא וְהַיּוֹצֵא
מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְכו' וְכֵן הַנּוֹלֵד הַזֶּה יֵצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְגַם הַיּוֹלֵדֵת הִיְתָה חוֹלָה וְנִתְרַפָּאת
וְע"כ אֵנּוּ מוֹדִים עֲבוּרָם.

מְהֵרִי"ל: (תתקיט) טעם. שְׁמַנִּיחִין לוֹמֵר עָלֵינוּ עַד לְאַחַר שְׁמָלוֹ הַתִּינוּק.

כְּדִי לְכַלּוֹל גַּם הַתִּינוּק הַנִּכְנָס לְבְּרִית. בַּמ"ש שְׂלֹא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת.

יַעֲב"ץ: (תתקכ) טעם. שְׁנוֹהֲגִין שְׁשׁוֹלְחִין דוֹרוֹן לְנַמּוֹל.

כַּמ"ש שֶׁהַקַּב"ה כָּאֵן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה א"י כְּשִׁמְלָה. שָׁם: (תתקכא) טעם.

לְהַמְנַהֵג שְׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַתִּינוּק לְהַמִּילָה (שְׁקוֹרִין קְנוּאֲטָעֵר) שׁוֹלַח לְהַסְעוּדָה חֲלָה אַחַת
שְׁקוֹרִין קְנוּאֲטָעֵר קוּיִלִּיטֵשׁ. וְרַקִּיק אֶחָד שְׁקוֹרִין רַעֲשִׁיטְקַע.

כִּי בַּיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים הִי הִרְבָּה שְׁהִיו אוֹכְלִין רַק חוֹלִין שְׁנַעֲשָׂה עַל טְהַרַת הַקּוֹדֶשׁ. וּבְבֵית
הַיּוֹלֵדֵת כְּעַת אֵינְנוּ בְּטְהָרָה.

ע"כ שׁוֹלַח הַקּוֹנְאֲטָעֵר אֶת הַנָּ"ל כְּדִי שְׁגַם הֵם יוֹכְלוּ לְאָכּוֹל עַל הַסְעוּדוֹת מִצְוָה. בְּשֵׁם הַרְבֵּ
הַצְדִּיק הַקּוֹדֶשׁ מוֹהַר"ר שְׁלוֹם אַב"ד דַּק"ק קְאָמִינְקָא זְצוּק"ל: (תתקכב) טעם.

שְׁקוֹרִין לְהַמְחִיזֵק הַתִּינוּק עַל בְּרָכְיוֹ סַנְד"ק. שֶׁהוּא ע"פ מֵה שֶׁכָּתַב בְּזוֹהַר פְּקוּדֵי דָף רנ"ה ע"ב בְּזִמְנָא דְאַתְגָּזַר ב"נ כו' הֵהוּא סַנְד"א כו' אֲתַבֵּר וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלְּטָאָה וּלְקַטְרָגָא כו' דַּעֲתַעְבִּיד סְנִיגוֹרָיָא עַל יִשְׂרָאֵל ע"כ וְנָהוּ שְׁקוֹרִין אוֹתוֹ סַנְד"ק.

כִּי הוּא נִדְרָשׁ בַּר"ת "סְנִיגוֹר" נַעֲשֶׂה "דִּין" קְטִיגוֹר. הַגְּהוֹת מֵהַרצ"א לְהַגְּאוֹן הַקְּדוּשׁ מְדִינֹב זְצוּק"ל: (תַּתְקַכְג) טַעַם.

שְׂאִין כּוֹפְלִין לְתַת בְּנֵיו לְסַנְדֵּק אֶחָד פְּעַמִּים וְשֵׁלֶשׁ. רַק לְכָל בֶּן בּוֹרֵר סַנְדֵּק אַחֵר. מִשׁוּם דְּאִתְמַר פ"ק דְּיוֹמָא פִּהֵן שֶׁהַקְּטִיר קְטוֹנֵת פַּעַם אַחַת לֹא שִׁינָה עוֹד לְעוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהַקְּטוֹנֵת הָיָה מַעֲשִׂיר דְּכַתִּיב יִשְׁמֹו קְטוֹרָה בְּאַפָּה וְסִמִּיךְ לָיָה בְּרַף ה' חִילוֹ לְפִיכָה בְּכָל פַּעַם הָיוּ מַעֲשָׂרִין פִּהֵן אַחֵר.

וְה"נ גְּדוֹל מְצַנֵּת בַּעַל הַסַּנְדֵּק שֶׁרָגְלֵיו נִדְמֹו לְמַזְבֵּחַ כְּאֵלוֹ מִקְטִיר קְטוֹנֵת לְשִׁמִּים. מְהֵרִי"ל בְּשֵׁם רַבֵּינוּ פְּרִיץ ע"ה: (תַּתְקַכְד) טַעַם.

שְׁקִינִים אֲבָרְהָם אָבִינוּ ע"ה כָּל הַתּוֹרָה אִפִּי ע"ת שֶׁלֹּא עִפ"י הַדִּיבּוּר וּמְצַנֵּת מִיֵּלָה לֹא רָצָה לְקַיֵּים עַד שֶׁצָּוָה לוֹ הַקַּב"ה. לְפִי שֶׁלֹּא רָצָה לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁהַקַּב"ה צָוָה לוֹ כְּאַשְׁרֵי בְּאַמַּת אָמַר לוֹ אֲשַׁכּוּל כְּשֶׁהָיָה נִמְלָךְ בּוֹ עַל הַמִּיֵּלָה אָמַר לוֹ אֲשַׁכּוּל אֲתָה מְחַיֵּיב נַפְשִׁי.

וְא"כ אִם אֵינוֹ מְצַנָּה וְעוֹשֶׂה וְהַסְתַּפֵּן יֵהָא מְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ כִּי מִי אָמַר לוֹ לְהַסְתַּפֵּן וּלְכָה הַמְתִּין עַד שֶׁצָּוָה לוֹ הַקַּב"ה וְאָז הִי מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עִפ"י דְּבוּרוֹ וּגְזֵרַת הַמְּלָךְ עָלָיו. מְסוֹנֵת הַבְּרִית: (תַּתְקַכְה) טַעַם.

שְׁנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה וּמִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה בְּיוֹם הַמִּיֵּלָה. יֵשׁ סִמּוֹף לָזֶה. וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתָּה גְּדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֵל וְכו' דְּרָשִׁי דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת בְּיוֹם הַג"מ לְאֵת יִצְחָק הַג"ג בְּגִימְטְרִיָּא ח'. אֲבוּדְרָהֵם.

וּזְמַנָּה בְּיוֹם הַמִּיֵּלָה וְלֹא בְּלִילָה רְמָז וּמִלְתָּה א"ז (בַּח') יֹאכַל ב"ו (בַּח') בּוֹ בְּיוֹם. יַעֲב"ץ: (תַּתְקַכּו) טַעַם.

מֵה שְׁנַתְפִּשֵׁט הַמְּנַהֵג שְׂרׁוּב הַסְּעוּדוֹת בְּרִית מִיֵּלָה עוֹשִׂין בְּלִילָה (עִי' מ"א סִי' תַּקְנ"ט ס"ק י"א). מִשׁוּם דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ וַיִּז"ל כָּל מִי שֶׁהוּא מַגִּישׁ אֶת בְּנוֹ לְמִיֵּלָה כְּאֵלוֹ פִּהֵן הַגְּדוֹל מִקְרִיב מִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ עַל גְּבֵי הַמַּזְבֵּחַ.

(וְכֵן הוּא בַּס' כַּד הַקְּמַח אוֹת מ.) וְקִרְבֵּן דִּינוֹ הוּא שֶׁהַלִּילָה הוֹלֵךְ אַחֵר יוֹם שֶׁלְּפָנָיו. מִש"ה מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת סְעוּדוֹת בְּרִית מִיֵּלָה בְּלִילָה שֶׁל אַחֵר הַמִּיֵּלָה (א) רְאִיתִי בְּאִינָה סְפָר: (תַּתְקַכּז) טַעַם. שְׁנֵהֲגוּ אֲנָשִׁי מַעֲשֶׂה בְּעַת שֶׁכִּיבְדוֹ אוֹתָם בְּכִיבּוּדָא דְּמְצוּנָה בְּמִילַת בֶּן זָכַר וְכִיּוֹצֵא וְאִפִּי לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה נוֹתְנִים דְּבַר מֵה לְצַדִּיקָה.

בְּכַדִּי שֶׁלֹּא תֵהִי הַמְּצוּנָה בְּמַגְנָא. אֲגָרָא דְּפִרְקָא אוֹת רַפ"א: (תַּתְקַכּח) טַעַם. שְׁנֵהֲגוּ לְשִׁמְחַת חֲתָן וּבַעַל כְּרִית שֶׁיַּעֲלוּ לַתּוֹרָה בְּצִיבּוּר. לְפִי שֶׁמְצוּנַת חֲנוּפָה הִיא קִיּוּם וְהַעֲמָדָה לַתּוֹרָה שָׂאֵם אֵין פו"ר אֵין תּוֹרָה.

וכן המילה היא קיום התורה שלא ניתנה אלא למולים. ועוד שהמילה והתורה נקראו ברית ובשבילם נברא העולם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו'.

והחנופה והבנים הם עיקר שמחת האדם שישאר אחריו ראשית. לכן ראו הקדמונים שיהי' שמחים בת"ת שהיא עיקר שמחת כל ישראל פדכתיב פקודי ה' ישירים וכו' וזה נדאי פבוד התורה שמעלה שמחתה על שמחתם פדכתיב נגילה ונשמחה פה.

דהיינו כ"ב אותיות שהתורה נתנה בהם. והיינו טעמא דיום ש"ת שעולים פולם ומברכין פענו אחד.

פחד יצחק אות ס' בשם שו"ת גינת נרדים: (תתקכט) טעם. שאנו קורין את הילד או הילדה בשם אלטער או אלטע למי שאינו מתקיים לו בנ"ר.

פדי לכסות על שמו ושלא יהי' פח ביד השטן לפנע בו וקוראין אותו זמן פלומר שינפה לזקנה ושגור פפי פולם לברכה. ובמדבר קדימות להרב חיד"א מערכת נ' הביא בשם האר"י ז"ל.

שאביו של נח לא קרא שמו עד שנתגדל כי מה שהוא באתגליא שלטא ביה עינא ולכן פתיב ניחוי למך ויולד בו נאח"כ ויקרא שמו נח: (תתקל) טעם. שאין מברכין שהשמחה במעונו.

משום צערא דינוקא. אבודרהם.

ועי' פתובות דף ח' ע"א: עניני פדיון בכור (תתקלא) טעם. שקבעו ליתן בעד פדיון הבכור ה"ס.

פנגד ה"ס שקבלו הפדיום מאת הענדפים על פדויי הלויים. יעב"ץ: (תתקלב) טעם.

שהפנה שואל אותו במאי בעית טפי דמשמע שנותן לו הברירה שהרי אם רצה האב להניח הבן לפנה אינו יוצא בזה כמ"ש הרמ"א סי' ש"ה סעי' י'. פדי לחשב הפדיון על אביו אומר פן לעשות לו חשק לפדותו דאולי לבו מהסס לפדותו בממון פולי האי פאילו נאנס לכך ואז אין בנו פדוי כדא"ר חנינא לההוא גברא (בכורות דף נ"א ע"ב) לא גמרת דיהבית מידעם ביש עבדת פי' דבר רע עשית מה שאזיל ויתב קמיה פדי שיראנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו ה' סלעים שנתן לפדיון בנו הילכה אפי' לא אחזירם אין בנה פדוי לכן פדי שיתן ברצון א"ל הפנה במאי בעית טפי.

משום שנאמר פי לי כל בכור. ואם יחפון האב שלא לפדותו יש לו לחוש שמא יחזור הקב"ה ויקחנו ממנו.

פתחי תשובה סי' ש"ה ס"ק י"ב בשם ת' חוט השני סי' צ"ב. ותיים לפדותו ביום ל"א פדי שיעברו עליו שלשים יום.

יו"ד סי' ש"ה סעי' י"א: (תתקלג) טעם. שאומרים העולם שפעודת פדיון הכן.

עולה במקום פ"ד מעניתיים פי פ"ד הוא פענון פ"ד מעניתיים שמתענון שובבי"ם. (עם ההפסקות) והוא פנגד פ"ד שנים של יעקב שאמר פחי וראשית אוני.

שְׁלֵא רְאָה קָרִי מִיָּמָיו. לְתַקֵּן מֵה שֶׁפָּגַם אָדָם הָרֵאשׁוֹן עִי' דְּבִשׁ לְפִי מֵעֲרַכְתָּ י' אוֹת כ"א י"ו בְּגִימ' הַשֵּׁם חב"ו.

וְהוּא סוּד הַמְּבֹנָאָר בַּסְּפֵה"ק לְקַבֵּץ הַנְּדָחִים וְנִעְשָׂקִים יְכוּוֹן שֵׁם חב"ו הַיִּנְצָא מִפְּסוּק "חֵיל" בְּלַע "וַיִּקְיָאנוּ. ו' כִּי הִכַּל עוֹלָה לִן' שְׁעָרֵי בֵינָה.

שְׁמַעְתִּי מֵאֲדָמוֹ"ר הַרְבַּ הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מֵאֲלֶעָסֶק שְׁלִיט"א: (תַּתְּקַלֵּד) עוֹר טַעַם. כִּי פ"ד תַּעֲנִיתִים הוּא פְּמַנֵּן אוֹתִיּוֹת אַחַע"ה הַיּוֹצֵאִים מִן הַחֲזִיק פְּמוֹ שְׁמַתְעִינֵן בִּימֵי שׁוֹבְבֵי"ים.

וְהוּא ע"ד שְׁכַתְּבֵי בַס' חֲרִידִים דְּכָמוֹ שֶׁהַבְּרִית הַמְּעוֹרָרָה לְבִטְלָה מְטַמָּא כֵּן בְּבְרִית הַלְּשׁוֹן הַדְּבָרִים בְּטָלִים מְטַמָּאִים וְנִבְלָוֹת הַפֶּה מְטַמָּא כְּמוֹ הַזְּנוּת. וּבְהִדְיָא פְּתִיב וְלֹא יִרְאֶה בָּךְ עֲרוֹת דְּבָר וְשָׁב מֵאֲחֲרֵיךְ.

וה"ה שְׁאָר הַתּוֹעֵבוֹת הַתְּלוּיִן בְּפֶה נְמִי מְטַמָּאוֹת פְּגוֹן דְּבָר שְׁקָר מְרָמָה חֲנֻפָּה גְּאוּנָה לִיצְנוּת וְכ"ש שְׁתִּיקָה מְדַבְּרֵי תוֹרָה וְתַפְלָה וְכֵן הַדִּיבּוֹר בְּעִזּוֹת נְמִי מְטַמָּא. וְג"כ עַל דְּרָךְ הַנְּזָ"ל וְזֶהוּ שֶׁכ' בַּפ' בְּמִדְּבָר פְּדִיּוֹם.

שְׁהוּא פְּנִגָּד פ"ד יוֹם: (תַּתְּקַלָּה) טַעַם. שְׁאִין מְבָרְכִין עַל סְעוּדַת פְּדִיּוֹן הַבֵּן שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעֲוָנוֹ.

מִשׁוּם דְּחִיב לְפָדוֹת אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אִם מֵת לְאַחַר ל' וּמֵאַחַר שְׁאִין שֵׁם לְבָרְךָ שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעֲוָנוֹ לֹא פְּלוּג רַבְּנָן בְּכָל פְּדִיּוֹן. מְהֵרִי"ל: (תַּתְּקַלּוּ) טַעַם.

שְׁאִין מְקַיְימִים בְּגוֹלָה מְצוּה פְּדִיית פֶּטֶר חֲמוֹר. מִשׁוּם דְּאֶפְשָׁר לִהְיוֹת דְּאִין לְנוּ פֶהֲנָן יְדוּעַ בְּיַחוּסוֹ וּפְדִיּוֹן הַבֵּן שְׁאִין דֹּא"א בְּעִנְיָן אַחַר וְגַם לֹא נִפְקָא לִן רִיעוּתָא בְּזֵה אֲבָל פֶּטֶר חֲמוֹר אֶפְשָׁר יִתֵּן הַפְּדִיּוֹן לְכַהֵן שְׁאִינוֹ כֵּהֵן בְּאֵמַת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶטֶר חֲמוֹר וּבְאֵמַת הוּא אֲסוּר בְּהִנְאָה פִּינּוֹן שְׁלֵא נִפְדָּה בְּנִתְיָנָא לְכַהֵן כו' וְאִם תִּקְשָׁה א"כ יֵשׁ לְנוּ לְקַיְיִם מְצַנֵּת עֲרִיפָה.

י"ל מִשׁוּם דְּהַכֵּל יוֹדְעִין דְּמְצַנֵּת פְּדִי' קוֹדֶמֶת לְמְצַנֵּת עֲרִיפָה וְכִשְׁיִרְאוּ שְׁאִין מְקַיְיִמִין מְצַנֵּת פְּדִי' רַק עֲרִיפָה יְבוֹאוּ לְהוֹצִיא לְעַז עַל הַכְּהֻנִּים ע"כ הַנְּהִיגוּ לְמַכְפֹּר לְגוֹי פְּדִי' לְפִטְרוֹ מְבַכּוֹרָה כְּמוֹ בְּבָכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

אֲבָל שְׁמַעְתִּי שְׁבֵאָה"ק נוֹהֲגִין גַּם הַיּוֹם לְפָדוֹת הַפֶּטֶר חֲמוֹר וְאֶפְשָׁר מִשׁוּם דְּמַחְזְקִין בְּיַחְסִין טְפִי מִיָּנּוּ. דְּרָךְ פְּקוּדֵיךְ: (תַּתְּקַלּוּ) טַעַם.

שְׁנַשְׁתַּנּוּ פְּטָרֵי חֲמוֹרִים מִפְּטָרֵי סוּסִים וְגַמְלִים. גְּזֵרַת הַכְּתוּב הוּא וְעוֹד שְׁפִייעוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם שְׁאִין לָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֵא הָיוּ עִמּוֹ תִּשְׁעִים חֲמוֹרִים מְעוֹלִים טְעוּנִים מִכְּסָפָם שֶׁל מִצְרַיִם.

מִס' בְּכוֹרוֹת דָּף ה'. עֲנִינֵי אִישׁוֹת (תַּתְּקַלָּה) טַעַם.

שְׁכוּתְבִין בְּתַנְאִים הַמְּגִיד מְרֵאשִׁית אַחֲרִית. ע"ד שְׁאֲמָרוּ חז"ל שְׁמ"ם יוֹם קוֹדֶם יְצִירַת הַנּוֹלָד ב"ק יוֹצֵא בַת פְּלוּנִי לְפְלוּנִי.

זֶרַע קוֹדֶשׁ לט"ו בָּאָב: (תַּתְּקַלֵּט) טַעַם. שְׁמוּלִיכִין אֶת הַחֲתָן בְּשִׁבְתָּ שְׁקוֹדֶם הַחֲתוּנָה אֵל הַבַּהֲכַנְ"ס וְקוֹרִין אוֹתוֹ לְתוֹרָה וּבְשִׁבְתָּ שְׁאֲחַר הַחֲתוּנָה ג"כ.

משום שראה שלמה שמדת גמילות חסדים גדולה לפני המקום וכשפנה בית המקדש פנה שני שערים אחת לתנ"י כו' והיו ישראל הולכין בשבתות ויושבין בין שני שערי הללו והנכנס בשער תנ"י היו יודעין שהוא חתן והיו אומרים לו השוכן בבית הזה ישמחה בנים ובנות כו' משחרב בית המקדש התקינו שיהא תנ"י הולכים לבתי פנסיות ולבתי מדרשות ואנשי מקום רואין את החתן ושמחים עמו ויצאו ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים ועליהם הוא אומר בא"י גומל שחר טוב לגומלי חסדים.

פרקי דרבי אליעזר י"ז. ומזמרים לאחר הקריאה.

אחד יחיד ומיוחד. אל נדרש לזכר לבב אשר שואל.

אף טוב לישראל הללויה: (תתקמ) טעם. שזרקין על החתן בשבת שקודם החתונה כשעולה לתורה אגונים ושקדים וצמוקים.

משום שאגוז בגימטרי' חט' ובגימטרי' טוב לרמז שמוחלין לו על כל עונותיו ומכפרין לו כל חטאתיו ושקדים הוא פרי הממחר להתבשל ולהוציא פרי פן יזכה ג"כ להוציא פירותיו ולהוליד תולדות וצמוקים הם ענבים גרועי' עם מעט לחלוחית לרמז לו שלא תוכל אותו אשתו להביאו לידי חטא כמו חנה שפסחה ענבי' ונתנה לאדה"ר אבל ענבים הם גרועי' הם ואין בהם לחלוחית: (תתמא) טעם.

תענית חתן. מפני שבאותו יום מוחלין לו כל עונותיו א"נ חיישינן שמא יהי שכיבוב בשעת קידושין.

מ"א סי' תקע"ג. וחתן שיום חתונתו הוא בר"ח שאינו מתענה (אם לא בר"ח ניסן) מ"מ יאמר הוידי בתפלת מנחה.

עיון תפלה בשם הגאון הצדיק מבוטשאטש. וכן הוא בס' פ"ר שלמה.

אלמן ואלמנה מתעניין ביום חתונתו אף לטעם מחילת עונות ואף יש לו אשה במקום שנושאין ב' נשים. עי' פ"מ א"ח סי' תקע"ג ס"ק א': (תתקמב) עוד טעם.

מה שמתעניין החתנים. עד לאחר הברכה.

מפני שהמצנה חביבה עליהם כדרך שעושין חסידים הראשונים שהיו מתעניין על מצנה החביבה כגון לולב ושאר דברים. רקח סי' שנו"ו בשם אגדה: (תתקמג) עוד טעם.

משום דליכא פתובה דלא רמו בה תיגרא לכך מתענה לבטל הפורעניות. שדי חמד מערכת חתן וכלה בשם מהר"י מברונא כ"י: (תתקמד) טעם.

שהחתן מתענה בר"ח ניסן. מפני שהוא אחד מן הימים שמתעניין בהם שבו מתו בני אהרן.

רמ"א סי' תקע"ג. ולפ"ז אף בכ"ח בכסליו שהוא ג"כ אחד מימי' שמתעניין בהם ג"כ מתענה בו ביום חתונתו שבו שרף הויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמ' כדלקמן סי' תק"פ ולא הזכירו הרב לפי שאין רגילין לעשות נשואין בסוף חודש.

ט"ז שם בשם הב"ח: (תתקמה) טעם. דליכא פתובה דלא רמי בה תיגרא.

משום דאיתא שאדם הראשון נתנה דו פרצופין נבראו ואח"כ נסרם הקב"ה לשנים ותחלה היתה דבוקה עמו אחור באחור והנסיכה היתה להתדבק עמו פנים בפנים וע"כ קודם היחוד צריף להיות בחי' נסיכה להתלק ממנו.

בית אהרן: (תתקמו) טעם. שאמרו ו"ל האי עלמא כבי הילולא דמיא.

ע"ד אומרם ו"ל כל העולם וכו' נתנינא בני די לו בקב חרובין כו' והנה ליפא פתופה דלא רמי בה תיגרא ועפ"י הרוב המחותנים בעצמם אין להם שמחה פי נהפך להם ר"ל כמ"פ לתוגה ורק האנשים של פי הילולא הם הם שותים ושמים ואין אתם יודע עד מה והוא כמו שכל העולם נזון בשביל הצדיק והוא בעצמו אין לו הנאה מזה העולם.

ראיתי באינה ספר: (תתקמז) טעם. מנהג ישראל שביום חתונתו וביום שמחת לבו של אדם ביום שנכנס לחופה עם בת זוגו שולחת לו טרית עם ד' ציצית ל"ב חוטין.

הוא עפ"י מה שכתב האריז"ל דמצוה זו סגולה להנצל מזנות וסמוכין לזה מפסוק נואף אשה חסר לב היינו אם חסר הל"ב חוטין. ע"כ רומזת לו הרי שלף לפניה חלקה הנחתן לה מה' אשה משכלת ליתן לב לשמוח בחלקו דייקא.

אור המאיר לסוכות: (תתקמח) טעם. שסותרין שערות ראש הפלה וקולעין אותה מחדש קודם החופה.

שכן הקב"ה קלע לחנה וקשטה בכ"ד קשטים וביאה אל האדם. עי' עירובין דף י"ח ע"א: (תתקמט) טעם.

שהפלות הבתולות פרועות ראשן וסותרין קליעת שערן. מפני שאריכין טבילה וחפיפת הראש.

ומטעם זה חברותיה סועדות עמה בשחר מאכלי חלב ודגים שאין חוצצין בין השנים והמנהג שגם שאר הבתולות פרועות ראשן וסותרות קליעתן כדי לחפות עליה לצניעות שאין לגלות שמיוסדת היא לטבילה.

מהרי"ל: (תתקנו) טעם. להדעקטיף שהחתן מכסה את הפלה קודם החופה.

על שם ומקד הצעיר ותתכס דרבקה. שם: (תתקנא) טעם.

שבשעת היחוד הפלה פושטת תכשיטיה. וכן נוהגין אפי' בשעת החופה להסיר קשרי בגדי הפלה כראוי.

להכין היחוד. וכן מה שנכנס הכה"ג לפני ולפנים רק בבגדי לבן.

פי שם נכנס ליחוד. ובשאר עבודת נכנס בשמונה בגדים לקשט הפלה ויכנסו הקושטין לעורר אהבה בלב דודה כדי שיתיחד עמה אח"כ והי' לאחדים.

עבודת ישראל ליום כפור: (תתקנב) טעם. שמכסין את ראש הפלה בשעת שמוליכין אותה לחופה.

משום שא' מן הקללות שנתקלה האשה לפי שהביאה מיתה לעולם היא שתכנס פאבל' עי' ילקוט ראובני פ' בראשית: (תתקנג) טעם. שפעת קבלת פנים להפלה זורקין מיני זרעונים.

רמו יראה זרע יאריה ימים. ועי' אבודרהם שנהגו לזרוק חטים לפני החתן והפלה ע"ש השם גבולף שלום חלב חטים ישביעה משום שלום ע"ש: (תתקנד) עוד טעם.

על מה שנהגו לזרוק חטים לפני החתן והפלה. סימן הוא שיהו פריין ורביין פחטים. (רוקח אות שנ"ג) ועי' תוס' ברכו' דף נ' ע"ב בד"ה ולא דצריה ליהנהר שגא יזרקום אלא במקום נקי. ע"ש: (תתקנה) טעם.

המנהג שבוכין קודם החופה בבכי' והתעוררות עד התניצבם פחת החופה ומיכף אחר החופה שוכרין כוס ונעשה רינה דיצה וקדוה. והענין הוא דכתיב הלוף ילף ובכה נושא משף הזרע בא יבא ברנה נושא אלומותיו.

דהנה יניקת הקליפות נמשך מחטא אדה"ר ובק"ל שנה קודם הולידו בדמותו ובצלמו. הוליד רוחין וכו' ולכן קודם החופה מתעורר ענין העלאת הניצוצות מעמקי הקליפו' שפלו מרע הנמשך מחטא הנ"ל.

ולכן אז הוא בחינת הלוף ילף ובכה נושא משף הזרע פי ע"י המרוות והבכיה מוצאים הניצוצות מהקליפה. והיא דוקא בעת שמכסין הפלה שהיא בסוד עולימתא שפירתא דלית לה עינין והדברים עתיקין.

ולכן מפזרים אז האפפין שהוא דבר מר להורות על ענין המרוות ובכיה הנ"ל וגם שהוא לשון דילוג בל"א לרמז על ענין העלאת הניצוצות כנ"ל ולאחר החופה שוכרין כוס שהוא בסוד הפח נשבר שהוא שביירת הקליפות שאז הוא בחינת בא יבא ברנה נושא אלומותיו.

היינו שנתעלו הניצוצין לקדושה ויחוד. והוא בחינת נושא עין.

שאריט ישראל: (תתקנו) טעם. שמברכין את החתן ואת הפלה קודם החופה.

שגאמר ויברך אותם אלקים. ספר התניא סי' צ"א: (תתקנז) טעם.

שמלבישין להחתן בגדים לבני' וקוטייל קודם החופה. משום דכתיב בכל עת יהי בגדיך לבנים שיזכור יום המיתה ולא ירדוף אחר פאנת העוה"ז.

פל בו סי' ע"ה: עוד טעם. מאחר שנתחלין עונותיהם לכן הוא לבוש הקיטי"ל להראות הסליחה ע"ד אם יהי חטאיכם פשנים פשג ילבינו.

מטה משה ח"ג: (תתקנח) טעם. להמנהג שהשוכבינים מלבישים להחתן את מלבושיו להזכירו יום המיתה שג"כ מלבישים אותו אחרים בגדים לבנים וישוב לה'.

יעב"ץ: (תתקנט) טעם. שב' שוכבינים מוליכים אותו אהד מימין וא' משמאל.

כדאיתא בב"ר פרק שבועה אמר רבי יהוד' בר סימן מיכאל וגבריאל היו שוכבינין של אדם הראשון. וטעם.

שְׁהִשְׁנִי שׁוֹשְׁבֵינִים כ"א יֵשׁ לוֹ גֵר אֶחָד בְּיָדוֹ. כִּי לְאִשָּׁה יֵשׁ לָהּ רֵנ"ב אֲבָרִים וְלְאִישׁ רֵמ"ח
וּבְדָבָר אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם ת"ק ב"פ גֵר לְכֹן נוֹשָׁאִין שְׁתֵּי גֵרוֹת לְפָנֵיהֶם לְרִמּוֹן לְזוּוּג אִישׁ
וְאִשָּׁה.

וְעוֹד שְׁנֵי פְעָמִים גֵר בְּגִימ' "פָּרוּ וְנִרְבּוּ הוּא סִימָן שְׁיִהְיֶה פָּרִין וְרַבִּין. מִטָּה מִשָּׁה ח"ג:
(תתקס) טעם.

שְׁהוֹלְכִים אֶל הַחֲנוּפָה בְּגֵרוֹת דּוֹלְקוֹת וְלִפְיָדִים. רָמַז לְמַתָּן תּוֹרָה שְׁנֹאֲמַר וַיְהִי קוֹלוֹת
וּבְרָקִים וְלִפְיָדִים נָקוּט הָאֵי פִלְלָא בִּידָךְ כֹּל הַמְנַהֲגִים שֶׁל הַחֲתָן וְהַפֶּלֶה אָנוּ לְמַדִּים מִמַּתָּן
תּוֹרָה שֶׁהִ' הִיא מִרְאָה עֲצָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל כְּחֲתָן נֶגֶד פֶּלֶה.

תשב"ץ אות תס"ז: (תתקסא) טעם. שְׁהִשְׁנֵי שׁוֹשְׁבֵינִים מְסַבְּבִין אֶת הַפֶּלֶה סָבִיב הַחֲתָן.

מִשׁוּם שֶׁחֲתָן דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ מֶה מְלָךְ חֲזִילִין מְקִיפִים אוֹתוֹ אֶף חֲתָן שׁוֹשְׁבֵינִים מְקִיפִין אוֹתוֹ
מֶה מְנַךְ שׁוֹלְחִין לוֹ מְנוֹת אֶף חֲתָן שׁוֹלְחִין לוֹ מְנוֹת. וְטַעַם ג"פ.

נֶגֶד כִּי יִקַּח אִישׁ אִשׁ אֲשֶׁם וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנֹאֲהָ. וְכִי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעֻלָּה.

וְכִי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה. רָמַז ג' מְסִירוֹת ע"כ מוֹסְרִין לוֹ הַפֶּלֶה ג' פְּעָמִים.

שָׁם: (תתקסב) טעם. שְׁבִרְכַת גִּישׁוּאִין צָרִיךְ י'.

דְּכֵתִיב (רות ד') וַיִּקַּח בְּנוֹעַז י' אֲנָשִׁים וְגו' וְאֵרֶז"ל שֶׁקִּבְּצָן כְּדֵי לְבַרְךָ בְּרַכַּת חֲתָנִים בִּי'.
כְּתוּבּוֹת דָּף ז' ע"ב: (תתקסג) טעם.

שְׁמִשְׁמִינִין עַל הַחֲתָן וְהַפֶּלֶה הַטְּלִית. מִשׁוּם שְׁנֹאֲמַר וּפְרִשְׁתָּ כֹּנָפֶיךָ עַל אִמְתֶּךָ.

כֹּל בּוֹ: עוֹד טַעַם. לְפִי שֶׁבְּרוּב אֲסִיפַת הָעָם אֲשֶׁר הוּא שֵׁם יִרְאָה כְּמִקְדָּשׁ אִשָּׁה בְּשׁוּק וְרַב
מְנַגֵּד אִמָּאן דְּמִקְדָּשׁ בְּשׁוּקָא מִשׁוּם פְּרִיצוּתָא לְכֹן מְכַסִּין אוֹתוֹן לְקַדָּשׁ בְּצַנִּיעוּת.

סֶפֶר הַמְּנַהִיג. וְעִי' תּוֹלַעַת יַעֲקֹב שְׁצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַחֲנוּפָה מְכַלִּים יִקְרִים.

וְעֵינִין מִטָּה מִשָּׁה ח"ג שֶׁכֹּל הַמְּנַהֲגִים שֶׁל חֲתָן וְכֵלָה אָנוּ לְמַדִּין מִמַּתָּן תּוֹרָה שְׁלִשָׁם הִיא
מִרְאָה עֲצָמוֹ כְּחֲתָן נֶגֶד פֶּלֶה שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל וְלִכְךָ מְכַנְּסִין אוֹתָהּ תַּחַת הַחֲנוּפָה כְּפִי תִּצְבוּ
תַּחַת הַהָר ע"ש.

וְטַעַם.

שְׁמַעְמֵידִין הַפֶּלֶה לִימִין הַחֲתָן. מִשׁוּם דְּכֵתִיב נִצַּב"ה שֶׁג"ל לִימִינִי"ךְ ס"ת פֶּלֶה.

כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה סִימָן ס"א סְעִיף ג'. וְטַעַם.

שְׁנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת הַחֲנוּפָה תַּחַת הַשָּׁמַיִם. לִס"ט שְׁיִהְיֶה זֶרְעִם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרוֹב.

שָׁם סְעִיף ב': (תתקסד) טעם. מֶה שְׁפּוֹרְסִין צָנִיף עַל רֹאשׁ חֲתָן וְכֵלָה בְּשַׁעַת הַבְּרָכָה.

לְפִי שֶׁגַּם זֶה נִקְרָא כְּנִיסַת חֲנוּפָה כִּי חֲנוּפָה לְשׁוֹן כְּסוּי. תשב"ץ: (תתקסה) טעם.

שְׁנִקְרָאת הַחֲנוּפָה הַלּוּלָא עַל שֵׁם שְׁמִבִּיאִין הַחֲתָן וְהַפֶּלֶה בְּהַלּוּלִיא'. כֹּל בּוֹ: (תתקסו) טעם
לְמַנְהֵג שָׂאִין מִתְּכַסִּין בְּטְלִית רַק אַחַר הַחֲתוּנָה.

יש סמך במדרש למה נסמכה פְּרִשְׁת צִיצִית לְנִשְׂוֹאֵי אִשָּׁה דְּכָתִיב גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּהּ וְסָמֶיךָ לִי כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה לֹאמֹר לָךְ תִּיָּב בְּצִיצִית סֶפֶר הַמִּנְהִיג: (תתקסז) עוד טעם. לרמז לו כי עד הנה לא הי' לו אור מקיף ועתה כי זכה לאשה יהיה לו אור מקיף כידוע מפתבי קאר"י.

ומטעם זה נוהגין לעשות הקפות עם הפלה סביב החתן תחת החופה. ומזה תראה שכל מנהגי ישראל על שרשי האמת נטועים יסודתם בהררי קודש.

קרבן עני פְּרִשְׁת תִּצָּא: (תתקסח) טעם. שלוקחין שני כוסות.

אחד לברכת אירוסין ואחד לברכת נישואין. משום דבב' מקומות נתקנו דתניא ברכות דף ז' ע"ב מברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין.

וברכת חתנים בבית חתנים כו' וכיון שנתקנו בשני מקומות א"א להיותם בכוס אחד. תוס' פסחים דף ק"ב ע"ב בד"ה שאין: (תתקסט) עוד טעם.

לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ואין לדמות זה ליקנה"ז משום דקדושא והבדלתא קדא מילתא היא. מטה משה ח"ג אות ט': (תתקע) טעם.

שנהגו לשבר כוס של אירוסין ולא של נישואין. משום דכוס של נישואין אמת לגמר הזיווג לכו אין סברא לשבר אותו שמורה ח"ו שבירת הענין.

חופת חתנים בשם הר"מ מיניץ: (תתקעא) טעם. שםברכין שבע ברכות אלו.

כנגד שבע חופות שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן. כל בו: (תתקעב) טעם.

שםברכין ברכת אירוסין. מפני שהוא כמו ברכת הנהנין שםברכים על כל דבר הנאה שבא לידו קודם שנהנה פו מברכין תחלה על ברכת הנהנין על האשה שנתארסה לו ועכשיו נהגו שאינו מברך המקדש עצמו אלא אחר מברך.

כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך ומאי מברך אקב"ו על העריות וכו'. ז' חופת חתנים: (תתקעג) טעם.

דאין מברכין שהחיינו על קדושי האשה משום דאין מברכין זמן אלא על מצוה שעשיתיה הוא גמר מלאכתה ונשלמה המצוה כנטילת לולב וכו' אבל הכא עיקר המצוה הוא פרייה ורבייה.

חופת חתנים ועי' ליקוטים סעי' ק"ו: (תתקעד) טעם. שאין מקדשין בטבעת שיש בה אבן.

מפני שאפשר שסמכה דעתה על האבן שתשנה יותר משהיא סבורה והווי להו קדושין בטעות ואינה מקודשת. אבודרהם.

ועי' תוס' קדושין דף ח' ע"ב ד"ה והלכתא: (תתקעה) טעם. שנוהגין להשים הטבעת באצבע הסמוך לאגודל.

כידוע הרמז האמור על מזמור השמים מספרים דנזכר בו. והוא פתח יוצא מחופתו.

דְּכַשְׁתָּחִיל לְמִנּוֹת הַתִּיבּוֹת בְּאַצְבָּעוֹת יָדָךְ מִפְּסוּק תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וְגו' בְּכָל פֶּעַם יָבֹא תִיבַת שְׁמוֹ ית' בְּאַצְבָּע וּלְבִסּוֹף הַנְּחֻמָּדִים מְזַהֵב תִּיבַת מְזַהֵב נּוֹפֶלֶת עַל הָאַצְבָּע לְרִמּוֹן דְּכָבֵר קִדְשׁוֹהוּ שְׁמַיִם לִיתֵן בּוֹ טַבַּעַת הַקְּדוּשׁוֹיִן.

חֹפֶת חֲתָנִים: (תַּתְקַעוּ) טַעַם. שְׁשׁוֹבְרִין כְּלִי זְכוּכִית בְּנִישׁוּאִיִן.

לְפִי שְׁנָאֵמֶר עֲבָדוּ אֶת ה' בִּירְאָה וְגִילּוֹ בְּרַעְדָּה. בְּמִקּוֹם גִּילָה שֵׁם תְּהֵא רַעְדָּה רַקַח סִי שֵׁנ"ג.

וְנוֹהֵג הַחֶתֶן לְשֹׁבֵר הַפּוֹס כִּי הָא דְתִבְר וְגִימָתָא חֲוֹנְרָתָא עַל שֵׁם גִּילּוֹ בְּרַעְדָּה. שֵׁם סִי שֵׁנ"ה.

וְעֵינֵן תּוֹס' בְּרִכּוֹת דָּף ל"א ע"א בד"ה אֵייתִי כְּסָא: (תַּתְקַעוּ) עוֹד טַעַם. זְכוּכִית נִק' בְּלֵה"ק צְנֻצָּנֹת בְּגִימ' ה' פְּעָמִים קוּל.

ה' קוּלוֹת שְׁמִקְיָיִמִין בְּשִׁמְחַת חֶתֶן וְזוֹכִין לֵה' קוּלוֹת שֶׁל תּוֹרָה. מַגִּיד תַּעֲלוּמָה: (תַּתְקַעוּ) טַעַם.

שְׁבַבְרַכַּת נִשׁוּאִין בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה חוֹתֵם מְשַׁמֵּחַ חֶתֶן וְכֵלָה. וּבְבִרְכָה אַחֲרוּנָה חוֹתֵם מְשַׁמֵּחַ חֶתֶן עִם הַכֵּלָה.

מִפְּנֵי שְׁבַבְרַכָה רֵאשׁוּנָה הוּא דָּרָךְ בְּקִשְׁיָה וְצָרִיף לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל שְׁנֵיהֶם וְאִם הִי חוֹתֵם מְשַׁמֵּחַ חֶתֶן עִם הַכֵּלָה לֹא הִי בְּמִשְׁמַע שְׁמִחָה אֶלָּא לְחֶתֶן בְּלִבָּד שְׁיִשְׁמַח בְּכֵלָה אֶבֶל אֵינוֹ מְשַׁמֵּעַ לְשִׁמְחַת הַכֵּלָה עִם הַחֶתֶן אֶבֶל בְּבִרְכָה הַשְּׁנִי' שֶׁהוּא דָּרָךְ שְׂבַח וְהוֹדָאָה עַל שְׁמִחַת הַזְיוּג חוֹתֵם מְשַׁמֵּחַ חֶתֶן עִם הַכֵּלָה שְׁמִשְׁמַע הַחֶתֶן לְבָדוֹ שְׁיִשְׁמַח עַל עֶסְקֵי הַכֵּלָה וְשֶׁכֵּן כְּתִיב וּמִשׁוֹשׁ חֶתֶן עַל כֵּלָה.

אַבוּדְרֵהֶם. וְעִי' רִש"י כְּתוּבּוֹת דָּף ח' ע"א: (תַּתְקַעוּט) טַעַם.

שְׁהַחֲתוּן מִיִּסְב בְּרֵאשׁ. שְׁנָאֵמֶר (יִשְׁעִי' ס"א) כְּחֶתֶן יִכְהֵן פָּאֵר מַה פִּהֵן בְּרֵאשׁ אַף חֶתֶן בְּרֵאשׁ וְכֵהֵן גּוּפִי' מְנַלֵּן כו'.

מ"ק דָּף כ"ח ע"ב: (תַּתְקַפ) טַעַם. שְׁאֲבֵי הַכֵּלָה עוֹשֶׂה סְעוּדַת הַנִּשׁוּאִין וְלֹא אָבִי הַחֶתֶן.

מִשׁוּם דְּאִיתָא בְּגַמ' בְּרִכּוֹת דָּף ו' ע"ב כֹּל הַנְּהַנָּה מִסְעוּדַת חֶתֶן וְאֵינוֹ מְשַׁמְחוֹ עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה קוּלוֹת וְע"כ עוֹשֶׂה אָבִי כְּכֵלָה הַסְעוּדָה וְאֵינוֹ נִקְרָא עוֹד סְעוּדַת חֶתֶן וְע"כ לֹא יֵהִי בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים בְּאִיסוּר זֶה.

וְזֶה ג"כ הַטַּעַם מְנַהֵג יִשְׂרָאֵל לִיתֵן דוֹרוֹן דְּרִשְׁיָה לְפִי שְׁאִין כָּל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּים זֶה וּלְקַבֵּל מְשַׁמְחִים אוֹתָם בְּמִתְנּוֹת קֶרֶבֶן עֲנִי: (תַּתְקַפָּא) טַעַם. לְמַנְהֵג כְּשִׁעוּשִׁין סְעוּדַת מְצוּנָה עוֹשֶׂה הַש"ץ מִי שְׁבִיבְרָךְ לְכָל הַמְּסוּבִין וְנוֹדְרִים נְדָרִים וְנִדְבּוֹת לַת"ת וּלְשִׁמְשִׁים וּלְחַזָּן.

מִשׁוּם דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה בְּשַׁעֲרֵי שְׁעֵשֶׂה אֲבִירָהּ אֲבִינוֹ הַסְעוּדָה בְּיוֹם הַגָּמֵל אֶת יִצְחָק קִטְרֵג הַשְּׁטָן עַל שֶׁלֹּא נָדַר קֶרֶבֶן תּוֹדָה לֵאלֹהֵיו וְע"כ נִשְׁתַּלְשַׁל גְּסִיּוֹן הַעֲקִינָה וְע"כ נּוֹדְרִים נְדָבוֹת לְצַדִּיקָה שֶׁלֹּא יֵהִי קִטְרוּג: (תַּתְקַפָּב) טַעַם.

שְׁנוֹתַי הַמִּתְנַחֵם מִהַדְרֵשָׁה גִישָׁאֲנָק אֶל הַפֶּלֶה. בְּכַדִּי לְהִרְאוֹת לָהּ שֶׁהִיא תִּהְיֶה עֶקְרַת הַבַּיִת
וְאֵשֶׁת חֵיל וְתַחַת יָדָהּ תִּהְיֶה כָּל עֲנִינֵי הַבַּיִת בְּכַדִּי שֶׁבַעֲלָהּ יוּכַל לְעֹסֵק בַּתּוֹרָה: (תַּתְּקַפָּה)
עוֹד טַעַם.

הַמְּנַהֵג שְׁמוֹסְרֵי הַמִּתְנַחֵם מִהַדְרֵשָׁה גִישָׁאֲנָק לְהַפֶּלֶה. יֵשׁ לָזֶה יְסוֹד בְּזוֹה"ק אֲמֹר בַּד"ה
וּבְיוֹם הַבְּכּוֹרִים דַּצ"ו ע"ב וְע"ד כַּנ"י אִיקָרִי פֶלֶה פְּלוּלָה פְּכֻלָה דְּכוּלָּהּ מְזַמְּנִין לָהּ מְאִין
וְחוֹלְקִין וְתַכְשִׁיטִין כּו' ע"ש: (תַּתְּקַפָּה) עוֹד טַעַם.

מִשׁוֹם שֶׁאֲסוּר לְקַבֵּל שְׂכָר הַדְרֵשָׁה מִשׁוֹם דְּנִקְרָא מְשַׁמֵּשׁ בְּתַנְאָ ע"כ תִּקְבֵּל הִיא הַמִּתְנַחֵם
וְאִין לְבַעֲלָהּ חֵלֶק בָּהֶם: (תַּתְּקַפָּה) טַעַם. שְׁלוֹקְחִין שְׁנֵי כּוֹסוֹת.

בְּאַחַת מְבָרְכִין בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן וּבַשְּׁנֵי מְבָרְכִין בְּרַפְתַּת חֲתָנִים. מִפְּנֵי שֶׁאִין עוֹשִׂין ב' קְדוּשׁוֹת
עַל כּוֹס אֶחָד.

תּוֹס' פְּסוּחִים דָּף ק"ב ע"ב בַּד"ה שְׁאִין: (תַּתְּקַפּוֹ) טַעַם. שְׁנֵיגוֹ לֹמַר דְּנֵי הָסֵר בְּסַעוּדוֹת
נְשׂוּאִין.

לְפִי שֶׁגָּזְרוּ שְׁלֵא לְנַגֵּן בְּכָלִי שִׁיר וְכָל מִינֵי זֶמֶר וְכָל מְשַׁמֵּעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר לְשִׁמְחַת בָּהֶם
וְאֲסוּר לְשַׁמְעֵם מִפְּנֵי הַחֲנוּכָּה וְאֶפְרַי שִׁירָה בְּפֶה עַל הַיַּיִן אֲסוּרָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ
יַיִן כְּדֵאִיתָא בַּש"ע א"ח ס' תַּק"ס אֲכַן לְצוּרָה חֲתוּן וְכָלָה שְׁרֵי כְּדֵאִיתָא שְׁמִבְהִגְהוֹת
מִהֶרְמָא"י.

ע"כ אַחַר שֶׁאֲכָלוּ וְשָׁתוּ וְשִׁמְחוּ בְּכָל מִינֵי שְׁמִחוֹת מְזַכֵּרִין חֲנוּכָּה בַּה"מ"ק וְאֲמָרִים דְּנֵי
הָסֵר ר"ל אוֹתוֹ דְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר אֲצֵל חֲנוּכָּה בַּה"מ"ק עַל זֶה הִיא דְּנָה לְבָנוּ (אֵיכָה ה') וְכֵן וְלִבֵּי
דְּנֵי (שָׁם א') הָסֵר מִמֶּנּוּ וְגַם אוֹתוֹ חֲרוֹן שְׁנֵי אֲצֵל חֲנוּכָּה בַּה"מ"ק פֶּלֶה ד' אֵת חֲמָתוֹ שְׁפָדָה
חֲרוֹן אִפּוֹ וְנִצְתָּ אֵשׁ בְּצִיּוֹן וְגו' (שָׁם ד') אוֹתוֹ חֲרוֹן הָסֵר מִמֶּנּוּ.

מִטָּה יְהוּדָא: (תַּתְּקַפּוֹ) טַעַם. שְׁתַּקְנוּ לֹמַר שֶׁהַשְּׁמִחָה בְּמַעוֹנוֹ.

מִפְּנֵי שֶׁמְצַנָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל נְשׂוּאִין נַעֲשִׂית עַל יְדֵי הַקַּב"ה בְּעֲנַן אָדָם וְחַוָּה וְכַדְאֲמָרִין
בְּהַגְדָּה שֶׁהִזָּה הַקַּב"ה כְּשׁוֹשְׁבֵין וְהַמְּלָאכִים מְרַקְדִין וּמְזַמְּרִין לְפָנָיו וְלִפִּי שֶׁמְצַנָּה זֹו נַעֲשִׂית
תַּחֲלָה עַל יְדוֹ אֲנֹו מְבָרְכִין כּוּן.

אַבוּדְרָהֶם: (תַּתְּקַפּוֹ) טַעַם. שְׁתַּקְנוּ לֹמַר שֶׁהַשְּׁמִחָה בְּמַעוֹנוֹ וְלֹא בְּמַכּוֹנוֹ אוּ בְּזַבּוּלוֹ.

מִשׁוֹם דְּאֲמָרִין בְּחִגְיָה בְּפָרְק אִין דוֹרְשִׁין ז' רְקִיעִים הֵם. וּיְלוֹן.

רְקִיעַ.

שְׁחָקִים. זְבוּל.

מְעוֹן.

מְכוֹן.

עֲרֻבוֹת.

וּמְפָרֵשׁ שֶׁם מְעוֹן שָׁבוּ כְּתוּב שֶׁל מְלָאכֵי הַשְּׁרַת אוֹמְרוֹת שִׁירָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם וְהַשִּׁירָה הוּא
הַשְּׁמִחָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם לְפִיכָד אוֹמְרִים שֶׁהַשְּׁמִחָה בְּמַעוֹנוֹ. שָׁם: (תַּתְּקַפּוֹ) טַעַם.

דמברכין אחר ברכת המזון תחלה שש ברכות ואח"ז בורא פרי הגפן ה"ל להקדים עכ"פ בורא פרי הגפן לשש ברכות כמו בקידוש. משום שלא יהא נראה דמברכים בורא פרי הגפן לצורך ברכת המזון ולא משום ז' ברכות לכה מאחרים בורא פרי הגפן.

מתצית השקל סי' ק"ץ ס"ק א' בשם ב"ש: (תתקצ) טעם. דנהגינן בברכת חתנים תחת החופה לברך בפה"ג אחר כף הברכות ובסעודה מאחרין ברכת היין עד אחר הברכות.

משום דהנה אנחנו מברכין ברכת חתנים בשביל החתן שנהנה בלקיחת אשה והנה הוא רוצה ליהנות וכן ברכת היין רוצים ליהנות ומקדימין ברכת היין דתדיר וגם קריבא הנגיףא לכל אבל אח"כ בסעודה הנה אחר החופה הותרה לו הכלה להחמין ואפי' לא בעל הנה נהנה בקרבות וא"כ ברכת חתנים אז על מה שפבר נהנה וברכת היין על מה שרוצים ליהנות ע"כ מאחרין ברכת היין עד אחר הברכות.

ועל כל דבר הנאה דלא תקנו ברכה יש לחייב א"ע לברך ברכת שהכל על איזה מאכל או משקה ויפטר גם את דבר הנאה שאין לו ברכה כגון הנאת המשגל וכלי זמר וכיוצא דברכת שהכל פוטר כל הנאות כו' הנה כתבתי זה מסברתי והמשפיל לא ישליך דברי אחרי גיוו כי דברי טעם הם.

מגיד תעלומה דף צ"ג להגאון הקדוש מוהר"ר צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל: (תקצא) עוד טעם. דכיון דהרבה פוסקים סוברים דלא נתקן הז' ברכות על הפוס וא"כ אם יברך הברכות אחר ברכת בפה"ג יהי הפסק בין ברכה לטעימה משא"כ בחופה שהמברך אינו טועם רק נותנין לאחר לטעום והטועמים אין מפסיקין יותר טוב לברך בפה"ג קודם פיון דלהרבה פוסקים נתקן על הפוס וראוי לברך בפה"ג תחלה. (ד"ח).

וע"ל סעי' תתקע"ב: (תתקצב) טעם. שעושין שבועה ימי משתה.

אנו למדין מיעקב. ומשמשון.

כשיבד לארץ פלשתים ולקח לו אשה ועשה משתה ושמה שבועה ימים שנאמר ויהי כראותם אותו וגו' מה היו עושים היו אוכלים ושותים עמו שנאמר ויאמר להם משמשון אחודה לכם חידה אם הגד תגידו אותה לי שבועת ימי המשתה וגו'.

ילקוט שופטים פ' ע': (תתקצב) טעם. דשבת ויו"ט ראשון ושני הוו כפנים חדשות.

משום דאמרין במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ונדקא בסעודה הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית פיון שאין צריכין פת שהרי יוצאין במיני תרגימה ואנו נוהגין במדינות אלו לברך כל השבועה ברכות אפי' בסעודה שלישית משום שרגילין לדרוש והדרשה הני כפנים חדשות.

לבוש הלכות קידושין סי' ס"א סעיף ח'. והרמ"ע מפאנו סי' מ' פתב דסעודה ג' נמי מקרי פ"ח עפ"י הסוד בס' הזוהר.

ועי' פ"ת סי' ס"ב. ופורים ביום י"ד פשיטא דהני כפ"ח.

חופת חתנים: (תתקצד) טעם. שאין נושאין נשים בחסרון הלבנה.

משום שאחר חצי חודש פשתתחיל הלבנ"ה להתחסר אז בעוה"ר מתגבר'ה הדינים וכאשר תתחדש הלבנה אז מתמרקין הדיני'. בני יששכר: (תתקצה) טעם.

שאנו מברכין להחמין הזיווג יהי עולה יפה. כי כל העבדות לייחד קוב"ה וישכינתו בחי' יחוד שמות הוי' ואדני שהצדיקים מייחדין במעשיהם הטובים.

והנה פתוב בספרים שלעתיד יהי משם הוי' אותיות יהיה שהו' תהי' יו"ד. וזה ביום ההוא יהי"ה ה' אהד.

ולכן אומרים הזיווג יהי עולה יפה. שהזיווג הזה של איש ואשה מעורר הזיווג העליון לקרב ביאת משיחינו.

ויהי' זיווג יהי"ה אדנ"י גי' מספר יפה. ותיבת עולה הוא ע"ד שפותבים ס"ה עולה.

זרע קודש להגאון הקדוש מראפטשיין זצוק"ל ונרא: (תתקצו) טעם. שנקראים בעל שמחה.

שהוא בכחו להיות אדון ובעל על כל דבר שמחה ליתן לאחרים ההשפעת טובות. בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יעקב יצחק מלובלין זצוק"ל: (תתקצו) טעם.

שאין מברכין על מצות פרו ורבו. לפי שא"א בלי מערכת היצר.

דרך פקודת בשם ספר נועם אלימלך: (תתקצח) טעם. שהחתן צריך שמירה לפי שיש פחות במזיקים המתקנאים בבני אדם לכן אמרו שלשה צריכים שמירה ואחד מהם הוא חתן ויש אומרים אף תלמוד חכם בלילה פי מתקנאים בהם.

וחולה וסיה דריע מזליהו (ש) שפת אמת פ' כ"ד: (תתקצט) טעם. למה נקט בת פלוני לפלוני.

ולא פלונית לפלוני. משום דבנקבה העיקר להקפיד על משפחתה אם היא ממשפחה הגונה וגבי זכר העיקר יחוס עצמו אם הוא איש הגון.

לקוטי שושנים: (תתר) טעם. שקראו שטר זה גט.

דאיתא בירושלמי שנקרא גט כי יש אבן בכרפיהים ומגרש כל סביבותיה וגיטא שמה. כך כתב השלטי גבורים שסביב הרב האלפסי ז"ל הרי דמשמעות גט הוא לשון ריחוק: (תתרא) טעם.

למה פותבין י"ב שורות בגט. שגט הוא לשון שבר כו' לכו קראו שטר זה גט מפני שהוא פורת ושובר בין האיש והאשה ולזכר זה נוהגין לכתוב י"ב שורות כמספרו.

לבוש הלכות גיטין סי' קכ"ה סעיף י"א: (תתרב) עוד טעם. שפותבין י"ב שורות בגט.

פנגד י"ב שורות המפסיקין בין ד' ספרי תורה ונגד ס' דברים לא צריך דחזור מ"ש בראשונה. תוס' ריש גיטין: (תתרג) טעם.

שמצנת חליצה הוא במנעול. ע"ד שאמרו ז"ל כל מה שלוקח הפת בחלום מן הבית הוא טוב חוץ ממנעול.

והרמז שמונע רגלו מזה העולם. אמנם בחיים הוא להיפך.

כי הרוצה לקיים כל דבר ושלף איש נעלו רמזו שיתקיים בזה העולם עם קנינו. ולכן האשה היא חולצות נעל אחי המת לרמזו כי זה האדם שלא בנה בית אחיו.

וזאת האשה שהיא עטרת בעלה נוטלת אותו הנעל לרמזו שהיא מקבלת אותו וכבר נחה רוח המת במקומו וזה הנעל הוא של המת שמקבלת אותו האשה והוא בהיפך מפשהמת נוטל המנעל מן הסי.

מעולפת ספירים בשם הזוהר במדבר דף פ"ו ע"ב: (תתרו) עוד טעם. להורות כי זה לא רצה לכנס ימתו בבעילת מצנה א"כ ראוי לו לבטל כח התאנה מפל וכל שאף לנשים אחרות לא יתן חילו ולקח וקלצה נעלו מעל רגלו.

כי מי שיצרו גובר ורוצה להסיח דעתו ילך יחף על רצפה שיקרר רגליו למטה בעקב ויסיר ממנו. יערות דבש ח"ש: (תתרה) טעם.

שאסור ליקח מינקת חבירו משום סכנת הנלד דחשו דילמא מייעברה בעודה מניקה. ותתעפר חלבה ולא תוכל להניק וקטלה ליה לברה ברעב וכ"ת א"ה אפי' באשתו נמי לא ישמש עמה בעוד שהיא מניקה מהאי טעמא דשמא יתעפר חלבה וימות הנלד ברעב.

בנלד דידה לא חיישינו להכי דממסמסא לי ביצים וחלב. אבל בנלד דאחרים לא יניח לה הבעל למסמס לי וימות ברעב לפיכך גזרו שלא ישא אדם מעוברת ולא מינקת חבירו עד שהיה לנלד כ"ד חדשים.

ימות דף מ"ב ע"ב: (תתרו) טעם. שנקט לשון ביקור חולים.

ולא לשון ראיה והליכה. להורות לאדם דעת שילמד לחולה שיפושפש ויבקר מעשיו כי בסור הספה יסור המסובב.

מעבר יבק שפת אמת פי"ד: (תתרו) טעם. שפתבו המקנבלים שיזוהרו בעת מיתתו שלא ישאיר אבר מאבריו חוץ למטה.

כי כל הנשאר בחוץ עליו נאמר לא יאסף ולא יקבר לחיות השמים נתתיו לאכלה. לפי שסביב המטה כל מיני משחית רוחין ולולין ושדין וצריף אותו אבר הנשאר חוץ למטה לסבול יסורין רבים עד כי יוכל לכנס לפנים והוא נקרא פליטת הגלגול.

ומטעם זה. יעשו המשביעים שדים עיגולים סביבם כי אינם רשאים השדים לכנס מרשות הרבים לרשות היחיד.

לקוט ראובני פ' ויחי בשם ציוני: (תתרה) טעם. למנהג שמדליקין גרות בפני הגוסס.

כי נודע מדברי חכמים שסגולת הגר הוא להבריח המזיקין ואפי' בלילה אבוקה פשנים וע"כ הדלקת הגרות תועיל לשבר מלתעות עול ולהניס הס"ם וכוחותיו החוצה. מעבר יבק שפת אמת פ' ט"ו: (תתרט) טעם שאין רשאים ליפרד ממנו.

שלא ימות בע"נ מפני שהנפש משתוממת בשעה שהוא יוצאת מן הגוף והוא יחיד. כל בו: עניני שמחות (תתרי) טעם.

ששופכים כל המים שאובים שבשכונת המת. בכדי שידעו הכל שיש בו מקרה מנת ולא יצטרף להודיע בפה ויהא מוציא דבה.

פל בו: עוד טעם. שְׁמֵלֵאָהּ הַמְּנוֹת מִפִּיל בְּמִים טַפַּת דָּם הַמְּנוֹת.

ש"ף סי' של"ט סק"ט: (תתריא) עוד טעם. שְׁאָנוּ שׁוֹפְכֵינן הַמִּים חוּץ שְׁבִשְׁכוֹנַת הַמֵּת.

לְפִי כְּשִׁמְתָהּ מְרִים הַנְּבִיאָה פֶּסֶק הַבָּאָר דְּכִתִּיב וְלֹא הָיָה מִים לְעֵדָה שְׁבִשְׁכוֹתָהּ הִיא הַבָּאָר הַזֶּה וְאָנוּ מְרִמְזִין לָזֶה שֶׁהוּא גְדוֹל וּבְדִין הוּא שׁוֹפְכֵינָהּ הַמִּים בְּשִׁבְלֵהוּ. תשב"ץ: (תתריב) טעם.

שְׁלֹא נִהְגוּ עִתָּה לְקַרְוֵעַ כְּשִׁנְמָצָא בְּשַׁעַת יְצִיאַת נִשְׁמָה. כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם מֵת יַחֲדֵי שְׁאִין הַזֵּלִים ב"א אֲצֵל גּוֹסֵס שְׁלֹא לְקַרְוֵעַ בְּגִדֵיהֶם שׁו"ג יו"ד סי' ש"מ ס"ק ט"ו.

וְכֵן נִהְגוּ לְהַקְלֵל שְׁלֹא לְקַרְוֵעַ עַל חֲכָם אִ"כ הוּא רְבוּ. אע"ג דְּדִין קְרִיעַת חֲכָם פְּשוֹט בְּש"ס וּבַפְּסֻקִים מְשׁוּם דָּאֵם בָּאֵנוּ לְקַרְוֵעַ ע"כ חֲכָם וְחֲכָם לֹא נִשְׁאָר עָלֵינוּ בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה.

זְכוּר לְאַבְרָהָם בְּשֵׁם מוֹר"ם ו"ל: (תתריג) טעם. שְׁהַמְתִּים צָרִיכִים שְׁמִירָה.

כְּדֵי שְׁלֹא יִכְנוּס בָּהֶם רוּחַ רָעָה כִּי הֵם תְּאֵבִים לְהַשְׁלֵמַת יְצִירָתָם שְׁלֹא נִבְרָאוּ לָהֶם גּוֹפּוֹת. מַעֲבָר יִבְקַשׁ שְׁפַת אֲמַת פ' כ"ד: (תתריד) טעם.

בְּעֲצִימַת עֵין שְׁל מֵת. לְבַל יִחְזוּ חֲזוּ אַחֲרָא בְּתַר חֲזוּ דְשְׁכִינְתָא וְאֵם יֵשׁ לוֹ בֶן הַבֵּן מַעֲצִים עֵינֵי אָבִיו וְכֵן כְּתִיב וַיֹּסֶף יִשְׁיֵית יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ וְאֵם יֵשׁ עֶפְרָא א"י טוֹב שֶׁהֵבֵן יִשִּׁים אוֹתָהּ בְּעֲצָמוֹ עַל עֵינָיו וְסִתְיָהּ הָעֵינַיִם ע"י הַבֵּן הוּא סִיוַע לְדִינָא דְקַבְרָא.

שְׁם שְׁפַתֵי רַנְנוֹת פ"ט. עוד טעם.

כִּינּוּן דְשָׂרְיָא חֲזוּ אַחֲרָא עַל עֵינָיו בְּכָל אֲתַר דְאִיהוּ חֲזוּ אִימְלֵטִיא. זִנְהַר פ' נִיחִי: (תתרטו) טעם.

שְׁמֵשִׁימִין הַמֵּת ע"ג קַרְקַע. כִּי קַרְקַע עוֹלָם אֵינּוּ מְקַבֵּל לֹא טוֹמְאָת מֵת וְלֹא טוֹמְאָת מְדַרְס כּו' וְאֵם יִנְיָחוּ הַמֵּת אֲמֻטָּה אוֹ יְשִׁימוּהוּ ע"ג שְׁלַחֲוֹן וְכִלִּים הָרְאוּיִים לְקַבֵּל טוֹמְאָה כ"ש שְׁיִדְרָסוּ וְיִחְזִיקוּ בּוֹ הַרוּחוֹת כִּי אֵין הַמְּטָה טְפִלָּה לְמֵת.

מַעֲבָר יִבְקַשׁ שְׁפַתֵי רַנְנוֹת פ"ט: (תתרטז) טעם. שְׁמַכְסִין פְּנֵי הַמֵּת בְּסִדִּין.

לְבַל יִבְיִטוּ הַמְּקַטְרִיגִים בְּפָנָיו וּבְמַצְחֹו שְׁשֵׁם נְרָשִׁים הָעוֹנוֹת וַיֹּסִיפוּ לוֹ מְכָאוֹב וְאָפִי' הָאָדָם הַחַי טוֹב לְכַסּוֹת מַצְחֹו לְעוֹלָם שְׁלֹא יִתְרָאֶה בְּפָנָיו הַחִיצוֹנִים. וְעוֹד שְׁאָסוּר לְהַסְתַּפֵּל בְּפָנֵי הַמֵּת פֶּן יִתְבַּזֶּה בְּעֵינָיו.

שָׁם: (תתריז) עוד טעם. כְּדֵי שְׁלֹא לְבִיִּישׁ אֶת הָעֵנַיִם שְׁפָנִיהֶם מִן שְׁחָרִין בְּרָעָב.

מ"ק דף כ"ז ע"א: (תתריח) טעם. שְׁאָסוּר לְהֵלִין אֶת הַמֵּת.

כִּי כָל זְמַן דְּגוֹפָא לֹא אִימְקַבֵּר נִשְׁמָתָא לֹא עֲאֵלַת קְמֵי הַקַּב"ה וְלֹא אֲתַגְלַגֵּל בְּגוֹפָא אַחֲרָא לְכֵן אָסוּר לְמַשְׁבֵּק לִי בְּלֹא קְבוּרָתָא דְאֲפָשָׁר דְהַקַּב"ה גָּזַר עָלֵיהּ לְמִיתִי בְּגִלְגוּלָא אַחֲרָא מִיָּד לְאוֹטְבָא לִיהּ זִנְהַר פ' אֲמוֹר: (תתריט) טעם.

שְׁמִטְהָרִין הַמֵּת. לְפִי כְּשֶׁהַנִּשְׁמָה יוֹצֵאָה מִן הַגּוּף רוּאָה פְּנֵי הַשְׁכִּינָה וּמְחַמַּת פַּחַד פּוֹלְטָת זָרַע וּמְטַמְאָה אֶת הַגּוּף.

תשב"ץ אות המ"מ: (תתרכ) טעם. שְׁטַחֲחִין אֶת הַמֵּת אֶת רֵאשׁוֹ בְּבִיצִים טְרוּפִין בְּקִלְיָפָתָם.

מפני שהוא מנהג קדום לסימן לפי שהי' מוליכין אותו חוץ לעיר ליקבר וכדי שיפירו הקוברים שהוא ישראל עשו בו סימן זה. וטעם הביצים. שגלגל הוא שחוזר בעולם. פל בו: (תתרכא) טעם.

למנהג שאין עושים קשרים בתכריכי המתים וכן באבנטו. פי מורה בטחון התחיה. מעבר יבק שפת אמת פ"ו: (תתרכב) טעם. שצריכים לתפור התכריכין בחוט של פשתן. מפני שהפשתן נקרא עץ יורה להנהגת עץ החיים. שם אמרי נועם פ' כ"ו: (תתרכג) טעם.

שמעמידין את המת ג' פעמים קודם שאומרים עליו צדוק הדין פדי להברית רוחות הטומאה הרוצים להחזיק בו שלא להכניס עמו לקבורה פי כשמעמידין אותו הולכים להם ובימים שאין בהם צדוק הדין א"צ להעמיד אותו כי ביום זה אין כ"כ רוחות טומאות מצויות.

שפתי כהן סי' שנ"ח ס"ק ד': (תתרכד) טעם. שחייב לקרוע. מדכתיב גבי בני אהרן ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר שלא פרע ולא פירם חייב מדברנו. שבילי הלקט הלכה כ"ג ועי' מ"ק דף ט"ו ע"א. והקריעה צריכה להיות מעומד ושיעורה טפח. קריעה מעומד. דכתיב ויקם המלך ויקרע את בגדיו. ושיעורה טפח דכתיב ויאחז המלך את בגדיו ויקרעם באחיזה הוי טפח.

דעת זקנים פ' שמיני: (תתרכה) טעם. שנוהגין שלא להושיט אהד לחבירו פלי שבו משליכין העפר אלא מניחין אותו לפניו על הארץ וכן המים שרוחצין ידיהם בשובם מבית הקברות אין מושיטין אהד לחבירו.

לפי שאין שלטון ביום המנות. ועוד שלא להושיט צרה לחבירו. מעבר יבק שפת אמת פ' כ"ז: (תתרכו) טעם. שרוחצין הידים בשובו לחצר בה"ק. מפני שהשדים מלוין החוזרין ויש לרחוץ גם הפנים. (שנאמר ומחה אלהים דמעה מעל כל פנים).

מ"א סי' ד' ס"ק כ'. ונהגו להקפיד אם יפנס אדם לבית אחר קודם שירחץ וישב ג"פ ומנהג אבותינו תורה.

רמ"א יו"ד סימן שע"ו סעי' ד': ועוד רמו. פי ידו לא שפכו את הדם הזה שלא מנענו ממנו צרכיו ובקורו בעת חליו וטוב שלא לנגב ידיו במפה פי בזה מראה שאינו מסיח דעתו מן האבל ואינו משליף אחריו גו' זכרון יום המנות.

מעבר יבק שפתי רגנות פ' י"ט ומנהג לשפוף כל המים שבפלי אחר שנטל ידיו מהם כדאמרינו במים של שחרית. שפת אמת פ' ל"ה: (תתרכז) טעם.

כשיוצאין מבית הקברות תולשין עשבים בצרור עפרם ורחיצת הידים במים. זכר לטהרת טומאת מת שהוא באזוב ואפר פרה ומים.

פל בו: (תתרכח) עוד טעם. שתולשין עשבים רמז לתחית המתים פענן ונציצו מעיר פעשב הארץ.

אבודרהם: (תתרכט) עוד טעם. להורות כי נסתלק ממזון תחתון הנרמז בעשב מן הארץ שהוא מאכל לנפשו הבהמות ונתעלה ללחום לחם אבירים ועושין פן ג"פ לרמזו שנפשו רוח נשמה של הנפטר מתעליו למזון העליון.

מעבר יבק שפת אמת פ' ל': (תתל) טעם. שיושבים ג' פעמים וי"א ז' פעמים.

מפני הרוחות המלוות את המת ובכל עת שהוא יושב בורחין ממנו. לבוש סי' שע"ו סעי' ד': (תתלא) טעם.

שנוהגין לתלוש העשבים מן הקרקע בשעה שנפטר' מן המת ומשליכין אחוריהם ולא לפניהם. לפי שהנשמה מלונה את הגוף של מת עד הקבר ואינה רשאה לחזור לאחוריה עד שיתנו לה הקהל רשות וזריקה לאחוריה היא סימן רשות כמו תלכו למנוח'יכי.

תשב"ץ אות תמ"ט: (תתלב) טעם. שהקינה מיוחדת לנשים פדכתיב ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעוטה קינה.

וכן התבוננו וקראו למקוננות. ובמשנה נשים במועד מענות ועי' סי' ת"א סעי' ה'.

מפני שהם מצד הדין ולכן בכייתו ודמעתו מכבות אותו. כי אותם הבאים מפח הדינים יפה פחם לשברם ולהחלישם.

שפתי רננות פ"י: (תתלג) טעם. שנהגו האוננים להמתין להתפלל עד אחר הקבורה אף שפבר נתפשו עם הח"ק בעד מקום הקבורה.

משום דהא דגמסר לכספים מהני. היינו במקום שמוליכין המת למקום רחוק ואין אונן הולך עמהם.

אבל במקום שגם קרובים הולכים בשעת קבורה לא מהני. פ"ת סי' שמ"א ס"ק כ"א בשם הנוב"י: (תתלד) טעם.

שנוהגין פשוטין מללוות את המת הולכין בדרך אחר. הוא עפ"י משאחז"ל (ברכות דף נ"א) אל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שמלאך המות מרקד ובא לפניו וחרבו בידו ויש לו רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה כו' ואי אקפא דרפא אחרין' ליזיל בה.

ועי' זנהר ניקהל דף קצ"ו: (תתלה) טעם. המנהג להברות כל אחד בביצים.

לפי שהם עגולים כלומר גלגל הוא שחזור בעולם. פל בו.

ועי' אמרי ברוך סי' שע"ח בשם שיורי כנה"ג דאבל לא יקלוף בעצמו הביצה מפני שנראה כרעבתן: (תתלו) טעם. שאסור לאכל סעודה הראשונה משלו.

דאמר קב"ה ליחזקאל וליחזקאל וליחזקאל לא תאכל ופירושו לחם של שאר אנשים. ודוקא ליחזקאל צנה פן מפלל דכ"ע כשהם אכלי' אסור לאכול מדידהו רק לחם של שאר אנשים.

שְׁבִלֵי הַלְקֵט הַלְכָה כ"ג: (תתרלז) טעם. שְׁאָסוּר בְּנֻעִילַת הַסְנָדֵל.
מִדְקָאֵמֶר לִי רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל וִיחְזַקְאֵל כ"ד) וְנֻעְלָה תְּשִׁים בְּרַגְלֵיהּ מִכְּלָל דְּכֹלֵי עֲלָמָא
אָסוּר. וְטַעֲמִים.

שְׁאָסוּר בַּת"ה מִדְּכַתִּיב וַיִּנְחָם דָּוִד אֶת אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ מִשְׁמַע דְּנֻקָא אַחַר הַנְּחֻמָּה דְּהִיָּינוּ
ז אָבֵל מִקְּוֹדֵם אָסוּר. מ"ק דָּף ט"ו ע"ב.
וְעִי שְׁבִלֵי הַלְקֵט הַלְכָה ל"א. וְטַעֲמִים.

שְׁאָסוּר בַּת"ת. מִשּׁוּם דְּכַתִּיב פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב וְאָבֵל אָסוּר בְּשִׁמְחָה כָּל ז'.
שְׁ"ף סִימָן שפ"ד ס"ק א' וְעִי מ"ק דָּף ט"ו ע"א. וְע"ל סְעִי תִרְנ"ח בַּד"ה וּבְסִפְרָא: (תתרלח)
טעם.

לְמִנְהַג שְׁמִדְלִיקִים גַּר עַל הַמַּתִּים בְּמִקְוֹמוֹ בְּשִׁבְעַת הַיָּמִים. כִּי בָּהּ אֵיתַּן נִיּוּקָא לְנִשְׁמָתָא
וְדַאי וְכֹן בְּכָל י"כ חֻדְשׁ בְּבִתֵּי פְּנִסְיוֹת שֶׁהוּא זְמַן שְׁכָלָה גּוֹפּוֹ בְּקַרְקַע וְנִשְׁמָתוֹ גְּדוֹנָת אַז
וְעוֹלָה וַיּוֹרְדָת פְּגִדְרָשׁ בְּזוֹהַר פ' חֲזִי שְׁרָה.

מִעֲבָר יִבְקַ שְׁפַחֵי אָמַת פ' ט"ו. וְעִי פ"מ א"ח סִימָן קל"ב ס"ק ב' דָּאֵם מַת לוֹ מַת קוֹדֵם
הַרְגָל מְדֻלֵּק גַּר כָּל שְׁבָעָה בְּחֻדְרֵי שְׁאִין אוֹכְלִין שָׁם וְאִין הַרְגָל מְבַטֵּל זֶה וְע"י עֲפוּ"ם יֵשׁ
לְהַתִּיר לְהַדְלִיק בִּי"ט ע"ש, וְאֵם אִין לוֹ חֻדְרֵי אַחַר יֵשׁ לְהַדְלִיקוֹ בְּבַה"כ"נ א"ר סִימָן קל"ג
ס"ק ז': (תתרלט) טעם.

שְׁמַעְמֵידִין בְּבֵית הָאָבֵל צְלוּחִית עִם מַיִם וְחַתִּיכַת מִפָּה לְבִינָה. לְרַמֵּז אִם יֵהִי חֲטָאִיכֶם
כְּשֵׁנִים כְּשֵׁלֵג יִלְבִּינוּ.

וְלַעֲוֹרֵר מַדַּת הַחֶסֶד שְׁיִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם. וְמַיִם מִצַּד הַחֶסֶד: (תתרמ) עוד טעם.

ע"פ מַה דְּאִיתָא סְנֵהֲדָרִין דָּף ל"ב ע"ב אִוֵּר הַגֵּר בְּבִירוֹר חֵיֵל (שָׁם מְקוּם) מִשְׁתָּה שָׁם.
מִשְׁתָּה שָׁם.

פ'י בִּימֵי הַשְּׁמֵד לֹא הָיוּ יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת חֻנּוּפָה בְּפִרְהֶסְיָא וְהָיוּ עוֹשִׂין יִשְׂרָאֵל הָעֲנָן בְּצִנּוּעָה
וְכָל מִי שֶׁהָיוּ שָׁם גְּרוֹת דּוֹלְקוֹת בְּאֶסְקוּפָא הִי' ס'י כְּמִי שְׁצוּעַק מִשְׁתָּה שָׁם. מִשְׁתָּה שָׁם.

וְהָיוּ יוֹדְעִין שְׁבָאוֹתוֹ חֲצַר אֵיכָא הַכְּנַסַּת כְּלָה. וְכַדִּי שְׁלָא יִהְיוּ סְבוּרִין שְׁזָה הַגֵּר שְׁמִדְלִיקִין
כְּדִי לַעֲשׂוֹת נִיּוּקָא לְנִשְׁמָתָא שֶׁהוּא גַּר שֶׁל שְׁמָחָה וּמִשְׁתָּה.

ע"כ נוֹתְנִין צְלוּחִית עִם מַיִם וְחַתִּיכַת מִפָּה לְבִינָה שְׁנִשְׁאָר מִן תְּכַרִּיכֵי הַמַּת אֲצֵל הַגֵּר לְסִימָן
שְׁזָה הַגֵּר אֵינוֹ שֶׁל שְׁמָחָה רַק שְׁטִיָּהֲרוּ כָּאֵן אֶת הַמַּת בְּשֵׁם דִּידִי הַה"ג מוּה' מְשׁוֹלָם
סַאֲלָט נ"י רָאָב"ד דָּפָה לְבוּב: (תתרמא) טעם.

שְׁאִין אוֹמְרִים הָאֵיִדְנָא בְּרַכַּת אַבְלִים בְּבִרְכָה רְבִיעִית בְּבֵית אָבֵל. לְפִי שְׁסוּמְכִין עַל הַתּוֹסֵ'
כְּתוּבוֹת דָּף ח' ע"ב בַּד"ה כִּי דְאִין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אַבְלִים שְׁבִבְרַכַּת הַמְּזוּן אֲלָא בְּעִשְׂרָה.

וְאֵם יֵשׁ בְּרִית בְּבֵית הָאָבֵל א"א בְּרַכַּת אַבְלִים אִפִּי בְּעִשְׂרָה מִשּׁוּם דִּי"ט שְׁלֹו הוּא וְהָיוּ
דְּבַר שְׁבִפְרָהֶסְיָא. פ"מ א"ח סִימָן קפ"ט: (תתרמב) טעם.

שְׁאָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִילִין. מִדְּאָמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל פְּאָרְהּ חֲבוּשׁ עֲלֵיהּ וְאִין פְּאָר חֲבוּשׁ אֵלָא תְּפִילִין מִפְּלֵל דְּכ"ע אָסוּר.

מ"ק דף ט"ו ע"א. וְדַנְקָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אָסוּר שְׂאָז עֵיקַר מְרִירוּתוֹ דְּדַנְקָא ת"ת דְּכַתִּיב בָּהּ מְשַׁחֲחֵי לֵב וְשִׁמְחָה אָסוּרָה כָּל ז' אֲבָל בְּתְּפִילִין אִין בָּהֶם אֵלָא מְשׁוּם פְּאָר וְסָגִי שְׂלֵא יתְּפָאָר יוֹם רֵאשׁוֹן וְאַח"כּ מְוַתֵּר.

שְׁבָלֵי הַלְקָט הֵלְכָה כ"ה. (תְּתַרְמַג) טַעַם.

שְׂאִין אוֹמְרִים בְּבֵית הָאָבֶל בְּרַכַּת פְּהַנִּים. לְפִי שְׂאִין אַחֲרִים שׁוֹאֲלִין בְּשִׁלוּמוֹ כָּלֵל וְכֶאֱמָרָם בְּמו"ק דף כ"א וְכַמְס' שְׁמַחֻת.

וְאִיךָ יֹאמְרוּ וְיִשָּׁם לָהּ שְׁלוֹם. הֵר אָבֶל: (תְּתַרְמַד) טַעַם.

שְׂאִין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם בְּבֵית הָאָבֶל. מְשׁוּם דְּמַדְה"ד מְתוּחָה עֲלֵיו לְבוּשׁ סִימָן קל"א ס"ד. וְעִי' א"ר שָׁם אוֹת ט' שְׂיֹאמְרוּ לְמַנְצָח יַעֲנֶה בְּבֵית הָאָבֶל. וְהָאָבֶל גּוֹפֵא לֹא יֹאמַר ע"ש. וְכֵן אִין לְהָאָבֶל לֹאמַר אא"א. וְכֵן וְאִי זֹאת בְּרִיתִי.

נְוַעַם מְגִדִים: (תְּתַרְמָה) טַעַם שְׁמַתְפַּלְלִין שָׁם כָּל שְׁבָעָה. הוֹאִיל וְהַנְּשָׁמָה אוֹנְנוֹת עֲלֵיו כָּל שְׁבָעָה בְּמָקוֹם שְׁנֹפֵטֵר הַמַּת נֶאֱפִי' יֵשׁ לוֹ קְרוֹב לְמַת הָרְאוּי לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיו בְּאַרְצָא רְחוֹקָה מִתְּפַלְלִין בְּמָקוֹם שְׁנֹפֵטֵר בְּשִׁבִיל קוֹרַת רוּחַ לְנִשְׁמָה שְׁחוֹזְרוֹת וּמִתְאַבֵּל עֲלֵיו כָּל שְׁבָעָה.

שְׁבָלֵי הַלְקָט שְׁמַחֻת הֵלְכָה כ"א. וְקָטָן פְּחוֹת מִכֵּן שְׁנָה אִין מִתְּפַלְלִין בְּבֵיתוֹ.

כָּל בּו: (תְּתַרְמוֹ) טַעַם. מַה שְׂאֵנוּ נוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הָאָבֶל בְּשַׁחֲרִית שָׁל ז'.

וְלֹא אָמְרִינוּ דְּאִימְנַעוּ עוֹד מִלְּהִתְפַּלֵּל שָׁם דְּכָבֵר הָיִי ז' יָמִים וְהַלְלֵה הוֹלְכַת אַחַר הַיּוֹם. לְפִי שְׁגַם בְּיָמֵי חֲכָמִים הָיִי מְנַחֲמִין אָבֶל גַּם בְּיוֹם ז'.

וְמַה שְׂאֵנוּ מִתְּפַלְלִין בְּבֵיתוֹ הוּא כְּדֵי לְנַחֲמוֹ. רוֹקַח סִימָן שִׁי"ד: (תְּתַרְמִז) טַעַם.

שְׁאָסוּר בְּתַסְפּוֹרַת. מִדְּקֶאֱמַר רַחֲמָנָא לְבָנֵי אַהֲרֹן רֵאשִׁיכֶם אַל תִּפְרְעוּ מִפְּלֵל דְּכ"ע מְחַיִּיבוּ בְּפִרְיעַת הָרֵאשׁ וְאִין פִּירוּעַ אֵלָא גִידוּל שְׁעָר.

מ"ק דף י"ד ע"ב. וְעִי' שְׁבָלֵי הַלְקָט שְׁמַחֻת הֵלְכָה ל"ג.

הוֹרָה מְהֵר"י סג"ל לְגַדֵּל שְׁעָרוֹ י"ג שְׁבוּעוֹת וְכֵן הוּא בְּאַגְוֹדָה: טַעַם. שְׁאָסוּר בְּעֶשְׂרִית מְלֶאכָה.

דְּכַתִּיב וְהִפְכַּתִּי חֲגִיכֶם לְאָבֶל מָה חַג אָסוּר בְּמֶלֶאכָה אִף אָבֶל אָסוּר בְּמֶלֶאכָה. וְטַעַם.

שְׁאָסוּר בְּרַחֲצָה. דְּכַתִּיב (ש"ב י"ד) וְאֵל תְּסוּכִי שְׁמֹן וְרַחֲצָה בְּכֶלֶל סִיכָה.

וְטַעַם.

שְׁאָסוּר בְּשִׂאֵילַת שְׁלוֹם. דְּקֹא"ל רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל (יְחִזְקֵאל כ"ד) הָאֲנָק דּוּם כְּלוּמַר בְּדָבָר זֶה תִּנְהַג אֲבִילוֹת וְלֹא תִשְׂאֵל לְשְׁלוֹם.

מ"ק דף ט"ו ע"א: (תְּתַרְמַח) טַעַם. שְׂאוּמְרִים קַדִּישׁ.

משום שפעם אחד פגע רבי פלוני בַּמַּת אַחַד שֶׁהִי מְהֵלֶּה וּמְקוֹשֵׁשׁ קוֹצִים וְנוֹשְׂאָן עַל כַּתְּפָיו אָמַר לוֹ בְּנִי כָּל זֶה לָמָּה לָּךְ אָמַר לוֹ רַבִּי כֹּה מְשַׁפְּטִי כָּל הַיָּמִים לְהֵבִיא בְּאִשָּׁה שֶׁל גִּיהֶנֶם לְהִיּוֹת גְּדוֹן אָמַר לוֹ וְאִין מִי יוֹכַל לְהַצִּילְךָ מִן הַצַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה אָמַר לוֹ אִין מִי שִׁיִּצְיָלְנוּ אִם לֹא שְׂיֵאמַר בְּנִי קַדִּישׁ אוֹ יִפְטִיר בְּנִבְיָא לְכַבּוֹד הַשָּׁם בְּעִבּוּרֵי וְאִם יַעֲשֶׂה זֶה יִדְעָתִי כִּי זְכוּתוֹ תַעֲמֹד אֵלַי וְיִגַּן בְּעַדִּי וְיָבֵא רַבִּי פְלוֹנִי וְיַגִּיד זֶה לְבָנוּ שֶׁל מֵת וְיַעֲשֶׂה כָּכָל אֲשֶׁר אָמַר.

לְיָמִים נִגְלָה הַמַּת אֶל הַחֲכָם הַנּוֹזֵק פַּעַם אַחֲרַת וְאָמַר תְּנוּחַ דְּעַתָּה שְׁהַנְחַת דְּעַתִּי וְעַל זֶה פָּשַׁט הַמְּנַהֵג לומר בְּנוּ שֶׁל מֵת קַדִּישׁ בְּתָרָא גַם לְהַפְטִיר בְּנִבְיָא. כָּל בּוֹ: (תּוֹרַמַּט) עוֹד טַעַם.

משום שבענייניו אָמַן בְּכָל פְּחוּ מִמְּשִׁיף כַּח הַטְּהָרָה וּמְצַנְנִים גִּיהֶנֶם שְׁעָה וְחֲצֵי שְׁעָה וּמְכַרִּיחַ צַח הַטְּוֹמָאָה שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בְּאַבְיּוֹ אוֹ בְּאַמּוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן אֲלֵא אֲדַרְבָּא מְבִיאִין אוֹתוֹ לְגַן עֵדֶן. סוּדָה"י: (תּוֹרַנ) טַעַם. שְׁנֵהֲגוּ שְׂאִין אוֹמְרִים קַדִּישׁ וּתְפִלָּה רַק י"א חֲדָשִׁים.

כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֲבִיהֶם וְאִמָּם רְשָׁעִים כִּי מְשַׁפֵּט רְשָׁע י"ב חוֹדֶשׁ. רַמ"א סִימָן שַׁע"ו סְעִיף ד': (תּוֹרַנָּא) טַעַם שְׂאוֹמְרִים קַדִּישׁ כְּלִשׁוֹן אֲרַמִּית.

לְפִי שֶׁהָיוּ רַגִּילִין לומר קַדִּישׁ אַחַר הַדְּרָשָׁה וְשֵׁם הָיוּ עֲמֵי הָאַרְצוֹת וְלֹא הִי מְבִינִין כְּנֹלָם לִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ לְכַף תְּקִנְוָהוּ בְּלִשׁוֹן תְּרַגּוּם שֶׁהָיוּ הַכָּל מְבִינִים שְׁזָה הִי לִשׁוֹנָם. כִּי לְפִי הַטַּעַם שֶׁלֹּא יְבִינּוּ הַמְּלֶאכִים וְיִהְיֶה מִתְקַנְאִין בְּנוֹ קִשָּׁה שֶׁהָרִי יֵשׁ כְּמָה תְּפִלוֹת יְפוֹת שֶׁהֵם בְּלִשׁוֹן עִבְרִי.

תּוֹס' בְּרִכּוֹת דָּף ג' ע"א בַּד"ה וְעוֹנִין: (תּוֹרַנָּב) עוֹד טַעַם. לְפִי שֶׁבִימֵיהֶם גָּזְרוּ אוֹיְבֵיהֶם שֶׁלֹּא יֵאמַר קַדִּישׁ וְהִנְהִיגוּ לְאוֹמְרוֹ בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי שֶׁלֹּא יִכִּירוּ בּוֹ.

וְאַף שֶׁבִטְלוּ הַגְּזִירָה לֹא רָצוּ לְהַחֲזִיר הַדְּבָר לִישׁוֹנָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּפְּחוּ הַנִּיָּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת. א"ר ס' נ"ו סק"ה: (תּוֹרַנָּג) עוֹד טַעַם.

שְׂאוֹמְרִים קַדִּישׁ בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּית. שֶׁלֹּא יִקְטְרוּ הַמְּלֶאכִים עַל שֶׁמִּתְפַּלְלִין עַל הַגְּאוֹלָה.

כָּל בּוֹ. כְּתַב אַבּוֹדְרָהֶם אֵל יְקִשָּׁה בְּעִינֵיהָ מַה שֶׁתְּקַנּוּ לומר: תְּבַרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר כּו' בְּלִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ כִּי הִשְׁבַּח לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְשַׁנּוֹת לִשׁוֹן תְּרַגּוּם ע"ש: (תּוֹרַנָּד) עוֹד טַעַם.

שְׂאוֹמְרִים קַדִּישׁ כְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי. כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְגִישׁוּ מְלֶאכִי הַשְּׂרַת שְׁמוֹ שֶׁל הַקַּב"ה חֶסֶר שְׂמָא יִחַרְיְבוּ אֶת הָעוֹלָם לְכַף אֲנוּ אוֹמְרִים יְהֵא שְׁמִיהָ רַבָּא מְכַרַף בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי.

כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְעוּ וְלֹא יְבִינּוּ כִּי אִין מְבִינִין אֲלֵא לִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ. אֲבָל יִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר שֶׁהוּא שְׁבַח אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ שְׂאִם יְבִינּוּ אִין בְּכַף כְּלוּם שֶׁשְׁבַח הוּא זֶה.

וְמַה שֶׁמִּתְפַּלְלִין תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתָהוֹן וּבְעוֹתָא זֶהוּ תְּפִלָּה שִׁתְּגַדֵּל הַשָּׁם וּמִתְפַּלְלִין עַל הַגְּאוֹלָה. כִּי בְּהָא תְּלִיא מִיְלִתָּא.

לְקִיּוּטֵי הַפְּרָדָּס. (תּוֹרַנָּה) עוֹד טַעַם.

כִּי הַסְּגוּלָה הוּא לְהַכְנִיעַ הַקְּלִיפּוֹת בְּלִשׁוֹנָם מִמֶּשׁ. סִידוֹר שֶׁל"ה בְּשֵׁם הַזְּוָהַר פ' תְּרוּמָה.

וְכַתֵּב מִהֶרֶם"ק שְׁמִינָה לְמִדְּנוּ. טַעַם.

לְמָה נִתְקַן הַזֵּהר בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. (תְּתַרְנוּ) טַעַם.

דְּנִקְרָא קִדִּישׁ דְּרַבְּנָן. לְפִי שֶׁהוּא תְּחִנָּה וּבִקְשָׁה עַל רַבְּנָן.

א"ר סִימָן קנ"ה ס"ק א' (תְּתַרְנוּ) עוֹד טַעַם. דְּנִקְרָא קִדִּישׁ דְּרַבְּנָן.

כִּינּוּן שְׁלֵא נִתְקַן אֶלָּא עַל תּוֹרָה שְׁבַע"פ שֶׁהוּא לְיַמּוּד דְּרַבְּנָן. שֵׁם: (תְּתַרְנַח) טַעַם לְאַבְיָלוֹת שֶׁהוּא שְׁבַעָה.

שְׁנַאֲמַר וְהִפְכֵתִי חֲגִיכֶם לְאַבְל מָה חֲג שְׁבַעָה אִף אֲבִיָלוֹת שְׁבַעָה. מ"ק דָּף כ'.

וּמִטַּעַם זֶה. נִהְגוּ שְׁלֵא לְיַפְּוֹל עַל פְּנֵיהֶם בְּבֵית הָאֲבָל.

ט"ז סִימָן קל"א ס"ק ט': (תְּתַרְנוּט) טַעַם. שְׁלוּשִׁים בְּאֲבָל.

כְּתִיב הֵקָא רְאִישֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּכְתִיב בְּנִזְרִיגְדָל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוּ מַה בְּנִזִּיר שְׁלוּשִׁים אִף כָּאֵן שְׁלוּשִׁים. מ"ק דָּף י"ט ע"ב: (תְּתַרְס) עוֹד טַעַם.

לְפִי שֶׁכָּל תְּלָתִין יוֹמִין אֲתַדְּנוּ נִפְשָׁא וּגּוּפָא כְּחֻדָּא וּבְנִין כְּף אֲשַׁתְּכַח נִשְׁמַתָּא לְתַתָּא בְּאַרְעָא דְלֵא סְלִקַת לְאַתְרָהּ כְּאַיְתָתָא דִּיתְבַּת לְבַר כָּל יוֹמֵי מְסַאֲבוּתָהּ. זִנְהַר וְיִקְהַל דָּף קצ"ט ע"ב: (תְּתַרסא) טַעַם.

שְׁנַהְגוּ שְׁלֵא לְיַקַּח שׁוּם דְּבַר מִבֵּית הָאֲבָל כָּל ז'. מִשׁוּם שְׁרוּחַ רַע שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כָּל ז' יָמִים.

א"ר סִימָן רכ"ד: (תְּתַרסב) טַעַם. שְׁאִין אוֹמְרִים הִלֵּל בְּבֵית הָאֲבָל.

מִטַּעַם שְׁנַאֲמַר שֵׁם לֹא הִמְתִּים יְהִלְלוּיָהּ וְנִמְצָא לֹעֲג לְרַשׁ. ט"ז סִימָן שַׁע"ו ס"ק ב'.

וְעֵינֵין פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה שֵׁם ס"ק ב' דְּבִבֵּית הָאֲבָל שְׁאִינוּ בֵּית שְׁמַת שֵׁם הַמַּת אֶלָּא שְׁמַת בְּמִקּוּם אַחַר אוֹמְרִים הִלֵּל אִף הָאֲבָל אֵין לֹמַר מִטַּעַם שְׁנַאֲמַר שֵׁם זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ. וְכֵן בְּהִבְדֵּלָה שְׁעוֹשָׂה תוֹף שְׁבַעָה עַל הַכּוֹס אַע"ג דְּרַשָׁא לְהִבְדִּיל אֵין לוֹ לֹמַר פְּסוּקֵי שְׁמַחָה שְׁקוּדִים לָהּ רַק יִתְחִיל מִהִבְרָכוֹת וְכָל מַה דְּרַאוי לְאַבְל שְׁלֵא לֹמַר אִפִּי רָצָה לְהַחְמִיר ע"ע וְלֹמַר אֵינוּ רַשָׁא מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַת ע"ש.

וְעֵי' בְּאַר הֵיטֵב א"ח סִימָן תכ"ו ס"ק ד' דְּאֲבָל לֹא יִקְדַּשׁ הַלְבָנָה בּוֹ יְמֵי אֲבִיָלוֹת וְדוֹקָא כְּשֵׁישׁ עוֹד זְמַן לְקַדַּשׁ אֲבָל אִם עוֹבֵר הַזְמַן שְׁאִינוּ יְכוּל לְקַדַּשׁ הַלְבָנָה יְכוּל לְקַדַּשׁ בֵּימֵי אֲבָלוֹ ע"ש. וְא"ר שֵׁם ס"ק ט"ו כ' וְנִרְאָה דִּיקְדַּשׁ בְּבֵיתוֹ אִם יְכוּל ע"ש.

וּבְסִידוֹר יַעֲב"ץ פְּתַב דְּגַם הָאֲבָל אִם ז' שֶׁל לְבָנָה הוּא בְּתוֹף יְמֵי אֲבִיָלוֹת לֹא יִחְמִיץ הַמַּצָּה. וְע"ל סְעִיף תנ"ה: (תְּתַרסג) טַעַם.

שְׁהַקוּבַר אֶת מִתּוֹ אִפִּי' בַּעֲיוֹ"ט לְעַת עֲרַב וְנִהְגַּ אֲבִיָלוֹת רַק שְׁעָה מוּעַטָּת קוּדִים יו"ט כִּינּוּן שְׁבָא הַרְגֵל מִפְּסִיק אֶת הָאֲבִיָלוֹת וְנִחָשֵׁב לוֹ כְּאִילוֹ כְּבָר נִהְגַּ אֲבִיָלוֹת כָּל ז'. מִשׁוּם דְּכְתִיב וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֻגְף אֶתִּי עֲשֵׂה דְרַבִּים וְדַחוּ עֲשֵׂה דִיחִיד.

לְבוּשׁ סִימָן שַׁצ"ט סְעִיף א': (תְּתַרסד) טַעַם. דְּאָסוֹר לְאַבְל לִישֵׁב עַל מְקוּם גְּבוּהָ.

דכתיב באיוב וישבו אתו לארץ. על הארץ לא נאמר אלא לארץ בדבר הסמוך לארץ.
ירושלמי פירק ואלו מגלחין. וסמוך מסתמא היינו בג' טפחים: (תתרוס) טעם.

למנהג שאין מנחמים את האבל עד יום ג'. כי עד ג' ימים תוקפו של אבל קנים לפי
שצורת הפנים נפרת והוי פחי ואין מקבלין תנחומין על החי.

עיין מד"ר ויקרא פי"ח וידי משה שם: (תתרוס) טעם. דאבילות אין חייב בחינוך אפי'
הוא בן י"ג שנה פחות אינה ימים עיין סימן שצ"ו סעיף ג' ועיין רש"י תענית דף י"ג ע"ב
בד"ה אין הבוגרת.

משום דטעם האבילות כדי שיפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה עי' טור סי'
שצ"ד בשם הרמב"ם. נמצא שעיקר טעם האבילות הוא משום תשובה שיחזור בתשובה
אבל בקטן אין שינוי טעם זה שיחזור בתשובה כי הוא לאו בר עונשים שיהי' ערב בעד
החולים.

ומה שמקראיין לו כשמת לו מת משום עגמת נפש. בית הלל סימן שפ"א.

ועי' באר היטב סי' ש"מ ס"ק כ"ח: (תתרוס) טעם. שרגילין ללקח לבית הקברות
בתענית.

משום דבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה
נתקבלה ביותר על אדמת קודש והמשמטח על קברי הצדיקים ומתפללאל ישים מגמתו
נגד המתים השוכבים שם אף יבקש מאת הש"י שיחן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני
עפר תנצב"ה.

מהרי"ל הלכות תענית: (תתרוס) טעם. למה אנו הולכים להתפלל על המתים כשיש
שום צער והא כתיב ודורש אל המתים.

רק משום דדוקא אל המתים שהולך האדם אל הגוים ע"ז שלעולם נקראים מתים אפילו
בחייהם אבל ישראל ואותם הצדיקים עליהם אמר שהע"ה ושבח אגני המתים שפבר מתו
כלומר שבזמן שפבר מתו ועכשיו הם חיים בג"ע.

ועוד כי שאר האומות כשהולכים על המתים הולכים בכשופים אבל ישראל הולכים אצל
מתייהם בתשובה ותענית וכוונתם שנשמות המתים יתפללו להשי"ת עליהם והקב"ה חס
עליהם וזהו ויקרא דף ע"א: (תתרוס) טעם.

שתולשין עשב או צרור ומשימים על מצבה. אינו אלא משום כבוד המת להראות שהוא
הי' על קברו וכתב בר"מ שיניח ידו על הקבר.

באה"ט או"ח סי' ר"ח בשם דרישות. ועי' בספר ברפי יוסף סי' רכ"ד אות ז שישים יד
שמאלו דוקא ולא יד ימינו: (תתרוס) טעם.

המנהג שנוהגים אנשי מעשה ביום מיתת צדיק שקורין יארציט שמתאספין על קברו
ומתפללין ומדליקין גרות. יצא להם זאת הנה הוא רש"י ביבמות דף קכ"ב ע"א ד"ה
תלתא ריגלי וז"ל ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנה ריגלי דאמוראי היינו יום שמת בו

אָדָם גָּדוֹל קוֹבְעִים אוֹתוֹ לְכָבוֹד וּמְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה כְּשֶׁמִּגִּיעַ אוֹתוֹ יוֹם מִתְקַבְּצִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִכָּל סְבִיבָיו וּבָאִים עַל קִבְרוֹ עִם שְׂאֵר הָעַם לְהוֹשִׁיב יְשִׁיבָה שָׁם: (תּוֹרַעָא) טַעַם.

הַמְּנַהֵג בְּכָל הָעוֹלָם שְׁעוֹשֵׁין יֵא"צ עַל פְּטִירַת אָבִיו וְאָמוֹ ר"ל. לְפִי שְׂפָל שָׁנָה עוֹלָה הַנְּשֻׁמָּה לְמִדְרִיגָ' יוֹתֵר גְּדוּלָּה לְכַף צָרִיף לִידוֹן אוֹתָהּ מִחֲדָשׁ שֵׁישׁ עֲבִירוֹת שְׂפָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן אֵינוֹ נִחְשָׁב לְחֻטָּא.

אָבֵל בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן נִחְשָׁב לְחֻטָּא ע"ד וּסְבִיבָיו נִשְׁעָרָה מְאֹד. לְכַף צָרִיף בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה לְהַתְּפַלֵּל עֲבוּרוֹ.

אֲזוּר אֵלֶיהוּ פְּרֻשַׁת בְּהַעֲלוֹתָּהּ בְּשֵׁם הָרַב הַקְּדוֹשׁ מוֹהַר"ר יַעֲקֹב מְנַאֲרָאֵל זְצוּק"ל וּע"ל סְעִיף שִׁמ"ח: (תּוֹרַעָב) טַעַם. שְׂהַעוֹלָם קוֹרִין לְמִי שְׂמַת לוֹ אָב אוֹ אִם ר"ל יְתוּם.

לְרַמֵּז שְׂוִיּוֹתָם וַיְבַלַּע הַמָּוֶת לְנֶצַח: (תּוֹרַעָג) טַעַם. שְׂאָם מֵת אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מְטַמֵּא יוֹתֵר מֵעַכְפּוֹ"ם.

מִשׁוּם דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ נְשֻׁמָּה טְהוּרָה וְכִשְׂמַת ר"ל מִתְקַבְּצִים הַסֵּט"א עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהִי הַגּוֹף בְּחַיִּים כְּלִי קִיבּוּל לְקוֹנֵדָשׁ ע"כ רוֹצִים לְהַנּוֹת מִהַקְּדוּשָׁה מִשָּׂא"כ בְּעַכְפּוֹ"ם. מִשָּׁל לְכָלִי שֶׁהִי בּוֹ דְּבָשׁ גַּם בְּהַרְיָקוֹ מִהַדְּבָשׁ יִקְבְּצוּ עָלָיו זְבוּבִים וּפְרַעוֹשִׁים הַרְבֵּה זֹהֵר בְּרֵאשִׁית דָּף ע"ח ע"ד: (תּוֹרַעָד) טַעַם.

שְׂאִין הַרְשָׁעִים זוֹכְרִים אֶת שְׂמָם. כִּי הַרְשָׁע אֵין לוֹ נֶפֶשׁ וְכִמוֹ שְׂרִמוֹז בְּפִסּוּק וְשִׁמְתָּ סִפִּין בְּלוֹעָף אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אֵתָהּ הָא לְמִדְתָּ שְׂהַרְשָׁע אֵינוֹ בְּעַל נֶפֶשׁ כִּי נִשְׁבִּית הִיא מִמְּנוֹ וְלוֹזָה אֵין הַרְשָׁעִים מִפִּירִים אֶת שְׂמָם כִּי אֵינָם בְּעַל נֶפֶשׁ בְּעַלְת הַשָּׁם.

מְאוּר וְשִׁמְשׁ כ' וַיִּלְוֶה: (תּוֹרַעָה) טַעַם. שְׂהַצְדִּיקִים מֵתִים בְּיוֹם שְׁנוּלָד.

כְּדֵי שְׂלֵא יֵהִי בְּאוֹתוֹ יוֹם מֵיְתָה רַע לְהַדוּר. ע"כ מִחֲמַת שְׂבָאוֹתוֹ יוֹם נוֹלָד מִגֵּן עַל הָרַע.

נִחַלַת יַעֲקֹב בְּאֲבִי שְׁוֹהֵם כ' בְּרִכָּה: (תּוֹרַעָו) טַעַם. שְׂאָנּוֹ אוֹמְרִים בְּהַשְׂפָּכָה וַיְנַוֵּחַ עַל מִשְׁכְּבוֹ בְּשָׁלוֹם.

הַפְּנוּנָה כִּי צַעַר יֵשׁ לְהַמְתִּים אִם קְרוּבֵיהֶם יְבוֹאוּ אֶצְלָם בְּעַת צָרָתָם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. (כִּי הֵם יִדְעִין בְּצַעֲרָא דְחַיִּי.

עִי' זֹהֵר שְׂמוֹת בּוֹד"ה רַבֵּי יְהוּדָא בְּרַ שְׁלוֹם הָוִי אֲזִינְל בְּאוֹרְחָא וּר' אָבָא הָוִה עֲמִיָה כּו' וְצַעֲרָא דִּילֵיהּ דְּחַי לִי לְמִעַל בְּדוּכְתָאֵי ע"ש) אָבֵל אִם יֵהִי לָנוּ מְנוּחָה אֲזִי יֵהִי לָהֶם ג"כ מְנוּחָה. וְזֵהוּ שְׂמִבְקָשִׁים וַיְנַוֵּחַ עַל מִשְׁכְּבוֹ בְּשָׁלוֹם דְּהֵינּוּ שִׂיְהִיָּה לָנוּ מְנוּחָה וְאֲזִי יֵהִי לָהֶם ג"כ מְנוּחָה וַיְנַוֵּחַ עַל מִשְׁכְּבוֹ בְּשָׁלוֹם.

שְׂמַעְתִּי מְאֲדָמוֹ"ר הָרַב הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מְאֲלַעֶסְק זְצוּק"ל: (תּוֹרַעָז) טַעַם שְׂנִקְרָא מֵיְתַת הַצְּדִיק פְּטִירָה. שְׂנִפְטֵר מְצַעַר עוֹה"ז מְעֲלָמָא דְּשִׁיקְרָא וּבְכוֹאוּ לְעוֹה"ב לְשִׁמְחָה יִחְשָׁב לוֹ.

תוֹי"י תְּבֵא. וְעִי' לִיקוּטִים סְעִיף ק"נ: בְּלַע הַמָּוֶת לְנֶצַח וּמְחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מְעַל כָּל פְּנִים.